

Poglavlje 1

Operativni pojmovi

*Broj u pravokutniku **2-16** pokazuje broj stranice na kojoj se nalazi grafički znak za navedeni pojam.*

ABK izvidanje (*NBC reconnaissance*) –

1. Zadaća koja se poduzima za skupljanje informacije od vojne va nosti o nepoznatoj ABK kontaminaciji na putovima, u područjima i zonama. Uporabom opreme za otkrivanje i identifikaciju, vizualnim motrenjem ili skupljanjem uzoraka s određenog mjesta ili područja, uporabom ABK opreme za otkrivanje, identifikaciju i uzimanje uzoraka potvrđuje se ili nijeće postojanje ABK napadaja ili ABK opasnosti.
2. Skupljanje detaljnih informacija od vojne va nosti koje se odnose na određena kontaminirana područja kako bi se utvrdila vrsta kontaminacije i stupanj (intenzitet) ABK opasnosti. Njime se tipično određuju vanjske granice opasnog područja.

ABK motrenje (*NBC surveillance*) – Sustavno motrenje zračnog prostora, površinskih i podzemnih /podvodnih područja, osoba ili stvari vizualnim, elektroničkim, mehaničkim i drugim sredstvima radi otkrivanja ABK napadaja ili opasnosti.

ABK obrana - ABKO (*NBC defense*) – Skupni pojam za atomsku, kemijsku i biološku obranu. Metode, postupci i obuka potrebni za uspostavljanje obrambenih mjera od učinaka neprijateljskog napadaja ABK oružjem. do

ABK praćenje (*NBC monitoring*) – Zaštitna mjera koju provode postrojbe kako bi osigurale ranu upozorbu o opasnostima kontaminacije nastalih uporabom oružja za masovno uništavanje. Prvenstveno uključuje upozorbu pomoću senzora o nazočnosti atomske i kemijske kontaminacije. Praćenje može biti povremeno (u određenim razdobljima) ili neprekidno.

apsorbirana doza (*absorbed dose*) (NATO) – Količina energije koju atomsko (ili ionizirajuće) zračenje prenosi na jedinicu mase ili apsorbirane tvari. Jedinica za apsorbiranu dozu je centigray (*centygray*). (*Vidi centigray i doza zračenja.*)

administrativna zapovijed – ADZAP (*administrative order*) (NATO) – Zapovijed koja pokriva prijevoz, opskrbu, održavanje, evakuaciju, personalna pitanja i druge administrativne detalje.

administrativni nadzor - ADNAD (*administrative control - ADCON*) – Usmjerenje ili provedba ovlasti nad podređenima ili drugim organizacijama u odnosu na administrativna pitanja i potporu, uključujući organizaciju granskih snaga, nadzor izvora i opreme, personalno upravljanje, logistiku, pojedinačnu obuku i obuku postrojbe, spremnost, mobilizaciju, demobilizaciju, stegu i druga pitanja koja nisu uključena u operativne zadaće podređenih ili drugih organizacija. (*Vidi zapovjedni odnosi.*)

aerodrom (*airfield*) (HR) – Određeno područje na zemlji ili vodi (uključujući sve objekte, instalacije i opremu) namijenjeno u potpunosti ili djelomično za kretanje, uzlijetanje, slijetanje i boravak zrakoplova.
(NATO) – Područje pripremljeno za smještaj i pružanje usluga (uključujući zgrade, postrojenja i opremu), slijetanje i uzlijetanje zrakoplova. (*Vidi zračna luka.*)

aktivna raketna obrana – AkRO (*active defense*) – Odnosi se na djelovanja pokrenuta za zaštitu snaga i sredstava od napadaja taktičkih raketnih projektila uništenjem nosača raketa ili raketa u letu. Raketna obrana uključuje višeslojnu obranu po dubini uporabom zračnih, kopnenih i pomorskih proturaketnih obrambenih sustava. Uključuje i elektroničko ratovanje za ometanje neprijateljskih daljinskih ili u raketu ugrađenih sustava vođenja rakete do cilja. Raketna se obrana provodi na razini cjelokupnog ratišta.

aktivna zračna obrana – AkZO (*active air defense*) (NATO) – Izravno obrambeno djelovanje poduzeto za poništavanje ili smanjivanje uspješnosti neprijateljskog djelovanja iz zraka. Uključuje mjere kao što su uporaba zrakoplova, oružja za zračnu obranu, ostalog oružja kojemu zračna obrana nije prvotna namjena te elektroničko ratovanje.

aktivnost nakon sukoba (*postconflict activity*) – One operacije stabilnosti i potpore koje se provode nakon svršetka sukoba.

atomska popratna šteta (*nuclear collateral damage*) (NATO) – Neželjena šteta ili gubitci nastali učincima uporabe prijateljskog atomskog oružja.

automatska opskrba (*automatic supply*) – Sustav u kojem se određene potrebe za opskrbnim sredstvima automatski zadovoljavaju za određeno vremensko razdoblje bez posebnog traženja postrojbe korisnika sredstava. Temelji se na prosuđenim ili iskustvenim čimbenicima.

azimut (*azimuth*) – Azimut jest vodoravni kut, mjeran u smjeru kazaljke na satu između početnog azimuta i crte prema motrenoj ili imenovanoj točki. Postoje tri temeljna (početna) smjera ili azimuta: pravi, mrežni i magnetski. (*Vidi magnetski azimut, mrežni azimut i pravi azimut.*)

azimutni kut (*azimuth angle*) (NATO) – Vodoravni kut mjeran u smjeru kazaljke na satu između početnog azimuta i crte prema motrenoj ili imenovanoj točki.

B

balistički projektil (*ballistic missile*) (NATO) – Svaki projektil koji se ne oslanja na aerodinamične površine za podizanje ili spuštanje putanje već slijedi balističku putanju nakon ispaljivanja.

baražna vatra (*barrage fire*) (NATO) – Vatra koja je prvenstveno namijenjena za ispunjavanje volumena određenog prostora ili područja, a manje je usmjerena na dani cilj.

baražno elektroničko ometanje – BEO (*barrage jamming*) – Istodobno elektroničko ometanje širokog pojasa frekvencija. (Vidi *elektroničko ometanje*.)

baza (*base*) (NATO) –

1. Mjesto na kojem se planiraju ili s kojeg se podupiru operacije/djelovanja.
2. Područje ili mjesto s objektima koji pružaju logističku ili drugu potporu.
3. Aerodrom, luka ili nosač zrakoplova za zrakoplove koji im pripadaju.

(SAD) –

4. Položaj jedne ili više postrojbi koji ima jasno određen prednji kraj kružne obrane, s određenim nadzornim točkama prilaza i nadzorom prometa. Sve postrojbe ili aktivnosti koje se provode unutar baze pod operativnim su nadzorom jednog zapovjednika za sigurnosne operacije/djelovanja.

bazno podijeljene operacije/djelovanja (*split-based operations*) – Podjela logističkih, stožernih, upravljačkih i zapovjednih funkcija tako da se za provedbu operacija izvan teritorija matične države razvijaju samo one funkcije koje su apsolutno potrebne, omogućujući da se neke logističke, stožerne, upravljačke i zapovjedne funkcije provedu s teritorija matične države ili s područja drugog zemljopisnog područja/ratišta.

bespilotna letjelica – BL (*remotely piloted vehicle – RPV*) (NATO) – Daljinski upravljana bespilotna zrakoplovna naprava za zračno izviđanje, motrenje, otkrivanje i praćenje cilja. Pruža pravodobne i točne obavještajne podatke te određuje mjesta ciljeva iza neprijateljskih crta. Moguće ju je daljinski nadzirati. Još se naziva i *unmanned aerial vehicle – UAV*.

bijela propaganda (*white propaganda*) – Propaganda koju štiti i priznaje sponzor ili akreditirana agencija.

bijele liste (*white lists*) – Popisi koji identificiraju pojedince koji su od obavještajnog ili protuobavještajnog interesa i za koje se očekuje da su sposobni pružiti informacije ili pomoć u postojećim ili novim područjima obavještajnog interesa. Ti pojedinci se obično ponašaju sukladno vladajućoj politici ili su joj skloni. Doprinosi se temelje na dobrovoljnoj ili kooperativnoj osnovi.

D-

binarno kemijsko streljivo (*binary chemical munitions*) (NATO) – Streljivo u kojem se neopasne kemijske tvari, držane u odvojenim kontejnerima, uslijed ispaljenja, lansiranja ili drugih uzroka međusobno miješaju i pritom stvaraju kemijski bojni otrov.

biološka obrana (*biological defense*) (NATO) – Metode, planovi i postupci za uspostavljanje i provedbu obrambenih mjera protiv neprijateljskog napadaja biološkim agensima.

biološki agens (*biological agent*) – Mikroorganizam koji uzrokuje bolesti kod ljudi, biljaka i životinja ili uzrokuje kvarenje tvari.

biološko djelovanje (*biological operation*) (NATO) – Uporaba bioloških agenasa za stvaranje gubitaka među ljudima ili životinjama i stvaranje šteta na biljkama ili tvarima, ili obrana od takve uporabe.

biološko motrenje (*biosurveillance*) – Sustavno motrenje područja operacija za otkrivanje bioloških opasnosti. Uključuje uporabu bioloških detektora, obavještajno djelovanje te druge mogućnosti.

biti-spreman zadaća (*be-prepared mission*) – Zadaća dodijeljena postrojbi koja bi se mogla provesti. To je općenito izvanredna zadaća koja će se provesti zbog toga što je nešto planirano bilo uspješno ili neuspješno. U prioritetima planiranja planira se nakon svake na-zapovijed zadaće. (*Vidi na-zapovijed zadaća.*)

bitka (*battle*) – Niz povezanih taktičkih bojeva koji traje dulje od boja, uključuje veće snage te može utjecati na tijek pohoda. Bitke se događaju kada se zapovjednici divizija, korpusa/zbornih područja i armija bore za važne ciljeve. Mogu biti kratkotrajne i provoditi se na relativno malim područjima ili trajati više tjedana te pokriti prostrana područja. (*Vidi boj, glavna operacija i pohod.*)

bliska opasnost (*danger close*) (NATO) – U topničkoj potpori informacija u zahtjevu za vatrom koja ukazuje da se naše snage nalaze bliže od 600 metara od cilja gađanja. (SAD) – Za minobacače ukazuje da su naše snage bliže od 400 metara od cilja gađanja. (*Vidi krajnje zaštitne vatre i podesiti vatru.*)

bliska zračna potpora – BZP (*close air support – CAS*) – Djelovanje iz zraka protiv neprijateljskih ciljeva koji se nalaze u blizini naših snaga i koje traži detaljnu integraciju i usklađivanje svake zračne zadaće s vatrom i kretanjem tih snaga. (*Vidi zračna izolacija.*)

bliske operacije/djelovanja (*close operations*) – Operacije/djelovanja koje provode snage u izravnom dodiru s neprijateljem, a uključuju borbu između uporabljenih snaga i odmah dostupnih taktičkih pričuva obje strane. (*Vidi napadaj, obrana, organizacija bojišta i uporabljene snage.*)

bliže (*drop*) (NATO) – U topničkoj potpori ispravka motritelja kojom naznačuje da se želi smanjenje dometa uzduž motrene crte.

blokadni položaj – BIP (*blocking position*) (NATO) – Obrambeni položaj postavljen tako da neprijatelju onemogućiti pristup određenom području ili spriječi njegovo napredovanje u određenom smjeru. (*Vidi blokirati, borbeni položaj, braniti i otporna točka.*)

blokirati/blokada (*block*) –

1. Taktička zadaća koja se daje postrojbi s ciljem onemogućavanja pristupa neprijatelja određenom području ili radi sprječavanja neprijateljskog napredovanja u određenom smjeru. Može biti vremenski određena. Postrojbe kojima je dodijeljena zadaća možda će morati odlučno držati zemljište i prihvatiti odlučujući boj.
2. Učinak zapreke koji integrira planirane vatre i izradbu zapreka za zaustavljanje napadača na određenom smjeru prilaza ili za sprječavanje neprijatelja da napusti područje boja. (*Vidi narušiti, skrenuti, vezati i zaustaviti.*) C-

bočna vatra (*enfilading fire*) – Vrsta djelovanja kod kojeg se vatra otvara po duljoj osi tučenog cilja. Najčešće se ostvaruje kada je oružje postavljeno bočno u odnosu na cilj.

bočne/postrane granice (*lateral boundaries*) – Nadzorne mjere koje definiraju lijevo i desno ograničenje područja, zone ili sektora djelovanja postrojbe. Zajedno s prednjom i zadnjom granicom te visinom usklađivanja određuju područje operacije/djelovanja zapovjednika.

bočni/postrani smjer (*lateral route*) (NATO) – Smjer koji je općenito usporedan s prednjim krajem područja bitke, koji prelazi ili ulazi u glavne okomite smjerove.

bočno osiguranje (*flank guard*) (NATO) – Sigurnosni element koji djeluje na boku postrojbe koja se kreće ili stoji kako bi je zaštitio od neprijateljskog motrenja, izravne vatre ili iznenadnog napada. (Vidi sigurnosne operacije/djelovanja.) C-

boj (*engagement*) – Mali taktički sukob, obično između izravno suprotstavljenih manevarskih snaga. (Vidi bitka i pohod.)

bojni otrov za onesposobljavanje (*incapacitating agent*) – Bojni otrov koji proizvodi privremene fiziološke ili mentalne učinke, ili oboje, koji će pojedince dovesti u stanje nesposobnosti da pojedinačno ili zajedničkim naporima provode svoje dodijeljene dužnosti.

bojni otrovi H-niza (*H-series agents*) – Niz postojanih bojnih otrova plikavaca koji uključuju destilirani i nitrogenski iperit.

bok pogodan za napadaj (*assailable flank*) – Izloženi neprijateljski bok koji je osjetljiv na obuhvat. Da bi bok bio pogodan za napadaj on mora imati dovoljno manevarskog prostora za manevar napadajne snage.

bolnica (*hospital*) – Medicinski objekt sposoban pružiti pomoć pacijentu. Odgovarajuće je popunjen osobljem i opremljen za pružanje dijagnostičkih i terapijskih usluga, kao i drugih usluga potrebnih za provedbu dodijeljenih zadaća i funkcija pružanja medicinske skrbi. D-

bombardiranje područja (*area bombing*) (NATO) – Bombardiranje cilja koji je zapravo opće područje a ne mali ili točkasti cilj.

borba protiv droge (*counterdrug – CD*) – One aktivne mjere koje se poduzimaju za otkrivanje, praćenje i suprotstavljanje proizvodnji, trgovini i uporabi droga.

borba protiv širenja oružja (*counterproliferation*) – Vojne mjere usmjerene na odvratanje ili obeshrabriranje širenja oružja za masovno uništavanje, kao i na obranu od moguće uporabe toga oružja.

borba protiv terorizma (*counterterrorism – CT*) – Navalne mjere koje se poduzimaju za sprječavanje i odvratanje terorizma, kao i odgovor na njega. (Vidi protuterizam.)

borbena djelotvornost (*combat effectiveness*) – Sposobnost postrojbe da provede svoju zadaću. Prosuduju se i ocjenjuju čimbenici kao što su stanje goriva, streljiva, oružnih sustava i osoblja.

borbena informacija (*combat information*) – Neocijenjeni podatci koje prikuplja ili izravno dobiva taktički zapovjednik koji, zbog svoje izrazito kratkotrajne prirode ili zbog kritičnosti stanja, ne mogu biti dovoljno brzo obrađeni u taktičke obavještajne podatke za zadovoljenje zahtjeva korisnika taktičkih obavještajnih podataka. (Vidi zahtjevi za informacijama.)

borbena moć (*combat power*) (NATO) – Ukupna razorna snaga koju vojna postrojba/postroj može uporabiti protiv protivnika u danom vremenu. Sastoji se od učinaka manevra, vatrene moći, zaštite i djelotvornosti vođenja.

borbena ophodnja (*combat patrol*) (NATO) – Za kopnene snage, taktička postrojba koja je poslana izvan glavnine snaga za vođenje borbe neovisno o glavnini; izdvojeni dijelovi koji imaju zadaću zaštite fronte, boka ili pozadine glavnine boreći se ako je to potrebno. Može se rabiti za osiguranje vlastitih snaga ili za uznemiravanje, uništavanje ili zarobljavanje neprijateljskih snaga, opreme ili objekata. Djelovanja uključuju prepade, zasjede i sigurnosne zadaće. Još se zove i borbena ophodnja (*fighting patrol*). (Vidi prepad, sigurnosne operacije/djelovanja i zasjeda.)

borbena prosudba (*combat assessment*) – Utvrđivanje ukupne djelotvornosti uporabe snaga tijekom vojnih operacija/djelovanja. Sastoji se od tri glavne sastavnice:

1. prosudba borbenih šteta,
2. prosudba učinaka streljiva, i
3. preporuka za ponovni napadaj. Cilj borbene prosudbe je odrediti preporuke za tijek vojnih operacija/djelovanja. Odgovoran za borbenu prosudbu je G3 (S3) uz pomoć G2 (S2). (*Vidi inačica djelovanja, prosudba borbene štete i ratna igra.*)

borbena zona – BorZ (*combat zone – CZ*) (NATO) – Područje podijeljeno u:

1. prednju borbenu zonu, koja se sastoji od teritorija ispred pozadinske granice korpusa, i
2. pozadinske borbene zone, koja obično obuhvaća teritorij između pozadinske granice korpusa i pozadinske granice više postrojbe (armije).

(SAD) –

1. Područje potrebno borbenim snagama za provedbu operacija/djelovanja.
2. Područje ispred granice područja vlastite pozadine u postrojbama kopnene vojske. (*Vidi komunikacijska zona.*)

borbene funkcije (*combat functions*) – Funkcije koje zapovjednici integriraju i usklađuju za sinkronizaciju borbenih učinaka u vremenu, prostoru i po svrsi. To su obavještajno djelovanje, manevar, vatrena potpora, zračna obrana, pokretljivost i preživljavanje, logistička potpora i borbeno zapovijedanje.

borbeni dril (*battle drill*) – Standardizirane radnje i postupci koji se provode kao odgovor na uobičajena događanja na bojištu. Namijenjene su za prilike u kojima treba brzo djelovati. To su obično akcije posluga, desetina, vodova i satnija koje su upamćene i provedene na isti način u svim uvjetima.

borbeni komplet – b/k (*combat load*) – One količine svih klasa opskrbnih sredstava koje postrojba drži kod sebe za održavanje borbenih operacija/djelovanja propisani broj dana. Borbeni komplet postrojbe mora se moći odjednom prevoziti u borbi uporabom ustrojbenih prijevoznih sredstava te postrojbe.

borbeni komplet streljiva – b/kS (*ammunition basic load – ABL*) – Količina streljiva koju oružje ili oružni sustav može ispaliti u jedinici vremena. Obično se mjeri brojem zrna ispaljenih u jednoj minuti. Broj i veličina borbenih kompleta streljiva za određenu postrojbu obično se određuje na temelju pretpostavljenih početnih borbenih potreba. Na sastav, veličinu i broj kompleta najviše utječu priroda ugroze, vrsta zadaće, intenzitet djelovanja, raspoloživost prijevoznih sredstava za popunu, raspoloživost streljiva i broj i vrste oružja u postrojbi.

borbeni let (*sortie*) (NATO) – U zračnim operacijama/djelovanjima operativni let jednog zrakoplova. Zrakoplovne mogućnosti često se iskazuju brojem dnevnih borbenih letova s određenom vrstom zrakoplova. Temelje se na prosudbi raspoloživog broja zrakoplova i posada, te na mogućnostima održavanja, logističkoj potpori i obučenosti.

borbeni nadzorni tim – BNT (*combat control team – CCT*) – Tim ratnog zrakoplovstva organiziran, obučan i opremljen za uspostavljanje i rad na pomagalima za navigaciju i slijetanje, sredstvima veze i objektima za nadzor zrakoplova u području cilja padobransko–desantne operacije.

borbeni operativni sustav – BOS (*battlefield operating system – BOS*) – Glavne funkcije koje se provode na bojištu, a olakšavaju integraciju, usklađivanje, pripremu i provedbu operacija/djelovanja združenih rodova za uspješnu provedbu operacija/djelovanja kopnene vojske i ostvarenje vojnih ciljeva koje određuje operativni zapovjednik. Uključuju: obavještajne poslove; manevar; vatrenu potporu; pokretljivost, protupokretljivost i preživljavanje; zračnu obranu; logističku potporu, te zapovijedanje i vezu.

borbeni položaj – BP (*battle position – BP*) –

1. Obrambeno mjesto, usmjereno prema najvjerojatnijem smjeru neprijateljskog prilaza, s kojeg se postrojba može braniti ili napadati. Takve postrojbe mogu biti veličine od namjenski organiziranih snaga bojne do voda. Postrojba kojoj je dodijeljen borbeni položaj nalazi se unutar općeg ocrtanog borbenog položaja. Snage sigurnosti i snage borbene i logističke potpore mogu djelovati izvan borbenog položaja s ciljem ranog otkrivanja neprijatelja i sigurnosti cijelog kruga obrane.
2. Za napadajne helikoptere, određeno područje u kojem mogu manevrirati i pucati u područje boja ili gađati prigodne ciljeve.

borbeni prostor (*battle space*) – Zamišljeni fizički volumen u kojem zapovjednik želi dominirati nad neprijateljem. Širi se i sužava u odnosu na zapovjednikovu sposobnost pronalaženja neprijatelja i djelovanja na njega ili se može mijenjati kako se mijenja zapovjednikova vizija bojišta. Troprotean je i pod utjecajem operativnih protežnosti vremena, tempa, dubine i sinkronizacije. Ne dodjeljuje ga nadređeni zapovjednik i nije ograničen dodijeljenim granicama. (*Vidi radni okvir bojišta.*)

borbeni raspored (*order of battle*) (NATO) – Identifikacija, jačina, zapovjedna struktura te raspored osoblja, postrojbi i sredstava bilo koje vojne snage.

borbeni rodovi (*combat arms*) (HR) – Uključuju sljedeće rodove: pješništvo, oklopništvo, topništvo, zračna obrana, pomorstvo, zrakoplovstvo i postrojbe posebne namjene. Načelno su namijenjeni za približavanje neprijateljskim snagama te njihovo uništavanje ili pružanje vatrene potpore i drugih sposobnosti razaranja neprijatelja i objekata na bojištu. do (SAD) – Uključuju sljedeće rodove i funkcije: pješništvo, oklopništvo/konjica, topništvo, zračna obrana, inženjerija, specijalne snage i zrakoplovstvo kopnene vojske.

borbeni ukrcaj/utovar (*combat loading*) (NATO) – Raspored osoblja i slaganje opreme i opskrbnih sredstava na način koji odgovara predviđenom taktičkom djelovanju ukrcane postrojbe. Svako je pojedinačno sredstvo složeno tako da se može istovariti u traženom vremenu. (*Vidi plan ukrcavanja/utovara.*)

borbeno izviđanje (*armed reconnaissance*) – Zadaća kojoj je prvotna svrha pronalaženje prikladnih ciljeva i napadaj na njih (kao što su neprijateljska sredstva, osoblje i objekti) u dodijeljenim općim područjima ili uzduž dodijeljenih kopnenih komunikacijskih smjerova. Svrha borbenog izviđanja nije napadaj na unaprijed određene ciljeve.

borbeno obavještajno znanje (*combat intelligence*) – Znanje o neprijatelju, vremenu i zemljištu potrebno zapovjedniku za planiranje i provedbu borbenih operacija/djelovanja. Proistječe iz analize informacija o neprijateljskim sposobnostima, namjerama, slabostima i okruženju. (*Vidi izviđanje, obavještajna priprema bojišta, plan izviđanja i motrenja te plan obavještajnog prikupljanja.*)

borbeno strukturirani teret – BST (*combat configured load – CCL*) – Planirani komplet streljiva ili drugih opskrbnih sredstava koji se prevozi kao jedan teret u potpori tiske postrojbe ili oružnog sustava.

borbeno zapovijedanje – BZ (*battle command – BC*) – Vještina borbenog odlučivanja i vođenja. Uključuje: nadzor operacija/djelovanja i motiviranje vojnika i njihovih organizacija za provedbu zadaća; vizualizaciju trenutnog stanja i budućeg stanja te stvaranje zamisli operacija/djelovanja za prijelaz s jedne na drugu operaciju/djelovanje uz najmanju cijenu; i dodjelu zadaća, prioritiziranje i dodjelu izvora, odabir kritičnog vremena i mjesta djelovanja te poznavanje kako i kada raditi promjene i prilagodbe tijekom borbe.

borbeno zapovjedništvo (*combatant command*) – Sjedinjeno ili posebno uspostavljeno zapovjedništvo sa širokom trajnom zadaćom pod jednim zapovjednikom. Borbena zapovjedništva tipično imaju zemljopisne ili funkcionalne odgovornosti.

brza hodnja (*traveling*) – Tehnika kretanja koja se rabi kada je potrebna brzina, a dodir s neprijateljem nije vjerojatan. Svi dijelovi postrojbe kreću se istodobno sa zapovjednikom postrojbe koji se nalazi na mjestu odakle može najbolje nadzirati kretanje kolone. (*Vidi tehnika kretanja.*)

brza obrana (*hasty defense*) (NATO) – Obrana koja se obično organizira kad smo u dodiru s neprijateljem ili kada je dodir neizbježan, a vrijeme za pripremu obrane je ograničeno. Znakovit je po poboljšanju prirodnih obrambenih položaja izradbom streljačkih zaklona, utvrđenih vatrenih položaja i zapreka. (*Vidi obrana, pripremljena obrana, utvrđeni vatreni položaj i zapreka.*)

brzi napadaj (*hasty attack*) (NATO) – U operacijama/djelovanjima na kopnu, napadaj čije se vrijeme pripreme zamjenjuje brzinom kako bi se iskoristila pružena prigoda. (SAD) –

1. Navalno djelovanje za koje postrojba nije provela opsežne pripreme. Provodi se s izvorima s kojima se smjesta može raspolagati u cilju održavanja zamaha ili za iskorištavanje nepovoljnosti stanja u kojem se nalazi neprijatelj.
2. Ishod susretnoga boja – provodi se s raspoloživim snagama i s najmanjim potrebnim priprema kako bi se neprijatelj uništio prije nego što postane sposoban koncentrirati se ili uspostaviti obranu. (*Vidi kretanje za uspostavljanje dodira, napadaj, nasrtaj i pripremljeni napadaj.*)

brzi prijelaz (*hasty crossing*) (NATO) – Prijelaz vodene zapreke u kojem se rabe priručna sredstva za prijelaz ili ona koja su odmah na raspolaganju, a provodi se bez zaustavljanja za brižljivije pripreme. (*Vidi mostobran i pripremljeni prijelaz.*)

brzina vatre (*rate of fire*) (NATO)– Broj ispaljenih metaka/granata/raketa po oružju u minuti.

brzo zadimljivanje (*hasty smoke*) – Uporaba dima znakovita po minimalnom planiranju i kratkotrajnosti za izravno suprotstavljanje neprijateljskoj akciji.

centigray – cGy (*centigray – cGy*) (NATO) – Jedinica mjere apsorbirane doze ionizirajućeg zračenja. Zamjenjuje jedinicu mjere rad (od *radiation dose*) . (Vidi *dekontaminacija*.)

cilj/objekt (*objective*) (NATO) – Fizički objekt poduzetog djelovanja, na primjer, određeni zemljišni objekt čije je osvajanje i/ili zadržavanje prijeko potrebno za ostvarenje zapovjednikova plana. (SAD)

1. Fizički objekt poduzetog djelovanja (na primjer, određeni zemljišni objekt čije je osvajanje i/ili zadržavanje prijeko potrebno za ostvarenje zapovjednikova plana ili za uništenje neprijateljske snage bez obzira na zemljišne objekte).
2. Jasno određeni, odlučujući i ostvarivi ciljevi prema kojima treba biti usmjerena svaka vojna operacija/djelovanje.
3. Najvažnije odlučujuće točke. (Vidi *odlučujuća točka*.)

cilj po zahtjevu (*on-call target*) (NATO) – U topničkoj potpori planirani cilj koji nije unaprijed raspoređen i po kojem će se vatra otvarati po zahtjevu. (Vidi *raspoređeni cilj*.)

cilj rušenja (*demolition target*) (NATO) – Cilj od znanog vojnog interesa određen za moguće buduće rušenje (na primjer most, dionica puta, tunel, vijadukt i sl.).

cilj/meta (*target*) (NATO) – Kod radara, svaki zaseban objekt koji odbija ili šalje energiju nazad do radara ili objekt radarskog izviđanja ili motrenja. (SAD) –

1. Zemljopisno područje, kompleks ili objekt planirani za osvajanje ili uništenje vojnim snagama.
2. U obavještajnom smislu, država, područje, objekt, agencija ili osoba prema kojima su usmjerene obavještajne aktivnosti.
3. Određeno i obrojčano područje za buduće vatreno djelovanje.
4. Objekt, vozilo, pojedinac, itd., koji je ciljna točka bilo kojeg oružja ili oružnog sustava.

ciljano područje interesa – CPI (*targeted area of interest – TAI*) – Zemljopisno područje ili točka uzduž koridora kretanja, čije će uspješno izoliranje neprijatelja prisiliti da ili odustane od određene inačice djelovanja ili ga primorati na uporabu specijalizirane inženjerijske potpore za nastavak kretanja, a gdje ga naše snage mogu pronaći i napasti. Neće sva ciljana područja interesa postati dio naše inačice djelovanja. Za stožer su od interesa samo ona područja koja su povezana s visokoisplativim ciljevima. Ona se utvrđuju tijekom stožernog planiranja i ratne igre. Ciljana područja interesa se u određenom stupnju razlikuju od područja boja. U područjima boja planira se uporaba sveg raspoloživog oružja; po ciljanim područjima interesa može djelovati samo jedno oružje.

ciljna referentna točka – CRT (*target reference point – TRP*) – Lako prepoznatljiva točka na zemljištu (prirodna ili umjetna) koja se rabi za pokretanje, raspodjelu i nadzor vatre. Ciljne referentne točke obično određuju zapovjednici manevarskih vodova do bojni za određivanje sektora vatre i motrenja za bojnu, satniju, vod, desetinu ili pojedinca, obično unutar područja boja. Ciljne referentne točke mogu određivati i središte područja u kojem zapovjednik planira ostvariti brzu vatru iz svih oružja. Određuju se uporabom standardnih znakova i brojeva ciljeva koje daje manevarski zapovjednici. Kad ih jednom odobri časnik za vatrenu potporu bojne, ciljne referentne točke mogu biti određene kao ciljevi neizravnih vatri rabeći standardni znak cilja sa slovima i brojkama. (*Vidi područje boja, temeljni smjer vatre i vatreni sektor.*)

civilna uprava (*civil administration*) – Uprava koju uspostavlja strana vlada u

1. **prijateljskoj državi**, u skladu sa sporazumom postignutim s vladom te države za provedbu određenih ovlasti koje su normalno funkcija lokalne vlade, ili
2. **u neprijateljskoj državi** koje su zaposjele strane snage, gdje strana vlada provodi zakonodavnu, izvršnu i pravosudnu vlast sve dok se ne uspostavi civilna vlada te države. (*Vidi civilni poslovi, civilno–vojne operacije/djelovanja i operacije stabilnosti i potpore.*)

civilni poslovi – CP (*civil affairs – CA*) –

1. Aktivnosti zapovjednika kojima on uspostavlja, održava, utječe ili iskorištava odnose između vojnih snaga i civilnih institucija, i vladinih i nevladinih, te pučanstva u prijateljskim, neutralnim i neprijateljskim područjima operacija za olakšavanje provedbe vojnih operacija i učvršćivanje operativnih ciljeva. Civilni poslovi mogu uključivati sudjelovanje vojnih snaga u provedbi aktivnosti i funkcija koje su normalno u odgovornosti lokalne vlade. Te se aktivnosti mogu provoditi prije, tijekom ili poslije nekih drugih vojnih operacija, a, ako je zapovjedeno, i kada nema drugih vojnih operacija.
2. Pitanja odnosa između vojnih snaga smještenih u državi ili području i civilnih vlasti i pučanstva te države ili područja, koja se obično događaju i rješavaju tijekom neprijateljstva ili drugih izvanrednih stanja, te su normalno pokrivena usmenim ili pisanim sporazumom ili dogovorom između dvaju strana.

civilno–vojne operacije – CVO (*civil–military operations – CMO*) – Skup aktivnosti u potpori vojnih operacija koji obuhvaća međudnose između vojne snage i civilnih vlasti jačajući razvoj osjećaja, stavova ili ponašanja povoljnih za ostvarenje ciljeva vojne snage kod neutralnih, prijateljskih ili neprijateljskih skupina.

erna lista (*black list*) – Službeni protuobavještajni popis stvarnih ili mogućih neprijateljskih suradnika, simpatizera, obavještajaca i drugih osoba čija nazočnost ugrožava sigurnost vlastitih snaga.

D–

erna propaganda (*black propaganda*) – Propaganda čiji sadržaj dolazi iz lažnih izvora.

crta (*line*) (NATO) – U topničkoj potpori poruka kojom motritelj ukazuje da su projektili pali na osmatranu crtu. Odnosi se i na minobacačku vatru.

crta dodira – CD (*line of contact – LC*) – Opća crta koja označava mjesto gdje djeluju dvije suprotstavljene snage. (*Vidi polazna crta, polazna crta je crta dodira, prednja crta naših snaga i prednji kraj područja bitke.*)

crta mostobrana – CMB (*bridgehead line*) (NATO) – Kod prijelaza rijeke, krajnja crta planiranog područja za razvoj mostobrana. Obično je označena kao fazna crta. (*Vidi mostobran i snaga za prijelaz rijeke.*)

crta motritelj–cilj (*observer–target line*) (NATO) – Zamišljena ravna crta od motritelja do cilja.

crta obrane područja prijelaza – COPP (*holding line*) – Kod prijelaza rijeke, pri povlačenju, vanjska granica područja između neprijatelja i vodene zapreke koja onemogućuje neprijatelju otvaranje izravne i motrene neizravne vatre u područje prijelaza. (*Vidi crta mostobrana.*)

crta optičke vidljivosti – COV (*intervisibility line*) – Razvođe ili obzor iza kojega se oprema ili osoblje mogu sakriti od motrenja.

crta povezivanja veličine doze (*dose rate contour line*) (NATO) – Crta na zemljovidu ili dijagramu koja povezuje sve točke na kojima je u dano vrijeme doza zračenja jednaka.

crta prijenosa odgovornosti – CPO (*handover line*) (NATO) – Nadzorna mjera koja poželjno prati lako prepoznatljive zemljišne oblike, na kojoj se odgovornost za provedbu borbenih djelovanja /operacija prenosi s jedne snage na drugu.
(SAD) – Crta prijenosa odgovornosti primjenjuje se ne samo kod borbenih, već i kod drugih funkcija, kao što su prijenos obavještajne odgovornosti, kod elektroničkog i informacijskog ratovanja. Prijenos odgovornosti završen je kada zapovjednik koji prima odgovornost potvrdi primitak. (Vidi fazna crta.)

crta razgraničenja - CR (*line of demarcation - LOD*) – Crta koja obilježava granicu tampon–zone ili ograničenog područja. Ta se crta može rabiti i za definiranje prednje granice sukobljenih ili neprijateljskih strana nakon svake dovršene faze razdvajanja ili povlačenja.

crta razgraničenja u primirju (*armistice demarcation line*) – Zemljopisno definirana crta s koje se sukobljene snage razdvajaju i povlače na svoju stranu nakon potpisivanja sporazuma o primirju ili prekidu vatre.

crta top–cilj (*gun–target line*) (NATO) – Zamišljena ravna crta od vodoravne osi topovske cijevi do cilja. (Vidi crta motritelj – cilj.)

crta usklađivanja vatrene potpore – CUVP (*fire support coordination line – FSCL*) – Crta koju određuje odgovarajući zapovjednik kopnenih ili pomorsko–desantnih snaga za osiguranje usklađivanja vatre koja nije pod njegovim nadzorom, a može utjecati na tekuća taktička djelovanja. Crta se rabi za usklađivanje vatri zračnih, kopnenih ili pomorskih oružnih sustava uporabom bilo koje vrste streljiva protiv površinskih ciljeva. Ona treba slijediti dobro određene zemljišne oblike. Određivanje crte treba biti usklađeno s odgovarajućim zapovjednikom taktičkih zračnih snaga i s drugim elementima potpore. Elementi potpore mogu napasti ciljeve ispred crte (u smjeru neprijatelja) bez prethodnog usklađivanja sa zapovjednikom kopnenih ili pomorsko–desantnih snaga, uz uvjet da napadaj neće stvoriti štetne učinke na crti ili iza nje. Napadaji na površinske ciljeve iza crte moraju se usklađivati s odgovarajućim zapovjednikom kopnenih snaga. Ta crta nije granica; sinkronizacija djelovanja s obje strane crte u odgovornosti je zapovjednika koji je crtu uspostavio. Snage koje napadaju ciljeve ispred crte moraju upoznati sve zapovjednike na koje te vatre utječu za provedbu potrebnog usklađivanja i sprječavanje nanošenja samogubitaka. (Vidi crta vatrenog usklađivanja, granica i mjera usklađivanja vatrene potpore.)

crta za prikrivanje naših položaja (*screen line*) – Nadzorna mjera, obično imenovana kao fazna crta, koja se uspostavlja ispred glavnine snaga tijekom obrambenih operacija/djelovanja. Kada se jednom zaposjedne, ona postaje prednja crta naših snaga i granica napredovanja na sve naše snage, premda se dopuštenje za njezin prijelaz može dobiti od zapovjedništva koje ju je odredilo. (Vidi granica napredovanja, prednja crta naših snaga, prikrivanje naših položaja i sigurnosne operacije/djelovanja.)

crta zabrane vatre – CZV (*no–fire line – NFL*) (NATO) – Crta iza koje topništvo ne otvara vatru osim po zahtjevu i odobrenju zapovjednika kome se pruža vatrena potpora, a ispred koje se može otvarati vatra bilo kada bez opasnosti po naše snage.

crta zamračivanja svjetala – CZS (*light line – LL*) (NATO) – Određena crta ispred koje su vozila noću dužna rabiti zatamnjena svjetla.

crta zapreka (*obstacle line*) – Nadzorna mjera na razini bojne i brigade koja pokazuje namjeru postavljanja zapreka (smjer protezanja) bez određivanja vrste linearne zapreke.

crta zračnog mostobrana - CZM (*airhead line*) – Crta opisana ili prikazana u operativnoj zapovijedi koja označava vanjsku granicu zračnog mostobrana kojeg treba zauzeti od neprijatelja. (Vidi zračni desant i zračno–desantna operacija/djelovanje.)

časnik za nadzor zone ukrcavanja nakon svršetka zadaće (*pickup zone control officer – PZCO*) – Časnik koga je odredio zapovjednik s odgovornošću uspostavljanja, organiziranja, rada i nadzora zone ukrcavanja nakon svršetka zadaće tijekom zračno–desantnih operacija/djelovanja. (Vidi *zona ukrcavanja nakon svršetka zadaće*.)

časnik za vezu s borbenim zrakoplovstvom – ČVBZ (*fighter liaison officer – FLO*) – Član taktičke skupine za zrakoplovni nadzor. Odgovoran je zrakoplovnom časniku za vezu korpusa (zbornog područja) i pruža posebno znanje i iskustvo o uporabi borbenih zrakoplova. (Vidi *taktička skupina za zrakoplovni nadzor*.)

časnik za zračno motrenje (*air surveillance officer*) (NATO) – Osoba odgovorna za usklađivanje i izradbu precizne, trenutne slike o zračnoj situaciji u dodijeljenom zračnom prostoru.

čelni napadaj (*frontal attack*) (NATO) – Navalni manevar u kojem je glavno djelovanje okrenuto protiv fronte neprijateljskih snaga. (SAD) – Napadaj na neprijatelja na širokoj fronti koristeći se najizravnijim smjerovima prilaza. Normalno se koristi kada zapovjednik posjeduje nadmoćnu borbenu moć, a neprijateljski položaj pokazuje jasne nedostatke. (Vidi *navalne operacije/djelovanja i nasrtaj*.)

četverokutni poredak (*box formation*) – Poredak u kojem su podređeni dijelovi postrojbe raspoređeni u obliku kutije ili pravokutnika s dva elementa naprijed i dva elementa nazad. To je elastični poredak koji osigurava jednaku vatru u svim smjerovima. Općenito se koristi kada je poznat neprijateljski položaj. Taj poredak može dovesti postrojbu u stanje u kojem je istodobno njezinih 50% snaga odlučujuće uporabljeno, ograničavajući time borbenu moć raspoloživu za manevar protiv neprijatelja. (Vidi *kolonski poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, poredak za kretanje, postrojni poredak i romboidni poredak*.)

čimbenik planiranja (*planning factor*) (NATO) – Čimbenik rabljen u planiranju za prosudbu količine i vrste napora uključenih u razmatranu operaciju/djelovanje. Čimbenici planiranja često se izražavaju postotcima, stupnjevima, odnosima snaga ili vremenskim trajanjem.

čvrsti otpad (*solid waste*) – Bilo koja tvar ili supstanca (čvrsta ili tekuća) koja ima svojstva otpada jer više nije pogodna za svoju izvornu namjenu.

ćelija (*cell*) – Mala skupina ljudi koji rade zajedno radi tajnog ili subverzivnog djelovanja.

D

dalje (*add*) – Kod topničkih, minobacačkih i drugih gađanja ispravka kojom motritelj ukazuje na potrebu povećanja dometa uzduž motrene crte gađanja.

daljina (*range*) –

1. Udaljenost između dane točke i objekta ili cilja.
2. Udaljenost koja ograničava operaciju ili djelovanje nečega, kao što je polumjer djelovanja zrakoplova ili broda ili domet topa.
3. Udaljenost koju vozilo može prijeći na čvrstom zemljištu s korisnim teretom, rabeći gorivo u svojim spremnicima i kanistrima koji su dio opreme kopnenih vozila.

daljina uzajamne potpore - DUP (*supporting distance*) – Udaljenost između dvije postrojbe koja se može prijeći u vremenu u kojem jedna može doći u pomoć drugoj. Za male postrojbe, to je udaljenost između dvije postrojbe koja može biti učinkovito pokrivena njihovim vatrama.

daljinski senzor (*remotely employed sensor - REM*) – Daljinski upravljana naprava postavljena u određeno područje radi praćenja aktivnosti osoblja i/ili vozila. Senzorski se sustav sastoji od daljinski nadziranog senzora, senzorskih releja i senzorske opreme za praćenje.

dan-C (*C-day*) – Neimenovani dan kada počinje ili će započeti operacija razvoja snaga u određeno područje. Razvoj može biti kretanje postrojbi, tereta, oružnih sustava ili kombinacija tih elemenata koristeći se svih vrstama prijevoza. Najviše zapovjedništvo odgovorno za usklađivanje planiranja odredit će točno značenje dana-C unutar navedene definicije. Zapovjedništvo koje je izravno odgovorno za provedbu operacije razvoja napravit će to u svjetlu značenja koje je odredilo zapovjedništvo koje usklađuje planiranje ako se ne radi o istom zapovjedništvu.

dan-D (*D-day*) – Neimenovani dan kada počinje ili će početi određena operacija/djelovanje. Služi nam kao pomagalo u planiranju i određivanju redoslijeda događaja kada se ne može odrediti točan datum početka. Broj dana koji prethodi ili slijedi nakon dana-D označava se znakom – ili + i arapskim brojem koji slijedi slovo D. Primjer: D-3 znači tri dana prije dana-D; D+7 znači sedam dana poslije dana-D. (*Vidi dan-C.*)

dan-M (*M-day*) – Pojam koji se rabi za određivanje neimenovanog dana kada počinje ili treba početi opća mobilizacija.

deklinacija (*declination*) (NATO) – U navigaciji, na danom mjestu i u danom vremenu, kut između mrežnog sjevernog meridijana i pravog sjevernog meridijana ili magnetnog sjevernog meridijana mjereno u stupnjevima ili tisućitima istočno ili zapadno. Taj se kut godišnje mijenja u odnosu na magnetni sjeverni meridijan na temelju skretanja magnetnoga pola.

dekontaminacija (*decontamination*) (NATO) – Proces kojim se svaka osoba, objekt ili područje čine sigurnim upijanjem, uništavanjem, neutraliziranjem, činjenjem bezopasnim ili uklanjanjem kemijskih i bioloških bojnih sredstava, ili uklanjanjem radioaktivnih tvari s osobe, objekta ili područja oko njih.

(SAD) – Smanjenje opasnosti od kontaminacije uklanjanjem ili neutraliziranjem opasnih razina atomske, biološke i kemijske kontaminacije na osoblju i opremi. Tri razine dekontaminacije su trenutna, operativna i temeljita dekontaminacija. (*Vidi dekontaminacija pacijenta, operativna dekontaminacija, temeljita dekontaminacija i trenutna dekontaminacija.*)

dekontaminacije kože (*skin decontamination technique*) – Proces uklanjanja ili neutraliziranja kontaminacije s kože unutar jedne minute od izlaganja za sprječavanje ulaska kontaminirajućih tvari u kožu.

dekontaminacijsko sredstvo (*decontaminant*) – Bilo koja tvar koja se rabi za uništenje, neutraliziranje ili uklanjanje kemijskih, bioloških ili radioaktivnih tvari koje ugrožavaju osoblje ili opremu.

demobilizacija (*demobilization*) – Čin vraćanja snaga i sredstava u stanje prije mobilizacije ili u neko drugo odobreno stanje. Uključuje i vraćanje mobiliziranog dijela industrije u mirnodopske uvjete rada. (*Vidi mobilizacija.*)

demonstracija (*demonstration*) (NATO) – Napadaj ili pokazivanje snage na dijelu bojišta gdje se ne traži odluka s ciljem obmanjivanja neprijatelja.

(SAD) –

1. Vrsta napadaja koja je slična lažnom napadaju s iznimkom što se ne traži dodir s neprijateljem.
2. U operacijama stabilnosti i potpore, operacija/djelovanje koju provode vojne snage ispred stvarnog ili mogućeg neprijatelja kako bi se pokazale svoje vojne mogućnosti. (*Vidi operacija /djelovanje obmanjivanja i pokazivanje snage/moći.*) D-

depo (*depot*) –

1. **opskrbna sredstva** – Aktivnost primitka, razvrstavanja, skladištenja, brojenja, izdavanja, održavanja, nabave, proizvodnje, sklapanja, istraživanja i raspolaganja tvarima.

2. **osoblje** – Aktivnost primitka, obrade, obuke, raspoređivanja i slanja zamjene osoblja.

(HR) –

3. **odr avanje** – Prostor ili postrojba za najvišu razinu održavanja (generalni remont). (*Vidi klase opskrbnih sredstava i službe potpore.*)

desantna osnovica - DOsn (*lodgment area*) – Određeno područje, neprijateljski ili potencijalni neprijateljski teritorij koji, kada je jednom osvojen i držan, osigurava neprekidno iskrcavanje (jačanje) snaga i sredstava i pruža dovoljan manevarski prostor za jačanje borbene moći za brzo i odlučno rješavanje kriza. (*Vidi obalni mostobran, suprotstavljeni ulazak i zračni mostobran.*)

detaljna dekontaminacija opreme - DDO (*detailed equipment decontamination*) – U temeljitoj dekontaminaciji odnosi se na uklanjanje, neutraliziranje ili smanjivanje kontaminacije na vanjskim i unutarnjim površinama opreme postrojbe do neznatnog rizika čime se omogućuje skidanje zaštitne opreme ili smanjenje razine zaštite ili zaštitne opreme koju treba nositi u duljem razdoblju.

detaljna dekontaminacija postrojbi - DDP (*detailed troop decontamination*) – U temeljitoj dekontaminaciji odnosi se na: smanjenje razine zaštitne opreme koju treba nositi u duljem razdoblju dekontaminacijom pojedinačne borbene opreme do neznatnog rizika; skidanje kontaminirane zaštitne opreme, uključujući zaštitnu masku; dekontaminaciju zaštitne maske i praćenje osoblja i opreme kako bi se utvrdila djelotvornost dekontaminacije.

detonirajući stijenj (*detonating cord*) (NATO) – Vodootporna, elastična cjevčica, najčešće od PVC izolatora, napunjena visoko–razornim eksplozivom obloženim s pamučnim vlaknima, namijenjena za prijenos detonacijskog vala za istodobno paljenje jednog ili više eksplozivnih naboja na većoj udaljenosti. (*Vidi rušenje.*)

digitalizacija (*digitalization*) –

1. Prijenos borbenih informacija u gotovo stvarnom vremenu između različitih borbenih dijelova čime se stvara zajednička svijest o taktičkoj situaciji.
2. Napredne tehnologije informacijskog doba koje poboljšavaju vještinu zapovijedanja i olakšavaju nauk nadzora.
3. Pretvaranje svih oblika informacija u digitalni oblik prilagođen za uporabu u suvremenim računalnim sustavima. (*Vidi informacijsko ratovanje i ratovanje u području zapovijedanja i nadzora.*)

dim (*smoke*) – Umjetno stvorena aerosolna kruta, tekuća ili hlapeća masa u atmosferi koja smanjuje prolazak vidnog svjetla ili drugih oblika elektromagnetskog zračenja. Dijeli se u tri opće kategorije: za obilje avanje, za prikrivanje i za smanjenje preglednosti.

dim za obilježavanje (*marking smoke*) – Dim koje se koristi za obilježavanje ranije određenih komunikacija na bojištu. Često se rabi za identificiranje ciljeva, točaka izvlačenja/ evakuacije, prednjih krajeva kružne obrane naših snaga, itd.

dim za prikrivanje (*screening smoke*) – Dim puorabljen u područjima operacija/djelovanja naših snaga ili u područjima između naših i neprijateljskih snaga kako bi se prikrilo: kretanje na kopnu, prodor i operacije izvlačenja; ključna područja okupljanja snaga; opskrbni smjerovi i logistički objekti. Smanjuje neprijateljsku sposobnost kopnenog i zračnog motrenja.

dim za smanjenje preglednosti (*obscuration smoke*) – Dim uporabljen između neprijateljskih i naših snaga ili izravno na neprijateljske položaje za zbunjivanje i dezorijentiranje neprijateljskih oružja za izravno gađanje i topničkih prednjih motritelja.

dimna sumaglica (*smoke haze*) – Mala koncentracija koja ograničava precizno neprijateljsko motrenje i vatru, ali koja nije dovoljno gusta da bi priječila operacije/djelovanja naših snaga (vidljivost 50 do 150 metara).

dimna zavjesa (*smoke curtain*) – Okomiti dimni zaslon. (*Vidi dimni zaslon.*)

dimni pokrivač (*smoke blanket*) – Gusta vodoravna koncentracija dima koja pokriva dio zemljišta s vidljivošću unutar koncentracije manje od 50 metara. Pokrivač se radi iznad naših područja ili oko njih kako bi ih zaštitili od vizualnog motrenja ili djelovanja iz zraka ili se radi iznad neprijateljskih područja kako bi zaštitili naše zrakoplove od neprijateljske zračne obrane.

dimni zaslon (*smoke screen*) (NATO) – Dimni oblak koji se koristi za prikrivanje ili naših ili neprijateljskih objekata i instalacija.

(SAD) – Dimni zaslon se koristi za prikrivanje kretanja na kopnu, izradbe prolaza u zaprekama, amfibijskih desantnih operacija/djelovanja, kao i ključnih područja prikupljanja, opskrbnih smjerova i logističkih objekata.

dislocirani civil (*dislocated civilian*) – Opći pojam koji opisuje civila koji je prisiljen napustiti svoju kuću ili neko drugo mjesto zbog rata, revolucije, prirodnih i drugih katastrofa. Dislocirani civili uključuju raseljene osobe, izbjeglice, prognanike, osobe bez države i žrtve rata. Pravna i politička razmatranja definiraju podkategorije dislociranih civila.

djelatna sastavnica – DjS (*active component*) – Onaj dio oružanih snaga koji služi 24 sata dnevno, 365 dana u godini sve do umirovljenja, prebacivanja u pričuvnu sastavnicu ili do otpusta iz oružanih snaga.

djelatna vojna osoba – DVO (*active duty military person*) (HR) – Osoba koja stječe status vojne osobe nadnevkom stupanja u djelatnu vojnu službu, odnosno sklapanjem ugovora o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske.

djelovanja u operativnoj dekontaminaciji (*operational decontamination operations*) – Dekontaminacijska djelovanja koja se sastoje od dvije tehnike – zamjena stupnja zaštite od kemijskog i biološkog oružja i pranje vozila. (*Vidi stupanj zaštite od kemijskog i biološkog oružja.*)

djelovati (*engage*) (NATO) – U zračnoj obrani zapovijed kojom se traži od postrojbe i/ili oružnog sustava da otvore vatru na određeni cilj.

dnevni obavještajni sažetak – DOBS (*daily intelligence summary – DISUM*) – Izvješće koje se priprema u obliku poruke na razini združenog zapovjedništva koje višim, jednakim i nižim zapovjedništvima daje sažetak svih važnih obavještajnih podataka prikupljenih i stvorenih tijekom prethodnog 24-satnog razdoblja.

dodir (*contact*) –

1. **S našim snagama**, kada se dvije ili više naših snaga povežu vizualno, fizički ili komunikacijskim sredstvima.
2. **S neprijateljem**, kada se naša snaga fizički spoji s neprijateljskom snagom i vodi borbu prsa o prsa ili se nalaze bliže od najvećeg dometa oružja i vizualnih ili elektroničkih naprava.
3. **U zdravstvu**, neobrađeni pojedinac za koga se zna da je bio dovoljno blizu zaraženog pojedinca da bi bio izložen prijenosu zaraze. (*Vidi bliske operacije/djelovanja.*)

dodjela (*allocation*) – U općem smislu, raspodjela ograničenih izvora između konkurentskih zahtjeva za njihovom uporabom. Osebuje dodjele su dodjele zrakoplova (zračnih naleta), snaga, prijevoznih sredstava, atomskog oružja i dr.

doktrina (*doctrine*) (NATO) – Temeljna načela koja vode djelovanja vojnih snaga ili njihovih dijelova u potpori nacionalnih ciljeva. Ona je službena i mjerodavna ali traži prosuđivanje i razboritost u primjeni.

doktrinarni model - DMo (*doctrinal template*) – Obavještajni model temeljen na pretpostavljenoj (koja se smatra istinitom) neprijateljskoj taktičkoj doktrini. Obično pokazuje širine, dubine, razmake između postroja te sastav snaga, kao i raspored borbenih postrojbi, postrojbi borbene i logističke potpore za određenu vrstu operacije/djelovanja. Pokazuje kako bi se neprijatelj volio boriti kad ne bi bio ničim ograničen. Modeli se obično rade u razmjeri kako bi se mogli odmah rabiti na odgovarajućim zemljovidima. (*Vidi i model događaja, model odlučivanja, obavještajna priprema bojišta i situacijski model.*)

domaća izvanredna stanja (*domestic emergencies*) – Izvanredna stanja koja pogađaju javnu dobrobit i događaju se unutar države kao ishod neprijateljskog napadaja, pobune, civilnih nemira, potresa, požara, poplava ili drugih katastrofa i stanja koja ugrožavaju živote i vlasništvo ili narušavaju uobičajeni proces vladanja. Pojam domaća izvanredna stanja uključuje bilo koji ili sve izvanredne uvjete definirane u nastavku:

1. **izvanredna civilna obrana** – Domaće izvanredno stanje nastalo kao ishod uništenja uzrokovano neprijateljskim napadajem i koje traži provedbu izvanrednih operacija/djelovanja tijekom i nakon napadaja. Može se proglasiti prije pretpostavljenog napadaja.
2. **civilni nemiri** – Nemiri, nasilje, pobune, nezakonito okupljanje ili drugi izgredi štetni po javni zakon i red.
3. **velika katastrofa** – Poplava, požar, potres ili druga katastrofa koja ugrožava ili je dostatne veličine i težine da traži pomoć vlade i davanje potrebnih izvora lokalnim vlastima za ublažavanje nastalih šteta, tegoba i patnji.
4. **prirodna katastrofa** – Sva domaća izvanredna stanja osim onih nastalih neprijateljskim napadajem i civilnim nemirima, a uzrokovana su djelovanjem prirode.

dominirajuće zemljište (*dominant terrain*) – Zemljište koje zbog svoje visine, nagiba, dimenzija ili mjesta pruža odličan pogled i može pružiti vatrene sektore preko zemljišta koje ga okružuje. (Vidi ključno zemljište i kritična točka.)

dopunska zapovijed – DOPZAP (*fragmentary order – FRAGO*) – Skraćeni oblik operativne zapovijedi koji se upućuje postrojbama zbog promjena u zadaćama i zbog obavješćivanja o promjenama taktičke situacije. Ona sadrži informacije koje su od trenutne važnosti za podređene. To je usmena ili pisana poruka koja daje kratke, određene i pravodobne upute bez gubitka jasnoće sadržaja. Izdaje se nakon operativne zapovijedi za njezinu promjenu ili prilagodbu, kao i za provedbu ogranka ili nastavka te operativne zapovijedi.

dopunski položaj - DP (*supplementary position*) – Mjesto koje pruža najbolje sektore vatre i obrambene položaje uzduž pomoćnog (bočnog) prilaza na kojem se očekuje neprijateljev napadaj. (Vidi borbeni položaj, položaj, pomoćni položaj i uzastopni položaji.)

dopuštena doza - DD (*tolerance dose*) – Količina zračenja koju pojedinac može primiti u određenom razdoblju sa zanemarivim posljedicama.

dopušteni teret (*allowable load*) (NATO) – Ukupni teret kojeg zrakoplov, brod ili vozilo može prenijeti preko dane udaljenosti, uzimajući u obzir težinu i obujam tereta.

doza izlaganja - DI (*exposure rate*) (NATO) – Doza izlaganja u danoj točki je mjera zračenja u odnosu na njezinu sposobnost da proizvede ionizaciju. Jedinica doze izlaganja je rendgen. (Vidi apsorbirana doza i veličina doze.)

doza primljenog zračenja - DPZ (*radiation dose rate*) (NATO) – Doza zračenja primljena u jedinici vremena. Može se postaviti u nekoj određenoj jedinici vremena (to jest, sat S+1 zvao bi se S+1 doze primljenog zračenja). (Vidi doza zračenja.)

doza zračenja - DZ (*radiation dose*) (NATO) – Ukupna količina ionizirajućeg zračenja koju je primila određena tvar ili tkivo, izražena u centigray-ima. (Vidi apsorbirana doza, doza izlaganja i doza primljenog zračenja.)

dragovoljac (*volunteer*) (HR) – Osoba koja nema vojnu obvezu, a na svoj je zahtjev primljena i stupila u oružane snage.

drugi stratejski postroj (*second strategic echelon*) (HR) – Pričuvne postrojbe OS RH koje su spremne za provedbu borbenih i drugih zadaća nakon provedene mobilizacije. Namijenjen je za potporu prvog stratejskog postroja nakon mobilizacijske popune i uvježbavanja do potrebne razine borbene spremnosti za vrijeme manje od 120 dana U miru ima samo djelatnu ili djelatno-ročnu jezgru. Operativnu raspoloživost doseže mobilizacijom i po potrebi obukom nakon mobilizacije. (Vidi prvi stratejski postroj.)

držati (*hold*) – (NATO)

1. Taktička zadaća za držanje položaja ili područja vojnim snagama.
2. U napadaju, primijeniti dovoljan pritisak na neprijatelja da bi se spriječilo kretanje ili premještanje njegovih snaga.
3. Kada se primjenjuje na zračni promet, držati zrakoplov unutar određenog prostora ili mjesta koje je određeno vizualnim ili drugim sredstvima sukladno uputama za kontrolu zračnoga prometa. (Vidi blokirati, vezati i zadržati.)

država domaćin (*host nation*) – Država koja prima snage i/ili opskrbna sredstva savezničkih ili koalicijskih država da bi se smjestile, djelovale ili prolazile kroz njezin teritorij. (Vidi civilno-vojne operacije/djelovanja.)

dubina (*depth*) – Proširenje operacija/djelovanja u vremenu, prostoru i po svrsi.

dubinska obrana (*defense in depth*) (NATO) – Postavljanje obrambenih položaja koji se međusobno podupiru tako da progresivno oslabe napadaj, spriječe neprijatelju da odmah na početku osmotri cjelokupni položaj i omoguće zapovjedniku da manevrira svojom pričuvom.

duboke operacije/djelovanja (*deep operations*) – Operacije/djelovanja usmjerene protiv neprijateljskih snaga i funkcija koje nisu u dodiru na prednjoj crti naših snaga, polaznoj crti ili crti obrane, a provode se između prednje crte naših snaga ili crte obrane i prednje granice postrojbe koja provodi operaciju/djelovanje. U tim se operacijama/djelovanjima koriste dalekometne vatre, kopneni i zračni manevar te ratovanje u području zapovijedanja i nadzora kako bi se porazio neprijatelj smanjenjem ili uklanjanjem njegove slobode djelovanja i narušavanjem njegove pripreme za borbu te njegove potporne strukture i/ili razbijanjem ili uništavanjem sklada i tempa njegovih operacija/djelovanja. (*Vidi istodobni napadaj u dubini, odlučujuća točka i prednja granica.*)

duboki manevar (*deep maneuver*) – Navalna operacija/djelovanje u kojoj se rabe kopnene i zrakoplovne manevarske snage u potpori dubokih operacija/djelovanja. Uključuje kretanje borbenih snaga u odnosu na neprijatelja uz vatrenu potporu ili vatrene potencijale svih raspoloživih izvora. (*Vidi bliske operacije/djelovanja i duboka vatra potpore.*)

dvostruki krug paljenja (*dual-firing circuit*) – Sklop koji se sastoji od dva neovisna sustava paljenja, oba električna ili oba mehanička tako da će paljenje bilo kojeg od njih aktivirati sve eksplozivne naboje. (*Vidi rušenje i stanje spremnosti.*)

dvostruki obuhvat (*double envelopment*) – Izbor manevra kojeg provode snage koje se kreću oko oba boka neprijateljskog položaja kako bi se napali bokovi ili ciljevi u neprijateljskoj pozadini. Neprijatelj je obično vezan na položaju čelnim napadajem koji podupire provedbu obuhvata, ili neizravnim vatrama i/ili zračnim vatrama. (*Vidi izbori manevra, obilazak i obuhvat.*)

E

ekološko izviđanje (*environmental reconnaissance*) – Sustavno izviđanje, motrenje i bilježenje podataka o postojećim ekološkim uvjetima mjesta ili područja, vizualno ili fizičkim sredstvima, te određivanje područja koja su ekološki osjetljiva ili od relativne ekološke brige u svrhu informiranja i donošenja odluka o uporabi ili izbjegavanju uporabe područja tijekom provedbe operacija/djelovanja.

ekonomična uporaba snaga (*economy of force*) – Dodjela najmanje potrebne borbene sposobnosti ili jačine drugorazrednom naporu, tako da se snage mogu usredotočiti na područje gdje se traži odluka. Ekonomična uporaba snaga je načelo rata i uvjet za taktička djelovanja. Ne rabi se za opis zadaće. (*Vidi glavni napor.*)

ekspedicijska snaga (*expeditionary force*) – Oružana snaga organizirana za ostvarenje određenog cilja u stranoj državi. (*Vidi združene namjenski organizirane snage.*)

eksplozivni naboj za izradbu kratera (*cratering charge*) (NATO) – Eksplozivni naboj koji se stavlja na odgovarajuću dubinu kako bi njegovim aktiviranjem stvorio krater.
(SAD) – Eksplozivni naboj koji se rabi za stvaranje točkaste zapreke, obično za zatvaranje prolaza ili za blokiranje puta. (*Vidi stanje spremnosti i točkasta zapreka.*)

elektromagnetski udar – EMU (*electromagnetic pulse – EMP*) – Snažan energetski udar kratkog trajanja (po nekim značajkama sličan munji) nastao atomskom ili neatomskom eksplozijom. Može izazvati struju u svakom električnom vodiču i može privremeno prekinuti ili preopteretiti dijelove nepravilno zaštićene ili nezaštićene elektroničke opreme.

elektromagnetski upad (*intrusion*) – Namjerno ubacivanje elektromagnetske energije u putove prijenosa na bilo koji način, s ciljem obmanjivanja operatora ili za stvaranje pometnje. (*Vidi elektroničko ometanje, elektroničko ratovanje i izvušće o lažnom emitiranju, upadu, elektroničkom ometanju i smetnjama.*)

elektromagnetsko obmanjivanje – EMO (*electromagnetic deception*) – Planirano zračenje, izmjenjivanje, upijanje ili odbijanje elektromagnetske energije tako da se neprijatelju prenesu informacije koje će njega i njegova oružja koja ovise o elektromagnetskoj energiji navesti na krive zaključke i time umanjiti ili neutralizirati njegovu borbenu sposobnost. Vrste elektromagnetskog obmanjivanja su manipulirajuće, oponašajuće i simulirajuće obmanjivanje. (*Vidi elektroničko ratovanje, informacijsko ratovanje, manipulirajuće elektroničko obmanjivanje, oponašajuće elektroničko obmanjivanje i simulirajuće elektroničko obmanjivanje.*)

elektromagnetsko ometanje – EMOM (*electromagnetic interference – EMI*) – Svaka elektromagnetska smetnja koja prekida, smeta ili na drugi način umanjuje ili ograničava učinkovito djelovanje elektroničke/električne opreme. Može biti namjerno, kao što je to u nekim oblicima elektroničkog ratovanja, ili nenamjerno, kao ishod patvorenih zračenja, prirodnih zračenja i slično.

elektromagnetsko zračenje – EMZ (*electromagnetic radiation*) – Zračenje koje stvaraju oscilirajuća električna i magnetska polja, a širi se brzinom svjetlosti. Uključuje gama zračenje, rendgensko zračenje, ultraljubičasto i infracrveno zračenje te radarske i radio valove.

elektronička zaštita – EZ (*electronic protection – EP*) – Onaj dio elektroničkog ratovanja koji se odnosi na djelovanja za zaštitu osoblja, objekata i opreme od učinaka elektroničkog ratovanja i naših i neprijateljskih snaga kako ne bi došlo do smanjenja, neutraliziranja ili uništavanja borbene sposobnosti naših snaga. (*Vidi elektroničko ratovanje.*)

elektronički napadaj – EN (*electronic attack – EA*) – Dio elektroničkog ratovanja koji uključuje uporabu elektromagnetskog oružja i oružja s usmjerenom energijom za napadaj na neprijateljsko osoblje, objekte ili opremu radi smanjivanja, neutraliziranja ili uništavanja njegove borbene djelotvornosti. Elektronički napadaj uključuje:

1. akcije koje se provode kako bi neprijatelju spriječili ili smanjili mogućnost učinkovite uporabe elektromagnetskog spektra, i
2. uporabu oružja koja rabe elektromagnetsku ili usmjerenu energiju kao svoj temeljni mehanizam za uništavanje (laseri, radio-frekventna oružja). (*Vidi elektroničko ratovanje i ratovanje u području zapovijedanja i nadzora.*)

elektroničko ometanje – EOM (*jamming*) – Planirano zračenje ili odbijanje elektromagnetske energije kako bi primatelju spriječili ili smanjili mogućnost prijama informacija. Uključuje ometanje komunikacija i druge vrste ometanja. (*Vidi elektromagnetski upad, elektromagnetsko ometanje, elektronički napadaj, elektroničko ratovanje, imitirajuće elektroničko obmanjivanje, lažno emitiranje, ratovanje u području zapovijedanja i nadzora te širokopoljasno/zaprečno elektroničko ometanje.*)

elektroničko ometanje komunikacija - EOMKom (*communications jamming*) – Elektroničke mjere poduzete da se neprijatelju onemogući uporaba komunikacijskih sredstava. (*Vidi elektroničko ometanje, elektroničko ratovanje, ratovanje u području zapovijedanja i nadzora i širokopoljasno/zaprečno elektroničko ometanje.*)

elektroničko ratovanje – ER (*electronic warfare – EW*) –

1. Svaka vojna akcija koja uključuje uporabu elektromagnetske energije i usmjerene energije za nadzor elektromagnetskog spektra ili za napadaj na neprijatelja. Tri glavna dijela elektroničkog ratovanja su: elektronički napadaj, elektronička zaštita i potpora elektroničkog ratovanja.
2. Uporaba elektromagnetske energije za određivanje, iskorištavanje, smanjivanje ili sprječavanje neprijateljske uporabe elektromagnetskog spektra, osiguravajući time našim snagama uporabu elektromagnetskog spektra.

element za raščlambu i nadzor – EIRN (*analysis and control element – ACE*) – Temeljni dio unutar G2 za nadzor operacija/djelovanja obavještajnog i elektroničkog ratovanja. On provodi upravljanje prikupljanjem informacija, proizvodi obavještajno znanje iz svih izvora, pruža tehničku pomoć u obavještajnom i elektroničkom ratovanju i dostavlja obavještajne podatke i podatke o ciljevima u svim vojnim operacijama/djelovanjima.

elementi borbene potpore (*combat support elements*) – Oni elementi čija je temeljna zadaća pružiti borbenu potporu borbenim snagama a koje su dio, ili su pripravne postati dio, namjenski organizirane snage koja se ustrojava za provedbu bojnih djelovanja.

F

faza (*phase*) – Posebni dio operacije/djelovanja koji se razlikuje od dijela koji prethodi ili slijedi. Promjena faze obično uključuje promjenu zadaće. Određivanje faza pomaže u planiranju i nadzoru, te se može označiti vremenom (faza pripremne vatre), udaljenošću (međucilj ili crta izvješćivanja), zemljištem (prolaz kroz zapreku) ili događajem (uvođenje pričuve u borbu). Ne smije se miješati s faznom crtom. Obično je u planiranju pohoda povezana s operacijama/djelovanjima većih postrojbi te s posebnim operacijama/djelovanjima (kao što su prijelaz rijeke i padobransko-desantna operacija/djelovanje). Svaka se faza može definirati promjenom borbene organizacije ili s jasnim krajnjim stanjem.

faza pripreme ukrcanja desanta (*mounting phase*) – Razdoblje nakon primitka pripremne zapovijedi ili planskih smjernica do polijetanja zrakoplova ili odlaska brodova na zadaću. Tijekom tog razdoblja provodi se taktičko planiranje i planiranje potpore; postrojbe, oprema i opskrba sredstva prikupljeni su i spremni; provode se izvješćivanja. Prikupljanje se odvija na kraju faze pripreme ukrcanja desanta, te uključuje kretanje sudjelujućeg osoblja, opskrbnih sredstava i sve opreme prema odlaznim područjima i njihovo ukrcavanje na zrakoplove ili brodove. (*Vidi nasrtajna faza, prebacivanje zrakom i naredna operativna faza.*)

fazna crta – FC (*phase line – PL*) (NATO) – Crta koja se rabi za nadzor i usklađivanje vojnih operacija/djelovanja, obično zemljišni oblik koji se širi preko područja djelovanja. (SAD) – Obično se proteže uzduž prepoznatljivog zemljišnog oblika koji se širi preko područja djelovanja. Postrojbe obično izvješćuju o prelasku faznih crta ali se na njima ne zaustavljaju ako to nije izričito zapovjedbano.

fizička sigurnost (*physical security*) (NATO) – Onaj dio sigurnosti koji se odnosi na fizičke mjere za zaštitu osoblja, sprječavanje neodobrenog pristupa opremi, objektima, tvarima i dokumentima te na njihovu zaštitu od špijunaže, sabotaze, oštećenja i krađe. (*Vidi sigurnost komunikacija i sigurnost operacija/djelovanja.*)

fronta (*front*) – (NATO)

1. Postrani prostor kojeg posjeda određeni dio snage, a mjeri se od kraja jednog boka do kraja drugog boka.
2. Smjer neprijatelja.
3. Crta dodira dvije suprotstavljene snage.
4. Kada nema borbenog stanja ili se ono ne predviđa, smjer prema kojem je okrenuta postrojba. (*Vidi prednja crta naših snaga i prednji kraj područja bitke.*)

G

GA (GA) – Znak za živčani otrov tabun.

gaz (ford) – Plitki dio vode koji se može prijeći bez izradbe mostova, uporabe čamaca ili splavi. To je položaj na vodenoj zapreci gdje fizičke značajke struje, dna i prilaza omogućavaju prijelaz osoblja, vozila te druge opreme tako da su kotači ili gusjenice neprekidno u dodiru s dnom zapreke. (Vidi izviđanje, međuprostor i prijelaz rijeke.)

GB (GB) – Znak za živčani otrov sarin.

GD (GD) – Znak za živčani otrov soman.

gerilsko ratovanje (guerrilla warfare) (NATO) – Vojna i paravojna djelovanja/operacije koja se provode na neprijateljskom području koje pod nadzorom države neredovite, pretežito domaće snage. (Vidi nekonvencionalno ratovanje.)

glavna crta otpora - GCO (main line of resistance) – Crta na prednjem kraju borbenog položaja određena u svrhu usklađivanja vatre svih postrojbi i oružja potpore, uključujući i zračnu i brodsku topovsku vatru. Ona definira prednje granice niza međusobno podupirućih obrambenih područja, ali ne uključuje područja koja su zaposjele ili ih koriste snage za prikrivanje ili pokrivanje.

glavna operacija (major operation) – Usklađene akcije velikih snaga u jednoj fazi pohoda. Glavna operacija može se sastojati od niza bitaka ili to može biti jedna kritična bitka.

glavna operativna baza – GOB (main operations base – MOB) – U specijalnim operacijama baza koju je uspostavio zapovjednik združenih snaga za specijalne operacije ili podređeni zapovjednik specijalnih snaga na našem/prijateljskom teritoriju za održivo zapovijedanje i nadzor, administrativna pitanja i logističku potporu specijalnih operacija/djelovanja u određenim područjima. (Vidi istaknuta operativna baza i prednja logistička baza.)

glavni napadaj (main attack) (NATO) – Vodeći napadaj ili napor u kojem zapovjednik stavlja glavnu navalnih mogućnosti sebi na raspolaganje. Napadaj usmjeren protiv glavnog cilja pohoda ili bitke.

(SAD) – Temeljna zadaća u potpori glavnog napora nadređenog zapovjednika. Važe se u odnosu na broj i kakvoću borbenih postrojbi, postrojbi za borbenu potporu i logističku potporu. Nadređeni zapovjednik normalno podupire glavni napadaj s pomoćnim napadajima i drugim djelovanjima kao što su duboki napadaji, elektroničko ratovanje, obmanjivanje i ekonomična uporaba snaga. (Vidi glavni napor, napadaj, operacije/djelovanja obmanjivanja i pomoćni napadaj.)

glavni napor (*main effort*) – Postrojba, borbeni položaj, sektor, zona, prilaz, područje operacija/djelovanja, zemljopisno područje/ratište itd., za koje je viši zapovjednik utvrdio da ima najvažniju zadaću i svrhu u danoj vremenskoj točki i čiji će uspjeh napraviti najveću razliku u provedbi ukupne zadaće ili ostvarenju cilja višega zapovjednika. Zapovjednici na svim razinama trebaju odrediti točku glavnog napora zajedno s pomoćnim naporima. To pomaže njima i njihovim stožerima da dodijele izvore za svaki napor, daju usredotočenje operacije/djelovanja dok određuju prioritete i rizike, promiču jedinstvo napora i olakšaju razumijevanje zapovjednikove namjere. U jednom vremenu operacije/djelovanja postoji samo jedan glavni napor, premda se on može mijenjati kako se mijenja stanje da bi se iskoristila ukazana prigoda ili spriječio neuspjeh. U navali, zapovjednik će provesti glavni napadaj tamo gdje je određen glavni napor. Postrojba koja izvodi glavni napadaj normalno će se mijenjati tijekom operacije/djelovanja. U obrani, glavni napor je ono područje uzduž neprijateljskog prilaza o kojem ovisi uspjeh obrane. Viši će zapovjednik utjecati na glavni napor djelovanjem pomoćnih napora. (*Vidi glavni napadaj i pomoćni napor.*)

glavni put opskrbe – GPO (*main supply route – MSR*) – Put ili putovi određeni unutar područja operacije/djelovanja po kojima teče glavnina prometa u potpori vojnih operacija/djelovanja.

glavnina snaga (*main body*) –

1. Glavni dio taktičke postrojbe ili postroja. Ne uključuje izdvojene elemente postrojbe kao što su prethodnice, bočna osiguranja, snage za pokrivanje itd.
2. U motornoj koloni sva vozila, osim vozila na čelu i začelju kolone te vozila za nadzor, koja nose većinu tereta ili osoblja u koloni.

glavno zapovjedno mjesto – GZM (*main command post – CP*) – Onaj dio koji uključuje stožerne aktivnosti uključene u nadzor i održavanje tekućih operacija/djelovanja, te u planiranje budućih operacija/djelovanja. Glavno zapovjedno mjesto obično djeluje pod nadzorom načelnika stožera. Osim načelnika stožera na glavnom se zapovjednom mjestu nalaze elementi odjela G1, G2, G3 i G4 (na zapadu još i elementi vatrene potpore i kemijske obrane, taktička skupina za zrakoplovni nadzor, te element za zapovijedanje i nadzor kopnene vojske nad zračnim prostorom koji se sastoji od zračne obrane i stožernih elemenata zrakoplovstva kopnene vojske). Glavno zapovjedno mjesto provodi zapovijedanje i nadzor nad tekućim operacijama/djelovanjima u slučajevima kada ne djeluje taktičko zapovjedno mjesto. (*Vidi pozadinsko zapovjedno mjesto, taktičko zapovjedno mjesto i zapovjedno mjesto.*)

A-

globalni sustav pozicioniranja (*global positioning system – GPS*) – Satelitski sustav rabljen za određivanje točnog položaja na zemljištu i navigaciju.

globalno informacijsko okruženje – GIO (*global information environment – GIE*) – Pojedinci, organizacije ili sustavi izvan sfere vojnoga nadzora koji prikupljaju, obrađuju i raspodjeljuju informacije nacionalnim ili međunarodnim publikama/korisnicima.

gonidba (*pursuit*) (NATO) – Navalna operacija/djelovanje namijenjena za hvatanje ili odsijecanje neprijateljske snage koja pokušava pobjeći, s krajnjim ciljem njezina uništenja. (*Vidi navalne operacije/djelovanja, snaga izravnog pritiska i snaga za okruženje.*)

gorivo, ulja i maziva – GUM (*petroleum, oils, and lubricants – POL*) (NATO) – Širok pojam koji uključuje naftu i s njom povezane proizvode koji se rabe u oružanim snagama.

(SAD) – Poznata i kao sredstva klase III.

grafička prekrivka (*overlay*) (NATO) – Pisanje ili crtanje na prozirnoj ili poluprozirnoj prekrivci istoga razmjera kao što je prekriveni zemljovid ili karta da bi se pokazali detalji kojih nema na zemljovidu ili traže posebno naglašavanje.

(SAD) – Kod digitalnih prikaza, skup grafičkih podataka koji može biti stavljen ili maknut s drugog skupa grafičkih podataka bez iskrivljavanja ili oštećivanja bilo kojeg skupa grafičkih podataka.

grafička zapovijed - GRZAP (*overlay order*) – Tehnika koja se rabi za izdavanje zapovijedi (obično dopunske zapovijedi) koja sadrži skraćene upute napisane na samoj grafičkoj prekrivci. Na digitalnim sustavima, to može biti hipertekst dodan na digitalnom grafičkom prikazu koji omogućuje podređenima da pritiskom miša na ključnu riječ ili znak dobiju određene informacije u prozoru koji će se pojaviti na zaslonu, te se može pomicati ili zatvoriti da bi se vidio cijeli grafički prikaz. (*Vidi dopunska zapovijed, grafička prekrivka i operativna zapovijed.*)

grafički prikaz (*graphic*) (NATO) – Bilo koji ili svi kartografski i fotogrametrijski proizvodi. Grafički prikaz može biti zemljovid, mapa ili mozaik proizvedeni kartografskim tehnikama. (SAD) – Rukom ili računalom stvorena slika ili znak koja predstavlja postrojbe, sredstva, vjerojatne ili stvarne neprijateljske postrojbe i mjesta, objekte, nadzorne mjere, itd. Pojam se odnosi na oblikovanje, izradbu i pripremu dvodimenzionalnih ili trodimenzionalnih vizualnih proizvoda.

granate ispaljene (*rounds complete*) (NATO) – U topničkoj potpori pojam koji se rabi za izvješćivanje da je broj granata određen za vatru za učinak ispaljen. (*Vidi ispaljeno.*)

granica (*boundary*) – Crta koja označava površinska područja radi olakšavanja usklađivanja i rješavanja spornih pitanja u planiranju i provedbi operacija/djelovanja između susjednih postrojbi ili područja. –

1. Nadzorna mjera koja definira desni, lijevi, zadnji i prednji kraj područja operacija/djelovanja.
2. Nadzorna mjera koja se normalno povlači uzduž prepoznatljivih zemljišnih oblika, a koristi se za označavanje područja taktičke odgovornosti između susjednih postrojbi i između viših zapovjedništava postrojbi koja se nalaze jedna iza drugih. Unutar svojih granica postrojbe mogu manevrirati sukladno ukupnom planu bez uskog usklađivanja sa susjednim postrojbama, osim ako to nije uređeno drugim ograničenjima. Preko granica se može, bez prethodnog usklađivanja s nadređenim zapovjednikom ili zapovjednicima susjednih postrojbi, otvarati izravna vatra na jasno određene neprijateljske ciljeve, ako se time ne dovode u opasnost naše snage. Može se djelovati i neizravnom vatrom nakon prethodnog usklađivanja. (*Vidi mostobran, područje operacija/djelovanja, usklađeni zračni prostor i zračni mostobran.*)

granica napredovanja - GN (*limit of advance - LOA*) – Lako prepoznatljivi zemljišni oblik preko kojeg napadajni dijelovi neće napredovati. (*Vidi krajnja crta usklađivanja i vjerojatna crta razvoja.*)

granica vatre - GV (*limit of fire*) (NATO) –

1. Granica koja obilježava područje do kojeg se može otvarati topnička vatra.
2. Sigurna kutna ograničenja za otvaranje vatre na zračne ciljeve.

(SAD) – Taktičke oznake koje se koriste za određivanje vatrenih sektora za vojnika, oružni sustav ili postrojbu kako bi se spriječilo nanošenje samogubitaka djelovanjem po našim susjednim postrojbama, a vatre usredotočilo na neprijatelja.

grozd/nakupina (*cluster*) (NATO) –

1. Svjetlosni signal u kojem istodobno izgara više svjetlećih raketa.
2. Skupina zajedno otpuštenih bombi. Obično se sastoji od kazetnih ili zapaljivih bombi.
3. Dva ili više padobrana za spuštanje lakih ili teških tereta.
4. Kod postavljanja mina na kopnu, sastavni dio minskog polja postavljenog po klasičnom uzorku. Može biti protutenkovski, protupješачki ili mješoviti. Sastoji se od jedne do pet mina od kojih je najviše jedna protutenkovska.
5. Dva ili više motora spojenih zajedno čineći jednu pogonsku jedinicu.
6. Kod postavljanja mina na moru, određen broj mina položenih jedne blizu drugih tako da čine jednu koherentnu skupinu.

gušenje (*suppression*) –

1. Taktička zadaća za uporabu izravnih i neizravnih vatri, elektroničkog napadaja ili dima protiv neprijateljskog osoblja, oružja ili opreme kako bi se spriječilo ili umanjilo njegovo otvaranje vatri i motrenje naših snaga.
2. Privremena ili prolazna degradacija djelovanja oružnih sustava neprijatelja ispod razine potrebne za ostvarenje ciljeva svoje zadaće.

gušenje neprijateljske zračne obrane – GNZO (*suppression of enemy air defenses – SEAD*) – Aktivnost koja neutralizira, uništava ili privremeno smanjuje sposobnost neprijateljskih sustava zračne obrane na kopnu u određenom području fizičkim napadajem i/ili elektroničkim ratovanjem. Kopnena je vojska poglavito odgovorna za gušenje neprijateljskih oružja za zračnu obranu na kopnu do granica osmotrene vatre, a kao sekundarno do granica dometa svojih oružnih sustava, čak i ako ne vidi cilj. Zrakoplovstvo može djelovati na ciljeve koje kopnena vojska ne vidi ali su u dometu njezinih oružja, a potpuno je odgovorno za djelovanje protiv neprijateljske zračne obrane koja je izvan dometa oružja kopnene vojske. (*Vidi gušenje.*)

gušenje zračne obrane (*air defense suppression*) – U zračnim operacijama, djelovanja koja se poduzimaju za smanjivanje sposobnosti neprijateljskih nepokretnih i pokretnih sustava zračne obrane kako bi naše navalne zračne snage mogle djelotvorno napadati neprijateljske ciljeve.

H

H (H) – Znak za Levinsteinov iperit, bojni otrov plikavac.

HD (HD) – Znak za Levinsteinov destilirani iperit, bojni otrov plikavac.

herbicide (herbicide) – Kemijski spoj koji uništava ili oštećuje biljke. Pojam uključuje defolijante (sredstva za otpadanje lišća), desikante (sredstva za sušenje), regulatore rasta biljaka i sterilizatore tla.

HL (HL) – Znak za bojni otrov plikavac koji se sastoji od mješavine iperita i luizita.

HN (HN) – Znak za nitrogenski (dušični) iperit, bojni otrov plikavac.

hodna brzina (rate of march) (NATO) – Prosječan broj kilometara ili milja koji se prelazi u danom vremenskom razdoblju, uključujući sve zapovjedene zastanke. Izražava se brojem kilometara ili milja na sat.

hodna kolona (march column) – Skupina dvaju ili više hodnih postroja koji rabe isti smjer kod jednog kretanja pod nadzorom jednog zapovjednika koji planira, upravlja i nadzire hodnju.

hodnja s izdvojenim osiguranjem (travelling overwatch) – Tehnika kretanja koja se rabi kada je moguć dodir s neprijateljem. Čelni i začelni element odvojeni su od glavnine kolone malom udaljenošću koja ovisi o značajkama zemljišta. Začelni se element kreće raznim brzinama i može se ponekad kratko zaustaviti kako bi pratio čelni element. On veže svoje kretanje uz zemljište i čelni element te prati i nadzire kolonu na takvoj udaljenosti koja ga neće spriječiti u otvaranju vatre i pružanju potpore čelnom elementu ako ga neprijatelj napadne. (*Vidi tehnika kretanja.*)

HT (HT) – Znak za iperit sa smjesom T, bojni otrov plikavac.

humanitarna i civilna pomoć – HICP (humanitarian and civil assistance – HCA) – Pomoć lokalnom pučanstvu koju uglavnom pružaju oružane snage u svezi s vojnim vježbama i operacijama /djelovanjima. Ova je pomoć ograničena na

1. medicinsku, stomatološku i veterinarsku skrb u ruralnim područjima države;
2. izgradnju osnovnog sustava kopnenog transporta;
3. bušenje bunara i izgradnju osnovnih zdravstvenih objekata;
4. početnu izgradnju i popravak javnih objekata. Pomoć mora ispuniti potrebe obuke postrojbi koja uzgredno stvara humanitarnu dobrobit za lokalno pučanstvo.

humanitarna pomoć – HP (humanitarian assistance – HA) – Programi koji se provode za olakšanje ili smanjivanje posljedica prirodnih ili ljudskim radom nastalih katastrofa ili drugih endemskih uvjeta kao što su bol, bolest, glad ili oskudica koji mogu predstavljati ozbiljnu prijetnju životima ili mogu dovesti do velikih šteta ili gubitka vlasništva.

1

identifikacija (*authentication*) –

1. Mjera sigurnosti za zaštitu sustava veze od lažnih prijenosa ili simulacija uspostavljanjem ispravnosti prijenosa, poruke ili izvornika.
2. Sredstva za prepoznavanje pojedinaca i potvrđivanje njihove prihvatljivosti za prijam određenih kategorija informacija.
3. Dokaz ispravnog potpisa ili žiga da je dokument nepatvoren i služben.
4. Kod prihvata prebjega proces kojim se potvrđuje identitet prebjega.

imenovana područja interesa – IPI (*named areas of interest – NAI*) – Točka ili područje uzduž određenog prilaza, kroz koju se očekuje odvijanje neprijateljske aktivnosti. Aktivnost ili neposredno odvijanje aktivnosti unutar imenovanog područja interesa pomoći će potvrditi ili poreći određenu inačicu djelovanja neprijatelja. To je područje u kojem se mogu prikupiti informacije koje će zadovoljiti zapovjednikove specifične zahtjeve za informacijama. (*Vidi matrica događaja i model događaja.*)

imitator (*faker*) – Naš zrakoplov koji simulira neprijateljski zrakoplov u vježbi zračne obrane.

inačica djelovanja – ID (*course of action – COA*) –

1. Bilo koji redoslijed djelovanja koji pojedinac ili postrojba mogu slijediti.
2. Mogući plan otvoren za pojedinca ili zapovjednika koji bi mogao biti proveden ili je povezan s provedbom zadaće.
3. Mogući način provedbe zadaće koji slijedi dane smjernice, koji neće dovesti do prekomjerne štete ili rizika za postrojbu i razvidno se razlikuje od drugih razmatranih inačica djelovanja. Kada se jednom inačica djelovanja odobri ona postaje temelj za razvoj operativnog plana ili operativne zapovijedi. Inačica djelovanja ima pet dijelova: što (vrsta djelovanja), kada (vrijeme kada će djelovanje početi), gdje (područja, granice, osi, smjerovi...), kako (uporaba snaga i sredstava) i zašto (svrha ili željeno krajnje stanje).

inducirano zračenje (*induced radiation*) (NATO)– Zračenje stvoreno izloženošću radioaktivnim tvarima, posebno izloženošću neutronima.

informacija (*information*) (NATO) – Činjenice, podatci ili upute preko bilo kojeg medija i u bilo kojem obliku.

(SAD) – Značenje koje čovjek dodjeljuje podatku pomoću poznatih konvencija koje se koriste u predočavanju podataka.

informacijska nadmoć - InfN (*information dominance*) – Stupanj nadmoći koji imatelju dopušta uporabu informacijskih sustava i sposobnosti za postizanje operativne prednosti u sukobu ili za nadzor nad stanjem u operacijama stabilnosti i potpore, dok se istodobno neprijatelju onemogućuje uporaba tih informacijskih sposobnosti.

informacijske operacije – InfOp (*information operations – IO*) – Neprekidne vojne operacije u vojnom informacijskom okruženju koje omogućuju, jačaju i štite sposobnost naših snaga za prikupljanje, obradu i uporabu informacija čime se postiže prednost u cjelokupnom nizu vojnih operacija/djelovanja. Informacijske operacije uključuju međudjelovanje s globalnim informacijskim okruženjem i iskorištavanje ili sprječavanje djelovanja protivnikovih sposobnosti u području informacija i odlučivanja.

informacijski sustavi - InfS (*information systems*) – Ukupna infrastruktura, organizacija, osoblje i sastavnice koje prikupljaju, obrađuju, pohranjuju, prenose, prikazuju i dijele informacije te djeluju u skladu s njima.

informacijsko ratovanje – InfR (*information warfare – IW*) – Djelovanja koja se poduzimaju za postizanje informacijske nadmoći utječući na neprijateljske informacije, na procese koji se temelje na informacijama i na informacijske sustave, istodobno braneći naše informacije, procese i informacijske sustave.

informator (*informant*) –

1. Osoba koja, svjesno ili nesvjesno, daje informacije agentu, tajnoj službi ili policiji.
2. U izvješćivanju, osoba koja je dala određenu informaciju i navodi se kao izvor.

infosfera (*infosphere*) – Brzo rastuća svjetska mreža vojnih i komercijalnih sustava za zapovijedanje i nadzor, komunikacijskih i računalnih sustava i mreža koje povezuju informacijske baze podataka pristupačne korisnicima bilo gdje, bilo kada i tijekom provedbe bilo koje zadaće. Infosfera daje svjetsku kralježnicu automatske razmjene informacija koja pruža potporu snagama i omogućuje provedbu operacija/djelovanja bilo gdje u svijetu. Mreža baza podataka je sigurna, a njezina je složenost transparentna svakome korisniku. Ta je rastuća sposobnost visoko elastična i može poduprijeti prilagodljivu zapovjednu i nadzornu strukturu XXI. stoljeća.

infrastruktura (*infrastructure*) (NATO) – Pojam koji se općenito odnosi na sve nepokretne i trajne građevine i postrojenja ili objekte za potporu i nadzor vojnih snaga.
(SAD) –

1. Temeljni okvir ili obličje stvari.
2. U gospodarstvu, temeljni izvori, komunikacije, industrije itd., o kojima sve drugo ovisi.
3. U pobuni, organizacija (obično skrivena) pobunjeničkog vodstva.

inicijativa (*initiative*) – Sposobnost postrojbe da postavlja ili mijenja uvjete u kojima se vodi operacija, bitka ili boj; podrazumijeva navalni duh. (*Vidi načela rata.*)

integrirano ratovanje (*integrated warfare*) – Provedba vojnih operacija/djelovanja u svakom borbenom okruženju u kojem se suprotstavljene strane koriste nekonvencionalnim oružjem u kombinaciji s konvencionalnim oružjem.

interniran (*interned*) –

1. Osoba koju je pritvorila nezaraćena strana sila kao ishod bilo kojeg oružanog sukoba. Smatra se borbenom žrtvom.
2. Svaka osoba uzeta i držana kao ratni zarobljenik.

inverzija (*inversion*) – Povećanje temperature zraka s povećanjem visine (tlo je hladnije od okolnog zraka). Kada postoji inverzija nema konvekcijskih strujanja, a brzina vjetra ne prelazi 5 čvorova. Atmosfera je stabilna i normalno se smatra najpogodnijim stanjem za uporabu kemijskih otrova. (*Vidi konvekcija, neutralno stanje atmosfere i sumaglica.*)

inženjerijska regulativna točka – IRT (*engineer regulating point – ERP*) – Nadzorna točka na kojoj se provjerava i osigurava da vozila ne prelaze mogućnosti sredstava za prijelaz rijeke i na kojoj se vozačima daju završne upute i informacije o posebnim postupcima na mjestu prijelaza, kao što su brzina i razmak između vozila.

iscrpljivanje (*attrition*) (NATO) – Smanjenje učinkovitosti snaga uzrokovano gubitkom osoblja i tvarnih sredstava.

iskakanje/izbacivanje (*drop*) – Padobranski skok, pojedinačni ili masovni, ili isporuka opskrbnih sredstava padobranima iz zrakoplova u letu, ili čin provedbe takvog skoka ili isporuke sredstava.

iskakanje/izbacivanje iz zraka (*airdrop*) – Iskrcavanje osoblja ili tvarnih sredstava iz zrakoplova u letu. (*Vidi zračno kretanje.*)

iskorištavanje uspjeha (*exploitation*) (NATO) –

1. Iskoristiti potpunu prednost uspjeha u bitci i slijediti početne dobitke.
2. Iskoristiti potpunu prednost bilo koje informacije za taktičke, operativne i strateške svrhe.
3. Napadajna operacija/djelovanje koja obično slijedi nakon uspješnog napadaja kako bi se iskoristila prednost nad oslabljenom ili uništenom neprijateljskom obranom da bi se spriječila njezina obnova i neprijateljsko povlačenje te da bi se osigurali ciljevi u dubini. (*Vidi gonidba i napadaj.*)

iskrcaj (*debarkation*) – Izlazak osoblja i istovar opreme i opskrbnih sredstava s broda, iz zrakoplova ili vozila. (*Vidi ukrcaj.*)

iskrcajna luka – IL (*port of debarkation – POD*) – Zemljopisna točka na kojoj se iskrcava teret ili osoblje. Može biti pomorska ili zračna. Može se, ali ne mora, poklopiti s krajnjim odredištem postrojbe koja se iskrcava. (*Vidi ukrcajna luka.*)

iskrcajna obala/plaža (*landing beach*) (NATO) – Onaj dio morske obale obično potreban za iskrcavanje iskrcajnog tima bojne. Međutim, to može biti onaj dio morske obale koji čini taktički lokalitet (kao što je plaža ili zaljev) preko kojega se može iskrcati postrojba veća ili manja od iskrcajnog tima bojne. (*Vidi pomorsko–desantna operacija/djelovanje.*)

iskrcajna pomorska luka – IPL (*seaport of debarkation – SPOD*) – Pomorski terminal za neprekidna lučka djelovanja na kojem se osoblje i stvari iskrcavaju/istovaruju iz brodova. Obično služi kao ukrcajna luka za povratne putnike i terete.

iskrcajna zračna luka – IZL (*aerial port of debarkation – APOD*) – Aerodrom za potporu zračnog kretanja na kojem se osoblje i stvari iskrcavaju/istovaruju iz zrakoplova. Normalno služi kao ukrcajna luka za povratne putnike i terete.

iskrcan (*air landed*) (NATO) – Osoblje ili tvorna sredstva koja se premještaju zrakom i koja su iskrcana ili istovarena nakon što je zrakoplov sletio ili dok helikopter lebdi.

ispad (*spoiling attack*) (NATO) – Vrsta napadaja koji se provodi iz obrambenog rasporeda radi ozbiljnog narušavanja neprijateljskog napadaja udarajući na neprijatelja dok se on priprema za svoj vlastiti napadaj i dok je ranjiv u područjima prikupljanja i na napadajnim položajima. Obično ga provode oklopne postrojbe u obrani napadajući na neprijateljske položaje na kojima se on prikuplja i sprema za napadaj.

ispaljeno (*shot*) (NATO) – U topničkoj potpori izvješće koje govori da su jedan ili više topova ispalili granate.

(SAD) – Poruka poslana motritelju da ga upozori da su granate koje je on tražio u zahtjevu za vatrom ispaljene i da bude spreman dati podatke o njihovom učinku na cilju.

istaknuta baza (*advanced base*) (NATO) – Baza, koja se nalazi u području operacija ili blizu njega, čija je temeljna svrha potpora vojnim operacijama.

istaknuta operativna baza – IOB (*advanced operations base – AOB*) – U specijalnim operacijama mala privremena baza uspostavljena blizu ili unutar područja za združene specijalne operacije koja služi za zapovijedanje, nadzor i/ili potporu obuke ili taktičkih djelovanja specijalnih snaga. Objekti su normalno vrlo jednostavni. Baza može biti na obali ili na brodu. Ako je na obali, može uključivati uzletišta, sidrišta ili pristaništa. Istaknutu operativnu bazu normalno nadzire i/ili podupire glavna operativna baza ili prednja operativna baza. (*Vidi glavna operativna baza i prednja operativna baza.*)

istaknuti borbeni položaj – IsBP (*combat outpost*) – Dobro pripremljen i utvrđen istaknuti položaj koji se rabi za djelovanje protiv neprijateljskih izvidničkih snaga kao i protiv glavnine neprijatelja. Obično se izrađuju i koriste na zemljištu ograničene prohodnosti gdje se oklopne snage ne mogu najbolje uporabiti ili kada su sigurnosne snage manje pokretne od neprijatelja te se mogu uporabiti tijekom sigurnosnih operacija/djelovanja kao zaštitne snage ili snage za pokrivanje. Snage na borbenim istaknutim položajima mogu prihvatiti okruženje od strane neprijatelja ili se premještatati na nove položaje ovisno o zapovjednikovoj namjeri.

istodobni napadaj u dubini (*simultaneous attack in depth*) – Istodobno vatreno djelovanje ili napadaj na neprijateljske pričuve, logistiku, zapovjedništva, očekujuća područja i područja prikupljanja, aerodrome i helidrome i bliske snage (napadajne ili obrambene) našim manevarskim snagama, snagama za vatrenu potporu i drugim snagama za borbenu potporu u bliskoj borbi i borbi u dubini uporabom topništva, raketa, napadajnih helikoptera, zračnodesantnih snaga i drugih manevarskih snaga i snaga za borbenu potporu, specijalnih snaga te lovačkih i bombarderskih zrakoplova za stvaranje sinergijskog i paralizirajućeg učinka na neprijatelja.

izbjegavanje zarobljavanja i bijeg (*evasion and escape – E&E*) (NATO) – Postupci i djelovanja koji se poduzimaju do trenutka kada se vojno osoblje i drugi odabrani pojedinci mogu pojaviti s neprijateljskog teritorija u područja pod nadzorom naših snaga. (*Vidi održanje, izbjegavanje zarobljavanja, otpor i bijeg.*)

izbjeglica (*refugee*) – Civil koji je zbog stvarne ili zamišljene opasnosti napustio svoj dom da bi potražio sigurnost negdje drugdje. D-

izbočina (*salient*) – Dio zemljišta koji strši na prednjoj crti naših snaga prema neprijatelju ili u njegovo područje operacija/djelovanja ili na vanjskoj obali rijeke.

izbori manevra (*choices of maneuver*) – Različite taktičke kombinacije vatre i pokreta s jedinstvenim skupom doktrinarnih značajki koje se poglavito razlikuju odnosom između manevarske snage i neprijatelja. Izbori navalnog manevra su obuhvat, obilazak, ubacivanje, probijanje i čelni napadaj. Izbori obrambenog manevra su prema naprijed i po dubini. Zapovjednici se koriste izborima manevra kako bi se usmjerili na neprijatelja, a ne na zemljište. Tijekom operacije/djelovanja može se provoditi više različitih manevara u skladu s vrstom operacije/djelovanja. (*Vidi čelni napadaj, napadaj, obilazak, obuhvat, probijanje, ubacivanje i vrsta operacije/djelovanja.*)

izdvojena postrojba (*detachment*) – (NATO)

1. Dio postrojbe odvojen od matične postrojbe za provedbu zadaća negdje drugdje.
2. Privremena kopnena ili mornarička postrojba stvorena od drugih postrojbi ili njihovih dijelova. (SAD) –
 1. Postrojba koja djeluje odvojeno od svoje matične postrojbe u kojoj je ustrojbeni dio i kojoj ostaje stalno dodijeljena.
 2. Izdvojena postrojba može djelovati kao neovisna, ili može biti pridodana ili djelovati zajedno s drugom postrojbom ili pod njom. (*Vidi operativni nadzor, pridodati, stalno dodijeliti i zapovjedni odnosi.*)

izdvojena postrojba ostavljena u dodiru – IPOD (*detachment left in contact – DLIC*) – Dio bilo koje postrojbe koja provodi povlačenje izvan pritiska neprijatelja. Taj dio može biti veličine do jedne trećine matične postrojbe. Temeljna svrha ove postrojbe jest zavaravati neprijatelja tako da vjeruje da se matična postrojba još uvijek nalazi na položaju dok zapravo većina postrojbi uzmiče. Ako je povlačenje otkriveno i neprijatelj napadne, ova se postrojba brani ili usporava neprijatelja sukladno svojim mogućnostima. Izlazi iz dodira s neprijateljem i povlači se nakon što je glavnina počela kretanje prema sljedećoj zadaći.

izgradnja mira (*peace building*) – Akcije nakon svršetka sukoba, poglavito diplomatske i gospodarske, koje jačaju i ponovno izgrađuju civilnu infrastrukturu i institucije kako bi se izbjegla obnova sukoba.

izgrađeno područje (*built-up area*) – Koncentracija struktura, objekata i ljudi, kao što su sela i gradovi.

izlaganje (*exposure*) – Učestalost i vrijeme izloženosti zračenju.

iznenađenje (*surprise*) – Jedno od devet načela rata. Neprijatelj se napada u vremenu i/ili mjestu i/ili na način za koji nije spreman i koji nije očekivao.

izolacija (*interdiction*) – Akcija za skretanje, narušavanje, zadržavanje ili uništavanje neprijateljskog kopnenog potencijala prije nego što se on može učinkovito uporabiti protiv naših snaga.

izolirajuća vatra (*interdiction fire*) (NATO) – Vatra usmjerena na određeno područje ili točku radi sprječavanja neprijatelja da se koristi tim područjem ili točkom. (*Vidi izolirati i izolacija.*)

izolirati (*interdict*) – Koristiti se vatrenom potporom ili manevarskim snagama kako bi:

1. Odijelili ili potpuno zatvorili određeno područje bilo kojim načinom te onemogućili uporabu putova ili prilaza.
2. Taktička zadaća kojom se nastoji neprijatelju spriječiti, ometati ili odgoditi uporabu određenog područja ili smjera. C-

izravna akcija – IA (*direct action – DA*) – Kratkotrajni udari ili druge navalne akcije manjeg obujma koje provode specijalne snage za zauzimanje, uništavanje, hvatanje, oslobađanje ili nanošenje štete kod određenog osoblja ili stvari. U provedbi tih djelovanja, specijalne snage mogu se koristiti upadima, prepadima, zasjedama i izravnim nasrtajem; postavljati mine i eksplozive; provoditi napadaje vatrom iz zraka, sa zemlje ili s pomorskih platformi; voditi precizno vođeno streljivo; te provoditi sabotaze.

izravna potpora – IP (*direct support – DS*) –

1. Zadaća koja traži od jedne snage da podupre drugu određenu snagu, te davanje ovlasti snazi potpore za izravan odgovor na sve zahtjeve koje podržana snaga uputi za pomoć.
2. Potpora koju pruža postrojba ili postroj koji nije pridodana i nije pod zapovijedanjem podržane postrojbe ili postroja, ali od koje se traži da prioritarno pruži potporu koju traži ta postrojba ili postroj. (*Vidi opća potpora, pojačavanje topničke potpore i pojačavanje opće topničke potpore.*)

izravna vatra (*direct fire*) – Topnička vatra usmjerena na cilj koji je vidljiv ciljaču i koji sam služi kao ciljna točka za ciljača ili postrojbu koja ostvaruje vatru. Odnosi se na topničku, minobacačku i raketnu vatru.

izravna zamjena (*direct exchange*) – Metoda opskrbe kojom se izdaje ispravno sredstvo u zamjenu za neispravno sredstvo na bazi sredstvo za sredstvo.

izvanredna popuna (*emergency resupply*) – Zadaća popune koja se provodi na temelju unaprijed određenog skupa okolnosti i vremenskih intervala ako se ne uspostavi radio veza ili je ona izgubljena između taktičkih dijelova specijalnih snaga i njihove baze. (*Vidi automatska popuna i popuna po zahtjevu.*)

izvanredni postupak (*emergency procedure*) – Obvezatan postupak kojeg posada zrakoplova mora provesti kako bi se spriječio gubitak života ili ozljede te za sprečavanje nastanka šteta kada se dogodi neispravnost na zrakoplovu.

izvanredni rizik (atomska) (*emergency risk (nuclear)*) – Stupanj rizika kod kojeg predviđeni učinci mogu uzrokovati privremeni šok i žrtve, te može značajno smanjiti borbenu djelotvornost postrojbe. Opasan rizik se preuzima samo kad je to apsolutno potrebno. Uključuje rizik za neupozoreno, izloženo osoblje; upozoreno, izloženo osoblje; te za upozoreno, zaštićeno osoblje. (*Vidi sigurnost postrojbe, neznatan rizik (atomska), stupanj rizika (atomskog) i umjereni rizik (atomska).*)

izvanredno stanje (*contingency*) – Hitan slučaj koji uključuje vojne snage, uzrokovan prirodnim katastrofama, terorističkim subverzijama ili je nametnut potrebama vojnih operacija/djelovanja. Zbog neizvjesnosti stanja izvanredne prigode traže posebne planove, brzi odgovor i posebne postupke radi sigurnosti i spremnosti osoblja, objekata i opreme. (*Vidi nastavak temeljnog plana, ogranak temeljnog plana, operativna zapovijed i operativni plan.*)

izvidničko vučenje djelovanja (*reconnaissance-pull*) – Izviđanjem se određuje koji su smjerovi pogodni za manevar, gdje je neprijatelj jak, a gdje slab te gdje postoje međuprostori. Tako izviđanje treba vući glavninu snagu prema smjerovima najmanjeg otpora i uzduž njih. To olakšava inicijativu i okretnost postrojbe. Izvidničko vučenje vrijedi i u obrani. Njime se određuje koje smjerove neprijatelj rabi, gdje je neprijatelj jak, a gdje slab te gdje postoje međuprostori. Tako izviđanje povećava okretnost određujući prigode i vukući postrojbu uzduž smjera najmanjeg otpora za koncentraciju borbene moći na kritičnom mjestu u kritično vrijeme.

izviđanje (*reconnaissance (recon) (recce)*) – (NATO) Zadaća koja se provodi za dobivanje informacija, vizualnim motrenjem ili drugim metodama otkrivanja, o aktivnostima i izvorima neprijatelja ili potencijalnog neprijatelja, ili o meteorološkim, hidrografskim ili zemljopisnim značajkama određenog područja.
(SAD) –

1. Operacija/djelovanje za dobivanje informacija o neprijatelju ili o značajkama određenog područja. Prethodi svim operacijama/djelovanjima te se može provoditi pasivnim motrenjem, tehničkim sredstvima i ljudskim djelovanjem ili borbom za informacijama. Vrste izviđanja uključuju izviđanje puta/smjera, izviđanje zone, izviđanje područja i nasilno izviđanje.
2. ABK izviđanje može se provoditi zajedno s drugim izvidničkim snagama. Provodi se uporabom posebne opreme za određivanje postojanja ili nepostojanja atomske, biološke i kemijske kontaminacije te njezine razine.
3. Inženjerijsko izviđanje može se provoditi s drugim izvidničkim snagama. Usredotočuje se na zahtjeve čišćenja zapreka i popravaka putova, gazova, mostova i drugih objekata, kako bi se glavni snaga omogućila neprekidnost kretanja. (*Vidi izviđanje područja, izviđanje puta/smjera, izviđanje zone i nasilno izviđanje.*)

izviđanje područja (*area reconnaissance*) – Oblik izvidničkog djelovanja koji predstavlja usmjereni napor za stjecanje detaljnih informacija o zemljištu ili djelovanju neprijatelja unutar imenovanog područja, kao što su grad, vododjelnica, šuma ili drugi objekti i oblici kritični za operaciju/djelovanje. Izviđanje područja može biti izviđanje jedne točke, kao što je most ili neki infrastrukturni objekt. (*Vidi izviđanje puta/smjera i izviđanje zone.*)

izviđanje puta/smjera (*route reconnaissance*) – Vrsta izviđanja koja se usredotočuje na područje uzduž određene komunikacije, kao što je put, pruga ili vodeni put da bi se prikupile nove ili obnovljene informacije o uvjetima koji vladaju na putu/smjeru i aktivnostima uzduž njega. (*Vidi izviđanje područja i izviđanje zone.*)

izviđanje vatrom (*reconnaissance by fire*) (NATO) – Metoda izviđanja u kojoj se vatra usmjerava na sumnjiv neprijateljski položaj radi otkrivanja neprijateljske nazočnosti na temelju njegovog odgovora vatrom ili manevrom.

izviđanje zone (*zone reconnaissance*) – Usmjereni napor za prikupljanje detaljnih informacija o svim putovima/smjerovima, zaprekama (uključujući kemijsku ili radiološku kontaminaciju), zemljištu i neprijateljskim snagama u zoni određenoj granicama. Izviđanje zone obično se provodi kada je neprijateljsko stanje nejasno ili kada su potrebne informacije o mogućnostima kretanja izvan putova. (*Vidi izviđanje.*)

izvješće o granatiranju – IZGRAN (*shelling report – SHELREP*) (NATO) – Svako izvješće o neprijateljskom granatiranju koje sadrži informacije o kalibru, smjeru, vremenu, broju projektila i granatiranom području.

izvješće o lažnom emitiranju, upadu, elektroničkom ometanju i smetnjama - IZLEUS (*meaconing, intrusion, jamming, and interference ((MIJI) report)*) – Izvješće koje bilježi i izvješćuje o smetnjama na komunikacijama za koje nije utvrđeno da je uzrokovano lokalno proizvedenim patvorenim signalima ili tehničkim teškoćama. Izvješće se priprema na temelju izvješća o smetnjama kojeg upućuje postrojba ili element koji je prvi iskusio smetnje. Izvješće se prenosi najbržim i najsigurnijim raspoloženim sredstvima.

izvješće o trenutnom stanju – IZTRENST (*spot report – SPOTREP*) – Kratko, usmeno izvješće o važnim informacijama koje pokrivaju događaje ili okolnosti koji mogu imati važan trenutni učinak na tekuće planiranje i operacije/djelovanja. To je izvješće koje se prenosi najbržim sredstvima sukladno traženoj sigurnosti prijenosa poruka. Format izvješća obično određuje postrojba u svojim standardnim operativnim postupcima.

izvješće pilota - IZPIL (*pilot report – PIREP*) – Izvješće koje podnosi pilot tijekom zadaće a sadrži određene informacije o izviđanju, susretu s neprijateljem, vremenu, prosudbi borbene štete ili o bilo kojim drugim zahtjevima.

izvješće tijekom leta (*inflight report*) – Prijam informacije od zrakoplova nakon dosizanja cilja ili na putu prema cilju.

izvješće za potvrđivanje - IZPOT (*confirmation briefing*) – Izvješće kojeg podređeni zapovjednici daju nadređenom zapovjedniku odmah nakon izdavanja zapovijedi. To je njihovo razumijevanje zapovjednikove namjere, njihovih zapovjedenih zadaća i odnosa između njihove zadaće i drugih postrojbi koje sudjeluju u operaciji/djelovanju. (*Vidi povratno izvješćivanje.*)

izvješćivanje o zračnoj zadaći - IZZZ (*air mission brief – AMB*) –

1. Posljednji koordinativni sastanak ključnih sudionika zračno–desantne operacije koji osigurava da svi ključni zrakoplovci daju svoje izvješće o zadaći i da je plan zgotovljen. On pokriva operaciju od početka do kraja.
2. Izvješće pilota prije odlaska na bilo koju zrakoplovnu zadaću. (*Vidi kriterij za prekid, zapovjednik za provedbu zračne zadaće, zračni desant i zračni mostobran.*)

izvlačenje (*retirement*) (NATO) – Operacija/djelovanje u kojoj se snaga izvan dodira s neprijateljem kreće u smjeru suprotnom od njega.

(SAD) – Oblik uzmaca; zapovjedeno kretanje snage od neprijatelja koje nije uspostavljanje dodira s neprijateljem negdje drugdje niti predviđa značajniji dodir s neprijateljem. (*Vidi povlačenje, uzmak i zadržavanje.*) C-

izvlačenje/evakuacija (*evacuation*) –

1. Proces premještanja ranjene, ozlijeđene ili bolesne osobe u objekte za medicinsku skrb i pomoć i/ili između njih.
2. Funkcija logističke potpore koja uključuje sklanjanje vozila, tvari i sredstava za popravak te žrtava, ratnih zarobljenika i drugih osoba s prednjih točaka prikupljanja uzduž glavnog puta opskrbe prema unazad, obično prema višoj postrojbi, točki razmjene ili objektu.
3. Sklanjanje osoba, životinja ili tvari iz danog područja.
4. Zapovjedeni ili odobreni odlazak neboraca iz određenog područja zbog izvanrednih okolnosti u tom području, a jednako se odnosi na odlazak članova obitelji civilnih i vojnih osoba. (*Vidi medicinska evakuacija i točka prikupljanja.*)

izvlačenje iz neprijateljskog područja (*exfiltration*) (NATO) – Sklanjanje osoblja ili postrojbi iz područja pod neprijateljskim nadzorom kradom, obmanom ili iznenađenjem.

izvlačenje neuporabljive opreme (*recovery operations*) – Izvlačenje oštećene ili neispravne opreme i njezino prebacivanje na mjesta gdje se može popraviti. Izvlačenje je primarna odgovornost postrojbe korisnika opreme.

J

jačanje (*buildup*) (NATO) – Proces dostizanja propisane veličine snaga i propisane količine vozila i opreme te razine opskrbnih sredstava i zaliha.

jedinica (*unit*) (NATO) – Standard ili temeljna količina prema kojoj se pojedina stavka opskrbnog sredstva dijeli, izdaje ili rabi. U tom se značenju naziva i “jedinica izdavanja”.

jedinstvo napora (*unity of effort*) – Usklađivanje i suradnja između svih snaga, koje nisu nužno dio iste zapovjedne strukture, prema postizanju zajednički prepoznatog i usvojenog cilja.

jedinstvo zapovijedanja (*unity of command*) – Jedno od devet načela rata. Sve snage djeluju pod jednim zapovjednikom koji ima potrebne ovlasti za usmjeravanje i usklađivanje djelovanja svih snaga prema zajedničkom cilju. (*Vidi cilj, ekonomična uporaba snaga, iznenađenje, jednostavnost, koncentracija, manevar, navala i sigurnost.*)

jednodnevna opskrbna sredstva (*one day's supply*) (NATO) – Jedinica ili količina opskrbnih sredstava usvojena kao standardna mjera koja se rabi za prosudbu prosječne dnevne potrošnje u određenim uvjetima. Može biti izražena i u odnosu na određeni čimbenik, na primjer broj metaka po oružju dnevno.

jednostavnost (*simplicity*) – Jedno od devet načela rata. Priprema i provedba jasnih, jednostavnih planova i kratkih zapovijedi i planova za olakšavanje provedbe zadaća u stresnim situacijama, kod velikog zamora i drugih čimbenika (slučajnost, sreća, neizvjesnost...).

K

k sebi (*pull*) (HR) – U sustavu logističke potpore metoda u kojoj postrojba/korisnik sama svojim prijevoznim sredstvima uzima opskrbna sredstva na opskrbnom mjestu nadređene postrojbe.

(SAD) – Potreba korisnika informacije ili opskrbnog sredstva da pojedinačno traži svaku informaciju ili opskrbno sredstvo i da čeka da nadređeno zapovjedništvo ispuni zahtjev.

kanibalizacija (*cannibalization*) (NATO) – Skidanje uporabljivih dijelova s jednog neispravnog ili neuporabljivog sredstva da bi se ugradili u drugo sredstvo.

(SAD) – Odobreno odstranjivanje dijelova ili sklopova sa sredstava koje nije ekonomično popravljati ili su za jednokratnu uporabu, čime se omogućuje ponovna uporaba tih dijelova ili sklopova na drugim sredstvima. (Vidi *prosudba borbene štete*.)

karakteristični trag cilja (*target signature*) (NATO) – Karakteristični uzorak cilja otkriven pomoću opreme za otkrivanje i identifikaciju.

karakteristični trag oružja (*weapon signature*) – Bilo koji dim, para, buka, toplina, bljesak, trag ili osobina leta koje označuju određeni oružni sustav. (Vidi *karakteristični znak*.)

karakteristični znak (*signature*) – Vidni ili zvučni učinci stvoreni nakon opaljenja oružja ili djelovanja neke opreme, kao što su buka, dim, vatra, toplina ili krhotine/ruševine; isto tako, električno emitiranje koje se može otkriti i pratiti do sredstva koje ga stvara. (Vidi *karakteristični trag oružja*.)

kemijska obrana (*chemical defense*) (NATO) – Metode, planovi i postupci koji uključuju uspostavljanje i provedbu obrambenih mjera protiv napadaja kemijskim bojnim otrovima. (Vidi *dekontaminacija i kemijski bojni otrov*.)

kemijska sredstva za nadzor pobuna i demonstracija (*riot control agents – RCA*) – Tvar koji stvara privremene fizičke učinke nadraživanja ili onesposobljavanja koji nestaju nekoliko minuta nakon odlaska iz područja izloženosti. Nema većeg rizika trajne ozljede, a medicinska pomoć rijetko je potrebna. Obično se radi o kemijskim sredstvima koja izazivaju suženje, kihanje i povraćanje.

kemijski bojni otrov (*chemical agent*) (NATO) – Kemijska tvar namijenjena za uporabu u vojnim djelovanjima za ubijanje, ozbiljno ozljeđivanje ili onesposobljavanje ljudi svojim fizikalnim učincima. Ne uključuje kemijska sredstva za nadzor pobuna i demonstracija, herbicide, dim i plamen. (Vidi *biološki bojni otrov, dekontaminacija i kemijska obrana*.)

kemijsko ratovanje (*chemical warfare*) – Sva gledišta vojnih operacija/djelovanja koja uključuju uporabu smrtonosnog i onesposobljavajućeg kemijskog streljiva/bojnih otrova te mjere upozorbe i zaštite povezane s tim navalnim operacijama/djelovanjima. Kemijska sredstva za nadzor pobuna i demonstracija te herbicidi ne smatraju se dijelom kemijskog ratovanja, već se objašnjavaju posebno ili pod širim pojmom “kemijsko oružje” koji u sebi uključuje sve vrste kemijskog streljiva/bojnih otrova. (Vidi *herbicid, kemijska obrana i kemijska sredstva za nadzor pobuna i demonstracija*.)

klase opskrbnih sredstava (*classes of supply*) – Grupiranje opskrbnih sredstava po vrstama u 10 klasa za lakše upravljanje i planiranje opskrbnih sredstava [] []

Klasa	Definicija/Primjeri
I	Hrana i besplatni artikli za zdravlje i zabavu: gotova jela za pojedinca i desetinu (poslugu), svježe voće i povrće. [] []
II	Oprema, osim temeljnih sredstava, koja je propisana ustrojbenom knjigom: oprema za pojedinca, odjeća, šatorska oprema, garniture alata, administrativna i kućanska sredstva. [] []
III	Gorivo, ulja i maziva: benzinska goriva, hidraulična i izolacijska ulja, kemijski proizvodi, antifriz, komprimirani plinovi, ugljen. [] []
IV	Građevinski materijali i materijali za izradbu zapreka: drvo, vreće s pijeskom, bodljikava žica. [] []
V	Streljivo: za pješačko oružje, topničke granate, ručne bombe, eksplozivi, mine, stijenj, upaljači, rakete, bombe; uključuje specijalno streljivo. [] []
VI	Osobne potrepštine: sredstva i oprema koja bi se normalno kupovala u vojnim trgovinama: artikli za zdravlje i osobnu higijenu, novine, časopisi, pića, cigarete, slatkiši, baterije, fotografski aparati i kamere. [] []
VII	Temeljna sredstva: krajnji sklopovi sredstava koji su spremni (spojeni) za namjeravanu uporabu: vozila, samovozna topnička oruđa, raketni bacači, glavni oružni sustavi, pokretne radionice. [] []
VIII	Medicinska sredstva: lijekovi, nosila, kirurški instrumenti, pričuvni dijelovi za medicinsku opremu, krv. [] []
IX	Pričuvni dijelovi i komponente: uključujući alate, pribore i sklopove; predmeti potrebni za održavanje sve opreme. [] []
X	Tvari potrebne za potporu nevojnih programa: kao što su projekti poljoprivrednog i gospodarskog razvoja: traktori, poljoprivredne alatke. [] []
RAZNO	Raznoliki predmeti koji ne pristaju u gornje klase: voda, zemljovid, zarobljene tvari, otpadne tvari. [] []

klasifikacija putova (*route classification*) (NATO) – Oznaka dodijeljena putu rabeći čimbenike minimalne širine i najgore vrste puta; najmanje nosivosti mosta, splavi, ili propusta; i smetnje prometnoga protoka. (*Vidi vojna klasifikacija tereta.*)

klica (*germ*) – Mikroorganizam, mikrob ili patogena bakterija koja uzrokuje bolest. Pojam uključuje bakterije, viruse i gljivice. (*Vidi dekontaminacija.*)

ključno zemljište (*key terrain*) (NATO) – Bilo koje mjesto ili područje čijim se osvajanjem ili zadržavanjem ostvaruje opipljiva prednost pred protivnikom. (*Vidi obavještajna priprema bojišta.*)

koalicija (*coalition*) – Ad hoc dogovor između dvije ili više država za provedbu zajedničke akcije. (*Vidi savez i višenacionalne operacije.*)

kodirani zemljovid (*code map*) – Topografski zemljovid označen na dogovoreni način za brzo i tajno označavanje točaka i područja na zemljištu, te položaja na moru i u zraku. Topografski se zemljovid najčešće kodira pomoću koordinatne mreže ili zamjenom stvarnih naziva na zemljovidu kodnim nazivima.

kolonski poredak (*column formation*) – Raspored vozila ili vojnika u kojem svaki pojedinac ili vozilo u određenoj postrojbi izravno slijedi onoga ispred sebe. Takav poredak pruža dobru sigurnost i maksimum vatre s bokova, olakšava nadzor i brzo raspoređivanje u bilo koji drugi poredak. Rabi se kada je brzina kretanja vrlo važna ili tijekom cestovne hodnje, noćnih kretanja i prigodom prolaska kroz tjesnace, uske prolaze i gustu šumu. (*Vidi četverokutni poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, poredak za kretanje i romboidni poredak.*)

kombinirano ratovanje (*combined warfare*) – Ratovanje koje provode snage dviju ili više savezničkih država u usklađenom djelovanju prema postizanju zajedničkih ciljeva. Naziva se i multinacionalno ratovanje. (*Vidi koalicija i višenacionalne operacije.*)

komunikacijska nadzorna točka – KNT (*communications checkpoint – CCP*) – Zračna nadzorna točka koja traži od vođa letnih skupina da se jave zapovjedniku zračne zadaće ili krajnjem nadzornom objektu/kontroli letenja. (*Vidi zapovijedanje i nadzor kopnene vojske nad zračnim prostorom, zračna nadzorna točka i zračni koridor.*)

komunikacijska zona – KomZ (*communications zone – COMMZ*) (NATO) – Pozadinski dio područja operacija/djelovanja (pozadi borbene zone ali koji graniči s njom) u kojem se nalaze komunikacijske linije, postaje za opskrbu i evakuaciju, te ostale organizacije potrebne za trenutnu potporu i održavanje snaga na zemljištu. (*Vidi borbena zona i pozadina.*)

komunikacijske linije – KomL (*lines of communication – LOC*) – Svi kopneni, vodeni i zračni putovi koji povezuju djelujuću vojnu snagu s jednom ili više operativnih baza i uzduž kojih se kreću opskrba sredstva i vojne snage. Nisu svi putovi i željezničke pruge komunikacijske linije; neke su nepogodne, a neke koje su pogodne ne koriste se iz raznih razloga. (*Vidi komunikacijska zona.*)

koncentracija (*mass*) (NATO) –

1. Koncentracija borbene moći u odlučujućem vremenu i na odlučujućem mjestu.
2. Vojni postroj u kojoj su postrojbe poredane na manjim razmacima i udaljenostima od normalnih.

(SAD) – Koncentrirati ili združiti vatre više oružja ili postrojbi. (*Vidi načela rata.*)

koncentracija ciljeva (*target concentration*) (NATO) – Grupiranje zemljopisno bliskih ciljeva. (*Vidi cilj/meta i skupina ciljeva.*)

koncentrirana vatra (*concentrated fire*) – Velika količina streljiva koja se ispaljuje na ograničeno područje u ograničenom vremenu. (*Vidi masovna vatra.*)

koncept dominantnog korisnika (*dominant user concept*) – Koncept po kojem će grana koja je glavni potrošač opskrbnih sredstava imati odgovornost potpore za sve ostale grane koje se koriste u nekoj operaciji.

kontaminacija (*contamination*) –

1. Taloženje ili upijanje radioaktivnih tvari, kemijskih ili bioloških agenasa u područjima, na osoblju i objektima.
2. Stvaranje hrane i/ili vode neprikladnima za ljudsku ili životinjsku uporabu zbog postojanja kemijskih tvari, radioaktivnih elemenata, bioloških agenasa i toksina, raspadajućih tvari (uključujući raspad hrane) ili otpadnih tvari u njima. (*Vidi dekontaminacija.*)

kontejnerski sustav dostave – KSD (*container delivery system – CDS*) – Sustav zračne dostave opskrbnih sredstava ili manjih dijelova opreme s manjih ili većih visina na malo područje. (*Vidi rasuti teret.*)

kontrola zračnog prometa – KZP (HR) – Sprječavanje sudara zrakoplova u zraku i na manevarskim površinama aerodroma, između zrakoplova i vozila te između zrakoplova i drugih zapreka na manevarskim površinama aerodroma u svrhu sigurnog, redovitog i nesmetanog odvijanja zračnog prometa.

konvekcija (*lapse*) – Značajno smanjenje zračne temperature s povećanjem visine jer je tlo toplije od zraka. To se stanje obično događa između 11,00 i 16,00 sati po lokalnom vremenu kada je nebo čisto. Tijekom toga stanja postoje snažni konvekcijski vjetrovi. Za uporabu kemijskih otrova ovo se stanje smatra nestabilnim i najlošijim. (*Vidi inverzija i neutralno stanje atmosfere.*)

konvoj (*convoy*) – (NATO)

1. Određeni broj trgovačkih brodova ili pomoćnih brodova, ili obaju, koje obično prate ratni brodovi i/ili zrakoplovi, ili jedan trgovački ili pomoćni brod s površinskom pratnjom, prikupljeni i organizirani radi zajedničke plovidbe i prolaza.
2. Skupina vozila organiziranih u svrhu nadzora i urednog kretanja s oružanom pratnjom ili bez nje.
(SAD) – Skupina vozila koja se kreće po istom putu u isto vrijeme pod jednim zapovjednikom. (Vidi *hodna kolona*.)

koristan teret/nosivost (*payload*) (NATO) –

1. Zbroj težina putnika i tereta kojeg može ponijeti zrakoplov, brod ili vozilo.
2. Ratna/bojna glava, njezin nosač i sredstvo za aktiviranje u vojnoj raketi.
3. Teret (izražen u tonama opreme, litrama tekućine ili brojem putnika) koje vozilo može prevoziti u određenim uvjetima rada.

kraj (*over*) – Poruka koja znači “razgovor završen”.

kraj zadaće (*end of mission*) (NATO) – U topničkoj potpori zapovijed koja se daje za prekid vatre na određeni cilj. Odnosi se i na minobacačku vatru.

krajnja crta usklađivanja – KCU (*final coordination line – FCL*) – Crta u blizini neprijateljskog položaja koja se rabi za usklađivanje prekida i prijenosa podupirućih vatri s krajnjim razmještajem manevarskih dijelova postrojbe. Mora biti prepoznatljiva na zemljištu. Ona nije mjera za usklađivanje vatrene potpore. (Vidi *nasrtaj*.)

krajnja zaštitna crta – KZC (*final protective line – FPL*) – Vatrene crta odabrana tamo gdje će neprijateljski napadaj biti zaustavljen unakrsnom vatrom sveg raspoloživog oružja. (Vidi *krajnja zaštitna vatra, mrtvi prostor, temeljni smjer vatre i vatrene polje*.)

krajnja zaštitna vatra – KZV (*final protective fire – FPF*) – Izravno raspoloživa unaprijed planirana zavjesa izravne i neizravne vatre za blisku zaštitu naših položaja i objekata priječenjem neprijateljskog kretanja kroz obrambene crte ili područja. (Vidi *borbeni položaj, krajnja zaštitna crta i obrana*.)

krajnje stanje (*end state*) – Skup potrebnih uvjeta, koji kada se postigne, ostvaruje ciljeve postavljene za određeni pohod ili operaciju/djelovanje. (Vidi *operativna zapovijed, vizualizacija bojišta i zapovjednikova namjera*.)

krajnje vrijeme vrijednosti informacije (*latest time information is of value*) – Vrijeme do kojeg obavještajna organizacija ili osoblje mora dati informaciju tražitelju kako bi donositeljima odluka dali pravodobno obavještajno znanje. Ono mora uključiti predviđeno vrijeme za obradu i prosjeđivanje informacija kao i vrijeme za donošenje odluke.

kretanje izvan putova (*cross-country movement*) – Kretanje snaga (obično taktičkih) po zemljištu bez uporabe cesta/putova i mostova.

kretanje u skokovima (*bounding overwatch*) – Tehnika kretanja koja se rabi kada se očekuje dodir s neprijateljem. Postrojbe se kreću u skokovima tako da je jedan dio postrojbe uvijek zaustavljen na položaju s kojeg prati i nadzire drugi dio koji se kreće. Dio koji prati i nadzire raspoređen je tako da može vatrom ili vatrom i kretanjem podržati dio koji se kreće. (Vidi *tehnike kretanja*.)

kretanje za stupanje u dodir (*movement to contact*) – Oblik navalnoga djelovanja za uspostavljanje početnog kopnenog dodira s neprijateljem ili za ponovno ostvarivanje izgubljenog dodira. (Vidi *nasilno izviđanje, navalne operacije/djelovanja i susretni boj*.)

kretni koridori – KK (*mobility corridors*) – Područja u kojima će snaga bili usmjerena/kanalizirana zbog značajki zemljišta. Kretni su koridori relativno slobodni od zapreka i dopuštaju postrojbama da ostvare korist iz načela koncentracije i brzine.

kriterij određivanja neprijateljskih namjera (*hostile criteria*) – Opis uvjeta pod kojima se kod zrakoplova ili vozila mogu utvrditi neprijateljske namjere u svrhu djelovanja protiv njih. (*Vidi neprijateljski čini i pravila djelovanja.*)

kriterij za obilaženje (*bypass criteria*) – Mjera koju određuje više zapovjedništvo tijekom provedbe navalnih operacija kojom se određuju uvjeti i veličina neprijateljskih postrojbi s kojima se može izbjeći dodir i koje se mogu obići.

kriterij za početak boja (*engagement criteria*) – One okolnosti koje dopuštaju otpočinjanje boja s neprijateljem bez izričite zapovijedi da se to napravi. Primjeri su točka ili crta na zemljištu koju neprijatelj prelazi, određeni događaj ili akcija koju neprijatelj provodi. (*Vidi područje boja i točka odlučivanja.*)

kriterij za prekid (*abort criteria*) – Unaprijed određen skup okolnosti, temeljen na prosudbi rizika, čijim se ispunjavanjem uspjeh operacije više ne čini vjerojatnim, te se zbog toga ona prekida. Te se okolnosti mogu odnositi na promjene: sigurnosti; raspoloživih snaga i sredstava; vremena pripreme ili vremena probe operacije/djelovanja; vremenskih prilika; neprijatelja; pretrpljenih gubitaka tijekom provedbe operacije/ djelovanja ili kombinacije navedenih elemenata.

kritična točka – KT (*critical point*) –

1. Ključna zemljopisna točka ili položaj važan za uspjeh operacije/djelovanja.
2. U nekoj vremenskoj točki, kriza ili prekretnica u operaciji/djelovanju.
3. Odabrana točka na smjeru hodnje koja se rabi za davanje uputa o hodnji.
4. Točka u kojoj se mijenja smjer vodene zapreke ili nagib strmine grebena.
5. Bilo koja točka na smjeru hodnje u kojoj može doći do ometanja hodnje zbog susreta s nekim drugim postrojbama i njihova kretanja.
6. Putovi, tvorevine, umjetni ili prirodni oblici i objekti koji ograničavaju mogućnost manevra.

krizno planiranje – KP (*crisis action planning – CAP*) –

1. Proces koji uključuje razvoj združenih operativnih planova i zapovijedi u vremenski osjetljivom razdoblju kao odgovor na predstojeću krizu. Ono slijedi propisane postupke za oblikovanje i primjenu učinkovitog odgovora unutar vremenskog okvira koje nam razvoj krize daje.
2. Vremenski osjetljivo planiranje za razvoj, uporabu i održavanje dodijeljenih snaga i izvora koje se događa kao odgovor na stanje koje bi moglo dovesti do stvarnih vojnih operacija. Planeri koji provode krizno planiranje temelje svoj plan na okolnostima koje postoje u vrijeme kada se planiranje provodi. (*Vidi pravodobno planiranje.*)

krstareća raketa (*cruise missile*) – Vodena raketa, koja se na većem dijelu svoga leta do cilja kreće otprilike stalnom brzinom; ona ovisi o dinamičkoj reakciji zraka za uzdizanje i potisne snage za uravnoteženje otpora.

kružna obrana (*perimeter defense*) – Obrana bez izloženog boka snaga raspoređenih uzduž kružnog opsega branjenog područja. (*Vidi obrambene operacije/djelovanja i uporišna točka.*)

krvni bojni otrov (*blood agent*) (NATO) – Kemijski spoj, uključujući skupinu cijanida, koji utječe na tjelesne funkcije tako što sprječava normalan prijenos kisika iz krvi u stanice.

kulturni izvor (*cultural resource*) – Spomenici, nacionalno prepoznatljive ili istaknute zgrade, arhivi i knjižnice, drevne rukotvorine, arheološki važna mjesta, povijesno važna mjesta, katedrale, hramovi, džamije, druge crkve i sakralni spomenici, sveta mjesta ili područja, muzeji i umjetnička djela.

lanac zapovijedanja (*chain of command*) (NATO) – Slijed zapovjednika od nadređenog k podređenom kroz koji se provodi zapovijedanje. Naziva se i zapovjedni kanal.

laserski tim za borbenu motrenje – LTBMot (*combat observation and lasing team – COLT*) – Tim za vatrenu potporu koga nadzire brigada, a sposoban je za otkrivanje i praćenje ciljeva u uvjetima smanjene vidljivosti. Ima sposobnost laserskog pronalaženja i laserskog obilježavanja ciljeva.

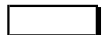

lažni napadaj (*feint*) – Vrsta napadaja koja se rabi za obmanjivanje sa svrhom odvlačenja neprijateljske pozornosti od područja glavnog napadaja. Neprijatelj se potiče na pokretanje svoje pričuve ili premještanje svoje vatrene potpore kao odgovor na lažni napadaj. Lažni napadaji trebaju izgledati kao stvarni napadaji pa je stoga potreban određeni dodir s neprijateljem. Obično je to ograničeni napadaj veličine od prepada do pomoćnog napadaja. (*Vidi demonstracija, napadaj, obmanjivanje, pokazivanje i varka.*)

lažno emitiranje (*meaconing*) (NATO) – Sustav prijama radio signala za vođenje zrakoplova i brodova i njihovo ponovno odašiljanje na istoj frekvenciji kako bi se zbunili neprijateljski navigacijski sustavi. Postaje za lažno emitiranje uzrokuju prijam netočnih navigacijskih podataka u zrakoplovima i kopnenim postajama. Neprijateljski prijenos lažnih navigacijskih signala dovodi do zbunjivanja ili ometanja navigacije naših zrakoplova i brodova i do zbunjivanja zemaljskih komunikacijskih postaja.

lažno minsko polje (*dummy minefield*) (NATO) – Minsko polje u kojem nema pravih bojnih mina i koje predstavlja samo psihološku opasnost. (*Vidi operacija/djelovanje zavaravanja.*)

let praćenjem obrisa (*contour flight*) – Let koji se odlikuje stalnom brzinom leta i različitim visinama kako to nameće vegetacija, zapreke i okolna svjetlost. (*Vidi let praćenjem reljefa zemljišta.*)

let praćenjem reljefa zemljišta (*terrain flight*) (NATO) – Let blizu površine zemlje tijekom kojeg su brzina i visina leta prilagođeni reljefu i pokrivenosti zemljišta kako bi se izbjeglo otkrivanje i otvaranje vatre na zrakoplov. (*Vidi let praćenjem obrisa.*)

letni koridor - LK (*flight corridor*) – Ograničeni zračni smjer određen za let naših zrakoplova, a uspostavlja se kako naše snage ne bi otvarale vatru po svojim zrakoplovima. Rabi se za rješavanje nesporazuma između topničkih vatrene položaja i zračnog prometa. (*Vidi nadzorna komunikacijska točka, zračna nadzorna točka i zračni koridor.*)

linijski poredak (*line formation*) – Raspored vozila ili osoblja u kojem se dijelovi nalaze poredani jedan pored drugoga. Taj poredak dozvoljava najveću vatru prema fronti ili pozadini, a minimum vatre prema bokovima, težak je za nadzor, ne pruža toliku dubinu kao kolona, omogućava zatvaranje cilja za najkraće vrijeme i rabi se prigodom izlaska iz potoka, dima, šumskih područja, te za nasrtaj na ciljeve.

linijski prijevoz (*line haul*) – U putnom prijevozu, vrsta prijevoza koja uključuje duga putovanja u kojima je vrijeme vožnje vrlo veliko u odnosu na vrijeme utovara i istovara. Obično se odnosi na jedno putovanje za jednu smjenu od deset sati ili dva putovanja dnevno. (*Vidi lokalni prijevoz.*)

lista za razvoj snaga po vremenskim fazama – LRSVF (*time-phased force and deployment list – TPFDL*) – Dodatak 1 privitku A. operativnoga plana. Određuje vrste i/ili stvarne postrojbe potrebne za potporu operativnoga plana i ukazuje na polazišta, ukrcajne i iskrcajne zračne i pomorske luke.

logistička baza – LOB (*logistics base*) – Temeljna ili dopunska baza za potporu; mjesto na kojem se nalaze objekti i instalacije koje pružaju logističku potporu.

logistička oslobađajuća točka – LOT (*logistics release point – LRP*) –

1. Točka na putu opskrbe gdje prvi narednik postrojbe ili vodič preuzima nadzor nad satnjskim logističkim paketom (vozila s opskrbnim sredstvima za potrebe satnije) i vodi ih do opskrbe točke u području rasporeda satnije.
2. Točka na putu opskrbe gdje se sastaju postrojba koja prima potporu i postrojba koja pruža potporu da bi se predala opskrbna sredstva.

logistička priprema bojišta – LPB (*logistics preparation of the battlefield*) – Sve akcije koje poduzimaju službe potpore za najbolje moguće korištenje sredstava za logističku potporu zapovjedničkih planova.

logistički paket – LOGPAK (*logistics package – LOGPAC*) – Grupiranje više klasa opskrbnih sredstava i vozila za opskrbu pod nadzorom jednog zapovjednika konvoja. Dnevni logistički paketi sadrže standardizirane količine opskrbnih sredstava za postrojbu. Specijalni logistički paketi mogu se po potrebi isto brzo otpremiti do korisnika.

logistika (*logistics*) (NATO) – Znanost planiranja i provedbe kretanja i održavanja snaga. U svom najopsežnijem smislu, ona gledišta vojnih operacija/djelovanja koja se bave:

1. oblikovanjem i razvojem, nabavom, pohranjivanjem, kretanjem, raspodjelom, održavanjem, izvlačenjem/evakuacijom i razmještanjem tvarnih sredstava;
2. kretanjem, izvlačenjem/evakuacijom i hospitalizacijom osoblja;
3. nabavom ili izgradnjom, održavanjem, rukovanjem i razmještanjem objekata; i
4. nabavom ili davanjem usluga. (*Vidi službe potpore.*)

logistika preko obale – LPO (*logistics over the shore – LOTS*) – Ukrcaj/utovar i iskrcaj/istovar brodova bez korištenja lučkih objekata na prijateljskom ili nebranjenom teritoriju i, u ratno vrijeme, tijekom faza razvoja ratišta u kojem nema neprijateljskog suprotstavljanja.

lokalni prijevoz (*local haul*) – U putnom prijevozu, vrsta prijevoza znakovita po kratkom vremenu vožnje u odnosu na vrijeme utovara i istovara, a normalno uključuje četiri ili više putovanja dnevno.

lokalno osiguranje (*local security*) – Oni sigurnosni elementi uspostavljeni u blizini postrojbe kako bi se spriječilo da nas neprijatelj iznenadi.

lomiti (*rupture*) – Zadaća brzog stvaranja pukotine u neprijateljskim obrambenim položajima. (*Vidi prodrijeti i smanjiti.*)

lozinka (*challenge*) (NATO) – Tajno dogovorena riječ kojom postrojba ili pojedinac provjerava identitet suprotne strane. (*Vidi odziv.*)

luka (*port*) – Mjesto na kojem brodovi mogu istovariti ili utovariti svoje terete. Uključuje bilo koju luku do koje mogu prići brodovi na morskim obalama, plovnim rijekama ili unutarnjim vodama.

magnetska deklinacija (*magnetic declination*) (NATO) – Kut između magnetskog i zemljopisnog meridijana na bilo kojem mjestu na zemlji izražen u stupnjevima kako bi se pokazao smjer magnetskog sjevera u odnosu na pravi sjever.

magnetski azimut (*magnetic azimuth*) – Kut određenog smjera mjeren u smjeru sata od magnetskog sjevera. (*Vidi azimut, mrežni azimut i pravi azimut.*)

mamac (*decoy*) – Imitacija osobe, objekta ili fenomena čija je svrha prevariti neprijateljske motri-
lačke naprave ili navesti neprijatelja na pogrešne zaključke.

mandat (*mandate*) – Rezolucija koju je odobrilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda ili vlada određene države koja opisuje cilj, izvore, ulogu i zadaće snage koja je određena za provedbu rezolucije. Ona uključuje i objašnjenje pratećih uvjeta, kao što su pravila djelovanja, zaštita snaga, zemljopisna ograničenja, ograničenja u trajanju operacije, odnosi sa sukobljenim stranama, odnosi s organizacijama za humanitarnu pomoć, ljudski izvori i financiranje operacije. (*Vidi borba protiv droge, humanitarna pomoć, mirovne operacije, operacije stabilnosti i potpore te protupobuna.*)

manevar (*maneuver*) (NATO) –

1. Kretanje kojim se brodovi ili zrakoplovi dovode na mjesta koja im pružaju prednost nad neprijateljem.
2. Taktička vježba koja se provodi na moru, u zraku i na kopnu ili na zemljovidima kako bi se imitirao rat.
3. Uporaba snaga na bojištu kroz kretanje uz potporu vatre ili vatrenog potencijala iz svih izvora s ciljem postizanja pozicijske prednosti u odnosu na neprijatelja da bi se provela zadaća.

(SAD) – Uporaba snaga na bojištu kroz kretanje borbenih snaga uz potporu vatre ili vatrenog potencijala iz svih izvora s ciljem postizanja potencijalne prednosti iz koje se neprijatelj uništava ili prijeti njegovim uništenjem da bi se provela zadaća.

manipirajuće elektromagnetsko obmanjivanje – MEO (*manipulative electromagnetic deception – MED*) –

1. Akcije koje se poduzimaju za otkrivanje ili navođenje na pogrešne zaključke elektromagnetskih indikatora koje bi mogle rabiti neprijateljske snage.
2. Manipulacija našim elektromagnetskim zračenjem, mjerama kao što su smanjivanje elektroničkog prometa, stvaranje lažnog elektroničkog prometa, te punjenje elektroničkog prometa kako bi se neprijatelj zavarao glede namjera naših postrojbi. (*Vidi elektromagnetsko obmanjivanje, oponašajuće elektromagnetsko obmanjivanje i simulirajuće elektromagnetsko obmanjivanje.*)

maskiranje (*camouflage*) (NATO) – Uporaba prirodnih i umjetnih tvari na osoblju, objektima ili taktičkim položajima s ciljem zbunjivanja, zavođenja ili izigravanja neprijatelja. Proces stapanja osobe ili objekta s okruženjem. (*Vidi prikrivanje, zaklon i obmanjivanje.*)

masovna vatra (*massed fire*) –

1. Vatra većeg broja oružja usmjerena na jednu točku ili malo područje.
2. Vatra bitnica s dva ili više brodova usmjerena protiv jednog cilja. (*Vidi koncentrirana vatra.*)

masovne žrtve (*mass casualty*) – Bilo koje veći broj žrtava nastao u relativno kratkom vremenu, obično kao ishod jednog incidenta, kao što je pad zrakoplova, vulkanska erupcija, poplava, potres ili oružani napadaj koji premašuje sposobnosti lokalne logističke potpore (poglavito medicinske). (*Vidi žrtva.*)

matrica događaja - MD (*event matrix*) – Opis pokazatelja i aktivnosti za koje se očekuje da će se dogoditi u svakom imenovanom području interesa. Obično povezuje svako imenovano područje interesa i pokazatelje s vremenima kada se očekuju i inačicama djelovanja koje trebaju potvrditi ili odbaciti. Format matrice nije propisan. (*Vidi imenovana područja interesa i model događaja.*)

matrica obavještajne sinkronizacije – MOBS (*intelligence synchronization matrix*) – Grafički prikaz koji povezuje plan obavještajnog prikupljanja s operacijom/djelovanjem i zapovjednikovim obavještajnim potrebama.

matrica odlučivanja – MO (*decision support matrix – DSM*) – Pomagalo kojim se služe zapovjednik i stožer za donošenje borbenih odluka. To je stožerni proizvod koji navodi točku odlučivanja, mjesto točke odlučivanja, kriterij koji će se ocjenjivati na točki odlučivanja, akcije ili opcije koje se mogu dogoditi na točki odlučivanja, te postrojbu ili dio koji će tu djelovati i ima odgovornost motriti i izvješćivati o svemu onom što utječe na kriterij na temelju kojeg se odlučuje. (*Vidi matrica sinkronizacije, model za potporu odlučivanja, nastavak temeljnog plana, ogranak temeljnog plana, ratna igra i točka odlučivanja.*)

matrica sinkronizacije - MS (*synchronization matrix*) – Stožerni dokument/obrazac za bilježenje rezultata ratne igre i za sinkronizaciju inačice djelovanja u vremenu, prostoru i po svrsi u odnosu na neprijateljsku najvjerojatniju inačicu djelovanja. Stožer može odmah prevesti matricu sinkronizacije u grafički proizvod za odlučivanje kao što je matrica odlučivanja. Svaki borbeni operativni sustav može razviti svoju matricu sinkronizacije za detaljniji prikaz specifičnih zadata pojedinih operativnog sustava.

medicinska evakuacija – MEDEVAK (*medical evacuation – MEDEVAC*) – Pravodobno i djelotvorno kretanje pacijenata prema objektima/ustanovama medicinske skrbi i između njih dok im se istodobno pruža skrb tijekom kretanja.

medicinska ugroza (*medical threat*) – Tekuće ili moguće neprijateljske akcije i uvjeti okruženja koje smanjuju učinkovitost djelovanja vojnika. Vojnikova smanjena učinkovitost proizlazi iz zadobivenih rana, povreda ili bolesti.

medicinski otpad (*medical waste*) – Bilo koji otpad nastao tijekom dijagnosticiranja, obrade ili imunizacije ljudi ili životinja.

međuprostor (*gap*) – (NATO) – Područje u minskom polju ili pojasu zapreka u kojem nema mina, a čija će širina i smjer omogućiti našim snagama prolazak kroz njega u taktičkom poretku. (SAD) –

1. Svaki prekid ili pukotina u slijedu taktičkog rasporeda ili poretka širi od uspješnog dometa pješackog streljačkog oružja.
2. Dio minskog polja određene širine u kojem nema mina, koji našim snagama omogućuje prolazak u taktičkom poretku. (*Vidi i traka.*)

međusobna potpora (*mutual support*) (NATO) – Potpora koju postrojbe pružaju jedna drugoj u djelovanju protiv neprijatelja zbog svojih dodijeljenih zadataka, relativnih položaja u međusobnom odnosu i u odnosu na neprijatelja, te svojih svojstvenih sposobnosti.

(SAD) –

1. Obično je vezana za potporu ostvarenu vatrom i kretanjem.
2. Uvjet koji postoji kada položaji omogućavaju međusobnu potporu izravnom vatrom, sprječavajući time neprijatelja da napada na jedan položaj, a da nije izložen izravnoj vatri s jednog ili više susjednih položaja. (*Vidi potpora.*)

međusobno pridodavanje (*cross-attachment*) – Razmjena podređenih postrojbi između postrojbi za privremeno razdoblje. Primjer: tenkovska bojna izdvaja tenkovsku satniju i pridodaje je mehaniziranoj pješačkoj bojni, a mehanizirana pješačka bojna izdvaja mehaniziranu satniju koja se pridodaje tenkovskoj bojni.

mehanizam za poražavanje (*defeat mechanism*) – Jedna akcija, ne nužno vrsta snage ili postrojbe, koja osigurava uspjeh inačice djelovanja. Uključuje utvrđivanje ciljeva i određivanje mjesta značajnih ciljeva. (*Vidi stožerna točka.*)

mina iznenađenja (*booby trap*) (NATO) – Eksplozivna ili neeksplozivna naprava ili druga tvar namjerno ostavljena za ubijanje ili sakaćenje osobe koja ne sluti opasnost od diranja razvidno bezopasnog predmeta ili koja provodi čin koji je siguran u normalnim uvjetima. D-

minsko polje – MP (*minefield*) (NATO) – U ratovanju na kopnu, dio kopna na kojem se nalaze položene mine po određenom uzorku ili bez njega.

mirovne operacije - MirOp (*peace operations*) – Širok pojam koji obuhvaća operacije održavanja mira i operacije nametanja mira koje se provode u potpori diplomatskih napora za uspostavljanje i održavanje mira.

mjere nadzora rizika - MNR (*controls*) – Akcije koje se provode za uklanjanje opasnosti ili za smanjivanje rizika koji iz njih proizlaze. (*Vidi upravljanje rizikom.*)

mjere nadzora zračnoga prostora - MNZP (*airspace control measures*) – Pravila, mehanizmi i smjernice vođene združenom doktrinom i definirane planom nadzora zračnoga prostora kojima se nadzire uporaba zračnoga prostora određenih dimenzija. (*Vidi nadzorna zona zračnoga prostora visoke gustoće, put najmanjeg rizika i tranzitni smjer na maloj visini.*)

mjesto izmjene prikolica – MIP (*trailer transfer point*) – Mjesto na kojem se prikolice premještaju s jednog vozila na drugo vozilo koje nastavlja kretanje na istom smjeru. (*Vidi logistička oslobađajuća točka.*)

mjesto opskrbe (*supply site*) – Mjesto gdje su smještene ili uskladištene opskrba sredstva, usluge i stvari u trajnom ili polutrajnom objektu te gdje se pružaju usluge opskrbe.

mjesto preuzimanja borbe – MPB (*battle handover*) – Određena točka (fazna crta) na zemljištu gdje odgovornost za borbu prelazi s nepokretne snage na pokretnu snagu i obrnuto. Ona se nalazi unutar vatrenog dometa sredstava za izravno djelovanje i motrenog vatrenog dometa sredstava za neizravno djelovanje nepokretne snage. (*Vidi potpora vatrom.*)

mjesto prijelaza – MP (*crossing site*) – Mjesto na vodenoj zapreci gdje se može prijeći uporabom amfibijskih vozila, desantnih čamaca, splavi, mostova ili gazom vozila i osoblja.

mjesto rekonstitucije - MR (*reconstitution site*) – Mjesto kojeg je odabrala preživjela osoba sa zapovjednim ovlastima na kojem se oštećeno ili uništeno zapovjedništvo može obnoviti od osoba koje su preživjele napadaj i/ili od osoba koje su određene kao zamjene poginulih i ranjenih članova zapovjedništva.

množitelj borbenih mogućnosti (*combat multiplier*) – Podupiruća i pomoćna/dopunska sredstva koja značajno povećavaju relativnu borbenu moć snage dok stvarni odnos snaga ostaje isti. Primjeri množitelja borbenih mogućnosti su ekonomična uporaba snaga u jednom području za koncentraciju snaga u drugom području, vođenje, moral, iznenađenje, obmanjivanje, maskiranje, elektroničko ratovanje, psihološke operacije, pojačanje/utvrđivanje zemljišta, uporaba dima i neizravne vatre. (*Vidi borbena moć.*)

mobilizacija (*mobilization*) (HR) –

1. Planski i organizirani prijelaz oružanih snaga i sredstava iz mirnodopske na ratnu organizaciju i ustroj te u stanje spremnosti za vođenje rata.
2. Prva strateška radnja koja se provodi u pripremi obrane zemlje i jedinstvena je djelatnost koja obuhvaća oružane snage i ostale dijelove društva potrebne za uspješno vođenje rata ili za druga izvanredna nacionalna stanja.
3. Prema opsegu uporabljenih ljudskih i tvornih resursa postoji:
 - a. **opća mobilizacija** – Obuhvaća sve ljudske potencijale koje zemlja predviđa staviti u funkciju obrane zemlje.
 - b. **djelomična mobilizacija** – Djelomična uporaba vojnih i drugih potencijala na čitavom državnom teritoriju, odnosno svih potencijala na jednom dijelu teritorija.
4. Prema načinu provedbe postoji:
 - a. **javna mobilizacija** – Priopćava se sredstvima javnog priopćavanja i provodi se u slučaju izravne ratne opasnosti ili u slučaju početka agresije.
 - b. **tajna mobilizacija** – Priopćava se posebnim zapovijedima ili unaprijed propisanim signalima, a provodi se prije izbijanja rata postupnom mobilizacijom pričuvnih postrojbi.

(SAD) –

1. Čin prikupljanja i organiziranja nacionalnih izvora u potpori nacionalnih ciljeva u vrijeme rata i drugih izvanrednih stanja.
2. Proces kojim se oružane snage ili njihov dio dovode u stanje spremnosti za rat ili za druga izvanredna nacionalna stanja. To uključuje aktiviranje cjelokupne pričuvne sastavnice ili njezinog dijela kao i prikupljanje i organiziranje osoblja, opskrbnih sredstava i tvari. Mobilizacija oružanih snaga uključuje sljedeće kategorije:
 - a. **selektivna mobilizacija** (*selective m.*) – Povećanje djelatnih oružanih snaga mobilizacijom pričuvnih postrojbi, pojedinačnih pričuvnika i izvora potrebnih za potporu zahtjeva domaćih izvanrednih stanja koja nisu ishod neprijateljskog napadaja.
 - b. **djelomična mobilizacija** (*partial m.*) – Povećanje djelatnih oružanih snaga mobilizacijom spremnih pričuvnih postrojbi, pojedinačnih pričuvnika i izvora (ne više od 1.000.000 ljudi i ne dulje od 24 uzastopna mjeseca) potrebnih za potporu zahtjeva rata ili drugih nacionalnih izvanrednih stanja koja uključuju vanjsku prijetnju nacionalnoj sigurnosti.
 - c. **potpuna mobilizacija** (*full m.*) – Povećanje djelatnih oružanih snaga mobilizacijom svih pričuvnih postrojbi u postojećem odobrenom ustroju snaga, svih pojedinačnih pričuvnika, umirovljenih vojnih osoba i izvora (za vrijeme trajanja rata ili izvanrednog stanja plus šest mjeseci) potrebnih za potporu zahtjeva rata ili drugih nacionalnih izvanrednih stanja koja uključuju vanjsku prijetnju nacionalnoj sigurnosti.
 - d. **totalna mobilizacija** (*total m.*) – Povećanje djelatnih oružanih snaga organiziranjem i/ili stvaranjem dodatnih postrojbi i osoblja izvan postojećeg odobrenog ustroja snaga i izvora potrebnih za potporu totalnih zahtjeva rata ili drugih nacionalnih izvanrednih stanja koja uključuju vanjsku prijetnju nacionalnoj sigurnosti.

mobilizacijsko mjesto - MM (*mobilization site*) (HR) – Poznatije naseljeno mjesto u čijoj se blizini određuje mobilizacijsko zborište. Upisuje se u vojnu iskaznicu i mobilizacijski poziv pričuvnim vojnim obveznicima te im služi kao pomoć za nalaženje mobilizacijskog zborišta. (*Vidi mobilizacijsko zborište.*)

mobilizacijsko zorište - MZ (*mobilization area*) (HR) – Područje, naseljeno mjesto ili dio naseljenog mjesta, umjetni ili prirodni objekt u blizini mobilizacijskog mjesta ili gdje se pri provedbi mobilizacije prikupljaju pripadnici oružanih snaga, doprema naoružanje i oprema te ustrojavaju zapovjedništva, postrojbe i ustanove oružanih snaga ili neki od njihovih organizacijskih dije-
lova. (Vidi mobilizacijsko mjesto.)

model događaja - MoD (*event template*) – Obavještajni model prema kojem se može zabilježiti i uspo-
ređivati neprijateljska aktivnost. Predstavlja slijedni prikaz događaja u odnosu na prostor i vri-
jeme na bojištu koji pokazuju sposobnost neprijatelja da usvoji određenu inačicu djelovanja. Mo-
del događaja je vodič za planiranje prikupljanja obavještajnih informacija te za planiranje
izviđanja i motrenja. (Vidi doktrinarni model, imenovana područja interesa, model odlučivanja i
situacijski model.)

model za potporu odlučivanja – MoPO (*decision support template – DST*) – Stožerni proizvod, koji
se početno rabi u procesu ratne igre, koji grafički prikazuje točke odlučivanja i projektirano
/predviđeno stanje te ukazuje na to kada, gdje i pod kakvim uvjetima će najvjerojatnije trebati
donijeti odluku da bi se pokrenula određena aktivnost (kao što je nastavak ili ogranak temeljnog
plana) ili događaj (kao što je prekid ili prijenos vatri). (Vidi matrica odlučivanja, obavještajna
priprema bojišta, ratna igra i točka odlučivanja.)

modificirani grafički prikaz kombiniranih zapreka – MGPKP (*modified combined obstacle
overlay*) – Proizvod koji se rabi za prikaz učinaka bojišta na vojne operacije/djelovanja. Obično
se temelji na prikazu svih zapreka koje smanjuju ili onemogućavaju pokretljivost, a može prika-
zivati i sljedeće: klasifikacija prohodnosti izvan putova (kao što je prohodno, ograničeno prohodno
ili neprohodno), objekti i ciljevi djelovanja, očekujuća područja i kretni koridori, vjerojatna mjesta
zapreka, branjivo zemljište, vjerojatna područja boja i ključno zemljište.

modul (*slice*) – Normalna dodjela elemenata borbene potpore i logističke potpore koje se daju u potpo-
ru manevarskoj postrojbi.

modularnost (*modularity*) – Koncept koji daje elemente snaga koji su međusobno zamjenjivi, imaju
sposobnost širenja i povećanja, te se mogu skrojiti prema raznim zadaćama i potrebama. Modu-
larne će postrojbe kombinirati potrebne snage i sredstva za pružanje funkcije potpore ili skupine
povezanih funkcija. Modul se može poslati u potporu razvijenoj snazi bez većeg utjecaja na
sposobnost matične postrojbe da djeluje na smanjenoj razini.

mornarička topnička potpora – MTP (*naval gunfire support – NGFS*) – Vatra koju pružaju mor-
narički površinski topnički sustavi u potpori postrojbe ili postrojbi koje su dobile zadaću da
ostvare zapovjednikove ciljeve. Podskup mornaričke površinske vatrene potpore. (Vidi pomorsko-
desantna operacija/djelovanje.)

mornarički položaj za vatrenu potporu – MPolVP (*fire support station – FSS*) – Određeni položaj
na moru s kojega brod mora otvarati vatru u potpori kopnenih snaga. To je vrlo restriktivna
mjera i stavlja brod u veliku opasnost. (Vidi mornarička topnička potpora i mornaričko područje
vatrene potpore.)

mornaričko područje vatrene potpore – MPodVP (*fire support area – FSA*) – Morsko područje u
kojem se može zaustaviti ili krstariti brod prilikom otvaranja vatre u potpori kopnenih snaga.
(Vidi mornarička topnička potpora i mornarički položaj za vatrenu potporu.)

mostobran – MB (*bridgehead*) –

1. Područje koje se drži ili treba biti osvojeno na neprijateljskoj strani zapreke.
2. Kod prijelaza rijeke, područje na neprijateljskoj strani vodene zapreke koje je dovoljno veliko
za razmještaj glavnine snaga, koje ima odgovarajuće zemljište za obranu mjesta prijelaza te
osigurava temelj za nastavak napadaja. Kao minimum, zemljište mora biti osigurano tako
da onemogući neprijatelja da izravnom i motrenom neizravnom vatrom djeluje po mjestu
prijelaza. (Vidi obalni mostobran i zračni mostobran.)

motrena vatra (*observed fire*) (NATO) – Vatra čije točke udara ili eksplozije motritelj može vidjeti. Na temelju učinaka motrenja, vatra se može nadzirati i podešavati.

motrenje (*surveillance*) (NATO) – Sustavno praćenje zračnih, površinskih ili podzemnih/podvodnih područja, mjesta, osoba ili stvari vizualnim, slušnim, elektroničkim, fotografskim ili drugim sredstvima. (*Vidi senzor.*)

motrenje bojišta (*battlefield surveillance*) (NATO) – Sustavno motrenje određenog borbenog područja radi osiguranja pravodobnih informacija i borbenih obavještajnih podataka.

motrilačka postaja – MotP (*observation post – OP*) (NATO) – Položaj s kojeg se provodi vojno motrenje, usmjerava ili podešava vatra, a na kojem se nalaze odgovarajuća sredstva veze; može se nalaziti i u zraku.

mozaik (*mosaic*) (NATO) – Skup preklapajućih fotografija koje su sastavljene tako da stvaraju neprekinuti fotografski prikaz dijela površine zemlje.

mrežne koordinate (*grid coordinates*) (NATO) – Koordinate mrežnog koordinatnog sustava kojima se dodjeljuju brojke i slova za određivanje točaka na umreženim zemljovidima, fotografijama ili mapama.
(SAD) – Istočne i sjeverne vrijednosti (mreže) koje određuju mjesto točke u odnosu na mrežu. Koordinate se obično izražavaju prema najbližem stotom, desetom i jednom metru, gdje se istočne i sjeverne vrijednosti kombiniraju u jedan izraz.

mrežni azimut (*grid azimuth*) – Kut smjera u odnosu na mrežni sjever. Razlikuje se od pravog azimuta po veličini mrežnog približavanja/konvergencije. (*Vidi azimut.*)

mrežno približavanje (konvergencija) (*grid convergence*) – Vodoravni kut mjesta između pravog sjevera i mrežnog sjevera. Mrežno približavanje je proporcionalno razlici zemljopisne dužine između mjesta i srednjeg meridijana. (*Vidi magnetski azimut i mrežni azimut.*)

mrtvi prostor (*dead space*) (NATO) –

1. Područje unutar najvećeg djelotvornog dometa oružja, radara ili motritelja koje ne može biti pokriveno vatrom i motrenjem s danog položaja zbog postojećih zapreka, prirode zemljišta, osobina putanje ili ograničenja ciljačkih sposobnosti sustava.
2. Područje ili zona unutar dosega radio prijenosnika, ali u kojem se radio signal ne prima.
3. Prostor iznad i oko topa ili sustava vođenih raketa u kojem se ne može gađati zbog mehaničkih ili elektroničkih ograničenja sustava.

na moju zapovijed - NMZ (*at my command*) (NATO) – U topničkoj potpori zapovijed koja se rabi kada se želi imati nadzor nad točnim vremenom otvaranja vatre.

nacionalno zapovjedništvo (*national command*) (NATO) – Zapovjedništvo koje je ustrojeno i koje djeluje pod zapovijedanjem određene nacije. Može ili ne mora biti pod NATO zapovjednikom.

načela rata (*principles of war*) – Načela na kojima počiva vođenje rata na strateškoj, operativnoj i taktičkoj razini. To su trajni temelji vojne doktrine.

nadgledani put/smjer (*supervised route*) (NATO) – U putnom prometu, put/smjer nad kojim se provodi ograničeni nadzor organiziranjem prometnih nadzornih postaja, prometnih patrola ili njihovom kombinacijom. Za kretanje kolone vozila ili jednog vozila izuzetne veličine i dimenzija potrebno je dobiti posebno odobrenje.

nadzirana zamjena (*controlled exchange*) – Skidanje uporabljivih dijelova, komponenti ili sklopova s neispravnog sredstva, ali sredstva kojeg se još uvijek može ekonomično popraviti, i njihova izravna uporaba kod popravka jednakog/sličnog sredstva, čime ono postaje borbena uporabljivo. (*Vidi kanibalizacija.*)

nadzirani stupanj opskrbe – NSO (*controlled supply rate – CSR*) – Stupanj potrošnje streljiva koji se može podržati, uzimajući u obzir raspoloživost vrsta streljiva, objekte za pohranjivanje i prijevozna sredstva u određenom vremenskom razdoblju. Iskazuje se brojem metaka po postrojbi, pojedincu ili po broju borbenih vozila u jednom danu. Najviši zapovjednik objavljuje nadzirani stupanj opskrbe za svaku vrstu streljiva nižim zapovjednicima, a oni dalje redom objavljuju stupanj opskrbe svojim zapovjednicima na sljedećoj nižoj razini. Postrojba ne može trošiti veću količinu streljiva od određenog nadziranog stupnja bez odobrenja svoga višeg zapovjedništva. (*Vidi i potreban stupanj opskrbe.*)

nadzirani zračni prostor – NZP (*controlled airspace*) (NATO) – Zračni prostor određenih dimenzija u kojem se nadziranim letovima pružaju usluge kontrole letenja. (SAD) – Zračni prostor u kojem neka druga postrojba provodi operacije/djelovanja i svaki ulazak u taj prostor može se ostvariti samo nakon traženja i dobivanja dopuštenja od postrojbe koja ga nadzire. (*Vidi područje operacija/ djelovanja, usklađeni zračni prostor, zapovijedanje i nadzor Kopnene vojske nad zračnim prostorom i zona ograničenih operacija/djelovanja.*)

nadzor (*control*) –

1. Ovlast koja može biti manja od ovlasti potpunog zapovijedanja koju provodi zapovjednik nad dijelom aktivnosti svojih podređenih.
2. Praćenje i vođenje snaga i funkcija tako da ispune zapovjednikovu namjeru. Nadzor je potreban za utvrđivanje stanja organizacijske djelotvornosti, za utvrđivanje otklona od postavljenih normi te za ispravljanje tih otklona. Daje zapovjednicima sredstvo za mjerenje, izješćivanje i ispravljanje izvedbe.
3. Ostvarenje fizičkog utjecaja na neprijatelja zaposjedanjem položaja ili stavljanjem u domet oružnih sustava njegovih aktivnostima ili pristupa određenom području. Akcije koje se provode radi odbacivanja opasnosti ili slučajnosti te radi smanjenja rizika od njih (treći korak u procesu upravljanja rizikom). (*Vidi neborbeni nadzor, operativni nadzor, taktički nadzor i zapovjedni odnosi.*)

nadzor borbenoga stresa – NBS (*combat stress control – CSC*) – Usklađeni program prevencije, obrade i skrbi nad svakom razinom borbenog zamora za najveće ubrzanje povratka ljudi na dužnost i minimiziranje stresnih reakcija i posttraumatskih stresnih poremećaja.

nadzor kretanja (*movement control*) – Planiranje, određivanje putova, raspoređivanje uporabe putova i nadzor kretanja ljudi i tereta po komunikacijskim linijama. Odnosi se i na organizaciju odgovornu za te funkcije, a to mogu biti timovi za nadzor kretanja i središta za nadzor kretanja.

nadzor nad štetama u području – NŠP (*area damage control – ADC*) (NATO) – Mjere poduzete prije, tijekom i nakon neprijateljskog djelovanja, te katastrofa nastalih radom prirode ili ljudi, za smanjenje vjerojatnosti nastanka šteta i najvećeg smanjivanja njihovih štetnih učinaka. Proces uključuje neprekidno planiranje i djelovanje oblikovano za najveće smanjivanje šteta te sustavni pristup rješavanju utjecaja koje štete imaju na operaciju/ djelovanje. (*Vidi operacije/djelovanja u našoj pozadini.*)

nadzor opskrbe (*supply control*) – Proces kojim se nadzire sredstvo unutar sustava opskrbe, uključujući traženje, primitak, pohranjivanje, nadzor zaliha, prijevoz, raspolaganje, identifikaciju i odgovornost za sredstvo.

nadzor zaostalih (*straggler control*) – Djelovanja koja se poduzimaju za upravljanje našim snagama koje su se odvojile od svojih nadređenih zapovjedništava zbog događanja na bojištu.

nadzor zračnoga prostora u borbenoj zoni (*airspace control in the combat zone*) – Proces koji se rabi za povećanje borbene djelotvornosti promicanjem sigurne, uspješne i elastične uporabe zračnoga prostora. Nadzor zračnoga prostora provodi se radi sprječavanja nastanka samogubitaka, poboljšanja zračnih djelovanja i omogućavanja veće elastičnosti operacija/djelovanja. Nadzor zračnoga prostora ne narušava ovlasti koje imaju zapovjednici za odobravanje, odbijanje ili zabranu provedbe borbenih operacija/djelovanja. (*Vidi osoba ovlaštena za nadzor zračnoga prostora, usklađeni zračni prostor i zapovijed za nadzor zračnoga prostora.*)

nadzorna točka – NT (*control point*) (NATO) –

1. Mjesto uzduž smjera hodnje na kojem se nalaze ljudi koji daju informacije i upute za nadzor opskrbe ili prometa.
2. Mjesto obilježeno plutacom, čamcem, zrakoplovom, elektroničkom napravom, upadljivim zemljišnim oblikom ili drugim prepoznatljivim objektom koje dobiva ime ili broj, a rabi se kao pomoć u navigaciji ili nadzoru brodova, čamaca ili zrakoplova.

nadzorna zona zračnoga prostora visoke gustoće – NZZPVG (*high density airspace control zone – HIDACZ*) – Zračni prostor, određen u planu nadzora zračnoga prostora ili u zapovijedi za zračni nadzor, u kojemu postoji koncentrirana uporaba velikog broja različitih oružja i korisnika zračnoga prostora. Ima definirane dimenzije koje se obično poklapaju sa zemljišnim objektima ili navigacijskim pomagalima. Pristup zoni normalno nadzire zapovjednik manevarske postrojbe. (*Vidi usklađeni zračni prostor i zona ograničenih operacija/djelovanja.*)

nadzorne mjere (*control measures*) – Grafičke ili usmene upute koje zapovjednik daje podređenim zapovjedništvima s ciljem dodjele odgovornosti, usklađivanja vatre i manevra, te za nadzor borbenih operacija/djelovanja. Svaka nadzorna mjera može se prikazati grafički. Treba se rabiti minimalan broj nadzornih mjera pomoću kojih operacija/djelovanje napreduje sukladno zamisli zapovjednika. Manje ograničavajuće nadzorne mjere rabe se u što je moguće većem broju kako bi se zapovjednicima ostavila sloboda djelovanja u provedbi dodijeljenih zadaća. Općenito, sve se nadzorne mjere trebaju lako prepoznati na zemljištu. Primjeri nadzornih mjera uključuju granice, ciljeve, točke usklađivanja, točke susreta/dodira, polazne crte i smjer napadaja.

najmanja razdvajajuća udaljenost – NRU (*least separation distance – LSD*) – Najmanja udaljenost u metrima na kojoj se mora nalaziti određena nulta točka od objekta kako bi se isključilo oštećenje ne veće od 10% s 99% sigurnošću.

najmanja sigurna udaljenost – NSU (*minimum safe distance – MSD*) – Najmanja udaljenost u metrima od željene nulte točke na kojoj neće biti premašen određeni stupanj rizika i ranjivosti s 99 % sigurnosti. (Vidi najmanja razdvajajuća udaljenost, sigurnost snaga (atomska) i željena nulta točka.)

najmanji domet (*minimum range*) –

1. Najmanja udaljenost na kojoj će projektil ukloniti zapreku.
2. Najmanja udaljenost do koje oružje može djelovati s danog položaja.
3. Udaljenost do koje će projektil ili upaljač postati operativno spreman.

najveća brzina vatre (*maximum rate of fire*) – Najveća količina metaka koju je fizički i mehanički moguće ispaliti iz oružja ili oružnog sustava u određenom vremenu bez obzira na oštećenja koja bi mogla nastati na oružju ili oružnom sustavu ako se ta količina metaka ispaljuje u duljem razdoblju. (*Vidi održiva brzina vatre.*)

najveći domet (*maximum range*) (NATO) – Najveća udaljenost do koje oružje može gađati bez obzira na raspršenje pogodaka.

(SAD) – Najveća udaljenost do koje projektil ili raketa mogu ići pod najpovoljnijim kutom gađanja.

najveći uspješni domet (*maximum effective range*) (NATO) – Najveća udaljenost do koje možemo očekivati da će oružje biti precizno i postići željeni učinak.

(SAD) – Udaljenost na kojoj se očekuje 50% vjerojatnosti pogađanja cilja.

nametanje mira (*peace enforcement*) – Primjena vojne snage, ili prijetnja njezinom uporabom, obično na temelju međunarodnih ovlasti, kako bi se sukobljene strane prisilile da udovolje rezolucijama ili sankcijama donijetih za održavanje ili obnovu mira i reda.

namjenski organizirane snage – NOS (*task force – TF*) (NATO) –

1. Privremeno grupiranje postrojbi pod jednim zapovjednikom za provedbu određene operacije /djelovanja ili zadaće.
2. Polutrajna organizacija postrojbi pod jednim zapovjednikom za ostvarivanje jedne neprekidne specifične zadaće.

(SAD) –

3. Postrojba veličine bojne borbenih rodova koja se sastoji od zapovjedništva bojne s najmanje jednim od svojih temeljnih ustrojbenih podređenih elemenata (satnija), te s najmanje jednom pridodanom postrojbom veličine satnije drugog borbenog roda ili roda potpore. Primjer je zapovjedništvo pješačke bojne; jedna ili više ustrojbenih satnija; i pridodana jedna ili više od sljedećih: tenkovska satnija, oklopno–izvidnička ili inženjerijska satnija. (*Vidi namjenski organizirane snage bojne i organizacija za zadaću.*)

namjenski organizirane snage bojne – (*battalion task force*) –

1. Privremeno grupiranje postrojbi pod jednim zapovjednikom za provedbu određenog djelovanja ili zadaće.
2. Polutrajna organizacija postrojbi pod jednim zapovjednikom ustrojena za provedbu trajnije, posebne zadaće.
3. Postrojba jačine bojne, sastavljena od više rodova, koja ima zapovjedništvo bojne, najmanje jednu stalno dodijeljenu postrojbu veličine satnije i najmanje jednu pridodanu postrojbu veličine satnije iz nekog drugog borbenog roda ili roda borbene potpore. (*Vidi namjenski organizirane snage i organizacija za zadaću.*)

nanošenje samogubitaka (*fratricide*) – Uporaba našeg oružja i streljiva s namjerom ubijanja neprijatelja ili uništavanja njegove opreme i objekata, koja dovodi do nepredviđene ili nenamjerne smrti, povrede ili oštećenja našeg osoblja, opreme ili objekata.

napadaj (*attack*) – Oblik navalne operacije/djelovanja znakovit po usklađenom kretanju uz potporu vatre. Može biti određen kao glavni ili pomoćni napadaj. Temeljne mogućnosti provedbe napadaja uključuju brzi napadaj, pripremljeni napadaj, ispad, prepad, lažni napadaj i demonstraciju. (*Vidi brzi napadaj, demonstracija, ispad, lažni napadaj, navalne operacije, prepad, pripremljeni napadaj i protunapadaj.*)

napadaj vatrom (*attack by fire*) – Vatre (izravne ili neizravne) koje se otvaraju za uništenje neprijatelja s udaljenosti, uobičajeno kada zadaća ne traži ili ne podupire zauzimanje cilja/objekta. Ova se zadaća obično daje elementima potpore tijekom navale te kao zadaća protunapadaja za pričuvu tijekom obrambenih operacija/djelovanja. Napadaj vatrom nije povezan s manevarskom snagom. Kada dodjeljuje tu zadaću, zapovjednik mora točno odrediti svrhu vatre – uništiti, neutralizirati, vezati ili ugušiti. (*Vidi čelni napadaj i potpora vatrom.*) C–

napadajni položaj – NapP (*attack position*) – Posljednji položaj kojeg je zauzeo ili prešao nasrtajni postroj prije prijelaza polazne crte. (*Vidi nasrtajni položaj.*)

napredovanje za stupanje u dodir (*advance to contact*) (NATO) – Navalno djelovanje oblikovano za uspostavljanje ili ponovno uspostavljanje dodira s neprijateljem. Još se naziva i kretanje sa stupanje u dodir (*movement to contact*). (*Vidi kretanja za stupanje u dodir i nastupna hodnja.*)

napustiti borbu/odvojiti se od neprijatelja (*disengage*) – Taktička zadaća u kojoj dolazi do prekida dodira s neprijateljem i do kretanja prema točki gdje neprijatelj ne može postrojbu koja se odvojila ni motriti niti je napasti izravnom vatrom.

naredna operativna faza desanta (*subsequent operations phase*) – Faza padobransko–desantne, helikoptersko–desantne ili pomorsko–desantne operacije/djelovanja koja se provodi nakon nasrtajne faze. Operacije/djelovanja u području cilja mogu se sastojati od napadaja, obrane, povezivanja sa snagama ili od povlačenja. (*Vidi faza pripreme ukrcaja desanta, nasrtajna faza i zračno kretanje.*)

naredni položaj – NarP (*subsequent position*) – Planirano i do određenog stupnja pripremljeno mjesto za obranu ili zadržavanje koje se nalazi iza temeljnih položaja početno zaposjednutih za obranu.

narušiti (*disrupt*) – Taktička zadaća ili učinak zapreke, koja integrira planiranje vatri i zapreku, raskida neprijateljev poredak, slama njegov tempo, razbija mu vremenski raspored djelovanja, dovodi do preuranjene uporabe njegovih snaga i/ili razbija njegov napadaj na odvojene pokušaje. C–

nasilno izviđanje (*reconnaissance in force*) (NATO) – Vrsta izvidničkog djelovanja namijenjena za otkrivanje i/ili provjeru jakosti neprijatelja ili za dobivanje drugih informacija. Premda se nasilno izviđanje poglavito provodi za prikupljanje informacija, snage koje provode izviđanje trebaju iskoristiti svaku prigodu za iskorištavanje taktičkog uspjeha. Ako neprijateljsko stanje treba provjeriti uzduž široke fronte, nasilno se izviđanje može sastojati od snažnih probnih djelovanja kako bi se utvrdilo neprijateljsko stanje na odabranim točkama.

nasrtaj (*assault*) –

1. Vrhunac napadaja kojim se stupa u fizički dodir s neprijateljem i vodi borba prsa o prsa.
2. Razdoblje u pomorsko–desantnoj operaciji/djelovanju od prijelaza polazne crte prvog vala do osvajanja početnih ciljeva.
3. Faza padobransko–desantne ili helikoptersko–desantne operacije/djelovanja koja počinje iskrcavanjem desantnih snaga u planirano područje, a nastavlja se napadajem na ciljeve i učvršćenjem snaga na početnom zračnom mostobranu.
4. Razdoblje kod prijelaza rijeke, od prijelaza prvog vala do osiguranja početnog riječnog mostobrana i prijenosa odgovornosti na zapovjednika prijelaza.
5. Provedba kratkog, nasilnog, ali dobro organiziranog napadaja na lokalni cilj, kao što je strojničko gnijezdo ili utvrđeni položaj.

nasrtajna faza (*assault phase*) (NATO) –

1. Ona faza padobranskog, helikopterskog ili pomorskog desanta te prijelaza rijeke koja počinje dolaskom nasrtajnih snaga u planirano područje i svršava kada su svi ciljevi nasrtaja osvojeni.
2. Ono razdoblje tijekom napadaja koje počinje kada nasrtajne snage napreduju sa svojih nasrtajnih položaja, a svršava kada je cilj osvojen i učvršćen. (*Vidi padobransko–desantna operacija/djelovanje, pomorsko–desantna operacija/djelovanje, prijelaz rijeke i zračni desant.*)

nasrtajna snaga (*assault force*) –

1. Kod pomorskog, padobranskog ili helikopterskog desanta postrojbe koje trebaju zauzeti mostobran.
2. Postrojbe zadužene za prolaz kroz otvor u neprijateljskim utvrđenim položajima ili točkama i zauzimanje cilja ili za dovršenje uništavanja neprijatelja.
3. Snage koje su dobile zadaću da osvoje neki objekt u napadaju.

nasrtajna vatra (*assault fire*) –

1. Vatra koju napadajne snage otvaraju prilikom približavanja neprijatelju.
2. U topništvu, izvanredno precizna, razorna vatra koja se otvara na točkaste ciljeve na malo udaljenosti.

nasrtajni položaj – **NasP** (*assault position*) – U napadaju, položaj između polazne crte i cilja s kojeg snage nasrću na cilj. U idealnim uvjetima to je zadnji zaklonjeni i prikriveni položaj prije dosizanja cilja (poglavito rabljen od pješništva koje se iskrcalo iz vozila). (*Vidi granica napredovanja i vjerojatna crta razvoja.*)

nasrtajni postroj (*assault echelon*) (NATO) – Onaj dio snaga koji je određen za početni nasrtaj na cilj. (*Vidi pozadinski postroj i prateći postroj.*)

nasrtajni/brzi prodor (*assault breach*) – Taktika izradbe prolaza koju rabe male postrojbe (satnije i vodovi) za probijanje neprijateljskih zaštitnih zapreka i zauzimanje oslonca unutar njegove obrane. Normalno se radi o vrlo decentraliziranom djelovanju, s akcijama gušenja i smanjivanja neprijateljskog otpora i osiguravanja oslonca sinkroniziranim na razini voda i satnije.

nasrtajno zapovjedno mjesto – **NZM** (*assault command post*) – Jednostavno, privremeno zapovjedno mjesto koje se uspostavlja za provedbu kritičnih funkcija zapovijedanja i nadzora kod pomorskog, padobranskog ili helikopterskog desanta. Nasrtajno zapovjedno mjesto služi kao rana veza u nasrtaju ili razvoju snaga na kopnu i prvog višeg zapovjedništva taktičkih snaga. Doktrinarne funkcije nasrtajnog zapovjednog mjesta prenose se na taktičko, glavno i pozadinsko zapovjedno mjesto kada ona stignu i postanu operativna. A-

nastavak temeljnog plana (*sequel*) – Glavne operacije/djelovanja koje slijede tekuću glavnu operaciju /djelovanje. Planovi za njih temelje se na mogućim ishodima tekuće operacije/djelovanja (pobjeda, zastoj ili poraz).

nastupna hodnja (*approach march*) (NATO) – Napredovanje taktičke postrojbe kada je izravan dodir s neprijateljem neizbježan. Postrojba je potpuno ili djelomično razvijena za borbu. Svršava kada je uspostavljen dodir s neprijateljskim kopnenim postrojbama ili kada je zaposjednut napadajni položaj ili očekujuće područje.

(SAD) – Taktičko kretanje koje naglašava brzinu pred taktičkim razvojem, u kojem su postrojbe potpuno ili djelomično razvijene za borbu. Koristi se kada je neprijateljski položaj poznat, omogućujući napadajnoj snazi da se kreće većom brzinom sa smanjenom fizičkom sigurnošću i raspršenošću. (*Vidi kretanje za uspostavljanje dodira.*)

navala (*offensive*) – Načelo rata kojim vojna snaga postiže odlučujuće ishode djelujući s inicijativom, koristeći se vatrom i manevrom i održavajući slobodu manevra i djelovanja dovodeći neprijatelja u stanje da samo odgovara na naša djelovanja a ne da ih i pokreće.

navalne operacije/djelovanja (*offensive operations*) – Borbene operacije/djelovanja namijenjene poglavito za uništenje neprijatelja. Mogu se poduzimati za osiguravanje ključnog ili odlučujućeg zemljišta, za uskraćivanje neprijatelju izvora ili odlučujućeg zemljišta, za obmanjivanje ili skretanje neprijatelja, za razvoj obavještajnog znanja te za vezanje neprijatelja za položaj. Oblici navalnih operacija/djelovanja su napredovanje za stupanje u dodir, napadaj, iskorištavanje uspjeha napadaja i gonidba. Navalna operacija/djelovanje provodi se za osvajanje, zadržavanje i iskorištavanje inicijative. (*Vidi kretanje za stupanje u dodir, napadaj i nasilno izviđanje.*)

navalne protuzračne operacije/djelovanja (*offensive counterair (OCA)*) – Borbene operacije/djelovanja kojima se teži uništiti neprijateljska sposobnost djelovanja u zraku napadajući na sustave namijenjene za djelovanje u zraku (ili njihove sustave potpore), (na primjer, sustav usmjerene energije koji djeluje u svemiru namijenjen za uništavanje ili oštećivanje neprijateljskih zračnih luka, aerodroma i helidroma.)

navod zadaće (*mission statement*) – Kratki odlomak ili rečenica koji opisuje zadaću i svrhu, čime se jasno određuje akcija koja će se poduzeti i razlog zbog koga se poduzima. Obično sadrži elemente tko, što, kada i gdje te razlog zašto, ali vrlo rijetko navodi element kako. (*Vidi operativna zapovijed, operativni plan i zapovjednikova namjera.*)

na-zapovijed zadaća (*on-order mission*) – Zadaća koja se može provesti bilo kada u budućnosti. Postrojba koja dobiva na-zapovijed zadaću je uporabljena snaga. Zapovjednik predviđa provedbu zadaće u svojoj zamisli, međutim, on možda neće znati točno vrijeme ili mjesto provedbe. Podređeni zapovjednici razvijaju planove ili zapovijedi i dodjeljuju izvore, namjenski organiziraju snage i raspoređuju ih za provedbu te zadaće. (*Vidi biti-spreman zadaća.*)

neborac (*noncombatant*) –

1. Pojedinaac u području borbenih operacija/djelovanja koji nije naoružan ili ne sudjeluje u bilo kojoj aktivnosti kojom se pruža potpora nekoj od strana uključenih u borbu.
2. Pojedinaac, kao što je svećenik ili doktor, čije dužnosti ne uključuju vođenje borbe.

neborbena povreda (*nonbattle injury*) – Povreda koja nastaje u okolnostima koje nisu izravno povezane s neprijateljskim ili terorističkim djelovanjem. Osobe koje su povrijeđene zbog elementarnih nepogoda, samoranjavanja ili borbene iscrpljenosti smatraju se žrtvama čiji uzrok nije neprijateljsko djelovanje.

neeksplozirano streljivo – **NES** (*unexploded explosive ordnance – UXO*) (NATO) – Eksplozivno streljivo koje je pripremljeno za djelovanje i koje je ispaljeno, bačeno, lansirano ili postavljeno tako da predstavlja opasnost za operaciju/djelovanje, objekt, osoblje ili tvarna sredstava jer nije eksploziralo bilo zbog neispravnosti, namjene ili bilo kojeg drugog razloga.

neizravna vatra (*indirect fire*) – Vatra kod koje ciljač nema vizualni kontakt s ciljem.

neizravni prilaz (*indirect approach*) – Napasti neprijateljsku slabost čime njegova jakost postaje neučinkovita dovodeći u konačnici do njegova poraza.

neizravno osvjetljavanje (*indirect illumination*) (NATO) – Osvjetljavanje bojišta pomoću reflektora ili pirotehničkih osvjetljavajućih smjesa rabeći razlijevanje (difuziju) ili odbijanje (refleksiju).

- Osvjetljavanje razlijevanjem:** Osvjetljavanje područja ispod i na bokovima lagano nakošenog reflektora ili pirotehničkih osvjetljavajućih smjesa pomoću svjetla raspršenog iz atmosfernih čestica.
- Osvjetljavanje odbijanjem:** Osvjetljavanje područja pomoću odbijanja svjetla od niskih oblaka.

Svaki ili oba ova učinka postoje kada se reflektor koristi iza prirodnog zaklona (brda, grebena) ili kada se reflektorski svjetlosni snop raširi do svoje najveće širine.

nekonvencionalno ratovanje (*unconventional warfare – UW*) – Širok spektar vojnih i paravojnih operacija/djelovanja koje se provode u području koje drži ili nadzire neprijatelj ili u politički osjetljivom području. Nekonvencionalno ratovanje uključuje gerilsko ratovanje, izbjegavanje zarobljavanja i bijeg, subverzije, sabotaze, izravne akcije i druga djelovanja slabo vidljive, prikrivene ili tajne naravi. Ta međupovezana gledišta nekonvencionalnog ratovanja mogu se provoditi samostalno ili zajedno s uporabom pretežno autohtonog stanovništva, obično uz različite stupnjeve usmjeravanja i potpore izvana tijekom svih uvjeta rata ili mira. (*Vidi vojne operacije /djelovanja različite od borbenih.*)

neometano kretanje (*administrative movement*) – Kretanje u kojem su postrojbe i vozila raspoređeni tako da ubrzaju svoje kretanje i uštede vrijeme i snagu kada se ne očekuje neprijateljsko ometanje kretanja, osim iz zraka. (*Vidi neometano slijetanje/iskrcavanje.*)

neometano slijetanje/iskrcavanje (*administrative landing*) – Neopaženo slijetanje/iskrcavanje koje uključuje iskrcavanje osoblja iz zrakoplova/vozila u koja se ukrcalo bez ometanja neprijatelja. (*Vidi neometano kretanje.*)

neosmotrena vatra (*unobserved fire*) (NATO) – Vatra čije točke udara ili rasprsnuća nisu osmotrene.

neosmotreno (*lost*) (NATO) – U topničkoj potpori izvješće koje daje motritelj kako bi ukazao da topnički i minobacački projektili nisu osmotreni.

nepostojani bojni otrov (*nonpersistent agent*) – Kemijski bojni otrov koji se nakon nekoliko minuta do nekoliko sati rasplinjuje ili gubi svoju sposobnost nanošenja gubitaka.

nepoznato (*unknown*) –

- Kodni naziv koji znači da informacija nije dostupna.
- Neidentificirani cilj.
- Zrakoplov ili brod koji nije određen kao neprijateljski, prijateljski ili neutralan uporabom tehnike prepoznavanja prijatelj ili neprijatelj ili bilo kojom drugom tehnikom, ali koga moraju pratiti sustavi zračne obrane ili mornarički sustavi za djelovanje u slučaju potrebe.

nepravilni vanjski rub (*irregular outer edge*) (NATO) – Kod uporabe mina na kopnu, kratki redovi ili pojasevi mina postavljeni na nepravilan način ispred minskog polja prema neprijatelju kako bi se neprijatelj zavarao o vrsti ili veličini minskog polja. Općenito, nepravilni vanjski rub rabiće se jedino u minskim poljima s ukopanim minama.

neprijatelj (*enemy*) – Pojedinac, skupina pojedinaca (organizirana ili neorganizirana), paravojna ili vojna snaga, nacija ili nacionalni savez koji je protiv naše države, naših saveznika ili višenacionalnih partnera. Pog. 4. Dod B D– do D–

neprijateljski postupci (*hostile acts*) – Temeljna pravila za određivanje i prepoznavanje je li neki postupak suprotne strane neprijateljski ili ne. Potrebni podatci prikupljaju se uporabom zrakoplova, podmornica, površinskih sredstava i kopnenih snaga.

neprijateljski raspoložen (*hostile*) – Pojedinac, skupina pojedinaca ili država koji se suprotstavljaju politici i djelovanjima druge države i njezinih saveznika. Akcije neprijateljski raspoložena mogu biti političke, diplomatske ili akcije na bilo kojoj razini rata.

neprijateljski ratni zarobljenik – NRZ (*enemy prisoner of war (EPW)*) – Neprijateljska osoba uhvaćena tijekom ratnih operacija/djelovanja ili operacija stabilnosti i potpore.

neredovite snage (*irregular forces*) – Naoružani pojedinci ili skupine koji nisu članovi redovitih oružanih snaga, policije ili drugih unutarnjih sigurnosnih snaga.

nesiguran (*doubtful*) – U topničkoj potpori pojam kojeg rabi motritelj kako bi ukazao da nije u stanju odrediti razliku između dometa granata/projektila i cilja na kojeg padaju.

nesmrtonosne vatre (*nonlethal fires*) – Bilo koje vatre koje nisu namijenjene za izravno uništavanje određenog cilja već za slabljenje, narušavanje ili zadržavanje djelovanja neprijateljskih operativnih snaga, funkcija i objekata. Psihološke operacije, operacije specijalnih snaga, elektroničko ratovanje (elektroničko ometanje) i druge zapovjedne i nadzorne protumjere mogućnosti su nesmrtonosnih vatri.

nestao (*missing*) – Status žrtve kojeg ima nestala osoba u službi oružanih snaga. Isključene su osobe koje su se udaljile bez odobrenja, dezerteri i osobe koje su skinute iz vojne evidencije. Osoba koja je proglašena nestalom kategorizira se kao:

1. **opkoljen** – Žrtva je član organizirane postrojbe koju je okružila neprijateljska snaga kako bi spriječila bijeg članova okružene postrojbe ili kako bi je natjerala na predaju.
2. **zarobljen** – Žrtva koja je uhvaćena tijekom akcije neprijateljske vojne ili paravojne snage.
3. **zatočen** – Žrtva koja se nalazi u zatvoru zbog navodnog kršenja međunarodnih zakona ili drugih razloga kako to tvrdi vlada ili skupina koja je zatočila osobu.
4. **interniran** – Žrtva za koju se definitivno poznato da ju je pritvorila nezaraćena strana sila kao ishod oružanoga sukoba ili zbog razloga nastanka oružanoga sukoba u kojem sudjeluju oružane snage države iz koje je internirana osoba.
5. **nestao u akciji** – Žrtva neprijateljskog djelovanja, osim žrtve terorističke akcije, koja nije nazočna na svom mjestu zbog očitih nehotičnih razloga i čije je mjesto nepoznato. (*Vidi žrtva.*)

nesvrstavanje (*nonalignment*) – Politički stav države koja se ne povezuje ili ne poistovjećuje s političkom ideologijom ili ciljevima za koje se zalažu druge države ili skupine država ili sa stranim politikama. Nesvrstavanje ne priječi uključivanje u određene procese, ali izražava stav da se nesvrstana država unaprijed ne veže niti s jednom državom (ili blokom) ili politikom dok se ne pojavi neko novo stanje.

neuporabljena snaga (*uncommitted force*) – Snaga koja nije u dodiru s neprijateljem te još nije dobila određenu zadaću ili inačicu djelovanja što bi spriječilo njezinu uporabu negdje drugdje. (*Vidi uporabljena snaga.*)

neuporabljiv za zadaću zbog održavanja (*not mission capable, maintenance – NMCM*) – Tvrdo stanje koje ukazuje da sustav ili sredstvo nije sposobno za provedbu bilo koje dodijeljene zadaće zbog potreba održavanja.

neuporabljiv za zadaću zbog opskrbe (*not mission capable, supply – NMCS*) – Tvrdo stanje koje ukazuje da sustav ili sredstvo nije sposobno za provedbu bilo koje dodijeljene zadaće zbog zastoja u održavanju sredstva nastalog nedostatkom opskrbnih sredstava za održavanje.

neupozoren, izložen (*unwarned exposed*) (NATO) – Ranjivost vlastitih postrojbi na učinke atomskog oružja. U ovom se slučaju za osoblje pretpostavlja da stoji na otvorenom u vrijeme eksplozije ali se nalazi u ležećem položaju u trenutnu nailaska udarnoga vala. Očekuje se da će dijelovi kože biti izloženi izravnom toplinskom zračenju, a neko će osoblje patiti od zasljepljenosti. (*Vidi upozoren izložen i upozoren zaštićen.*)

neutralan (*neutral*) – Pojedinaac, skupina, organizacija ili država koja nije neprijateljska ili na bilo koji način podupire jednu od sukobljenih strana.

neutralizacija (*neutralization*) (NATO) – Postupak kojim se u minskom ratovanju uporabom vanjskih sredstava mina dovodi u stanje nesposobnosti djelovanja na cilj, premda može ostati opasna za rukovanje.

neutralizirajuća vatra (*neutralization fire*) (NATO) – Vatra koja se ostvaruje radi priječenja ili prekida kretanja i/ili djelovanja oružja.

(SAD)

1. Vatra koja se otvara kako bi se cilj učinio neučinkovitim ili neuporabljivim.
2. Vatre koje su namijenjene za privremeno izbacivanje cilja iz borbe nanoseći mu najmanje 10% gubitaka.

neutralizirati (*neutralize*) –

1. Učiniti neučinkovitim ili neuporabljivim.
2. Učiniti neprijateljsko osoblje ili tvorna sredstva nesposobnim za upletanje u određeno djelovanje.
3. Učiniti sigurnim mine, bombe, projekte i mine iznenađenja/zamke.
4. Učiniti neopasnim bilo što zagađeno/kontaminirano kemijskim otrovima. C-

neutralno stanje atmosfere (*neutral*) – Stanje atmosfere kada je temperatura zemlje otprilike jednaka temperaturi zraka do četiri metra visine iznad površine. U tom stanju ima slabih i umjerenih vjetrova i malih turbulencija, te se smatra prosječnim stanjem za uporabu kemijskih otrova. (Vidi *inverzija i konvekcija*.)

neutralnost (*neutrality*) – U međunarodnom pravu, nepristran odnos tijekom rata koji zauzimaju treće države prema sukobljenim državama i koje sukobljene države prihvaćaju te se time stvaraju prava i dužnosti između neutralnih država i sukobljenih država.

nevladina organizacija – NVO (*nongovernmental organization – NGO*) – Transnacionalna organizacija privatnih građana koja održava savjetodavni status u Gospodarskom i socijalnom vijeću UN-a. Nevladine organizacije mogu biti profesionalne udruge, fondacije, višenacionalne poslovne organizacije ili jednostavno skupine ljudi sa zajedničkim interesom u aktivnostima humanitarne pomoći. (Vidi *operacije potpore i stabilnosti i vojne operacije/djelovanja različite od borbenih*.)

D-

neznatan rizik (atomska) (*negligible risk (nuclear)*) – Stupanj rizika u kojem je osoblje razumno sigurno, s izuzetkom zasljepljivanja i privremenog gubitka noćnoga vida. Većan je za maksimum od 1% slučajeva žrtava ili 2.5% učinaka onečišćenja. Iskazuje se u odnosu na rizik kao: neupozoreno, izloženo osoblje; upozoreno, izloženo osoblje; upozoreno, zaštićeno osoblje. (Vidi *opasan rizik, stupanj rizika i umjereni rizik*.)

niz ciljeva (*series of targets*) (NATO) – U vatrenoj potpori, broj ciljeva i/ili skupina ciljeva unaprijed planiranih određenim vremenskim redoslijedom kao potpora fazi manevra. Niz se ciljeva označuje kodnim imenom ili nadimkom.

niže (*down*) (NATO) – U topničkoj potpori:

1. Pojam koji se rabi u zahtjevu za vatrom kako bi se ukazalo da je cilj na manjoj visini od referentne točke koja se rabila za određenje cilja.
2. Ispravka kojom motritelj naznačuje potrebu za smanjenjem visine na kojoj dolazi do eksplozije projektila.

novačenje (*recruitment*) (HR) – Proces utvrđivanja sposobnosti za služenje vojnog roka i određivanje roda, odnosno struke u kojoj novak treba služiti vojni rok.

novačka obveza (*recruitment obligation*) (HR) – Obveza vojnog obveznika, čija su prava i dužnosti uređena Zakonom o obrani, a nastaje u sedamnaestoj godini života (odnosno uvođenjem u vojnu evidenciju) i traje do stupanja na službu vojnog roka, odnosno do prevođenja u pričuvni sastav.

nulta točka – NT (*ground zero – GZ*) (NATO) – Točka na površini zemlje u središtu, okomito ispod ili iznad planirane ili stvarne atomske eksplozije. (*Vidi stvarna nulta točka i željena nulta točka.*)

obalna skupina (*shore party*) (NATO) – Borbena organizacija snaga za iskrcavanje (desantnih snaga) ustrojena u svrhu olakšavanja iskrcavanja i kretanja snaga, opreme i opskrbnih sredstava na plažama i s njih; za izvlačenje žrtava i ratnih zarobljenika s plaža; i za olakšavanje pristajanja, otiskivanja i spašavanja desantnih brodova i splavi. Sastoji se i od dijelova iskrcajnih snaga i pomorskih snaga.

obalni mostobran (*beachhead*) – Određeno područje na neprijateljskoj ili potencijalno neprijateljskoj obali, koje kada je osvojeno i osigurano, omogućuje neprekidno iskrcavanje vojnika i sredstava te pruža manevarski prostor potreban za naredna planirana djelovanja na obali. Obalni je mostobran fizički cilj pomorsko–desantne operacije/djelovanja. (*Vidi pomorsko–desantna operacija /djelovanje.*)

obavještajna priprema bojišta – OPB (*intelligence preparation of the battlefield – IPB*) – Sustavni pristup raščlambi neprijatelja, vremena i zemljišta u određenom zemljopisnom području. Integrira neprijateljsku doktrinu s vremenom i zemljištem i određuje kako se oni odnose prema zadaci i određenom bojišnom okruženju. Provodi se radi određivanja i ocjenjivanja neprijateljskih sposobnosti, ranjivosti i vjerojatnih inačica djelovanja.

obavještajna priprema borbenog prostora (*intelligence preparation of the battlespace*) – Anali tička metodologija koja se koristi za smanjivanje neizvjesnosti o neprijatelju, okruženju i zemljištu u svim vrstama operacija/djelovanja. Obavještajna priprema borbenog prostora stvara temeljitu bazu podataka za svako područje u kojem bi postrojba mogla djelovati. Baza podataka se tada detaljno raščlanjuje kako bi se utvrdio utjecaj neprijatelja, okruženja i zemljišta na operacije/djelovanja i radi se u grafičkom obliku. Obavještajna priprema borbenog prostora neprekidan je proces.

obavještajni krug (*intelligence cycle*) – Koraci kojima se informacija pretvara u obavještajno znanje i čini dostupna korisnicima. Postoji pet koraka:

- 1. planiranje i usmjeravanje** – Određivanje obavještajnih zahtjeva, priprema plana obavještajnog prikupljanja, izdavanje zapovijedi i zahtjeva obavještajnim snagama i ustanovama te neprekidna provjera proizvodnosti obavještajnih snaga i ustanova.
- 2. prikupljanje** – Dobivanje informacija i opskrbli vanje informacijama dijelova za obradu i/ili proizvodnju obavještajnog znanja.
- 3. obrada** – Pretvaranje prikupljenih informacija u oblik pogodan za proizvodnju obavještajnog znanja.
- 4. proizvodnja** – Pretvaranje informacija u obavještajno znanje njihovom integracijom, analizom, ocjenjivanjem i tumačenjem, te priprema obavještajnih proizvoda u potpori poznatih i predviđenih zahtjeva korisnika.
- 5. raspodjela/ prosljeđivanje** – Prijenos obavještajnog znanja u pogodnom obliku korisnicima. (*Vidi obavještajni podatak i plan obavještajnog prikupljanja.*)

obavještajni pokazatelji (*indicators*) – Pozitivni ili negativni podatci o neprijateljskoj aktivnosti ili bilo kojoj značajki područja operacija koji ukazuju na neprijateljske slabosti ili njegovo usvajanje ili odbacivanje određene mogućnosti djelovanja. Ti podatci mogu utjecati na zapovjednikov odabir inačice djelovanja. Pokazatelji mogu proizaći iz ranijih uspjeha ili neuspjeha neprijatelja da poduzme određenu aktivnost.

obavještajno sredstvo (*asset (intelligence)*) – Bilo koji izvor – osoba, skupina, odnos, instrument, objekt ili opskrbno sredstvo – na raspolaganju obavještajnoj organizaciji za uporabu u operativnoj ulozi ili u ulozi potpore. Često se rabi uz pojam koji pobliže određuje sredstvo, kao što je propagandno sredstvo ili agenturno sredstvo.

obavještajno znanje (*intelligence*) –

1. Proizvod nastao prikupljanjem, obradom, integracijom, analizom, ocjenjivanjem i tumačenjem svih raspoloživih informacija o stranim državama ili područjima.
2. Informacija i znanje o neprijatelju stečeni motrenjem, istraživanjem, raščlambom ili razumijevanjem. (*Vidi borbena obavještajno znanje.*)

obavještajno znanje iz elektroničkih izvora (*electronic intelligence – ELINT*) – Tehnički podatci prikupljeni praćenjem i izviđanjem stranih nekomunikacijskih elektromagnetskih zračenja. Odnosi se na sva zračenja osim onih nastalih atomskim eksplozijama i iz radioaktivnih izvora. (*Vidi obavještajno znanje iz izvora veze.*)

obavještajno znanje iz izvora veze (*signals intelligence – SIGINT*) – Kategorija obavještajnog znanja koja sadrži pojedinačno obavještajno znanje iz komunikacijskih izvora, obavještajno znanje iz elektroničkih izvora i obavještajno znanje iz stranih izvora veza ili njihovu kombinaciju. (*Vidi obavještajno znanje iz elektroničkih izvora i obavještajno znanje iz komunikacijskih izvora.*)

obavještajno znanje iz komunikacijskih izvora (*communication intelligence – COMINT*) – Tehničke i obavještajne informacije koje osobe koje nisu namjeravani primatelji dobivaju praćenjem stranih komunikacija. (*Vidi borbena obavještajno znanje.*)

obavještajno znanje iz ljudskih izvora (*human intelligence – HUMINT*) (NATO) – Kategorija obavještajnih podataka koja proizlazi iz informacija prikupljenih ljudskim izvorima.

obavještajno znanje iz slikovnih izvora (*imagery intelligence – IMINT*) – Obavještajni podatci nastali korištenjem prikupljenih fotografija, te uporabom infracrvenih senzora, lasera, optičko–elektroničkih i radarskih senzora gdje se slike objekata optički ili elektronički prikazuju na filmu, zaslonima i drugim medijima.

obavještajno znanje iz tehničkih izvora (*technical intelligence – TECHINT*) – Obavještajno znanje nastalo iskorištavanjem stranih tvornih sredstava. Obavještajno znanje iz tehničkih izvora nastaje kada pojedinac pronade nešto novo na bojištu i poduzme odgovarajuće korake za izvješćivanje o nađenom. To se tada ispituje na višim razinama dok se ne pronađu uspješne protumjere za neutraliziranje suparnikove tehnološke prednosti. (*Vidi obavještajno znanje i znanstveno i tehničko obavještajno znanje.*)

obići/obilazanje (*bypass*) – Taktička zadaća koja uključuje manevriranje oko zapreke, položaja ili neprijateljskih snaga radi održavanja zamaha napredovanja. Nadređeno se zapovjedništvo izvješćuje o obidenim zaprekama i o obidenim neprijateljskim snagama. C-

obilazak (*turning movement*) (NATO) – Oblik navalnog manevra u kojem napadajna postrojba prolazi oko ili preko neprijateljskih temeljnih obrambenih položaja kako bi se osigurali ciljevi koji se nalaze duboko u neprijateljskoj pozadini. Time se neprijatelj prisiljava da napusti svoje položaje ili okrene glavne snage kako bi se suprotstavio opasnosti i borio se istodobno na dvije strane. (*Vidi izbori manevra.*)

obilježavanje grobova (*graves registration*) – Podprogram pogrebničkih poslova za pretraživanje bojišta, identifikaciju i privremeno ukapanje preminulih na privremena groblja, održavanje i skrb o mjestima ukapanja te čuvanje osobnog vlasništva preminulih.

obitelj raspršenih mina - ORM (*family of scatterable mine – FASCAM*) – Grupiranje raspršenih mina koje se izbacuju pomoću pomoću topništva, helikoptera, zrakoplova i zemaljskih lansera. Postoje protupješačke i protutenkovske raspršene mine. Većina raspršenih mina se samouništava u određeno vrijeme. Vremena samouništavanja ovise o vrsti streljiva. (*Vidi minsko polje i raspršene mine.*)

objekt/ustanova medicinske skrbi – OMS (*medical treatment facility – MTF*) – Objekt uspostavljen u svrhu pružanja medicinske ili zubarske skrbi odabranim pojedincima. , D-

oblik taktičkih operacija/djelovanja (*form of tactical operations*) – Posebna taktička aktivnost s jedinstvenim skupom doktrinarnih značajki, kao što je kretanje za uspostavljanje dodira ili obrana područja. (*Vidi izbori manevra, taktička zadaća i vrsta operacije/djelovanja.*)

obmana (*diversion*) – Čin odvlačenja neprijateljske pozornosti i snaga od točke/prostora gdje se provodi glavna operacija/djelovanje; napadaj, uzbuna ili varka koja odvlači pozornost.

obmanjivanje (*deception*) (NATO) – One mjere kojima se neprijatelj navodi na pogrešno zaključivanje manipuliranjem, iskrivljavanjem ili lažiranjem njemu dostupnih informacija tako da napravi nešto suprotno svome interesu. Cilj je učiniti neprijatelja ranjivijim na učinke oružja, manevra i operacija/djelovanja naših snaga. (*Vidi demonstracija, operacija/djelovanje obmanjivanja i oponašajuće elektroničko obmanjivanje.*)

obmanjivanje sredstava veze (*communication deception*) – Uporaba sprava i tehnika te provedba djelovanja s namjerom zbunjivanja ili varanja korisnika komunikacijskih linija ili navigacijskih sustava. (*Vidi elektroničko ratovanje, informacijsko ratovanje, oponašajuće elektroničko obmanjivanje, obmanjivanje i ratovanje u području zapovijedanja i nadzora.*)

obnavljanje (*restoration*) – Sustavno uklanjanje zagađenja iz okruženja, posebice iz tla ili površinskih voda fizičkim, kemijskim ili biološkim sredstvima. Obnavljanje je još poznato kao čišćenje okruženja (*environmental cleanup*).

obnoviti (*rebuilt*) – Vratiti sredstvo u gotovo izvorno stanje po izgledu, radu i životnom vijeku.

obrambene operacije/djelovanja (*defensive operations*) – Operacije/djelovanja provedene s izravnom svrhom dovođenja do neuspjeha neprijateljskog napadaja. Cilj obrambene operacije/djelovanja može biti: dobivanje vremena; koncentriranje snaga negdje drugdje; iscrpljivanje neprijateljskih snaga kao uvoda u napadajna djelovanja; te očuvanje osvojenih taktičkih i strateških cilja ili ostvarenih političkih ciljeva. (*Vidi obrana, obrana područja i pokretna obrana.*)

obrambene protuzračne operacije/djelovanja (*defensive counterair – DCA*) – Operacije/djelovanja za zaštitu od napadaja neprijateljskih sustava u atmosferi (na primjer, sustav koji se rabi za uništavanje neprijateljskog zrakoplova koji napada naše kopnene snage.)

obrana (*defense*) – Borbena operacija/djelovanje za poražavanje napadača i sprječavanje ostvarenja njegovih ciljeva. Koristi se svim raspoloživim sredstvima i metodama za sprječavanje, odolijevanje ili uništenje neprijateljskog napadaja. Vrste obrambenih operacija/djelovanja su obrana područja i pokretna obrana. Obrambene tehnike su obrana sektora, obrana borbenog položaja i obrana uporišne točke.

obrana baze (*base defense*) – Lokalne vojne mjere, i redovite i izvanredne, potrebne za poništavanje ili smanjivanje učinkovitosti neprijateljskih napadaja na bazu ili sabotaža u njoj kako bi se osiguralo da su najveći kapaciteti objekata u bazi dostupni drugim snagama.

obrana borbenog položaja – OBP (*defend a battle position*) – Tehnika koja stavlja postrojbu na borbeni položaj da bi koncentrirala svoje vatre, ograničila svoj manevar, ili se stavila u pogodan položaj za protunapadaj. Borbeni položaj jest opće mjesto na zemljištu. Zapovjednik raspoređuje svoje snage na najboljem zemljištu unutar borbenog položaja i u njegovoj blizini. On može rasporediti zaštitne/sigurnosne snage ispred i oko borbenog položaja. Isto tako može smjestiti elemente borbene i logističke potpore izvan borbenog položaja. Može slobodno manevrirati svojim snagama unutar borbenog položaja i preuzeti inicijativu za provedbu manevra izvan borbenog položaja da bi napao neprijateljske snage ako to nije suprotno zamisli nadređenog zapovjednika.

obrana od raketa u zemljopisnom području/ratištu – ORR (*theater missile defense – TMD*) – Odnosi se na identifikaciju, integraciju i uporabu snaga podržanih sa sposobnostima drugog zemljopisnog područja/ratišta ili nacionalnim sposobnostima za otkrivanje, identifikaciju, određivanje mjesta, praćenje, maksimalno smanjivanje učinaka ili uništavanje neprijateljskih raketa na razini zemljopisnog područja/ratišta. To uključuje uništavanje raketa na zemlji i u letu, uništavanje zemaljskih platformi i infrastrukture koja podupire djelovanje raketa; uništavanje brodova i drugih plovila koji mogu nositi rakete dok se nalaze u lukama ili na moru; i uništavanje neprijateljskih zrakoplova naoružanih s raketama zrak–zemlja. Obrana od raketa u zemljopisnom području/ratištu sastoji se od četiri stupa potrebnih za potpunu obranu od raketa: pasivna raketna obrana, aktivna raketna obrana, napadajne operacije i mjere zapovjedno obavjesnog sustava.

obrana po dubini (*in–depth defense*) – Izbor obrambenog manevra koji prisiljava neprijatelja da napada kroz niz međusobno podupirućih položaja, dovodeći ga u stanje u kojem troši svoju glavninu, a njegove snage potpore u stanje nemogućnosti usredotočenja. Taj izbor manevra smanjuje rizik neprijateljskog probijanja naše obrane i dopušta neprijatelju da osvoji zemljište kako bi istrošio i prenapregnuo svoju sposobnost održavanja napadaja. Obrana po dubini obično doživljava vrhunac u protunapadaju naših snaga za dovršenje uništenja neprijatelja i ponovno zauzimanje izgubljenog zemljišta. (*Vidi izbori manevra.*)

obrana područja (*area defense*) – Oblik obrane koji se više usredotočuje na to da neprijatelju onemogućí pristup određenom zemljištu za određeno vrijeme, a manje na njegovo izravno uništenje. Zapovjednik može provoditi obranu područja korištenjem međusobno podupirućih položaja po dubini. (*Vidi obrambene operacije/djelovanja.*)

obrana sektora (*defend in sector*) – Tehnika koja traži od obrambene postrojbe da neprijateljskim snagama spriječi prolaz iza zadnje granice sektora, zadržavajući istodobno sigurnost bokova i osiguravajući cjelovitost napora unutar sheme manevra matične/nadređene postrojbe. Početni se položaji uobičajeno organiziraju što je moguće više prema naprijed, no zapovjednik može rabiti bilo koju tehniku za provedbu zadaće. Nadređeni će zapovjednik redovito odrediti kriterij neprijateljskog prodiranja kojeg se ne smije prekoračiti. Primjer: “Ne dozvoliti probijanje fazne crte IME s 12 ili više tenkova ili pješačkih borbenih vozila”.

obrana točke (*point defense*) – Obrana ili zaštita posebno važnog elementa ili objekta, na primjer obrana objekta za zapovijedanje i nadzor ili obrana zračne baze.

obrana uporišne točke – OUT (*defend a strongpoint*) – Oblik obrane borbenog položaja koji traži više inženjerijskog rada i može tražiti zadržavanje položaja pod svaku cijenu. Ona neprijatelju ne dopušta pristup i osvajanje ključnog zemljišta i tjera njegove snage da se kreću u drugom smjeru.

obrana zračnog prostora (*aerospace defense*) –

1. Sve obrambene mjere za uništavanje i poništavanje sposobnosti djelovanja neprijateljskih zrakoplova i projektila te neprijateljskih svemirskih sustava.
2. Opći pojam koji obuhvaća zračnu obranu, obranu od balističkih raketa i obranu svemira. (*Vidi zračna obrana.*)

obuhvat (*envelopment*) (NATO) – Navalni manevar u kojem glavne napadajne snage prolaze oko neprijateljskih temeljnih obrambenih položaja ili preko njih (okomiti manevar) kako bi osigurali ciljeve (objekte) u neprijateljskoj pozadini.

(SAD) – Jedan od pet izbora navalnog manevra. Zapovjednik mora pronaći ili stvoriti neprijateljski bok koji se može napasti prolazeći s jedne ili s obje strane neprijateljske snage koristeći svoju jakost protiv neprijateljske slabosti. (*Vidi dvostruki obuhvat, izbori manevra, napadaj, navalne operacije/djelovanja, obilazak i snaga za okruženje.*)

ocjena štete (*damage estimation*) – Raščlamba podataka za ocjenjivanje štete koju će određeno oružje prouzročiti na cilju.

očekujuća baza (*staging area*) –

1. Prednja mornarička baza za sidrenje, opskrbu gorivom i ponovno opremanje transportnih i teretnih brodova.
2. Područje slijetanja i uzlijetanja zrakoplova s minimalnim kapacitetima pružanja usluga održavanja, opskrbe i smještaja namijenjeno za privremen prihvata vojnog zrakoplova tijekom kretanja s jednog mjesta na drugo.

očekujuće područje – OP (*staging area*) (NATO) –

1. **Pomorsko–desantno ili zračno–desantno** – Opće područje između područja pripreme ukrcanja desanta i cilja pomorsko–desantne ili zračno–desantne operacije/djelovanja. To je područje kroz koje snage ili njihovi dijelovi prolaze nakon ukrcavanja radi punjenja goriva, pregrupiranja brodova i/ili radi vježbe, provjere i preraspodjele postrojbi.
2. **Druga kretanja** – Opće područje uspostavljeno za koncentraciju snaga i osoblja u prolazu preko komunikacijskih smjerova.

(SAD) (*holding area*)

1. Mjesto smješteno između područja prikupljanja ili između prednje točke za naoružavanje i popunu gorivom helikoptera i borbenih položaja koje borbeni helikopteri mogu posjesti za kratko vrijeme dok se provodi usklađivanje za kretanje prema borbenim položajima. Treba pružati dobar zaklon i prikrivanje te područje za lebdjenje ili spuštanje helikoptera.
2. Najbliži zaklonjeni i prikriveni položaj do zone ukrcanja ili mjesta prijelaza rijeke gdje se nalaze postrojbe do vremena kretanja naprijed.
3. Područja koja snage rabe tijekom prekida prometa ili razvoja od zrakoplovne ili pomorske ukrcajne luke.

očekujući aerodrom (*staging field*) – Unaprijed određeno područje gdje se zrakoplovi prikupljaju prije provedbe zračno–desantne operacije/djelovanja.

očistiti (*clear*) –

1. Taktička zadaća za uklanjanje svih neprijateljskih snaga i poništavanje organiziranog otpora u dodijeljenoj zoni, području ili mjestu uništavanjem, zarobljavanjem ili prisiljavanjem neprijateljskih snaga na povlačenje tako da one ne mogu ometati sposobnost naše postrojbe u provedbi svoje zadaće.
2. Potpuno ukloniti ili neutralizirati zapreke što obično provode inženjerijske snage iz pratećeg postroja izvan djelovanja neprijateljske vatre. C-

od kupole niže (*turret-down*) – Borbeni položaj u kojem se cijelo vozilo nalazi u zaklonu, no zapovjednik još uvijek s kupole može motriti prema naprijed. (*Vidi od tijela niže i skrovište.*)

od sebe (*push*) (HR) – U sustavu logističke potpore metoda u kojoj nadređena postrojba svojim transportnim sredstvima dostavlja unaprijed određene ili tražene količine opskrbnih sredstava.

(SAD) –

1. U obavještajnom djelovanju ili vezi istodobni prijenos informacije u više postaja bez potrebe da one same traže informaciju.
2. U logistici dostava unaprijed određene količine opskrbnih sredstava podređenoj postrojbi /korisniku po redovitom rasporedu bez da ih korisnik posebno traži.

od tijela niže (*hull-down*) – Razmještanje oklopnih vozila na način da je cijev topa ili lanser najniži dio vozila koji je izložen prema fronti. Ovakav položaj daje najveću zaštitu za vozila koja gađaju ciljeve izravnom vatrom. (*Vidi od kupole niže i skrovište.*)

odijeliti (*isolate*) – Taktička zadaća dana postrojbi za odvajanje (i fizičko i psihološko) neprijatelja od svojih izvora potpore, uskraćivanje slobode manevra te za sprječavanje neprijateljske postrojbe u uspostavi dodira s drugim neprijateljskim snagama. Neprijatelju se ne smije dopustiti predah na trenutnom položaju. C-

odijeljeni prostor (*compartment*) – Zemljište koje je s najmanje dvije strane omeđeno oblicima, kao što su šume, tjesnaci ili planinski lanci, koji ograničavaju mogućnost motrenja aktivnosti, kretanja i vatre u omeđenom području s točaka izvan tog područja. (*Vidi poprečni koridor.*)

odlučujuća točka – OT (*decisive point*) –

1. Točka čijim držanjem ili uništenjem zapovjednik postiže naglašenu prednost nad protivnikom. Odlučujuće točke su obično zemljopisne naravi, ali mogu uključiti i druge fizičke elemente, kao što su neprijateljski dijelovi, zapovjedna mjesta i komunikacijski čvorovi.
2. Vrijeme ili mjesto gdje postoji neprijateljska slabost i gdje je moguće stvoriti nadmoćnu borbenu moć protiv nje. To može biti neprijateljska slabost koju je moguće iskoristiti ili vrijeme kada je neprijateljska borbena moć smanjena.
3. Ukazuje podređenima na potencijalnu točku koju je zapovjednik utvrdio tijekom procesa prosudbe na kojoj bi se mogla uporabiti nadmoćna borbena moć. (*Vidi borbena moć, sinkronizacija i točka odlučivanja.*)

odlučujuće zemljište (*decisive terrain*) – Ključno zemljište koje ima izuzetan utjecaj na zadaću. Odlučujuće zemljište relativno je rijetko i neće se naći u svakoj situaciji. Imenovanje zemljišta odlučujućim znači prepoznati da uspješna provedba zadaće, bilo napadajne bilo obrambene, ovisi o tome hoćemo li ga zauzeti, sačuvati ili nadzirati. Zapovjednik određuje odlučujuće zemljište kako bi priopćio njegov značaj u zamisli operacije/djelovanja, prvo svom stožeru, a kasnije i podređenim zapovjednicima. (*Vidi ključno zemljište.*)

odlučujući boj (*decisive engagement*) – U kopnenom i pomorskom ratovanju, boj u kojem se postrojba smatra u potpunosti uporabljena i ne može se izvući iz boja. U odsutnosti vanjske pomoći, djelovanje treba biti provedeno do odluke, bilo pobjedom ili porazom raspoloživih snaga. U nekim prilikama to je željeni ishod kako bi se zadržalo ključno zemljište, porazila određena neprijateljska snaga ili osigurao određeni cilj. U takvom stanju, postrojba može primiti dodatne snage ili potporu kako bi bila sposobna odvojiti se od neprijatelja (izvući se iz boja) nakon ostvarenja ciljeva odlučujućeg boja.

odluka o riziku (*risk decision*) – Odluka o prihvaćanju ili neprihvatanju rizika povezanog s određenom akcijom; donosi je zapovjednik, vođa ili pojedinac odgovoran za provedbu akcije. (*Vidi upravljanje rizikom.*)

odnosi s javnošću i informiranje – OJI (*public affairs*) – Aktivnosti informiranja i razvoja odnosa s javnošću koje provode određeni dijelovi Ministarstva obrane.

odobrenje za otvaranje vatre (*clearance of fire*) – Proces odobravanja ili dobivanja odobrenja na napadaj na ciljeve neizravnim vatrama unutar ili izvan granica manevarske postrojbe za koju se otvaraju vatre u potpori njezina djelovanja.

određivanje ciljeva (*targeting*) –

1. Proces odabira ciljeva i slaganje odgovarajućeg odgovora za svaki od njih sukladno operativnim zahtjevima i mogućnostima.
2. Raščlamba neprijateljske situacije u odnosu na zapovjednikovu zadaću, ciljeve i sposobnosti koje zapovjednik ima na raspolaganju. Njome se određuju i imenuju specifične slabosti koje će, ako se iskoriste, dovesti do ispunjenja zapovjednikove namjere zadržavanjem, narušavanjem, onеспособljavanjem i uništenjem neprijateljskih snaga ili njegovih kritičnih izvora. Određivanje ciljeva započinje zapovjednikovim naptkom za manevar, te se nastavlja kroz razvoj popisa prioriteta koje ciljeve treba napasti, kada ih treba napasti, zašto ih treba napasti i koji se uvjeti uspjeha i neuspjeha. Proces svršava zapovjednikovom odlukom što će biti uporabljeno za djelovanje po raznim ciljevima – manevar, vatrena potpora ili oboje. (*Vidi cilj/meta, područje ciljeva, popis ciljeva, raspored ciljeva i raščlamba ciljeva.*)

održanje, izbjegavanje zarobljavanja, otpor i bijeg - OIZOB (*survival, evasion, resistance, and escape - SERE*) – Obuka i akcije koje poduzimaju pripadnici oružanih snaga kao pomoć u preživljavanju u neprijateljskom okruženju, pružanju otpora neprijateljskim akcijama, bijegu i izbjegavanju zarobljavanja sve dok se pojedinac ili postrojba ne povežu s prijateljskim snagama. (*Vidi izbjegavanje zarobljavanja i bijeg.*)

održavanje (sredstvo) (*maintenance (materiel)*) –

1. Sve akcije koje se poduzimaju da bi sredstvo ostalo u uporabnom stanju ili akcije za obnavljanje njegove uporabivosti. Akcije uključuju inspekciju, testiranje, popravljavanje i razvrstavanje sredstva kao uporabivog, za popravak, ponovnu izradbu i za otpis.
2. Sve akcije opskrbe i popravke koje se poduzimaju da bi postrojbu održali u sposobnom stanju za provedbu svoje zadaće.
3. Rutinski radovi potrebni za održavanje objekta (pogon, zgrada, postrojenje ili druge nekretnine) u takvom stanju da se može neprekidno koristiti u skladu sa svojom izvornom ili posebno određenom sposobnošću i učinkovitošću za svoju određenu svrhu.

održavanje mira (*peacekeeping*) – Vojne operacije koje se provode uz pristanak svih glavnih sukobljenih strana, namijenjene za praćenje i olakšavanje primjene sporazuma (prekid vatre, primirje ili drugi sličan sporazum) te za potporu diplomatskih napora u postizanju dugotrajnog političkog rješenja.

održiva brzina vatre (*sustained rate of fire*) (NATO) – Stvarna brzina vatre koju oružje može neprekidno ostvarivati u neodređenom vremenskom razdoblju bez ozbiljnijeg pregrijavanja ili tanka mehaničkih oštećenja na oružju ili oružnom sustavu. (*Vidi najveća brzina vatre.*)

odsjek za vatrenu potporu – (*fire support element - FSE*) – Funkcionalni dio taktičkog operativnog središta koji pruža centralizirano određivanje ciljeva, usklađivanje i integraciju vatri ostvarenih na površinske ciljeve sredstvima vatrene potpore koja su pod nadzorom snage ili joj pružaju potporu. Popunjava se osobljem iz zapovjedništva topničke postrojbe ili iz dijela stožera za poljsko topništvo te predstavnika drugih sredstava vatrene potpore. (*Vidi mjera usklađivanja vatrene potpore i plan vatrene potpore.*)

odvraćanje (*deterrence*) – Sprječavanje nekoga da djeluje zbog straha od posljedica. Odvraćanje je stanje svijesti koje proizlazi iz činjenice da postoji vjerodostojna prijetnja od moguće reakcije koja je po svojoj veličini i snazi neprihvatljiva za onoga koji bi pokušao neprimjereno djelovati.

odziv (*password*) (NATO) – Tajna riječ ili osobiti zvuk koji se rabi kao odgovor na lozinku. (*Vidi lozinka.*)

ogranak temeljnog plana (*branch*) – Izvanredni plan ili inačica djelovanja (mogućnost ugrađena u temeljni plan/inačicu djelovanja) za promjenu zadaće, rasporeda, usmjerenja ili smjera kretanja snaga kao pomoć u postizanju uspjeha operacije/djelovanja na temelju predviđenih događaja, prigoda ili prijeloma uzrokovanih neprijateljskim djelovanjem kako je to utvrđeno tijekom ratne igre. (*Vidi nastavak temeljnog plana, operativna zapovijed i ratna igra.*)

ograničavajuća vatrena crta – OVC (*restrictive fire line – RFL*) – Crta ustrojena između dvije naše snage koje se približavaju (jedna ili obje mogu se kretati) koja zabranjuje vatre ili učinke vatre preko crte bez prethodnog usklađivanja s postrojbom koje se to dotiče. Ustrojava je prvi zajednički nadređeni zapovjednik približavajućih snaga.

ograničeno područje – OgP (*area of limitation*) – Definirano područje u kojem su postavljena posebna ograničenja za jačinu sukobljenih ili neprijateljskih snaga. Normalno, gornja ograničenja određuju se za broj i vrstu postrojbi, tenkova, oružja zračne obrane, topništva i drugih oružnih sustava.

ograničeno vatreno područje – OVP (*restrictive fire area – RFA*) – Područje u kojem su nametnuta određena ograničenja i u kojem se ne može djelovati vatrama koje nadmašuju ta ograničenja bez prethodnog usklađivanja sa zapovjedništvom koje ga je odredilo.

ograničenje (*limitation*) –

1. Nadzorna mjera, uputa ili zapovijed kojom se ograničava sloboda djelovanja.
2. Akcija, aktivnost ili zadaća koju postrojba nije sposobna provesti. To stanje može nastati zbog prirodnih razloga, kao što su zemljišni i vremenski uvjeti ili iz drugih razloga kao što su nedostatna obučanost ili nedostatak opreme.
3. (*constraint*) Uvjet koji više zapovjedništvo stavlja pred postrojbom kojim se diktira djelovanje ili zabrana djelovanja, ograničavajući time slobodu djelovanja koju podređeni zapovjednik ima u planiranju zadaće navođenjem što se mora ili ne smije napraviti.

okomiti obuhvat (*vertical envelopment*) – Taktički manevar u kojem postrojbe, bilo izbačene ili spuštene iz zraka, napadaju zaleđe ili bokove neprijateljskih snaga, odsijecajući ih ili okružujući. (*Vidi izbori manevra i zračni desant.*)

okretnost (*agility*) – Sposobnost vlastitih postrojbi da djeluju brže od neprijatelja. Preduvjet je za preuzimanje i držanje inicijative. Okretnost je i duševna i fizička kakvoća.

okruženje (*encirclement*) – Gubitak slobode manevra kao posljedica nadzora jedna od zaraćenih strana nad svih kopnenim putovima izvlačenja (evakuacije) i pojačavanja druge strane. (*Vidi povezivanje i probijanje iz okruženja.*)

opasna tvar (*hazardous material*) – Svaka supstanca s kojom je povezana opasnost po ljudsko zdravlje. Kako bi se spriječilo slučajno izlaganje ljudi opasnim tvarima, treba slijediti sigurnosne postupke u skladištenju, uporabi i prijevozu tih tvari. Opasne su tvari određene zakonom.

opasni otpad (*hazardous waste*) – Kruti otpad koji pokazuje bilo koju od četiri opasne značajke – zapaljivost, korozivnost, sposobnost reakcije i toksičnost.

opasno područje (*danger area*) –

1. Određeno područje iznad, ispod ili unutar kojeg može postojati potencijalna opasnost.
2. Kod nadzora letenja, područje definiranih dimenzija unutar kojeg se u određenom vremenu mogu provoditi aktivnosti opasne po let zrakoplova.
3. Područje u blizini oružja ili zrakoplova u kojem može doći do ozbiljnih povreda ili smrti ako ga pojedinci ili druga sredstva posjeduju ili prolaze kroz njega, kao što je područje povratnog mlaza iza ručnih raketnih bacača. (*Vidi zona ograničenih operacija/djelovanja.*)

opasno područje niz vjetar (*downwind hazard area*) – Područje niz vjetar u kojem bi atomski, kemijski ili biološki napadaj mogao predstavljati opasnost za nezaštićene postrojbe.

opasnost (*hazard*) – Svaki stvarni ili mogući uvjet koji može dovesti do povrede, bolesti ili smrti osoblja, oštećenja ili gubitka opreme ili vlasništva.

opća potpora – OP (*general support – GS*) (NATO) – Potpora koja se pruža postrojbi kao cjelini a ne samo nekom njezinom dijelu. (*Vidi izravna potpora i pojačavanje opće topničke potpore.*)

opći rat (*general war*) – Oružani sukob između glavnih sila u kojem se rabe svi izvori sukobljenih strana, a nacionalni opstanak je u opasnosti. (*Vidi operacije stabilnosti i potpore, sukob i vojne operacije/djelovanja različite od borbenih.*)

operacija protupodmorničke potpore (*antisubmarine support operation*) (NATO) – Operacija koju provodi protupodmornička snaga u području oko pomorske snage ili konvoja, u područjima kojim snaga ili konvoj prolaze ili u obrani određenog zemljopisnog područja. Ove operacije mogu biti potpuno usklađene s pomorskom snagom ili konvojem ili to mogu biti neovisne operacije koje su usklađene samo u mjeri u kojoj se razmjenjuju operativni obavještajni podatci i informacije.

operacija (*operation*) (NATO) – Vojna akcija ili provedba strateške, operativne ili taktičkevojne zadaće; provedba granske, obučne ili administrativne vojne zadaće; proces provedbe borbe, uključujući kretanje, opskrbu, napadaj, obranu i manevre potrebne za ostvarenje cilja bilo koje bitke ili vojnog pohoda.

operacija/djelovanje in enjerijskog čišćenja (*clearing operation*) – Djelovanje oblikovano za uklanjanje ili neutraliziranje svih mina i zapreka na određenom smjeru ili u određenom području.

operacija/djelovanje obmanjivanja (*deception operation*) – Vojna operacija/djelovanje koja se provodi s ciljem navođenja neprijatelja na pogrešne zaključke. (*Vidi demonstracija, lažni napadaj, napadaj, oponašajuće elektroničko obmanjivanje, pokazivanje i varka.*)

operacija/djelovanje zadržavanja (*delaying operation*) (NATO) – Operacija/djelovanje u kojoj snaga pod pritiskom mijenja prostor za vrijeme usporavajući tempo neprijateljskog napadaja i nanoseći mu najveće gubitke bez da, u načelu, postane odlučujuće uporabljena. Obično se provodi kada zapovjednik treba vremena za koncentraciju, čuvanje ili povlačenje snaga; za organiziranje obrane u većoj dubini; kada treba ekonomično rabiti snage u području; kada treba pokriti postrojbu koja se brani ili uzmiče; za zaštitu boka; ili kada treba dovršiti napadajna djelovanja negdje drugdje. Kod zadržavanja je uništavanje neprijatelja od sekundarne važnosti u odnosu na važnost usporavanja njegova napredovanja kako bi se dobilo na vremenu. C-

operacija/djelovanje zaprjedžbe (*denial operation*) – Operacija/djelovanje oblikovana s ciljem sprječavanja ili ometanja neprijateljskog zauzimanja područja ili objekata koji imaju taktičku ili stratešku vrijednost.

operacije evakuacije neboraca (*noncombatant evacuation operations – NEO*) – Operacije koje se provode radi premještanja ugroženih neboraca iz strane države. Normalno uključuju građane države koja provodi operaciju, čiji su životi ugroženi, a mogu uključiti i odabrane strane državljane.

operacije provedbe zakona i reda (*law and order operations*) – Zadaća vojne policije koja uključuje nametanje i provedbu zakona, kriminalne istrage i zatočenje vlastitih vojnih zatvorenika. Ove se operacije/djelovanja provode jedino kada borbeni zapovjednik traži njihovu provedbu i kada intenzitet borbe to dopušta.

operacije stabilnosti i potpore (*stability and support operations*) – Uporaba vojnih sposobnosti za bilo koju svrhu koja je različita od borbene. (*Vidi borba protiv droge, humanitarna pomoć, mirovne operacije, protupobuna i vojne operacije/djelovanja različite od borbenih.*)

operacije strateškog zračnog prijevoza (*strategic air transport operations*) (NATO) – Prijevoz putnika i tereta između zemljopisnih područja/ratišta pomoću:

1. planiranih i raspoređenih prijevoznih usluga;
2. specijalnih letova;
3. zračne logističke potpore;
4. zračne medicinske evakuacije.

operacije/djelovanja izravne akcije (*direct action operations*) – Kratkotrajne navalne operacije /djelovanja koje provode specijalne snage za zauzimanje, uništavanje ili nanošenje šteta na određenom cilju, ili za ubijanje, zarobljavanje ili oslobađanje određenog osoblja. U provedbi tih operacija/djelovanja, specijalne snage mogu provoditi prepade, upade, zasjede ili se služiti taktikom izravnog nasrtaja; mogu postavljati mine i drugo streljivo; provoditi napadaje vatrom iz zraka, sa zemlje ili s pomorskih platformi; voditi precizno vođeno streljivo; te provoditi sabotaze.

operacije/djelovanja pokretljivosti (*mobility operations*) – Svladavanje zapreka manevrom inženjerskih postrojbi za smanjivanje ili poništavanje učinaka postojećih prirodnih ili izrađenih umjetnih zapreka. Cilj im je održati slobodu kretanja za manevarske postrojbe, oružne sustave i kritična opskrba sredstva. (*Vidi operacije/djelovanja preživljavanja, operacije/djelovanja protupokretljivosti, pojačanje zemljišta i prodor/prodrijeti.*)

operacije/djelovanja preživljavanja (*survivability operations*) – Razvoj i izgradnja zaštitnih položaja kao što su zemljani bedemi, ukopani položaji, skrovišta i drugi objekti te provedba različitih mjera protiv motrenja čime se smanjuje učinkovitost neprijateljskih oružnih sustava.

operacije/djelovanja protupokretljivosti (*countermobility operations*) – Gradnja zapreka i postavljanje minskih polja radi zadržavanja, ometanja i uništavanja neprijatelja pojačanjem zemljišta. Temeljna svrha protupokretljivosti jest usporavanje ili skretanje neprijatelja da bi se povećalo vrijeme za otkrivanje naših ciljeva i smanjila djelotvornost njegova oružja.

operacije/djelovanja snaga ukrcanih na bojna vozila (*mounted operations*) – Primjena borbene moći s pokretnih oružnih platformi koje se oslanjaju na mehanizaciju i tehnologiju u maksimalnom korištenju brzine, vatrene moći, zaštite i preživljavanja u provedbi operacija/djelovanja.

operacije/djelovanja u našoj pozadini (*rear operations*) – Ona djelovanja, uključujući nadzor nad štetama u području, koja provode sve postrojbe samostalno ili kombiniranim naporima kako bi se osigurale naše snage, neutralizirale ili uništile neprijateljske snage koje djeluju u našoj pozadini, te osigurala sloboda djelovanja u dubokim i bliskim operacijama/djelovanjima. Operacije /djelovanja u našoj pozadini dio su operacija u dubini. (*Vidi nadzor nad štetama u području.*)

operacije/djelovanja u uvjetima smanjene vidljivosti (*limited visibility operations*) – Operacije /djelovanja koje se provode noću i tijekom drugih razdoblja smanjene vidljivosti. (*Vidi krajnja crta usklađivanja i vjerojatna crta razvoja.*)

operativna dekontaminacija (*operational decontamination*) (NATO) – Dekontaminacija koju provodi pojedinac i/ili postrojba, ograničena na određene dijelove operativno važne opreme, sredstava i/ili radnih područja kako bi se potpuno smanjio dodir s opasnim tvarima i njihovo prenošenje te nastavila djelovanja. Može uključiti dekontaminaciju pojedinca, koja premašuje svrhu trenutne dekontaminacije, kao i dekontaminaciju važnih pričuvnih dijelova potrebnih za zadaću te dekontaminaciju ograničenog terena. (*Vidi dekontaminacija i trenutna dekontaminacija.*)

operativna pričuva (*operational reserve*) (NATO) – Pričuva ljudi i sredstava za potporu određene operacije.

operativna razina opskrbe (*operating level of supply*) – Količine opskrbnih sredstava potrebne za održavanje provedbe operacija/djelovanja u vremenu između slanja zahtjeva za sredstvima i dopreme novih pošiljki. Te količine trebaju biti temeljene na uspostavljenom razdoblju popune opskrbnim sredstvima (mjesečno, tromjesečno, itd.)

operativna razina rata (*operational level of war*) – Razina rata na kojoj se planiraju i provode pohodi i glavne operacije za postizanje strateških ciljeva u zemljopisnim područjima/ratištima i u područjima operacija. Aktivnosti na ovoj razini povezuju taktiku i strategiju određivanjem operativnih ciljeva potrebnih za postizanje strateških ciljeva, određivanjem redoslijeda događaja za postizanje operativnih ciljeva, pokretanjem akcija i primjenom izvora za provedbu i potporu tih događaja. Te aktivnosti nameću širu vremensku i prostornu dimenziju od taktike; one osiguravaju logističku i administrativnu potporu taktičkih snaga i daju sredstva kojima se iskorištavaju taktički uspjesi za postizanje strateških ciljeva.

operativna uputa za vezu - OUV (*signal operating instruction – SOI*) – Niz uputa koje se izdaju za tehnički nadzor i usklađivanje aktivnosti potpore veze u određenoj postrojbi.

operativna zapovijed – OPZAP (*operation order – OPORD*) (NATO) – Zapovijed koju zapovjednik izdaje podređenim zapovjednicima za usklađenu provedbu operacije/djelovanja. (SAD) – Zvana i zapovijed od pet točaka, a sadrži minimalan opis borbene organizacije, situaciju, zadaću, provedbu, logističku i administrativnu potporu te zapovijedanje i vezu za određenu operaciju/djelovanje. (*Vidi operativni plan.*)

operativni grafički prikaz (*operation overlay*) – Grafički prikaz koji pokazuje mjesto, veličinu i shemu manevra i vatri naših snaga uključenih u operaciju/djelovanje. Iznimno može naznačivati predviđena kretanja i raspored neprijateljskih snaga.

operativni nadzor (*operational control – OPCON*) – Prenosiva zapovjedna ovlast koju može provoditi zapovjednik na bilo kojoj razini zapovjednika borbenog zapovjedništva ili na nižoj razini. Ugrađen je u borbeno zapovijedanje (zapovjedna ovlast). Može biti prenesen i daje ovlast za provedbu funkcija zapovijedanja podređenim snagama koje uključuju organiziranje i uporabu snaga, dodjelu zadaća, određivanje ciljeva i davanje usmjerenja potrebnih za provedbu zadaće. Uključuje usmjerenje svih gledišta vojnih operacija i združene obuke potrebne za provedbu zadaća dodijeljenih postrojbi. Treba se provoditi preko podređenih zapovjednika. Sam po sebi ne uključuje ovlast rješavanja logističkih i administrativnih pitanja, stege, unutarnje organizacije ili obuke postrojbe. (*Vidi izdvojena postrojba, operativno zapovijedanje, pridodati i stalno dodijeliti.*)

operativni plan – OPLAN (*operation plan – OPLAN*) – Svaki plan za provedbu vojne operacije. Planove pripremaju zapovjednici borbenih operativnih zapovjedništava. Operativni planovi se pripremaju kao potpuni ili kao konceptualni.

- 1. Potpuni operativni plan** – Operativni plan za provedbu operacija koji se može rabiti kao temelj za razvoj operativne zapovijedi. Identificira snage i sredstva potrebne za provedbu zamisli operativnog zapovjednika te daje raspored dolaska tih snaga i sredstava u određeno zemljopisno područje. Operativni će planovi uključiti sve faze operacije. Plan se priprema s odgovarajućim privitcima, dodatcima i podacima za razvoj snaga po vremenskim fazama.
- 3. Konceptualni plan** – Operativni plan skraćenog formata koji traži znatno proširenje ili preinake da bi se pretvorio u operativni plan ili operativnu zapovijed. Sadrži zamisao operativnog zapovjednika i one privitke i dodatke koji se smatraju nužnim za kompletiranje planiranja. Općenito, u konceptualnom planu nisu izračunate detaljne potrebe potpore i nisu uključeni podatci za razvoj snaga po vremenskim fazama. (*Vidi podatci za razvoj snaga po vremenskim fazama, operativna zapovijed i sustav planiranja i provedbe združenih operacija.*)

operativni privitci (*operation annexes*) – One proširene upute koje su takve prirode (preopsežne ili previše tehničke) da bi bile uključene u sam plan ili zapovijed.

operativni sustavi operativne razine (*operational operating systems*) – Glavne funkcije koje provode združene i kombinirane operativne snage za uspješnu provedbu pohoda i glavnih operacija u zemljopisnom području/ratištu ili području operacija. To su operativno kretanje i manevar, operativne vatre, operativna zaštita, operativno zapovijedanje i veza, operativno obavještajno djelovanje i operativna potpora.

operativni tempo – OPTEMPO (*operational tempo – OPTEMPO*) –

1. **Brzina operacije ili operacija.** Operativni tempo uključuje sve aktivnosti koje postrojba provodi. To može biti jedna aktivnost ili niz operacija.
2. **Broj kilometara** koji vozilo ili zrakoplov smije prijeći u proračunskoj godini na temelju odobrenog proračunskog naputka.

operativni zemljovid (*operation map*) – Zemljovid koji pokazuje mjesto i jačinu naših snaga uključenih u operaciju/djelovanje. Može pokazivati predviđeno kretanje i mjesto neprijateljskih snaga. (*Vidi zemljovid.*)

operativno obavještajno znanje (*operational intelligence*) – Obavještajno znanje potrebno za planiranje i provedbu pohoda i glavnih operacija za postizanje strateških ciljeva u zemljopisnom području/ratištu ili u području operacija. (*Vidi obavještajno znanje, strateško obavještajno znanje i taktičko obavještajno znanje.*)

operativno okruženje (*operational environment*) – Skup uvjeta, okolnosti i utjecaja koji utječe na uporabu vojnih snaga i na odluke zapovjednika postrojbe. Može biti:

1. **slobodno/dopušteno okruženje** – operativno okruženje nad kojim vojne snage i snage za provedbu zakona države domaćina imaju nadzor te u kojem te snage imaju namjeru i sposobnost pružanja pomoći provedbi operacija/djelovanja koje postrojba namjerava provesti.
2. **neizvjesno okruženje** – operativno okruženje u kojem snage države domaćina, bez obzira suprotstavljale se ili podržavale operacije/djelovanja koje postrojba namjerava provesti, nemaju potpun učinkovit nadzor nad teritorijem i pučanstvom u planiranim područjima operacija/djelovanja.
3. **neprijateljsko okruženje** – operativno okruženje u kojem neprijateljske snage imaju nadzor te namjeru i sposobnost uspješnog suprotstavljanja ili reagiranja na operacije/djelovanja koje postrojba namjerava provesti.

operativno spreman (*operationally ready*) –

1. **Kada se odnosi na postrojbu, brod ili oružni sustav** – sposoban provesti zadaće ili funkcije za koje je organiziran ili napravljen. Uključuje i spremnost sredstava i spremnost osoblja.
2. **Kada se odnosi na osoblje** – dostupan i osposobljen za provedbu dodijeljenih zadaća i funkcija.

operativno središte letenja – OSrL (*flight operations center – FOC*) – Element taktičkog sustava uređivanja zračnog prometa u kopnenoj vojsci koji provodi zadaće održavanja veze sa zrakoplovima, razdvajanje zrakoplova u uvjetima letenja pomoću instrumenata i identifikacije naših zrakoplova za potrebe vlastitih postrojbi zračne obrane.

operativno središte obrane baze – OSrOB (*base defense operations center – BDOC*) – Jednostavno zapovjedno mjesto kojeg uspostavlja zapovjednik baze za planiranje, usklađivanje i nadzor obrambenih operacija/djelovanja baze kako bi se osigurala zaštita osoblja, opreme i izvora od neprijateljskog napadaja.

operativno središte skupine baza – OSrSB (*base cluster operations center – BCOC*) – Jednostavno zapovjedno mjesto kojeg uspostavlja zapovjednik skupine baza za usklađivanje sigurnosnih potreba između baza te za provedbu ograničenih sigurnosnih operacija/djelovanja. A-

operativno središte za zračnu potporu – OSrZP (*air support operations center – ASOC*) (NATO) – Središte koje planira, usklađuje i usmjerava taktičku zračnu potporu kopnenih snaga. Smješteno je zajedno sa zapovjedništvom korpusa ili s drugim odgovarajućim zapovjedništvom kopnenih snaga koje usklađuje i vodi blisku zračnu potporu i drugu taktičku zračnu potporu.

operativno umijeće (*operational art*) – Uporaba vojnih snaga za postizanje strateških i/ili operativnih ciljeva oblikovanjem, organiziranjem, integracijom i provedbom strategija, pohoda, glavnih operacija i bitaka. Operativno umijeće prevodi strategiju zapovjednika združene snage u operativni dizajn i, u konačnici, u taktičku akciju integriranjem ključnih aktivnosti na svim razinama rata.

operativno zapovijedanje (*operational command – OPCOM*) (NATO) –

1. Pojam koji je istoznačan operativnom nadzoru i jedinstveno se primjenjuje za operativni nadzor kojeg provode zapovjednici borbenih, sjedinjenih i posebnih zapovjedništava nad dodijeljenim snagama.
2. Ovlast dana zapovjedniku za dodjelu zadaća podređenim zapovjednicima, razvoj postrojbi, preraspodjelu snaga i za zadržavanje ili davanje ovlasti operativnog ili taktičkog nadzora ako se čini potrebnim. Ne uključuje odgovornost za administrativne poslove ili logistiku. Operativno zapovijedanje može se rabiti da bi se označile snage dodijeljene zapovjedniku. (*Vidi operativni nadzor.*)

ophodna baza (*patrol base*) – Mjesto na kojem ophodnja ostavlja svu opremu koja joj nije potrebna. Na tom se mjestu nalaze sva potrebna opskrba sredstva za popunu ophodnje, kao i dodatna sanitetska sredstva.

ophodnja (*patrol*) (NATO) – Izdvojeni dio kopnenih, pomorskih ili zračnih snaga upućen na zadaću prikupljanja informacija ili za provedbu zadaće uništavanja ili uznemiravanja neprijatelja te čišćenja ili osiguranja područja ili objekta.

oponašajuće elektromagnetsko obmanjivanje – OEM (*imitative electromagnetic deception – IED*) – Oponašanje neprijateljskog elektromagnetskog zračenja (poglavito komunikacija) nakon upada u njegove elektromagnetske kanale kako bi ga zavarali ili narušili njegova djelovanja /operacije. (*Vidi elektromagnetsko obmanjivanje, elektroničko ratovanje, manipulirajuće elektromagnetsko obmanjivanje, obmanjivanje, ratovanje u području zapovijedanja i nadzora i simulirajuće elektromagnetsko obmanjivanje.*)

opseg vojnih operacija/djelovanja (*range of military operations*) – Oružane snage provode operacije/djelovanja u tri okruženja: mir, sukob i rat. Operacije stabilnosti i potpore normalno se provode tijekom mira i sukoba. (*Vidi mirovne operacije, operacije stabilnosti i potpore, sukob i vojne operacije/djelovanja različite od borbenih.*)

opskrbna stega (*supply discipline*) – Zapovjedna odgovornost za utvrđivanje i preraspodjelu prekomjernih sredstava, praćenje prioriteta podređenih zapovjednika i osiguranje da podređeni djeluju unutar pravnih granica logističkog sustava.

opskrbna točka (*supply point*) (NATO) – Mjesto na kojem se nalaze i pružaju opskrba sredstva, usluge i tvari. To je privremeno i pokretno mjesto koje se normalno zaposjeda i radi na istom mjestu do 72 sata.

optička vidljivost – OV (*intervisibility – IV*) – Stanje u kojem smo sposobni vidjeti jednu točku s druge točke. To se stanje može izmijeniti ili prekinuti vremenom, dimom, vegetacijom, prašinom ili ruševinama/naplavinama. (*Vidi prikrivanje i zaklon.*)

organizacija (*organization*) –

1. Svaka vojna postrojba ili veće zapovjedništvo sastavljeno od dvije ili više manjih postrojbi. U tom je značenju, na primjer, bojna organizacija u odnosu na svoje sastavnice, te postrojba u odnosu na brigadu u kojoj se nalazi (u odnosu na više zapovjedništvo).
2. Konačna struktura vojnog elementa, kao što je ustrojbeno knjiga koju propisuje odgovarajuća osoba. (*Vidi i postrojba.*)

organizacija bojišta (*battlefield organization*) – Uređenje i sinkronizacija svih aktivnosti na bojištu u području operacija/djelovanja za provedbu istodobnih dubokih, bliskih i operacija/djelovanja u našoj pozadini. (*Vidi bliske operacije/djelovanja, duboke operacije/djelovanja, istodobni napadaj u dubini i operacije/djelovanja u našoj pozadini.*)

organizacija za zadaću (*task organization*) – Privremeno grupiranje snaga s ciljem ostvarivanja određene zadaće. To je proces dodjele raspoloživih snaga i sredstava podređenim zapovjednicima i određivanja (uspostavljanja) njihovih zapovjednih odnosa i odnosa potpore.

organizacija zemljišta (*organization of the ground*) (NATO) – Razvoj obrambenih položaja pojačavanjem prirodnih obrambenih položaja na zemljištu i dodjeljivanjem određenih mjesta za sve snage koje posjeduju obrambene položaje. (*Vidi obrana.*)

oružja za masovno uništavanje (*weapons of mass destruction*) – Oružja koja su sposobna proizvesti ogromna razaranja i/ili se rabe na takav način da izazovu velike ljudske žrtve. Mogu biti atomska, kemijska, biološka ili radiološka, ali isključuju sredstva za prijenos ili pogon oružja kada su ona odvojeni dio oružja.

oružje na čekanju (*weapons hold*) (NATO) – Zapovijed za nadzor oružja za zračnu obranu koja nameće stanje u kojem oružni sustavi smiju otvarati vatru samo u samoobrani ili kao odgovor na formalnu zapovijed. (*Vidi oružje slobodno, oružje vezano i stupanj nadzora oružja za zračnu obranu.*)

oružje slobodno (*weapons free*) (NATO) – Zapovijed za nadzor oružja za zračnu obranu koja nameće stanje u kojem oružni sustavi mogu otvarati vatru na svaki zrakoplov za kojeg nije pozitivno utvrđeno da je prijateljski. (*Vidi oružje na čekanju, oružje vezano i stupanj nadzora oružja za zračnu obranu.*)

oružje vezano (*weapons tight*) (NATO) – Zapovijed za nadzor oružja za zračnu obranu koja nameće stanje u kojem oružni sustavi mogu vatru otvarati jedino na zrakoplov za kojeg je pozitivno utvrđeno da je neprijateljski. (*Vidi oružje na čekanju, oružje slobodno i stupanj nadzora oružja za zračnu obranu.*)

os napredovanja (*axis of advance*) –

1. Opći smjer napredovanja, imenovan u svrhu nadzora, koji se pruža k neprijatelju. Znak osi napredovanja grafički iskazuje zapovjednikovu namjeru, kao što je izbjegavanje naseljenih područja ili obuhvat neprijateljskih snaga. Prati zemljište odgovarajuće veličini snaga dodijeljenih osi, te se često radi o putu, skupini putova ili određenom nizu mjesta/položaja. Zapovjednik može manevrirati svojim snagama i vatrama potpore s bilo koje strane osi tako da postrojba ostaje usredotočena na os i na cilj. Otkloni od dodijeljene osi ne smiju smetati manevar susjednih postrojbi bez ranijeg odobrenja višeg zapovjednika. Neprijateljske snage koje ne prijete sigurnosti ili ne ugrožavaju provedbu zadaće mogu se običi. Os napredovanja ne rabi se za nadzor zemljišta ili za čišćenje neprijateljskih snaga s određenih mjesta/položaja. U tu se svrhu uobičajeno dodjeljuju međuciljevi.
2. Nadzorna mjera koja se određuje kao dio inačice djelovanja. (*Vidi kretanje za uspostavljanje dodira, napadaj, navalne operacije, prilaz i smjer napadaja.*)

osigurati (*secure*) (NATO) – U operativnom kontekstu doći u posjed položaja ili zemljišnog oblika, uporabom snaga ili bez njih i rasporediti se na način koji će spriječiti njegovo uništenje ili gubitak zbog neprijateljskog djelovanja što je dulje moguće. Napadajna snaga može ali ne mora fizički zaposjesti područje.

oslobađajuća crta – OC (*release line – RL*) – Fazna crta koja se rabi kod nasilnog prijelaza rijeke a označava mjesto na kojem se mijenja zapovjedništvo koje nadzire kretanje preko rijeke. Načelno zapovijedanje od zapovjednika područja prijelaza ponovno preuzimaju zapovjednici postrojbi koje se kreću preko rijeke.

oslobađajuća točka (na putu) – OT (*release point (road) – RP*) – Jasno određena točka na putu na kojoj se određeni dijelovi kolone prestaju biti pod zapovijedanjem zapovjednika hodne kolone i vraćaju pod zapovijedanje svojih zapovjednika, a svaki od tih dijelova nastavlja s kretanjem prema svojem odgovarajućem odredištu. (*Vidi hodna kolona i polazna točka.*)

oslobođeni teritorij (*liberated territory*) (NATO) – Područje, domaće, neutralno ili prijateljsko, koga su, nakon što ga je neprijatelj zauzeo, ponovno zaposjele naše snage.

osoba za nadzor zračnoga prostora – ONZP (*airspace control authority – ACA*) (NATO) – Zapovjednik određen za preuzimanje cjelokupne odgovornosti za sustav nadzora zračnoga prostora u području nadzora zračnoga prostora. (Vidi područje nadzora zračnoga prostora i visina usklađivanja.)

ostavljena snaga (*stay behind force*) (NATO) – Snaga koja ostaje na položaju za provedbu određene zadaće kada se ostatak snage povlači ili odlazi iz područja.

osvjetljavanje bojišta (*battlefield illumination*) (NATO) – Osvjetljavanje određenog borbenog područja umjetnim svjetlom, vidljivog ili nevidljivog golim okom.

osvojiti/zauzeti (*seize*) – Taktička zadaća za čišćenje određenog područja i stjecanje nadzora nad njim. (Vidi zaustaviti.)

otkrivanje i praćenje cilja (*target acquisition*) (NATO) – Otkrivanje, identifikacija i određivanje mjesta cilja s dostatnim detaljima koji omogućuju učinkovitu uporabu oružja. (Vidi raščlamba cilja.)

otpisana roba (*salvage*) –

1. Vlasništvo koje ima neku vrijednost u odnosu na svoj temeljni sadržaj ali koje je u takvom stanju da nema realnog izgleda za uporabu u bilo koju svrhu jer je popravak potpuno nepraktičan.
2. Čuvanje ili spašavanje odbačenog, ostavljenog ili izgubljenog vlasništva za novu uporabu, preinaku ili iskorištavanje dijelova za kompletiranje drugih sredstava.

oznake prolaza (*lane markers*) (NATO) – Kod postavljanja minskih polja na kopnu, znak koji se koristi za obilježavanje prolaza u minskom polju. Oznake prolaza na ulazu i izlazu iz prolaza mogu se vezati uz određeni jasno prepoznatljivi zemljišni objekt.

P

pacijent (*patient*) – Bolesna, povrijeđena, ranjena ili neka druga osoba kojoj je potrebna medicinska /zubarska pomoć ili liječenje.

pakirani naftni proizvod (*packaged petroleum product*) – Naftni proizvod (općenito sredstvo za podmazivanje, benzin, mast ili neko specijalno sredstvo) kojeg normalno pakira proizvođač i koje se nabavlja, pohranjuje, prevozi i izdaje u kontejnerima/kanistrima zapremnine 200 litara (55 galona) ili manje.

paletizirani teret (*palletized unit load*) (NATO) – Količina bilo kojeg sredstva, pakiranog ili nepakiranog, koja je složena na paletu na poseban način i sigurno povezana ili učvršćena tako da čini jedan samostalni teret.

paljba (*fire*) (NATO) –

1. Završni dio zapovijedi za otvaranje vatre.
 2. Aktiviranje glavnog eksplozivnog naboja pomoću sustava za paljenje.
- (SAD) – Čin opaljenja iz oružja, lansiranja rakete ili aktiviranja eksploziva.

paravojne snage (*paramilitary forces*) – Snage ili skupine koje se bitno razlikuju od redovitih snaga bilo koje zemlje, ali im sličje po organizaciji, opremi, obuci ili zadaći.

pasivna raketna obrana – PaRO (*passive defense*) – Odnosi se na mjere za smanjivanje ranjivosti i za najveće smanjivanje šteta nastalih napadajima krstarećih raketa u zemljopisnom području /ratištu. Uključuju mjere borbe protiv širenja krstarećih raketa i odvracanje; ranu upozorbu i ABK zaštitu; obmanjivanje; maskiranje i prikrivanje; elektroničko ratovanje; pokretljivost; raspršenje; regeneraciju i rekonstrukciju.

pasivna zračna obrana – PaZO (*passive air defense*) (NATO) – Sve mjere, osim aktivne zračne obrane, poduzete za umanjivanje učinaka neprijateljskih djelovanja iz zraka. Te mjere uključuju zaklanjanje, prikrivanje, maskiranje, obmanjivanje, raspršivanje i uporabu zaštitnih objekata. (Vidi *aktivna zračna obrana i zračna obrana.*)

periodični obavještajni sažetak – PEROBS (*periodic intelligence summary – PERINTSUM*) – U taktičkom djelovanju izvješće o obavještajnom stanju koje se normalno radi na razini korpusa (zbornog područja) ili višoj razini, obično u razmacima od 24 sata, ili u razmacima koje zapovijedi zapovjednik. (Vidi *dnevno obavještajno izvješće.*)

periodično praćenje (*periodic monitoring*) – Periodična provjera područja postrojbe da bi se utvrdila nazočnost beta ili gama zračenja. Provodi se kada obavještajni djelatnici ukažu na neprijateljsku uporabu atomskog oružja, kada veličina doze padne ispod jednog centigray-a po satu ili kada to zapovijedi zapovjednik postrojbe.

personalna jačina (*personal strength*) (HR) – Brojno stanje osoblja po ustroju, dodijeljeno (stanje osoblja raspoređenog prema osobnom postavljenju) i raspoloživo (stanje osoblja trenutno nazočnog na dužnosti, odnosno trenutno operativno raspoloživog). Izvješće o personalnoj jačini potpora je sustavu izvješćivanja o spremnosti postrojbe.

plan djelovanja u izvanrednom stanju (*contingency plan*) – Plan koji se rabi za provedbu raznovidnih zadaća i predviđenih glavnih događaja prije, tijekom i nakon vojnih operacija/djelovanja.

plan iskrcavanja (*landing plan*) – U pomorsko–desantnim operacijama/djelovanjima, opći pojam koji se odnosi na dokumente koje su odvojeno pripremile mornaričke snage i iskrcajne snage, koji kada se spoje zajedno daju sve potrebne detaljne upute za provedbu pokreta od broda do obale. (*Vidi plan prikupljanja postrojbi za desant i taktički plan djelovanja desanta na kopnu.*)

plan izviđanja i motrenja (*reconnaissance and surveillance plan*) – Plan kojeg priprema G2 ili S2 u uskoj suradnji s G3 ili S3 za dodjelu zadaća podređenima za prikupljanje informacija koje zadovoljavaju obavještajne zahtjeve zapovjednika. Planom će se snage i sredstva usredotočiti na ciljana područja interesa i imenovana područja interesa. (*Vidi ciljana područja interesa i imenovana područja interesa.*)

plan obavještajnog prikupljanja (*collection plan*) (NATO) – Plan za prikupljanje informacija iz svih dostupnih izvora na zadovoljenje obavještajnih potreba i za pretvaranje tih potreba u zapovijedi i zahtjeve za odgovarajuće postrojbe.

plan obavještajnog prikupljanja (*intelligence collection plan*) – Plan za prikupljanje informacija iz raspoloživih izvora za zadovoljavanje obavještajnih potreba. Posebno, logički plan za pretvaranje važnih dijelova informacija u zapovijedi ili zahtjeve prema izvorima u traženom vremenskom roku. (*Vidi obavještajni krug, plan izviđanja i motrenja te zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

plan pohoda (*campaign plan*) – Plan niza povezanih vojnih operacija koji se provodi za ostvarenje strateškog ili operativnog cilja u danom vremenu i prostoru. (*Vidi pohod.*)

plan prikupljanja postrojbi za desant (*marshaling plan*) – Operativni plan zračnog desanta kojim se reguliraju završne pripreme postrojbi za borbu, kretanje prema aerodromima te ukrcavanje za uzlet. Počinje se provoditi kada su dijelovi snage doslovno “zatvoreni” u području prikupljanja za desant, a sršava ukrcajem. (*Vidi plan slijetanja i taktički plan djelovanja desanta na kopnu.*)

plan slaganja tereta na brodu (*stowage plan*) – Kompletna shema tereta koja pokazuje što je utovareno i mjesto svakog tereta na brodu, uključujući i palubu. Svaka luka na kojoj se teret iskrcava obilježena je različitim bojom ili drugim odgovarajućim načinom. Teret koji se nalazi na palubi prikazan je u tlocrtu (perspektivi), dok se teret koji se nalazi u potpalublju prikazuje u nacrtu (profilu), osim vozila koja se uvijek prikazuju u tlocrtu.

plan slijetanja (*landing plan*) – Plan padobranskog desanta, helikopterskog desanta ili plan prebacivanja zrakom koji propisuje redosljed, mjesto dolaska i metodu ulaska u područje cilja. Svrha plana je dovesti ispravne postrojbe na ispravno mjesto ispravnim redosljedom kako bi se pravilno proveo taktički plan djelovanja na kopnu.

plan ukrcavanja/utovara (*load plan*) – Dokument koji detaljno daje sve upute za ukrcavanje osoblja i utovar opreme u određeni tip zrakoplova ili vozila.

plan vatre (*fire plan*) (NATO) – Taktički plan za usklađenu uporabu oružja u postrojbi.

plan vatrene potpore (*fire support plan*) – Plan kako će se neizravne vatre i otkrivanje i praćenje ciljeva rabiti u potpori djelovanja/operacije. Treba uključivati dio za svako uključeno sredstvo vatrene potpore. (*Vidi operativna zapovijed, popis ciljeva, protuwatra, tablice ciljeva, usklađivanje vatrene potpore i vatrena potpora.*)

plan zapreka (*obstacle plan*) – Onaj dio operativnog plana (ili zapovijedi) koji se odnosi na uporabu zapreka za povećanje učinaka naših vatri ili za utjecanje na kretanje neprijatelja. Planovi zapreka rade se na razini korpusa (zbornog područja) i niže. (*Vidi operacije/djelovanja protupokretljivosti i zapreka.*)

planirani cilj (*planned target*) (NATO) – U topničkoj potpori cilj za kojeg se unaprijed planira vatra. (SAD) – Cilj koji je planiran u nekom području ili točki za kojeg je predviđena potreba gađanja. Planirani cilj može biti raspoređen ili cilj po zahtjevu. Podatci za gađanje planiranog cilja obično su unaprijed izračunati. Kod gađanja planiranog cilja obvezatno je usklađivanje između naših snaga na kopnu i zrakoplova. (*Vidi cilj po zahtjevu, prioritetni cilj i raspoređeni cilj.*)

plikavac (*blister agent*) (NATO) – Smrtonosni kemijski bojni otrov koje oštećuje oči i pluća, te stvara opekline ili mjehuriće na koži.

plikavac (*vesicant*) – Kemijski bojni otrov koji djeluje na oči, pluća i kožu, sposoban stvoriti mjehure na koži.

plitak gaz (*shallow fording*) – Gaz kod kojeg su vozila sposobna prijeći vodenu zapreku tako da su im kotači ili gusjenice u dodiru s dnom bez uporabe specijalne opreme za zaštitu od vode. (*Vidi gaz.*)

plutajuća potpora (*afloat support*) (NATO) – Oblik logističke potpore izvan granica luke, u kojoj se gorivo, streljivo i opskrba sredstva daju operativnim snagama dok je brod u plovidbi ili usidren.

po zahtjevu (*on-call*) –

1. Pojam koji se rabi da bi označio mogućnost zahtjeva za unaprijed određenu koncentraciju vatre, zračni udar i krajnje zaštitne vatre.
2. Unaprijed planirani i utvrđeni zahtjevi za snagama i sredstvima bez određenog vremena ili mjesta izdavanja zahtjeva. Takvi će zahtjevi biti proslijeđeni nakon zapovijedi ovlaštene osobe. (*Vidi zahtjev za vatrom.*)

pobuna (*insurgency*) (NATO) – Organizirani ustanički pokret usmjeren k svrgavanju izabrane vlade sabotazama i oružanim sukobom. (*Vidi protupobuna.*)

početak jutarnjeg građanskog svitanja – PJGS (*begin morning civil twilight – BMCT*) – Počinje kada je sunce na pola puta između početka jutra i nautičkog svitanja i izlaska sunca, kada ima dovoljno svjetla da bi se objekti jasno vidjeli golim okom. U tom vremenu optička sredstva za pojačavanje svjetlosti više nisu učinkovita, a sunce se nalazi 6 stupnjeva ispod istočnog obzora.

početak jutarnjeg nautičkog svitanja – PJNS (*begin morning nautical twilight – BMNT*) – Početak razdoblja u kojem, u dobrim uvjetima i u odsutnosti druge svjetlosti, ima dostatno svjetla za određivanje općih obrisa zemljišnih objekata, za provedbu ograničenih vojnih djelovanja i za provedbu većine vrsta kretanja po kopnu bez teškoća. Optička sredstva za pojačavanje svjetlosti još su uvijek učinkovita i mogu se koristiti s povećanim mogućnostima. U to je vrijeme sunce 12 stupnjeva ispod istočnog obzora.

početna točka – PT (*initial point – IP*) –

1. Prva točka na crtačoj ploči u kojoj je uočen pokretni cilj.
2. Dobro definirana točka, lako prepoznatljiva vizualno ili elektronički, koja se rabi kao polazna točka za let bombe k cilju.
3. Kod padobranskog desanta – točka blizu područja slijetanja gdje zračne snage koje nose postrojbe rade završnu promjenu smjera kako bi prošle iznad zona padobranskog iskakanja ili slijetne zone.
4. Kod helikopterskog desanta – zračna nadzorna točka u blizini slijetne zone, s koje se usmjeravaju pojedinačni helikopterski letovi u njihove propisane slijetne zone.
5. Bilo koje određeno mjesto na kojem se formira hodna kolona ili njezini dijelovi uzastopnim pristizanjem njezinih različitih podijelova, te gdje ta kolona dolazi pod nadzor zapovjednika koji zapovijeda njezinim kretanjem.

početni atomski učinci (*initial nuclear effects*) – Učinci koji nastaju u prvoj minuti, a uključuju početno atomsko zračenje, eksploziju, toplinsko zračenje i elektromagnetski impuls/udar.

podatci za razvoj snaga po vremenskim fazama – PRSVF (*time-phased force and deployment data – TPFDD*) – Dio baze podataka operativnoga plana u sustavu planiranja i provedbe združenih operacija. Sadrži podatke o snagama po vremenskim fazama, podatke o teretima i osoblju i podatke o kretanjima za operativni plan, uključujući:

1. Postrojbe koje se nalaze u području operacija.
2. Postrojbe koje će se razviti u potpori operativnoga plana s prioritetima koji ukazuju na željeni redoslijed njihova dolaska u iskrcajnu luku.
3. Smjerove kretanja postrojbi koje će se razviti.
4. Podatke o kretanjima povezanih sa snagama koje se razvijaju.
5. Prosudbe kretanja tereta i osoblja koja nisu povezana s postrojbama ali se provode istodobno s razvojem snaga.
6. Ocjene transportnih potreba koje se moraju ispuniti uporabom transportnih sredstava postrojbi, kao i dodijeljenim i pridodanim transportnim izvorima.

podbačaj (*short*) (NATO) – U topničkoj potpori izvješće kojeg daje motritelj kako bi ukazao da su granate pale ispred cilja u odnosu na motrenu crtu.
(SAD) – Kod izravne vatre pogodak granate ispod cilja ili između cilja i vatrenog oružja.

podesi vatru (*adjust fire*) (NATO) –

1. U topničkoj potpori zapovijed ili zahtjev za početak podešavanja (korekcije) vatre na reper ili cilj.
2. Nadzorna metoda kojom motritelj u zahtjevu za vatrom ukazuje da će nadzirati podešavanje vatre. Izraz kojeg koristi motritelj je “podešavam vatru”.

podešavanje vatre (*adjustment of fire*) (NATO) – Proces koji se rabi u topništvu za postizanje ispravnog smjera, dometa i visine eksplozije (ako se koriste vremenski upaljači) topničkih projektila kada se ciljevi gađaju motrenom vatrom. Odnosi se i na minobacačku vatru.

podići vatru (*lift fire*) – Kod izravne vatre, zapovijed za podizanje vatrenog stošca tako da se još uvijek gađa cilj, ali je prostor između cilja i vatrenog stošca veći i time sigurniji za manevar naših snaga.

područja ograničene izradbe zapreka – POIZ (*obstacle restricted areas*) – Zapovjedna i nadzorna mjera koja se rabi za ograničavanje vrste ili broja zapreka u određenom području. Zapovjednik ih određuje kako bi spriječio podređene da postavljaju zapreke u njima. (*Vidi zapreka.*)

područje boja – PB (*engagement area – EA*) – Područje uzduž neprijateljskog prilaza gdje zapovjednik namjerava zaustaviti i uništiti neprijateljsku snagu masovnom vatrom iz svih raspoloživih oružja. Veličina i oblik područja boja određuju se na temelju relativne preglednosti područja s vatrenih položaja i najvećeg dometa oružja na položajima. Podređenima se obično dodjeljuju vatreni sektori kako bi se spriječilo nanošenje samogubitaka.

područje cilja (*objective area*) (NATO) –

1. Definirano zemljopisno područje u kojem se nalazi cilj/objekt koga trebaju osvojiti ili doseći vojne snage. To područje određuje nadležni zapovjednik radi zapovijedanja i nadzora.
2. Grad ili drugo zemljopisno područje u kojem je došlo ili se predviđaju civilni nemiri te gdje su uporabljene ili mogu biti uporabljene oružane snage.

područje ciljeva (*target box*) – Područja određena na prepoznatljivom zemljištu u kojima se očekuje pojava neprijateljskih ciljeva protiv kojih će djelovati zračna potpora.

područje glavne bitke – PGB (*main battle area – MBA*) – Onaj dio bojišta u kojem se vodi odlučna bitka za poražavanje neprijatelja koji napada. Za svaku određenu postrojbu, područje glavne bitke proteže se unatrag od prednjeg kraja područja bitke prema pozadinskim granicama njezinih podređenih postrojbi. (*Vidi crta prijenosa odgovornosti i prednji kraj područja bitke.*)

područje interesa – PI (*area of interest – AOI*) (NATO) – Ono područje skrbi zapovjednika, koje uključuje područje utjecaja i susjedna područja te se širi u dubinu neprijateljskog teritorija do ciljeva tekućih ili planiranih operacija/djelovanja. To područje uključuje i područja zauzeta od neprijateljskih snaga koje bi mogle ugroziti provedbu naše zadaće. To je zemljopisno područje u kojem zapovjednik prikuplja obavještajne informacije i podatke potrebne za provedbu uspješnih djelovanja te za planiranje budućih operacija/djelovanja. Obavještajni podatci i informacije odnose se na bilo koje neprijateljske snage ili značajke okruženja koje će bitno utjecati na provedbu zapovjednikove zadaće. (*Vidi borbeni prostor i područje operacija/djelovanja.*)

područje iskrcavanja (*landing area*) –

1. Dio područja cilja u kojem se provodi iskrcavanje pomorsko–desantne snage. Uključuje plažu, prilaze plaži, područja razmještaja prijevoznih sredstava, područja sredstava vatrene potpore, zračni prostor u kojem djeluju zrakoplovi za blisku potporu i kopno za napredovanje prema početnom cilju.
2. Opće područje koje se rabi za iskrcavanje postrojbi i sredstava bilo iskakanjem iz zrakoplova, bilo slijetanjem. To područje uključuje jednu ili više zona iskakanja ili aerodroma i helidroma.
3. Bilo koja posebno pripremljena ili odabrana morska, zračna i kopnena područja potrebna za provedbu i potporu iskrcavanja, te za uspostavljanje obalnog mostobrana kojeg je za iskrcavanje izabrao zapovjednik iskrcajnih snaga. (*Vidi cilj, zračni mostobran, zona iskakanja /izbacivanja i slijetna zona.*)

područje logističke potpore – PLP (*support area*) – Određeno područje u kojem su smješteni elementi logistike, neki stožerni dijelovi i drugi dijelovi za potporu postrojbe. (*Vidi područje logističke potpore brigade i područje logističke potpore divizije.*)

područje logističke potpore brigade – PLPB (*brigade support area – BSA*) – Određeno područje u kojem dijelovi postrojbi divizijske i korpusne logistike (logistike zbornog područja) pružaju brigadi logističku potporu.

područje logističke potpore divizije – PLPD (*division support area – DSA*) – Područje obično smješteno u pozadini divizije i često u blizini mjesta za slijetanje uzduž glavnog puta opskrbe. U tom se području nalaze dijelovi divizijskog pozadinskog zapovjednog mjesta, zapovjednog mjesta divizijske logistike i ustrojbene i pridodane logističke postrojbe divizije. U njemu se mogu nalaziti i odabrani elementi korpusne logistike za potporu divizije i nedivizijskih postrojbi u divizijskom području.

područje nadzora zračnoga prostora – PNZP (*airspace control area – ACA*) – Zračni prostor određen granicama područja operacija/djelovanja koji može biti podijeljen u podpodručja nadzora zračnoga prostora.

područje obavještajne odgovornosti – POBod (*area of intelligence responsibility*) (NATO) – Područje dodijeljeno zapovjedniku u kojem je on odgovoran za pružanje obavještajnih informacija sredstvima koja su mu na raspolaganju.

područje odgovornosti – POd (*area of responsibility – AOR*) (NATO) – Određeno područje u kojem je zapovjedniku jasno dodijeljena odgovornost za razvoj i održavanje vojnih baza i objekata, za nadzor kretanja te za planiranje i provedbu operacija/djelovanja koje provode postrojbe pod njegovim nadzorom.

područje operacija/djelovanja – PO (*area of operations – AO*) (NATO) – Zemljopisno područje, uključujući i zračni prostor iznad njega, obično određeno prednjom, zadnjom i bočnim granicama, kojeg viši zapovjednik dodjeljuje nižem zapovjedniku, a u kojem je niži zapovjednik odgovoran i ovlašten za provedbu vojnih operacija/djelovanja. (*Vidi borbeni prostor i područje interesa.*)

područje prijelaza (*crossing area*) (NATO) – Određeni broj susjednih mjesta prijelaza pod nadzorom jednog zapovjednika.

(SAD) – Područje nadziranog pristupa za prijelaz rijeke koje se rabi za smanjivanje prometne zakrčenosti na rijeci. Obično se radi o području koje može primiti postrojbu veličine brigade, definiranom bočnim granicama i oslobađajućim crtama na 3 do 4 km (na temelju zadaće, neprijatelja, zemljišta, raspoloživih snaga i vremena) sa svake strane rijeke. (*Vidi mjesto prijelaza, oslobađajuća crta i prijelaz rijeke.*)

područje prikupljanja – PP (*assembly area*) (NATO) –

1. Područje u kojem se postrojba prikuplja i priprema za buduće djelovanje.
2. U opskrbnim objektima, područje za skupljanje i kombiniranje dijelova u nove sklopove i komplete.

područje prikupljanja za desant (*marshaling area*) –

1. Opće područje u kojem mogu biti smješteni polazni aerodromi i područja pripreme postrojbi, te s kojih počinju zračna kretanja.
2. Područje smješteno pored strateških zračnih i morskih luka ukrcaja i iskrcaja, kojeg nadzire zapovjednik kopnene sastavnice snaga, u kojem se slažu postrojbe i tvorna sredstva za kretanje u unutrašnjost prema područjima koncentracije ili taktičkim područjima prikupljanja.
3. U pomorsko–desantnim operacijama/djelovanjima određeno područje u kojem se, kao dio procesa priprema ukrcaja, postrojbe reorganiziraju za ukrcavanje; vozila i oprema se pripremaju za izravno kretanje prema područjima ukrcaja; a druge postrojbe osiguravaju objekte za smještaj pomorsko–desantnih postrojbi.

područje slobodnog otvaranja vatre – PSOV (*free fire area – FFA*) – Određeno označeno područje po kojem bilo koji oružni sustav može gađati bez dodatnog usklađivanja sa zapovjedništvom koje ga je odredilo. Normalno ga određuje zapovjedništvo divizije ili više zapovjedništvo na prepoznatljivom zemljištu. (*Vidi pravila djelovanja i usklađivanje vatrene potpore.*)

područje snage za pokrivanje – PSP (*covering force area – CFA*) (NATO) – Područje ispred prednjeg kraja područja bitke do prednjih položaja dodijeljenih snagama za pokrivanje. To je područje u kojem snage za pokrivanje provode dodijeljene zadaće.

područje utjecaja – PU (*area of influence*) (NATO) – Zemljopisno područje u kojem zapovjednik može manevrom ili sustavima vatrene potpore pod svojim zapovijedanjem ili nadzorom izravno utjecati na operacije/djelovanja.

područje zabrane vatre – PZV (*no-fire area – NFA*) – Područje u kojem nije dopuštena vatra ili učinci vatre. Dvije iznimke jesu:

1. kada zapovjedništvo koje je odredilo područje zabrane vatre privremeno dopušta otvaranje vatre unutar područja na temelju zadaće, i
2. kada neprijateljska snaga unutar područja zabrane vatre djeluje po našim snagama, zapovjednik može djelovati po neprijatelju kako bi zaštitio svoje snage.

područna potpora (*area support*) – Metoda logističke i zdravstvene borbene potpore u kojoj su odnosi izravne logističke potpore određeni mjestom postrojbe koja treba potporu. Podređene postrojbe za izravnu potporu pružaju potporu u području postrojbama koje su smještene u područjima odgovornosti ili prolaze kroz njih. (*Vidi područje odgovornosti.*)

pogrebnički poslovi (*mortuary affairs*) – Široko utemeljeni vojni program koji skrbi o preminulom osoblju. Sastoji se od tri podprograma: program skrbi o trenutno preminulima, program obilježavanja grobova i program vraćanja ostataka obiteljima. (*Vidi obilježavanje grobova.*)

pogrešno (*wrong*) – Izreka koja znači “Vaša posljednja poruka je neispravna, pravilna verzija je _____.”

pohod (*campaign*) – Niz povezanih vojnih operacija koji se provodi za ostvarenje strateškog ili operativnog cilja u danom vremenu i prostoru. (*Vidi plan pohoda.*)

pojačati (*reinforce* (R) (+)) – Zadaća u kojoj jedna postrojba pojačava sposobnost druge postrojbe slične vrste. (*Vidi izravna potpora, opća potpora i pojačavanje opće topničke potpore.*)

pojačavanje opće topničke potpore (*general support–reinforcing – GSR*) – Taktička zadaća topništva. Topništvo za pojačavanje opće topničke potpore dobiva zadaću potpore cjelokupne snage i pruža vatre pojačavanja za drugu topničku postrojbu. (*Vidi izravna potpora, opća potpora i pojačavanje topničke potpore.*)

pojačavanje topničke potpore (*reinforcing* (R) (+)) (NATO) – U uporabi topništva, taktička zadaća u kojoj jedna topnička postrojba pojačava vatru druge topničke postrojbe. (*Vidi izravna potpora, opća potpora i pojačavanje opće topničke potpore.*)

pojačavanje zemljišta (*terrain reinforcement*) – Razvoj zemljišta uporabom zapreka kako bi se smanjila neprijateljska pokretljivost ili povećalo preživljavanje naših snaga na bojištu izgradnjom borbenih položaja i zaklona. (*Vidi operacije/djelovanja preživljavanja i operacije/djelovanja protupokretljivosti.*)

pojas zapreka (*obstacle belt*) – Mjera zapovijedanja i nadzora na razini brigade, obično određena zemljopisno, koja pokazuje gdje unutar zone zapreka taktički zapovjednik planira ograničiti postavljanje zapreka i usredotočiti svoju obranu. Ta mjera daje namjeru plana zapreka i potrebne upute o ukupnom učinku zapreka u pojasu. Ona podupire i namjeru zone zapreka nadređenog zapovjednika.

pojedinačna zaštita (*individual protection*) –

1. Djelovanja koja poduzimaju pojedini vojnici kako bi preživjeli na bojištu i nastavili svoju zadaću u uvjetima uporabe ABK oružja.
2. Djelovanja koje poduzimaju pojedini vojnici kako bi se zaštitili od učinaka izravne i neizravne vatre.

pokazivanje (*display*) – Tehnika obmanjivanja s ciljem zavodenja neprijateljskih vidnih osjetila, uključujući njegova motrenja pomoću radara, kamera, infracrvenih naprava ili ljudskog oka. Uključuje simulacije, prerusavanja, prikaze ili neku njihovu kombinaciju.

pokazivanje snage/moći (*show of force*) – Djelovanje kojim se pokazivanje odlučnost, a koje uključuje povećanu vidljivost snaga u nastojanju da smire određeno stanje koje bi, ako bi se nastavilo, moglo biti štetno po nacionalne interese ili ciljeve. (*Vidi obmanjivanje.*)

pokretač (*trigger*) –

1. Dogadaj ili vremenski kriterij koji se koristi za pokretanje planiranih akcija usmjerenih prema postizanju iznenađenja i najvećem uništenju neprijatelja.
2. Određena točka ili točke (odabrane uzduž prepoznatljivog zemljišta) u području boja za koncentraciju vatri unaprijed određenog dometa.

pokretljivost (*mobility*) (NATO) – Kakvoća ili sposobnost vojnih snaga koja im omogućuje kretanje od mjesta do mjesta dok istodobno zadržavaju sposobnost ispunjavanja svoje temeljne zadaće. (SAD) – One aktivnosti koje omogućuju snazi da pokreće osoblje i sredstva na bojištu bez zadržavanja i odgađanja zbog značajki zemljišta ili zbog zapreka.

pokretljivost i preživljavanje (*mobility and survivability*) – Borbeni operativni sustav koji čuva slobodu manevra naših snaga (uključuje svladavanje neprijateljskih zapreka, povećanje prometa na bojištu i poboljšanje postojećih putova) i štiti ih od učinaka neprijateljskih oružnih sustava i od prirodnih nepogoda (uključuje pojačavanje objekata i utvrđivanje borbenih položaja).

do

pokretna obrana (*mobile defense*) –

1. Obrana područja ili položaja u kojoj se rabi manevar s organizacijom vatre i korištenjem terena za preuzimanje inicijative od neprijatelja.
2. Obrana koja je usmjerena na uništavanje ili poražavanje neprijatelja odlučujućim napadanjem udarne snage. Minimalne se snage koriste za oblikovanje proboja neprijatelja dok je maksimum borbene moći dostupan zapovjedniku za stvaranje udarne snage (s pokretljivošću koja je veća od neprijateljske) koja napada neprijatelja dok on pokušava nadvladati onaj dio snaga određen za obranu. (*Vidi obrambene operacije/djelovanja i protunapadaj.*)

pokretni pacijent (*walking patient*) (NATO) – Pacijent koji ne treba nosila dok se premješta u sanitetsku ustanovu. (*Vidi pacijent i žrtva.*)

pokrivanje (naših položaja) (*cover*) (NATO) –

1. Djelovanje kopnenih, zračnih ili pomorskih snaga za vlastitu zaštitu navalom, obranom ili prijetnjom jednom ili objema od njih.
2. One neophodne mjere za zaštitu osobe, plana, operacije, postrojbe ili objekta od neprijateljskog obavještajnog djelovanja i curenja informacija.

(SAD) – Vrsta sigurnosnih operacija/djelovanja koja štiti snagu od iznenađenja, razvija stanje na bojištu i daje zapovjedniku vrijeme i prostor u kojem može odgovoriti na neprijateljska djelovanja. (*Vidi snaga za pokrivanje.*) C–

polazna crta – PC (*line of departure – LD*) (NATO) –

1. Kod ratovanja na kopnu, crta određena za usklađivanje polaska napadajnih elemenata.
2. Kod pomorsko–desantnih operacija/djelovanja, pogodno obilježena crta usklađivanja na obali kao pomoć u pristajanju desantnih plovila na dodijeljene plaže u raspoređeno vrijeme. (*Vidi crta dodira i polazna crta je crta dodira.*)

polazna crta je crta dodira PC/CD (*line of departure is line of contact – LD/LC*) (NATO) – Određivanje prednjih položaja naših snaga kao polazne crte kada su te snage u dodiru s neprijateljem. (*Vidi crta dodira i polazna crta.*)

polazna točka – PT (*departure point*) (NATO) – Navigacijska nadzorna točka kojom se zrakoplov koristi za određivanje kursa.

(SAD) – Ona točka, područje prikupljanja, aerodrom ili drugo mjesto s kojeg zrakoplov započinje svoju zadaću.

polazna točka – PT (*start point – SP*) (NATO) – Jasno definirana početna nadzorna točka na putu/smjeru s koje počinje kretanje vozila koja su pod nadzorom zapovjednika toga kretanja. To je točka u kojoj se formira kolona tako da svi dijelovi koji čine kolonu prođu kroz polaznu točku u točno određeno vrijeme. Pored temeljne polazne točke mogu postojati i dopunske polazne točke za različite dijelove kolone kada oni ne kreću s istog mjesta ili užeg područja. (*Vidi oslobađajuća točka.*)

polazni aerodrom (*departure airfield*) – Aerodrom koji je planiran za polazni let postrojbi i/ili tvarnih sredstava. (*Vidi iskrajna zračna luka i ukrčajna zračna luka.*)

položaj (*position*) –

1. Mjesto ili područje koje je zaposjela vojna postrojba.
2. Mjesto oružja, postrojbe ili pojedinca s kojeg se može otvarati vatra na cilj. Položaji mogu biti razvrstani kao temeljni, pomoćni, naredni i dopunski. (*Vidi borbeni položaj, dopunski položaj, naredni položaj, pomoćni položaj i temeljni položaj.*)

položena vatra (*grazing fire*) (NATO) – Vatra koja je otprilike usporedna s razinom zemlje, gdje se središte vatrenog stošca ne diže na visinu veću od jednog metra iznad razine zemlje. (*Vidi izravna vatra, krajnja zaštitna crta i mrtvi prostor.*)

polumjer djelovanja (*radius of action*) (NATO) – Najveća udaljenost koju brod, zrakoplov ili vozilo može prijeći od svoje baze uzduž danog smjera s uobičajenim borbenim teretom i vratiti se bez popune gorivom poštujući sve sigurnosne i operativne čimbenike.

polumjer oštećenja (*radius of damage – RD*) – Udaljenost od nulte točke na kojoj će cilj doživjeti željeni stupanj oštećenja s vjerojatnošću od 50 %. (*Vidi popratna šteta.*)

poljske utvrde (*field fortifications*) (NATO) – Utvrđeni vatreni položaji ili skloništa privremene naravi koje postrojbe mogu izgraditi razumnom lakoćom s najmanjim potrebnim inženjerskim nadzorom i najmanjom potrebnom uporabom inženjerskih strojeva i sredstava. (*Vidi borbeni položaj, uporišna točka i utvrđeni vatreni položaj.*)

pomoć naciji (*nation assistance*) – Civilna i/ili vojna pomoć koju naciji pružaju strane snage na njezinoj teritoriju u miru, tijekom krize ili izvanrednog stanja ili tijekom rata na temelju sporazuma zaključenih između nacija. Programi pomoći naciji uključuju sigurnosnu pomoć, programe oslobađanja i zaštite društva od subverzije, bezakonja i pobune te druge aktivnosti.

pomoćni aerodrom (*alternate airfield*) (NATO) – Aerodrom određen u planu letenja na koji se može sletjeti kada nije moguće ili preporučljivo slijetanje na planiranu zračnu luku/aerodrom.

pomoćni napadaj (*supporting attack*) (NATO) – Navalna operacija/djelovanje koja se provodi povezano s glavnim napadajem i oblikovana za postizanje jednog ili više sljedećih ciljeva: obmanuti neprijatelja glede mjesta/smjera glavnog napadaja; uništiti ili vezati neprijateljske snage koje bi svojim djelovanjem mogle ometati glavni napadaj; nadzirati zemljište čijim bi zauzimanjem neprijatelj kočio glavni napadaj; i/ili prisiliti neprijatelja da prerano uporabi svoju pričuvu ili da je uporabi na nevažnom mjestu. (*Vidi glavni napadaj.*)

pomoćni napor (*supporting effort*) – Postrojba, borbeni položaj, sektor, zona, prilaz, područje operacija/djelovanja, zemljopisno područje/ratište, itd., čija svrha podupire uspjeh glavnog napora. Pomoćni napor, izravno ili neizravno, stvara potrebne uvjete za uspjeh glavnog napora. Viši će se zapovjednik koristiti drugim operacijama/djelovanjima, kao što su ekonomična uporaba snaga, duboke operacije/djelovanja, izolacija, obmanjivanje (lažni napadaji i demonstracije), protunapadaji i pomoćni napadaji, kao dijelom pomoćnog napora. (*Vidi ekonomična uporaba snaga, glavni napadaj, glavni napor i pomoćni napadaj.*)

pomoćni položaj (*alternate position*) – Položaj dan oružju, postrojbi ili pojedincu koji se zaposjeda kada temeljni položaj postane neodrživ ili neprikladan za provedbu svoje zadaće. Pomoćni je položaj smješten tako da pojedinac može nastaviti s ispunjavanjem svoje izvorne zadaće. (*Vidi dopunski položaj, temeljni položaj i uzastopni položaji.*)

pomoćni put opskrbe – PPO (*alternate supply route – ASR*) – Put ili putovi koji se određuju u području operacija/djelovanja za preuzimanje prometa kada glavni opskrbeni put postane onesposobljen ili zakrčen. (*Vidi glavni opskrbeni put.*)

pomoćno zapovjedno mjesto – PomZP (*alternate command post*) – Svako mjesto kojeg zapovjednik određuje za preuzimanje funkcija zapovjednog mjesta kada glavno zapovjedno mjesto postane neuporabljivo. Može biti dijelom ili potpuno opremljeno i popunjeno osobljem, ili to može biti zapovjedno mjesto podređene postrojbe. (*Vidi zapovjedno mjesto.*)

pomorska luka – PL (*seaport*) – Mjesto gdje brodovi mogu istovariti ili utovariti svoje terete. (*Vidi zračna luka.*)

pomorsko–desantna operacija/djelovanje (*amphibious operation*) – Napadaj proveden s mora mornaričkim i desantnim snagama ukrcajnim na brodovlje ili splavi koji uključuje iskrcavanje na neprijateljsku ili potencijalnu neprijateljsku obalu. Kao cjelina, pomorsko–desantna operacija/djelovanje uključuje slijedeće faze:

1. **planiranje** – Razdoblje od izdavanja početnih smjernica do ukrcajanja.
2. **ukrcavanje** – Razdoblje tijekom kojeg se snage, sa svojom opremom i opskrbnim sredstvima ukrcajaju na dodijeljeno brodovlje.
3. **proba** – Razdoblje tijekom kojeg se operacija/djelovanje proba radi:
 - a. provjere ispravnosti planova, vremena pojedinih dijelova operacije/djelovanja, te borbene spremnosti sudjelujućih snaga;
 - b. osiguranja da svi postroji budu dobro upoznati s planom; i
 - c. provjere veza.
4. **kretanje** – Razdoblje tijekom kojeg se različite sastavnice pomorsko–desantnih snaga kreću od mjesta ukrcajanja do ciljeva.
5. **nasrtaj** – Razdoblje od dolaska glavnih desantnih snaga u područje cilja do ostvarenja zadaje pomorsko–desantne snage.

popis ciljeva (*target list*) – Ciljevi koji se vode i objavljuju na višoj razini; to su oni ciljevi po kojima će se djelovati, za razliku od “tablice ciljeva” koja se može voditi na bilo kojoj razini kao potvrđeni, naslućeni ili mogući ciljevi za potrebe informiranja ili planiranja vatrene potpore. (*Vidi popis ciljeva.*)

popis taktičkih radnji i postupaka za zadaću – PTRPZ (*mission essential task list – METL*) – Složaj skupnih važnih zadataka koji se mora uspješno provesti ako organizacija/postrojba želi provesti svoju ratnu ili drugu dodijeljenu zadaću.

popratna šteta (*collateral damage*) – Nenamjerne i neželjene ozljede civilnog osoblja ili oštećenja objekata uzrokovana učincima djelovanja vlastitog oružja zbog blizine osoblja ili objekata ciljevima gađanja.

popravak (*repair*) – Obnavljanje sredstva i njegovo dovođenje u stanje uporabivosti ispravljanjem određenog nedostatka ili greške na njemu.

popravak borbene štete – POBS (*battle damage repair – BDR*) (NATO) – Brza akcija koja vraća oštećeno sredstvo ili sklop u stanje potpune ili djelomične spremnosti za djelovanje. Popravke su često privremene.

(SAD) – Koristi se pojam prosudba borbene štete i popravak (*battle damage assessment and repair – BDAR*). (*Vidi kanibalizacija.*)

poprečni koridor (*cross-corridor*) – Odijeljeni prostor zemljišta čija je dulja os općenito okomita na smjer kretanja snaga. (*Vidi odijeljeni prostor.*)

popuna (*resupply*) (NATO) – Čin ponovnog punjenja zaliha kako bi se održale potrebne razine opskrbe.

popuna gorivom u kretanju – PGK (*refuel on move – ROM*) – Aktivnost kojom se osigurava da su spremnici za gorivo na borbenim vozilima i na cisternama s gorivom puni prije nego što stignu u taktičko područje prikupljanja postrojbe.

popuna streljivom (*rearming*) – Aktivnost kojom se ponovno dopunjuju propisane količine streljiva, bombi, raketa i drugog streljiva za zrakoplove, brodove, oklopna vozila i druge oružane sastave i oružja, uključujući zamjenu neispravnog streljiva, bombi, raketa i drugog streljiva kako bi bili spremni za borbeno djelovanje.

poraziti (*defeat*) – Taktička zadaća narušavanja ili poništavanja plana zapovjednika neprijateljskih snaga te podređivanja njegove volje za borbom, tako da postane nevoljan ili nesposoban dalje provoditi svoju usvojenu inačicu djelovanja te se pokorava našoj volji. (*Vidi odlučujuća točka.*)

poredak (*formation*) (NATO) –

1. Uređeni raspored ljudi i/ili vozila za određenu svrhu.
2. Uređeni raspored dvaju ili više postrojbi, brodova ili zrakoplova koji se zajedno kreću pod jednim zapovjednikom.

poredak klinom naprijed (*wedge*) – Poredak postrojbe s podređenim dijelovima u obliku slova V tako da je vrh slova usmjeren k neprijatelju. Taj poredak olakšava nadzor i prijelaz u nasrtaj (linijski poredak). On daje maksimum vatrene moći prema naprijed i dobru vatru prema bokovima. (Vidi četverokutni poredak, kolonski poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom nazad, poredak za kretanje, postrojni poredak i romboidni poredak.)

poredak klinom nazad (*vee formation*) – Poredak postrojbe s podređenim dijelovima raspoređenim u obliku slova V tako da je vrh slova okrenut od neprijatelja. To je poredak koji je težak za preusmjeravanje i promjenu u neki drugi poredak i težak za nadzor u šumovitim područjima, ali zato pruža dobru mogućnost otvaranja vatre prema naprijed i na bokovima. (Vidi četverokutni poredak, kolonski poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom naprijed, poredak za kretanje, postrojni poredak i romboidni poredak.)

poredak za kretanje (*movement formation*) (NATO) –

1. Uređeni raspored postrojbi i/ili vozila za određenu svrhu.
2. Uređeni raspored dvije ili više postrojbi, zrakoplova ili brodova koji se kreću zajedno pod jednim zapovjednikom. Vrste poredaka uključuju četverokutni poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, kolonski poredak, linijski poredak, postrojni poredak (ulijevo ili udesno) i romboidni poredak. (Vidi četverokutni poredak, kolonski poredak, linijski poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, postrojni poredak, romboidni poredak i tehnike kretanja.)

posebni stožer (*special staff*) – Stožerni časnici koji imaju dužnosti u zapovjedništvu ali nisu uključeni u opću/koordinirajuću stožernu skupinu ili u osobnu stožernu skupinu. Posebni stožer uključuje određene tehničke specijaliste.

posebno zapovjedništvo (*specified command*) – Zapovjedništvo koja ima opsežnu trajnu zadaću i koje je obično sastavljeno od snaga samo jedne grane. Još se naziva i posebno borbena zapovjedništvo.

postaja prve pomoći – PPP (*aid station*) – Prvi medicinski objekt koji može pružiti poboljšanu obradu rana i ozljeda žrtava na bojištu. Ona pruža prvu razinu ocjenjivanja potrebne razine njege žrtava i provodi rutinske liječničke preglede osoblja koje je zatražilo pomoć. (Vidi postroj medicinske skrbi.)

postojani kemijski bojni otrov (*persistent chemical agent*) – Kemijski spoj koji ostaje opasan satima, danima ili, u izuzetnim slučajevima, tjednima i dulje. Može pasti na zemlju ili se nalaziti u zraku. Možda se neće moći ukloniti dekontaminacijom i može se prenijeti/raširiti u nekontaminirana područja zadržavajući svoju izvornu smrtnost.

postojanost (*persistence*) (NATO) – U biološkom i kemijskom ratovanju značajka bojnog otrova koja se odnosi na trajanje njegova učinka pod određenim uvjetima nakon uporabe.

postroj (*echelon*) (NATO) –

1. Podjela oružanih snaga na dijelove ovisno o njihovom stupnju borbene spremnosti u miru, zadaćama i vremenu dostizanja pune operativne spremnosti.
2. Podjela zapovjedništava (kao što je prednji postroj, pozadinski postroj).
3. Odvojena razina zapovjedanja. Ako je uspoređujemo s bojnima, brigada je viši postroj, a satnija je niži postroj.
4. Podjela postrojbe u smjeru dubine prema kojoj je dodijeljena temeljna borbena zadaća (kao što je napadajni postroj, postroj potpore, pričuvni postroj).
5. Poredak u kojem se poddijelovi nalaze jedan iza drugoga, s jednakim postranim razmakom.

postroj medicinske skrbi (*medical care echelon*) – Opisuje pet razina skrbi unutar vojnog sustava. Svaki postroj ima iste sposobnosti kao i postroj prije njega, ali dodaje nove sposobnosti skrbi koji ga razlikuju od prethodnog postroja. Pet postroja su:

- I. Postroj** na razini postrojbe ili mjere trenutnog spašavanja života;
- II. Postroj** medicinska postrojba koja dodaje zubarske usluge, laboratorij, rendgen i sposobnost zadržavanja pacijenata na liječenju;
- III. Postroj** pokretne kirurške bolnice kopnene vojske i bolnice borbene potpore koje dodaju sposobnost kirurških operacija;
- IV. Postroj** opće bolnice i poljske bolnice koje dodaju osoblje i opremu za opću i specijaliziranu medicinsku i kiruršku skrb;
- V. Postroj** bolnice na teritoriju matične drave koje pružaju najveću moguću specijaliziranu i dugotrajnu skrb o pacijentima.

postrojavanje (*echelonment*) – Organiziranje dijelova snage u tri postroja – nasrtajni postroj, prateći postroj i pozadinski postroj.

postrojba (*unit*) (NATO) –

1. Vojni element čiji je ustroj propisala nadležna osoba.
2. Organizacijski naziv za podjelu skupine u namjenski organiziranoj snazi.

(SAD) – Prva razina zapovjedništva (satnija ili bitnica) na kojoj se grade viši postroji i organizacije.

postrojba za izravnu potporu - PIP (*direct support unit – DSU*) – Postrojba koja pruža usluge opskrbe i održavanja izravno postrojbi koja koristi te usluge.

postroji viši od korpusa - PVK (*echelons above corps – EAC*) – Zapovjedništva i organizacije kopnene vojske koja osiguravaju povezanost između zapovjednika zemljopisnog područja/ratišta (združenog ili kombiniranog) i korpusa glede operativnih pitanja.

postrojni poredak (*echelon formation*) – Poredak postrojbe u kojoj su podređeni dijelovi raspoređeni pod kutom ulijevo ili udesno u odnosu na smjer napadaja (postroj lijevo; postroj desno). Taj poredak omogućuje otvaranje vatre prema naprijed i prema boku okrenutom u smjeru kretanja. Olakšava nadzor na otvorenim područjima. Daje najmanju sigurnost boku suprotnom u odnosu na smjer kretanja. (*Vidi četverokutni poredak, kolonski poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, poredak za kretanje i romboidni poredak.*)

postrojno premještanje (*echeloned displacement*) (NATO) – Kretanje postrojbe s jednog položaja na drugi bez prekidanja provedbe temeljne funkcije.

(SAD) – Obično, postrojba se dijeli u dva funkcionalna dijela (temeljni i nastupni). Dok temeljni dio nastavlja s djelovanjem, nastupni dio se premješta na novi položaj, te kad postane operativan pridružuje mu se temeljni dio.

potpora (*support*) –

1. Djelovanje snage koja pomaže, štiti, dopunjuje ili održava drugu postrojbu sukladno zapovijedi (smjernici, uputi) koja traži takvo djelovanje.
2. Postrojba koja pomaže drugoj postrojbi u borbi. Zrakoplovstvo, topništvo ili mornarička topnička vatra mogu se rabiti kao potpora pješastvu.
3. Dio bilo koje postrojbe koji je na početku napadaja zadržan u pozadini kao pričuva.
4. Dio veće postrojbe koji pomaže, štiti ili opskrbljuje druge snage u borbi. (*Vidi izravna potpora i opća potpora.*)

potpora države domaćina (*host–nation support*) – Civilna i/ili vojna pomoć koju država pruža stranim snagama na svojem teritoriju u miru, krizi ili ratu na temelju sporazuma zaključenih između država. (*Vidi civilno–vojne operacije/djelovanja.*)

potpora elektroničkog ratovanja – PER (*electronic warfare support – ES*) – Onaj dio elektroničkog ratovanja koji uključuje djelovanja, zapovjeđena ili pod izravnim nadzorom operativnog zapovjednika, poduzeta radi traženja, presretanja, određivanja položaja i identificiranja izvora namjernog ili nenamjernog zračenja elektromagnetske energije u cilju brzog prepoznavanja opasnosti. Potpora elektroničkog ratovanja daje informacije potrebne za brzo odlučivanje o elektroničkim operacijama/djelovanjima i drugim taktičkim djelovanjima za izbjegavanje opasnosti, pronalaženje i praćenje ciljeva i samonavodjenje. (*Vidi elektroničko ratovanje.*)

potpora vatrom (*support by fire*) – Taktička zadaća u kojoj se manevarski element kreće na položaj na bojištu s kojeg može djelovati po neprijatelju izravnom vatrom u potpori ostatka manevarske snage bilo potporom vatrom, bilo praćenjem s nadvišujućih položaja, bilo uspostavljanjem vatrene osnove. (*Vidi napadaj vatrom i vatrene osnovica.*) C-

potpuna razvidnost sredstva - PRS (*total asset visibility – TAV*) – Sposobnost određivanja mjesta opreme, opskrbnih sredstava i osoblja tijekom primitka, dok su u tranzitu s jednog mjesta na drugo ili u skladištima.

potpuno sposoban za zadaću - PSZ (*full mission capable – FMC*) – Stanje borbenog sredstva ili pomagala za obuku koje pokazuje da ono može provoditi sve svoje zadaće.

potpunost (*completeness*) – Kriterij pregleda operativnog plana. Određuje da svaka inačica djelovanja mora biti potpuna i da odgovara na pitanja: tko, što, kada, gdje i kako. (*Vidi prihvatljivost, prikladnost, primjerenost i provedivost.*)

potreban stupanj opskrbe (streljivo) (*required supply rate – RSR (ammunition)*) – U kopненоj vojsci, količina streljiva iskazana brojem naboja po oružju u jednom danu po vrstama streljiva ispaljenog iz oružja, te ukupnom količinom streljiva po danu ili po zadaći za koju je ocijenjeno da je potrebna za provedbu operacije/djelovanja bilo koje snage bez ograničenja u određenom razdoblju. Taktički se zapovjednici koriste ovim stupnjem da bi izrazili svoje potrebe za streljivom za potporu planiranih taktičkih djelovanja u određenim vremenskim razdobljima. Potreban stupanj opskrbe šalje se kroz zapovjedne kanale. On se konsolidira na svakoj razini i zapovjednici ga razmatraju prigodom određivanja nadziranog stupnja opskrbe za svoju postrojbu. (*Vidi nadzirani stupanj opskrbe.*)

potvrdi prijam (*acknowledge*) – Uputa pošiljatelja poruke kojom se od primatelja poruke traži da upozna pošiljatelja je li poruka primljena i shvaćena. Ovaj je pojam normalno uključen u elektronički prijenos zapovijedi kako bi se osiguralo da će prijamna postaja ili osoba potvrditi prijam zapovijedi. (*Vidi primljeno.*)

potvrđeno obavještajno znanje (*confirmed intelligence*) – Informacija ili obavještajno znanje izvješteno od tri neovisna izvora. Test za neovisnost izvora je izvjesnost da izvješće jednog izvora nije temeljeno na izvješćima druga dva izvora. Analitička prosudba računa se kao jedan od izvora. Ako je informacija potvrđena iz jednog izvora ona se označava kao moguće istinita, a ako je potvrđena iz dva neovisna izvora označava se kao vjerojatno točna.

povezivanje (*linkup*) – Susret naših kopnenih snaga (kao kada snaga u napredovanju dolazi do cilja koji je prethodno zauzela padobransko–desantna ili helikoptersko–desantna snaga, ili kada se snaga u okruženju probije kako bi se spojila s našim snagama izvan okruženja, ili kada se susretu manevarske snage koje se međusobno približavaju.) (*Vidi točka povezivanja.*)

povlačenje (*withdrawal operation*) (NATO) – Planirana operacija/djelovanje u kojoj se snaga u dodiru odvaja od neprijateljske snage. (SAD) – Vrsta uzmaca gdje se snaga u dodiru planira odvojiti od neprijatelja i kretati se od nje. (*Vidi uzmak.*) C-

povratni prijevoz (*backhaul*) – Uporaba prijevoznih sredstava koja su, nakon što su iskrcala svoj temeljni teret, raspoloživa za prijevoz ljudi i tvari s mjesta iskrcavanja na drugo mjesto na putu prema odredištu na koje se prijevozna sredstva moraju vratiti.

povratno izvješćivanje (*backbrief*) – Izvješćivanje koje zapovjednici provode sa svojim podređenima da bi provjerili kako oni namjeravaju provesti svoje zadaće. To je izvješćivanje zapovjednik–zapovjednik ili jedan–na–jedan izvješćivanje, a ima dva oblika:

1. Nakon operativne zapovijedi kako bi osigurali da podređeni razumije svoju zadaću.
2. Kada pojedini zapovjednik izvješćuje kako će provesti zadaću. (*Vidi izvešće za potvrđivanje*).

povreda (*injury*) – Pojam koji obuhvaća stanja kao što su prijelomi, rane, iščašenja, uganuća, potresi mozga i nagnjećenja. Nadalje, uključuje stanja nastala zbog visokih temperatura ili preduge izloženosti lošim vremenskim prilikama. Akutna trovanja, osim onih nastalih jedenjem kontaminirane hrane, nastala izlaganjem toksičnim ili otrovnim supstancama isto se smatraju povredama.

pozadina (*rear area*) (NATO) – Za svako pojedino zapovjedništvo, to je područje koje se širi naprijed od njegove pozadinske granice do pozadine područja dodijeljenog sljedećem nižem zapovjedništvu. To je područje u kojem se poglavito provode funkcije potpore. (*Vidi područje logističke potpore brigade i područje logističke potpore divizije*.)

pozadinska granica (*rear boundary*) – Crta koja definira pozadinu zone ili područja djelovanja dodijeljenih određenoj postrojbi. Područje iza pozadinske granice pripada sljedećem višem zapovjedniku te raspoređivanje dijelova postrojbe iza pozadinske granice mora biti usklađeno s tim višim zapovjednikom. (*Vidi granica*.)

pozadinski postroj (*rear echelon*) (NATO) – Dijelovi snage koji nisu potrebni u području cilja već ostaju u pozadini.

(SAD) – Opći pojam koji se rabi za opisivanje svih elemenata obično smještenih u našoj pozadini.

pozadinsko područje prikupljanja – PoPP (*rear assembly area – RAA*) – Područje prikupljanja koje zaposjeda postrojba koja je najdublje u pozadini više postrojbe, obično 10 do 15 kilometara od divizijskog prednjeg područja prikupljanja i koje nadzire pozadinsko zapovjedno mjesto. Vatreću potporu pozadinskom području prikupljanja može pružiti divizijsko topništvo ili divizijska zrakoplovna brigada. Postrojbe koje se nalaze u pozadinskom području prikupljanja osiguravaju sve putove kroz svoja dodijeljena područja.

pozadinsko zapovjedno mjesto – PZM (*rear command post*) – Pozadinsko zapovjedno mjesto sastoji se od onih stožernih aktivnosti koje se prvenstveno odnose na logističku potporu snaga, administrativnu potporu zapovjedništva, te na druge aktivnosti koje nisu izravno vezane uz tekuće operacije/djelovanja. Tipični predstavnici unutar pozadinskog postroja jesu elementi G1 i G4 odjela, G5, pobočnik, pravnik, liječnik kirurg, načelnik vojne policije, dijelovi obavještajne službe koji pružaju potporu u poslovima protuobavještajnog rada i ispitivanju ratnih zarobljenika, te predstavnik taktičkog zračnog prijevoza iz taktičke skupine za zrakoplovni nadzor. Obično su pozadinska zapovjedna mjesta smještena zajedno s logističkim postrojbama ili blizu njih (na primjer, sa zapovjedništvom korpusne logistike/logistike zbornog područja.) (*Vidi glavno zapovjedno mjesto, taktičko zapovjedno mjesto i zapovjedno mjesto*.) A–

praćenje (*tracking*) (NATO) –

1. Precizno i neprekidno nalaženje položaja ciljeva radarima, optičkim ili drugim sredstvima.
2. Kod zračnog presretanja šifra koja znači: “Po mojoj ocjeni cilj se kreće naznačenim smjerom.”

praćenje leta (*flight following*) (NATO) – Zadaća održavanja kontakta s određenim zrakoplovom radi praćenja što se događa tijekom leta i/ili radi određivanja svršetka leta.

prateći postroj (*follow-on echelon*) – Snage koje se kreću prema području cilja zrakom ili kopnom nakon nastajnog postroja padobransko–desantne, helikoptersko–desantne ili pomorsko–desantne operacije/djelovanja kako bi održale obranu i kako bi provele navalne operacije/djelovanja kao dio većih snaga nakon povezivanja. Pored borbenih dijelova obično uključuje dijelove zapovjedništva i prateće dijelove postrojbi za održavanje i opskrbu. (*Vidi nastajni postroj, pozadinski postroj i zračni desant.*)

pratiti (*track*) –

1. Niz povezanih kontakata koji se prikazuje na crtačoj ploči.
2. Pokazati ili bilježiti slijedne položaje pokretnog objekta.
3. Imati cijev topa ili ciljničku spravu neprekidno usmjerenu prema pokretnom objektu.

pratnja (*escort*) (NATO) –

1. Borbena postrojba dodijeljena za zaštitu nekoj drugoj postrojbi ili konvoju.
2. Zrakoplov koji je dodijeljen za zaštitu drugog zrakoplova tijekom njegove zadaće.
3. Naoružana straža koja prati konvoj, vlak, zatvorenike i drugo.
4. Naoružana straža koja prati osobe kao izraz počasti.
5. Pripadnik oružanih snaga dodijeljen za pratnju, pomoć i vođenje pojedinca ili skupine.

pravi azimut (*true azimuth*) – Smjer mjeren kao kut prema istoku od Sjevernjače. (*Vidi azimut.*)

pravi sjever (*true north*) (NATO) – Smjer od položaja motritelja prema zemljopisnom sjevernom polu. Smjer sjevera bilo kojeg meridijana.

pravila djelovanja (*rules of engagement – ROE*) – Smjernice koje izdaje ovlaštena vojna osoba, a koje određuju okolnosti i ograničenja pod kojima će snage započeti i/ili nastaviti borbeno djelovanje protiv suprotstavljenih snaga, posebice u mirovnim operacijama. Pravo na samoobranu uvijek je sačuvano (nije ograničeno pravilima djelovanja).

pravila interakcije (*rules of interaction – ROI*) – Pravila koja vode one ljudske vještine potrebne za uspješno suočavanje s velikim brojem igrača koji su često nazočni u operacijama stabilnosti i potpore. Te smjernice vode vještine međupersonalne komunikacije, opseg i oblik tehnika vojničkog uvjeravanja, pregovaranja i komunikacije. Njihova je svrha smanjiti komunikacijski sukob koji bi mogao izgledati neprijateljski. Pravila interakcije proizlaze iz čvrstih pravila djelovanja. Oba skupa pravila zajedno daju vojniku sredstvo s kojim će se suočavati i raditi s netradicionalnim ugrozama, kao što su politička trvenja, ideologije, kulturne specifičnosti i vjerska vjerovanja i obredi.

pravila vizualnog leta (*visual flight rules – VFR*) – Meteorološki uvjet koji dopušta pilotima za nadziru orijentaciju i visinu zrakoplova koristeći se vizualnim podacima (površina zemlje i prirodni obzor). Kada su meteorološki uvjeti dovoljno dobri da dopuste pilotima siguran let bez korištenja pravila leta uporabom instrumenata i dok su vremenski uvjeti iznad minimalnih zahtjeva potrebnih za let uporabom pravila vizualnog leta, piloti mogu letjeti sukladno pravilima vizualnog leta.

pravodobno planiranje (*deliberate planning*) – Proces planiranja za razvoj i uporabu dodijeljenih snaga i izvora u odgovoru na hipotetsko stanje. Planeri koji provode pravodobno planiranje znatno se oslanjaju na pretpostavke u odnosu na okolnosti koje će vladati kada se plan bude provodio. (*Vidi krizno planiranje.*)

prebacivanje zrakom (*air movement*) (NATO) – Zračni prijevoz postrojbi, osoblja, opskrbnih sredstava, opreme i tvari, uključujući izbacivanje iz zraka i slijetanje.

prebačaj (*over*) (NATO) – U topničkoj potpori izvješće motritelja koje govori da je granata prešla preko cilja u odnosu na crtu motrenja.

prednja crta naših snaga – PCNS (*forward line of own troops – FLOT*) (NATO) – Crta koja naznačuje najistaknutije položaje naših snaga u bilo kojem vojnom djelovanju/operaciji u određenom vremenu. Obično pokazuje prednje položaje snaga za pokrivanje i prikrivanje. Prednja crta naših snaga može biti na prednjem kraju bojišta, ispred ili iza njega, zorno prikazujući nepravocrtost bojišta. Neprijateljska prednja crta pokazuje najistaknutije položaje neprijateljskih snaga. (Vidi crta dodira.)

prednja granica (*forward boundary*) – Krajnja granica u smjeru neprijatelja do koje određena postrojba ima odgovornost. Ona je do te granice odgovorna za duboke operacije/djelovanja. Sljedeće je više zapovjedništvo odgovorno za usklađivanje dubokih operacija/djelovanja iza te granice. U navalnim operacijama/djelovanjima može se premješati s jedne fazne crte na drugu, ovisno o stanju na bojištu.

prednja logistička baza – PLOB (*forward logistics base – FLB*) – Područje koje su zaposjeli prednji logistički elementi bojne za potporu, skupine za potporu ili određenoga zapovjedništva kada ono dijeli svoje logističke snage i sredstva kako bi pružilo kritičnu potporu borbenim snagama. Ta baza može biti prvi korak u razvoju područja logističke potpore.

prednja obrana (*forward defense*) – Izbor obrambenog manevra u kojem je glavna borbena moć postrojbe uporabljena linearno uzduž ili u blizini prednje granice područja bitke. Sigurnosne, izvidničke i protuizvidničke snage raspoređene su i djeluju ispred prednje granice područja bitke. Cilj ovoga izbora manevra je uništiti neprijatelja u blizini prednje granice područja bitke. Protunapadaji ispred obrambenih snaga kritični su za ovaj izbor manevra. Kružna obrana vrsta je prednje obrane. (Vidi izbori manevra i obrambene operacije/djelovanja.)

prednja operativna baza – POB (*forward operations base – FOB*) – U specijalnim operacijama baza koja se obično nalazi na našem teritoriju ili na brodu, a uspostavlja se za proširenje zapovijedanja i nadzora ili komunikacija, ili za pružanje potpore u obuci i provedbi taktičkih djelovanja. Objekti mogu biti uspostavljeni za privremeno ili trajnije djelovanje, a mogu uključivati uzletišta, sidrište ili pristanište. Prednja operativna baza može biti mjesto zapovjedništva specijalnih snaga ili mjesto male postrojbe koju nadzire i/ili podupire glavna operativna baza. (Vidi glavna operativna baza i istaknuta operativna baza.)

prednja točka za opskrbu streljivom i gorivom – PTOSG (*forward arming and refueling point – FARP*) – Privremeni objekt kojeg organizira, oprema i razmješta zapovjednik helikopterske postrojbe, a normalno se nalazi u području glavne bitke bliže području operacija/djelovanja nego području logističke potpore zrakoplovne postrojbe. Na njoj se daje gorivo i streljivo potrebno za djelovanje helikopterskih manevarskih postrojbi u borbi. Omogućuje borbenim helikopterima brzu istodobnu opskrbu gorivom i streljivom.

prednja zaštitnica (*advance guard*) – Izdvojeni dio koji se šalje ispred glavnine za osiguranje neometanog napredovanja; za zaštitu glavnine od iznenađenja; za olakšavanje napredovanja uklanjanjem zapreka te popravkom putova i mostova; te za pokrivanje razvoja glavnine kada se ona sprema za djelovanje. Djeluje unutar dosega potpore koju joj pruža glavnina. (Vidi gonidba, iskorištavanje uspjeha, kretanje za stupanje u dodir i nasilno izviđanje.)

prednje nazočne postrojbe (*forward-presence units*) – One snage djelatne i pričuvne sastavnice koje su određene ili se već nalaze raspoređene preko mora u određenim zemljopisnim područjima/ratištima.

prednje područje (*forward area*) – Mjesto blizu neprijatelja ili neprijateljske snage ili osobe.

prednje područje prikupljanja – PPP (*forward assembly area – FAA*) – Privremeno područje gdje se helikopterske postrojbe iz zrakoplovstva kopnene vojske prikupljanju i pripremaju za zadaće. To je područje koje je ispred područja prikupljanja helikopterske brigade i helidroma, ali ne toliko naprijed kao napadajni položaj. Helikopteri mogu u prednjem području prikupljanja ostati dulje ili kraće vrijeme, ovisno o elementima zadaće, neprijatelja, zemljišta, naših snaga i vremena.

prednji kraj područja bitke – PKPB (*forward edge of the battle area – FEBA*) (NATO) – Najistaknutija granica niza područja u kojima djeluju kopnene borbene postrojbe, isključujući područja u kojima djeluju snage za pokrivanje i snage za prikrivanje. Određuje se za usklađivanje vatrene potpore, raspoređivanje snaga i za manevar postrojbi. (*Vidi i područje glavne bitke.*)

prednji logistički element – PLE (*forward logistics element – FLE*) – Višefunkcionalni prednji logistički element je namjenski organiziran logistički element za potporu brzopokretnih navalnih operacija/djelovanja, ranih faza operacija/ djelovanja u izvanrednom stanju i postrojbi koje su zemljopisno odvojene od normalnih kanala potpore. Prednji logistički element djeluje izvan prednje logističke baze.

prednji motritelj – PMot (*forward observer – FO*) – Motritelj u prednjim postrojbama obučen za traženje i ispravku topničkih vatari i slanje informacija s bojišta. Ako nema prednjeg zračnog nadziratelja, prednji motritelj može nadzirati udare u bliskoj zračnoj potpori.

prednji nagib (*forward slope*) (NATO) – Bilo koji nagib koji se pruža prema neprijatelju.

preglednost u tranzitu (*in-transit visibility*) – Sposobnost identifikacije gdje se nalaze određeni izvori u bilo kojem trenutku u sustavu raspođjele.

pregrada (*barrier*) – Usklađeni niz zapreka oblikovan za usmjeravanje, ograničavanje, zadržavanje ili zaustavljanje kretanja neprijateljskih snaga ili za nanošenje neprijatelju dodatnih gubitaka u osoblju, vremenu i opremi. Pregrade mogu biti prirodne, umjetne ili njihova kombinacija. (*Vidi operacije/djelovanja protupokretljivosti, zapreka i zasjeka.*)

prekini djelovanje (*cease engagement*) (NATO) – U zračnoj obrani, zapovijed za nadzor vatre kojom se postrojbama zapovijeda da prekinu djelovati protiv određenog cilja. Vodećim raketama koje su već u letu dopustit će se nastavak djelovanja po cilju. (*Vidi djelovati i zadrži vatru.*)

prekini punjenje (*cease loading*) (NATO) – U topničkoj potpori zapovijed koja se rabi tijekom otvaranja vatre s dvije ili više granata za obustavu stavljanja granata u oružje. Odnosi se i na minobacačku vatru.

prekini vatru (*cease fire*) –

1. Zapovijed dana postrojbama zračne obrane za susprezanje od otvaranja vatre, ali za nastavak praćenja letećeg objekta. Projektilima koji su već u letu dopustit će se nastavak djelovanja po cilju.
2. Zapovijed dana bilo kojoj postrojbi ili pojedincu za prekid gađanja cilja. (*Vidi vatrene zadatke, zahtjev za vatrom i zapovijed za otvaranje vatre.*)

premjestiti (*displace*) – Taktička zadaća kojom se napušta jedan položaj da bi se zauzeo drugi položaj. Snage mogu biti premještene bočno da bi se borbena moć koncentrirala u opasnim područjima. (*Vidi obrana i operacija/djelovanje zadržavanja.*)

premjestiti vatru (*shift fire*) – Zapovijed za premještanje vatrene stošca od smjera kretanja naših manevarskih snaga tako da neprijatelj i dalje bude gađan dok se naša postrojba istodobno kreće.

premještanje (*redeployment*) – Odlazak postrojbe, pojedinca ili opskrbnih sredstava raspoređenih u jednom području u drugo područje ili na drugo mjesto unutar područja radi daljnje uporabe.

preostala radioaktivnost (*residual radioactivity*) – Atomska zračenje koje nastaje iz radioaktivnih izvora i koje traje dulje od jedne minute. Izvori preostale radioaktivnosti stvoreni atomskim eksplozijama nastaju aktiviranjem neutrona ali i gama i drugog zračenja u fizijskim fragmentima i radioaktivnim tvarima. Drugi mogući izvori preostale radioaktivnosti uključuju radioaktivne tvari koje nisu stvorene i raspršene atomskom eksplozijom. (*Vidi inducirano zračenje, kontaminacija i početni atomski učinci.*)

preostali rizik (*residual risk*) – Razina rizika koja ostaje nakon što su utvrđene i odabrane mjere nadzora rizika za opasnosti koje mogu dovesti do gubitka borbene moći. Mjere nadzora rizika utvrđuju se i odabiru sve dok se preostali rizik ne svede na prihvatljivu razinu ili dok se praktično dalje ne može smanjiti. (*Vidi mjere nadzora rizika i upravljanje rizikom.*)

prepoznavanje, prijatelj ili neprijatelj – PPN (*identification, friend or foe – IFF*) (NATO) – Sustav koji rabi elektromagnetsko širenje valova na koje automatski odgovara oprema koju nose naše snage, npr., emitiranjem impulsa koji ih razlikuju od impulsa koje koriste neprijateljske snage.
(SAD) – Naprava koja odašilje signal koji se pozitivno prepoznaje kao prijateljski. (*Vidi zračna obrana.*)

prethodnica (*advance party*) – Skupina koja usklađuje dolazak hodne kolone na odredište. Na početku se može kretati zajedno s glavninom ali mora stići na odredište dovoljno prije glavnine. (*Vidi hodna kolona.*)

prethodnica (*quarterming party*) – Skupina predstavnika postrojbe poslana prema vjerojatnom novom području budućih operacija/djelovanja ispred glavnine da bi ga osigurala, izvidjela i organizirala prije dolaska i zaposjedanja od glavnine snaga.

pretpostavka (*assumption*) – Informacija koja se koristi kao zamjena za nedostajuće činjenice koje su nužne za stožerno planiranje, prosudbe i odlučivanje. Pretpostavka može biti potrebna i za činjenice koje se mijenjaju zbog vremenske razlike između vremena primitka zadaće i vremena provedbe zadaće, kao što je npr. raspored neprijateljskih snaga. Ona se treba potvrditi ili odbaciti prikupljanjem obavještajnih podataka kad je to god praktično moguće.

pretraživati i napasti (*search and attack*) – Varijanta kretanja za uspostavljanje dodira koju provode male, lake manevarske postrojbe i zračna konjica ili zračne desantne snage u velikim područjima kako bi uništile neprijateljske snage, spriječile neprijatelja da se koristi područjem ili prikupile informacije. Djelovanja pretraživanja i napadaja mogu se provoditi protiv raspršenog neprijatelja na zemljištu koje je nepogodno za oklopne postrojbe, u pozadini protiv neprijateljskih specijalnih snaga ili ubačenih skupina i pojedinaca, ili se mogu provoditi kao zadaća osiguranja područja za čišćenje dodijeljenih zona. (*Vidi kretanje za uspostavljanje dodira.*)

preventivna medicina – PREVMED (*preventive medicine – PVNTMED*) – Mjere za suprotstavljanje medicinskim ugrozama i sprječavanje bolesti i povreda.

preventivni napadaj (*preemptive attack*) – Napadaj pokrenut na temelju neospornih dokaza da je neprijateljski napadaj neizbježan.

preventivno održavanje – POd (*preventive maintenance – PM*) – Skrb i servisiranje koje provodi osoblje provedbom sustavnih provjera, otkrivanjem i otklanjanjem početnih kvarova u svrhu održavanja sredstava i objekata kako bi bila u zadovoljavajućem radnom stanju prije nego što se kvarovi uopće dogode ili prije nego što prerastu u velike kvarove. (*Vidi preventivno održavanje, provjere i servisi.*)

preventivno održavanje, provjere i servisi – POdPS (*preventive maintenance, checks, and services – PMCS*) – Održavanje na razini korisnika koje se provodi prije, tijekom i nakon rada sredstva da bi se utvrdili stvarni i mogući problemi te da bi se pravodobno napravili popravci i na taj način maksimalno smanjilo vrijeme u kojem je sredstvo nesposobno/neispravno za uporabu.

preživljavanje (*survivability*) –

1. Uključuje sva gledišta zaštite osoblja, oružja i opskrbnih sredstava, istodobno zavaravajući neprijatelja.
2. Obuhvaća planiranje i određivanje položaja, izgradnju odgovarajućih zaštitnih objekata, raščlambu zemljišnih uvjeta i građevinskih materijala, odabir načina iskopa i suprotstavljanje učincima neprijateljskih izravnih i neizravnih vatri.

pričuva (*reserve*) – Onaj dio snaga koji se drži u pozadini ili je zadržan izvan akcije na samom početku djelovanja tako da može biti na raspolaganju za uporabu u odlučnom trenutku. Njegova temeljna svrha je zadržavanje elastičnosti navalne akcije. (*Vidi neuporabljena snaga i uporabljena snaga.*) (HR) – Osobe koje nisu u djelatnoj službi ali su podložne pozivu u djelatnu službu.

pridodati (*attach*) – Stavljanje postrojbi ili osoblja u organizaciju gdje je to stavljanje relativno privremeno. Na temelju ograničenja nametnutih u zapovijedi za pridodavanje, zapovjednik postrojbe, postrojba ili organizacija koja prima pridodanu postrojbu provodit će isti stupanj zapovijedanja i nadzora kao i nad svojim ustrojbenim postrojbama i osobljem. Međutim, odgovornost za premještanje i promicanje osoblja, nesudsko kažnjavanje, upućivanje na vojni sud i druge administrativne akcije normalno će biti zadržana u matičnoj postrojbi ili organizaciji. (*Vidi operativni nadzor, operativno zapovijedanje, stalno dodijeliti i ustrojben.*)

prigodni cilj (*target of opportunity*) – Cilj koji se pojavljuje tijekom borbe, a na kojeg se može djelovati izravnom i neizravnom topničkom vatrom ili zrakoplovnom vatrom i protiv kojeg nije prethodno planirana i raspoređena vatra.

prihvatljivost (*acceptability*) – Kriterij za pregled operativnog plana. Određuje je li odabrana inačica djelovanja isplativa u odnosu na uporabljeno osoblje, sredstva i vrijeme, je li u skladu s međunarodnim ratnim pravom te može li se vojno i politički poduprijeti. (*Vidi prikladnost, primjerenost, potpunost i provedivost.*)

prijam (*reception*) –

1. Sve pripreme i radovi na kopnu povezani s dolaskom i rasporedom zračnih ili pomorskih tereta. Uključuje odabir i pripremu mjesta, signale za upozorbu i prilaz, brzo prikupljanje pristiglih sredstava i njihovo brzo sklanjanje u skladišta s najvećom mogućom sigurnošću.
2. Pripreme i radovi na dobrodošlici i sigurnom smještaju ili prijevozu za prebjegce, izbjeglice ili agente.

prijateljska vatra (*friendly fire*) – Kod izvješćivanja o žrtvama navod primjenjiv na osobe ubijene ili ranjene u akciji greškom ili slučajnim djelovanjem naših snaga koje se aktivno bore s neprijateljem, a otvaraju vatru na neprijateljsku snagu ili na ono za što misle da je neprijateljska snaga. (*Vidi nanošenje samogubitaka i žrtva.*)

prijateljski (*friendly*) – Pojedinaac, borbena sredstvo, postrojba ili organizacija koja je dio istih snaga, bez obzira jesu li one savezničke, združene, koalicijske, partizanske ili višenacionalne.

prijelaz na automatsko praćenje cilja (*lock on*) (NATO) – Pokazuje da sustav za praćenje ili traženje cilja neprekidno i automatski prati cilj u jednoj ili više koordinata (primjer daljina, smjer, kut).

prijelaz rijeke (*river crossing*) – Operacija/djelovanje koja se provodi za projektiranje i održavanje kopnene borbene moći preko vodene zapreke. To je centralizirano planirana i nadzirana navalna operacija/djelovanje koja traži dodjelu sredstava za prijelaz rijeke i snagu koja ima zadaću osiguranja mostobrana. (*Vidi brzi prijelaz rijeke i pripremljeni prijelaz rijeke.*)

prijenos ovlasti (*delegation of authority*) (NATO) – Čin kojim zapovjednik prenosi dio svojih ovlasti na podređenog zapovjednika u skladu s dodijeljenom zadaćom. Dok se zapovjednik ne može osloboditi cjelokupne odgovornosti, prijenos ovlasti sa sobom nosi i nametanje određene odgovornosti na podređenog. Stupanj prenesene ovlasti mora biti jasno određen i izražen.

prijenos zapovijedanja (*passage of command*) – Razmjena odgovornosti za područje ili zonu između zapovjednika dviju postrojbi. Vrijeme prijenosa određeno je međusobnim dogovorom između zapovjednika dvije postrojbe, osim ako ga nije odredilo više zapovjedništvo. (*Vidi preuzimanje borbe, prolaz kroz crte i smjena na mjestu/ položaju.*)

prijevoz žrtava (*casualty transport*) – Premještanje žrtava nemedicinskim prijevoznim sredstvima bez osiguranja pružanja medicinske skrbi tijekom premještanja.

prikladnost (*adequacy*) – Kriterij pregleda operativnog plana. Određuje jesu li svrha i zamisao planirane operacije/djelovanja dostatni za provedbu dodijeljene zadaće. (*Vidi prihvatljivost, primjerenost, potpunost i provedivost.*)

prikrivanje (*concealment*) (NATO) – Zaštita od motrenja i izviđanja. (*Vidi maskiranje i zaklon.*)

prikrivanje naših položaja (*screen*) (NATO) –

1. Raspored brodova, zrakoplova i/ili podmornica za zaštitu glavnine ili konvoja.
2. Sigurnosni element čija je glavna zadaća motriti, skupljati i dati informacije, a koji se bori samo u samoobrani.

(SAD) – Zadaća snazi za prikrivanje da motri, daje ranu upozorbu glavnini snaga, ili usporava, uništava i uznemiruje neprijateljske izvidničke dijelove unutar svojih sposobnosti bez da postane odlučujuće uporabljena (*Vidi sigurnosne operacije/djelovanja.*) C-

prikriveno (atomska) onesposobljavanje (*latent (nuclear) ineffectiveness*) –

1. Najmanje izlaganje koje će prosječnog vojnika učiniti smanjeno sposobnim za rad unutar 3 sata od izlaganja zračenju, te takvim ostaje do smrti.
2. Najmanje izlaganje koje će prosječnog vojnika učiniti borbeno neučinkovitim u bilo koje vrijeme tijekom 6 tjedana od izlaganja zračenju.

prikupljanje za desant (*marshaling*) (NATO) – Proces kojim se postrojbe koje sudjeluju u pomorskim, padobranskim ili helikopterskim desantima okupljaju ili kreću prema privremenim taborištima u blizini točaka ukrcavanja kako bi dovršile pripreme za borbu ili pripreme za ukrcaj. (*Vidi područje koncentracije.*)

prilaz – PR (*avenue of approach*) – Zračni ili kopneni smjer napadajne snage određene veličine koji na svom putu vodi k cilju operacije/djelovanja ili ključnom zemljištu. Prilazi se temelje na mogućnostima, značajkama i prigodama koje nudi bojište i ne moraju nužno biti dio odabrane inačice djelovanja. Obrambeni prilazi podupiru provedbu protunapadaja i uporabu pričuve. (*Vidi os napredovanja i smjer napadaja.*)

primjerenost (*suitability*) – Kriterij pregleda operativnog plana. Određuje hoće li inačica djelovanja, ako se uspješno provede, razumno ostvariti postavljene ciljeve ili zadaće. (*Vidi prihvatljivost, prikladnost potpunost i provedivost.*)

primljeno (*acknowledgement*) (NATO) – Poruka od primatelja kojom se pošiljatelj upoznaje da je njegova poruka primljena i shvaćena. (*Vidi potvrdi prijam.*)

prioritet napora (*priority of effort*) – Postrojba/element koju određuje zapovjednik, koja će dobivati veću koncentraciju sredstava potpore sve dok se nalazi u ulozi prioriteta napora.

prioritet potpore (*priority of support*) – Prioriteti koje postavlja zapovjednik u svojoj zamisli operacije/djelovanja i tijekom njezine provedbe kako bi se osiguralo da se borbeni potpora i logistička potpora pružaju podređenim postrojbama sukladno njihovoj relativnoj važnosti u ostvarenju ciljeva zadaće.

prioritet vatri (*priority of fires*) – Organizacija i uporaba sredstva vatrene potpore sukladno važnosti zadaća postrojbe kojoj se pruža potpora.

prioriteti djelovanja (*engagement priorities*) – Redosljed napadaja na ciljeve po redu važnosti dodijeljen određenim oružnim sustavima za olakšanje uništenja neprijateljskih vozila koja se očekuju u neprijateljskom borbenom poretku. Prioriteti djelovanja dodjeljuju se na temelju vrste ili razine ugroze na različitim daljinama gađanja kako bi se najbolje poklopile sposobnosti oružnih sustava s neprijateljskim slabostima.

prioritetna poruka (*priority message*) – Kategorija prvenstva sačuvana za poruku koja od primatelja traži brzo djelovanje i/ili koja daje važne informacije za provedbu tekuće operacije/djelovanja kada rutinsko prvenstvo nije dostatno.

prioritetni cilj (*priority target*) – Cilj koji ima prvenstvo pred svim drugim vatrama koje ostvaruje određena postrojba za vatrenu potporu ili njezin dio. Postrojba za vatrenu potporu pripremit će se, koliko je god moguće, za djelovanje na takve ciljeve. Postrojbi za vatrenu potporu može se do dijeliti samo jedan prioritetni cilj. Dodjela može biti temeljena ili na vremenu ili na važnosti cilja.

prioritetni zahtjevi za informacijama – PZI (*priority information requirements – PIR*) (NATO) – Oni obavještajni zahtjevi za koje zapovjednik ima predviđen i iskazan prioritet u svojoj zadaći planiranja i odlučivanja. Prioritetni zahtjevi su, pored toga što su prioritetni u odnosu na druge zahtjeve, poredani po prioritetu između sebe. Ti se prioriteti mogu mijenjati tijekom provedbe operacije/djelovanja. Samo zapovjednik određuje prioritetne zahtjeve. (*Vidi zahtjevi za informacijama i zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

pripadajuća sredstva (*accompanying supplies*) – Sve klase opskrbnih sredstava koje postrojbe i vojnici nose sa sobom tijekom razvoja i djelovanja k cilju i od cilja bojnih djelovanja ili područja za obuku bez popune. (*Vidi borbeni komplet, klase opskrbnih sredstava i osnovni komplet.*)

priprema ukrcaja desanta (*mounting*) (NATO) – Sve pripreme učinjene u područjima pripreme u očekivanju operacije/djelovanja. Uključuje prikupljanje u području pripreme, pripremu i održavanje sredstava, kretanje prema točkama ukrcavanja i na kraju ukrcavanje na brodove, splavi ili zrakoplove.

pripremljena obrana (*deliberate defense*) (NATO) – Obrana obično organizirana kada smo izvan dodira s neprijateljem ili kada se ne očekuje skori dodir s neprijateljem, a ima dosta vremena za organizaciju obrane. Normalno uključuje intenzivno utvrđivanje izradbom zaklona, utvrda i komunikacijskih sustava. (*Vidi obrana, obrana u dubini i prednja obrana.*)

pripremljeni napadaj (*deliberate attack*) (NATO) – Oblik navalnoga djelovanja znakovit po unaprijed planiranoj i usklađenoj uporabi vatrene moći i manevra za približavanje neprijatelju i njegovo uništavanje ili zarobljavanje. (SAD) – Planirani i pažljivo usklađeni i isprobani napadaj sa svim potrebnim elementima, temeljen na detaljnom izviđanju, prosudbi raspoloživih obavještajnih podataka i relativne borbene snage, raščlambi raznolikih inačica djelovanja, te na drugim čimbenicima koji utječu na opće stanje. Općenito se provodi protiv dobro organizirane obrane kada brzi napadaj nije moguć ili je doživio neuspjeh. (*Vidi napadaj.*)

pripremljeni prijelaz (*deliberate crossing*) (NATO) – Prijelaz vodene zapreke koji traži obimno planiranje i detaljnu pripremu. Provodi se protiv dobro organizirane obrane kada brzi prijelaz nije uspio ili nije moguć. Normalno zahtijeva detaljno izviđanje, velik broj obavještajnih podataka, detaljno planiranje, pripremu, centralizirani nadzor i intenzivne probe. (*Vidi brzi prijelaz rijeke, mostobran, crta mostobrana i prijelaz rijeke.*)

pripremljeni prodor (*deliberate breaching*) (NATO) – Sustavno planirano i provedeno stvaranje prolaza u minskom polju ili čišćenje puta kroz zapreku. Provodi se kada nije moguće ili nije potrebno prijeći zapreku iz pokreta (u hodu) ili kada nije uspio nasrtajni/brzi prodor. Pripremljeni se prodor odlikuje detaljnim planiranjem i pripremom te se provodi uporabom svih raspoloživih izvora. (*Vidi nasrtaj, nasrtajni /brzi prodor, prodor, prodor iz pokreta i snaga za prodor.*)

pripremljeno zadimljivanje (*deliberate smoke*) – Uporaba dima znakovita po integriranom planiranju i produženom trajanju dimne potpore.

priprema vatra (*preparation fire*) (NATO) – Vatra koja se otvara na ciljeve u pripremi nasrtaja. Obično uključuju (ako su raspoložive) topničke vatre, minobacačke vatre, mornaričke vatre i blisku zračnu potporu za uništavanje, neutraliziranje, narušavanje ili gušenje neprijateljske obrane te za narušavanje sustava zapovijedanja i veza. (*Vidi topnička priprema.*)

pripremna zapovijed – PRIZAP (*warning order – WARNO*) (NATO) –

1. Uvodna obavijest o djelovanju ili zapovijedi koja slijedi. Obično se izdaje u obliku kratke usmene ili pisane poruke, a oblikovana je na način koji podređenima daje dovoljno vremena za izradbu potrebnih planova i provedbu priprema.
2. Planska smjernica koja opisuje situaciju, dodjeljuje snage i izvore, uspostavlja zapovjedne odnose, daje druge početne planske naputke i pokreće proces planiranja zadaće podređene postrojbe.

prirodno okruženje (*natural environment*) – Ljudski ekosustav koji uključuje i fizičke i biološke sustave koji daju izvore (čist zrak, čista voda, zdravo okruženje, dovoljno hrane) potrebne za održavanje produktivnog ljudskog života. U prirodno su okruženje uključene i tvorevine koje je napravio čovjek, kao što su objekti za pročišćavanje vode i prirodni kulturni izvori.

privatne dragovoljačke organizacije – PDO (*private voluntary organizations – PVO*) – Privatne, neprofitne organizacije za humanitarnu pomoć uključene u aktivnosti pružanja pomoći. Pojam se često rabi kao istoznačnica za “nevladine organizacije”. (*Vidi nevladine organizacije.*)

D–

proba (*rehearsal*) – Proces vježbanja plana prije njegove stvarne provedbe. Probe pomažu postrojbama u razjašnjavanju sheme manevra, sinkronizaciji borbenih operativnih sustava, usmjeravanju podređenih na položaje i djelovanja drugih postrojbi te vježbanju svih mogućih ograna i nastavaka temeljnog plana s matrice odlučivanja. Ne bi se trebalo dopustiti da proba skrene u ratnu igru. Ako zapovjednik uoči probleme sa sinkronizacijom on treba zapovjediti provedbu probe nakon što su sva pitanja riješena kako bi osigurao da svi sudionici jasno razumiju tražene akcije. (*Vidi izuješće za potvrđivanje, povratno izuješćivanje i ratna igra.*)

probijanje (*penetration*) (NATO) – U operacijama/djelovanjima na kopnu, oblik navalnog manevra kojim se teži probiti kroz neprijateljske obrambene položaje, proširiti stvoreni prolaz, te razoriti neprekidnost njegovih položaja. (*Vidi izbori manevra.*)

C–

probijanje iz okruženja (*breakout*) – Operacija/djelovanje koju provodi okružena snaga za ponovno dobivanje slobode kretanja ili uspostavljanja dodira s vlastitim snagama izvan okruženja. Razlikuje se od ostalih napadaja samo po tome što se istodobno mora provoditi obrana na drugim dijelovima kružne obrane. (*Vidi glavnina, lomiti, okruženje, slijediti i podupirati te zaštitnica.*)

probna točka (*registration point*) (NATO) – Zemljišni oblik ili druga određena točka na kojoj se prilagođava vatra u svrhu dobivanja ispravki vatrenih podataka.

probna vatra (*registration fire*) (NATO) – Vatra koja se provodi da bi se dobili točni podatci za kasnije uspješno djelovanje po ciljevima.

probaj (*breakthrough*) – Lomljenje neprijateljske prednje obrane nastalo kao ishod probijanja, a čime se omogućuje prolazak snaga za iskorištavanje uspjeha napadaja. (*Vidi gonidba, iskorištavanje uspjeha napadaja i napadaj.*)

prodor iz pokreta (*in-stride breach*) – Vrsta prodora koju rabe manevarske postrojbe kako bi brzo svladale neočekivane ili slabo branjene taktičke zapreke. Manevarske bojne i satnije namjenski se organiziraju sa snagama i sredstvima potrebnim za provedbu neovisnih djelovanja na izradbi prolaza. To uključuje tenkove čistače, inženjeriju, prioritet topničke, minobacačke i bliske zračne potpore, zračnu obranu i sredstva za zadimljivanje. (*Vidi pripremljeni prodor i prodor.*)

prodor/prodrijeti (*breach*) – Taktička zadaća u kojoj se sve raspoložive snage i sredstva upotrebljavaju za probijanje ili osiguranje prolaza kroz neprijateljsku obranu, zapreku, minsko polje ili utvrdu.

prognoza vjetra za uporabu kemijskog oružja (*chemical downwind message – CDM*) – Vremenska prognoza koja vrijedi za tri dvosatna razdoblja (6 sati). Predviđa smjer vjetra, brzinu vjetra, zračnu stabilnost, vlažnost, temperaturu zraka i ostale važne vremenske čimbenike. (*Vidi dekontaminacija i stupanj zaštite od kemijskog i biološkog oružja.*)

program ciljeva (*program of targets*) – Broj planiranih ciljeva slične prirode. Program ciljeva identificiran prema kodiranom imenu može biti pokrenut po zahtjevu, u određeno vrijeme ili ako dođe do određenog događaja. Na ciljeve se djeluje unaprijed određenim redosljedom.

projekcija moći (*power projection*) – Sposobnost nacije da primijeni sve ili neke instrumente nacionalne moći (diplomatske, gospodarske, informacijske ili vojne) za odgovor na krizu, doprinos odvratanju i za jačanje regionalne stabilnosti.

projekcija snaga (*force projection*) – Kretanje vojnih snaga s prostora matične države ili zemljopisnog područja/ratišta kao odgovor na zahtjeve rata ili operacija stabilnosti i potpore u nekoj drugoj državi. Operacije/djelovanja projekcije snaga protežu se od mobilizacije i razvoja snaga do ponovnog povratka snaga u matičnu državu ili zemljopisno područje/ratište i do demobilizacije. Projekcija snaga obuhvaća sljedećih osam faza: mobilizacija, predrazvojne aktivnosti, razvoj, operacije ulaza u određenu državu, borbene operacije/djelovanja, svršetak rata i operacije/djelovanja nakon sukoba, povratak i rekonstitucija snaga te demobilizacija.

prolaz (*lane*) – Put kroz neprijateljsku ili našu zapreku koji omogućuje siguran prolaz snaga. Prolaz za kopnene snage je najmanje 1 metar širok i može se dalje proširivati. Označava se trakom za obilježavanje uzduž svoje središnje crte. Jednostruki prolaz za vozila širok je najmanje 8 metara; dvostruki je širok najmanje 15 metara. (*Vidi i međuprostor.*)

prolaz kroz crte (*passage of lines*) (NATO) – Djelovanje u kojem se jedna snaga kreće prema naprijed ili nazad kroz borbene položaje druge snage s namjerom uspostavljanja dodira s neprijateljem ili izlaskom iz dodira.

(SAD) – Prolaz jedne postrojbe kroz položaje druge postrojbe, kao kada se dijelovi snage za pokrivanje povlače kroz prednji kraj područja glavne bitke ili kada snaga za iskorištavanje uspjeha napadaja prolazi kroz elemente snaga koje su provele početni napadaj. Prolaz može biti određen kao prolaz preko crta unaprijed i unazad. (*Vidi točka prolaza.*)

prometna nadzorna točka – PNT (*traffic control point – TCP*) – Mjesto na kojem se nadzire promet bilo vojnomo policijom bilo mehaničkim sredstvima.

prometnost (*trafficability*) (NATO) – Sposobnost zemljišta da podnosi promet. Ukazuje na opseg do kojeg će zemljište dopustiti neprekidno kretanje bilo kojeg ili svih vrsta prometa.

propaganda (*propaganda*) – Bilo koji oblik komunikacije u potpori nacionalnih ciljeva oblikovan za utjecanje na mišljenja, osjećaje, stavove ili ponašanje bilo koje skupine u korist pokretača propagande, izravno ili neizravno. D- D- D-

propisani borbeni komplet (*prescribed load*) – Količina prijeko potrebnih borbenih opskrbnih sredstava i pričuvnih dijelova (osim streljiva) koju odobravaju zapovjednici operativnih sastava. Mora se nalaziti u postrojbama, a nose je pojedinci ili se nalazi na vozilima postrojbe. Propisani se borbeni komplet neprekidno obnavlja kako se troši.

propusna moć puta (*route capacity*) (NATO) –

1. Najveći prometni protok vozila u jednom smjeru na najograničenijoj točki puta.
2. Najveći broj metričkih tona koji se može prevesti u jednom smjeru na određenom putu u jednom satu. To je umnožak najvećeg prometnog protoka vozila i prosječne nosivosti vozila koja se kreću po putu.

proračunata točka zračnog izbacivanja – PTZI (*computed air release point – CARP*) – Proračunati zračni položaj u kojem se izbacuje prvi padobran s teretom kako bi se prizemljio u određenoj točki.

prosječna potrošnja (*consumption rate*) (NATO) – Prosječna količina potrošnje određenog sredstva tijekom danog vremena, iskazana najpogodnijim jedinicama mjere.

prosudba atomskih šteta (*nuclear damage assessment*) (NATO) – Utvrđivanje šteta kod pučanstva, snaga i izvora nastalih učincima stvarnog atomskog napadaja. Provodi se tijekom i nakon napadaja. Ne uključuje funkciju ocjenjivanja operativne važnosti atomske štete.

prosudba borbene štete – PBŠ (*battle damage assessment – BDA*) (NATO) – Pravodobna i precizna ocjena štete nastale djelovanjem vojne snage, bilo smrtonosne ili nesmrtonosne, na određenom cilju ili objektu. Prosudba borbene štete može se primijeniti na uporabu svih vrsta oružnih sustava (zračnih, kopnenih, pomorskih i oružnih sustava specijalnih snaga) u cjelokupnom nizu vojnih operacija/djelovanja. To je prvenstveno obavještajna odgovornost koja traži ulazne podatke od posluga oružnih sustava. Sastoji se od prosudbe fizičke štete, prosudbe funkcionalne štete i prosudbe sustava za pronalaženje i praćenje ciljeva.

prosudba područja (*area assessment*) – U nekonvencionalnom ratovanju, skupljanje određenih informacija koje određuje zapovjednik, a koje počinje odmah nakon ubacivanja snaga u neprijateljsko područje. To je neprekidno djelovanje koje potvrđuje, ispravlja, pobija ili dodaje obavještajne informacije dobivene iz studije područja i drugih izvora prije ubacivanja snaga.

prosudba rizika (*risk assessment*) – Određivanje i prosudba opasnosti (prva dva koraka u procesu upravljanja rizikom). (*Vidi upravljanje rizikom.*)

prosudba štete (*damage assessment*) (NATO) –

1. Određivanje učinaka napadaja na ciljeve.
2. Određivanje učinaka otkrivanja klasificiranih/tajnih informacija po nacionalnu sigurnost. (*Vidi prosudba borbene štete.*)

protok (*throughput*) – Prosječna količina tereta ili putnika koja može dnevno proći kroz luku od dolaska u luku do ukrcanja na brod ili zrakoplov, ili od silaska s broda ili zrakoplova do izlaska iz lučkog kompleksa. Protok se obično izražava u tonama ili brojem putnika. Ograničenja u primitku i skladištenju mogu utjecati na konačan protok.

protuizvidanje (*counterreconnaissance*) – Sve mjere koje se poduzimaju za sprječavanje neprijateljskog izvidanja naših snaga, područja ili mjesta.

protuminska djelovanja (*countermine*) (NATO) – Aktivirati glavni naboj u mini udarom bliske eksplozije druge mine ili neovisnog eksplozivnog naboja.

(SAD) – Djelovanja poduzeta za otkrivanje, obilazak, svladavanje, obilježavanje, izvješćivanje i uklanjanje neprijateljskih mina ili minskih polja.

protumjere (*countermeasures*) – Akcije koje se poduzimaju za suprotstavljanje ugrozama, prijetnjama ili rizicima. (*Vidi upravljanje rizikom.*)

protunapadaj (*counterattack*) (NATO) – Napadaj dijela ili čitave obrambene snage protiv neprijateljskih napadajnih snaga, s točno određenom svrhom ponovnog osvajanja izgubljenog zemljišta, odsijecanja ili uništavanja neprijateljskih prednjih postrojbi, te s općim ciljem sprječavanja neprijatelja u ostvarenju njegove svrhe napadaja. Kod provedbe upornih obrambenih operacija /djelovanja provodi se da bi se povratili borbeni položaji i usmjeren je na ograničene ciljeve.

(SAD) – Napadaj pričuvom ili manje uporabljenim prednjim dijelom snaga koji se provodi nakon što neprijatelj otpočne svoj napadaj, nakon što je zapovjednik utvrdio gdje je neprijatelj glavni napor ili kada se odlučnom obranom stvorio neprijateljski bok pogodan za napadaj. (*Vidi napadaj i obrana.*) C-

protuobavještajno djelovanje – PObD (*counterintelligence – CI*) – Prikupljene informacije i aktivnosti koje se provode za zaštitu od špijunaže, drugih obavještajnih aktivnosti, sabotaža ili atentata koje provode strane vlade, strane organizacije, strane osobe ili su u njihovom interesu, ili za zaštitu od međunarodnih terorističkih aktivnosti. (*Vidi borbena obavještajno znanje, sabotaža i sigurnost operacija/djelovanja.*)

protupobuna (*counterinsurgency*) – One vojne, paravojne, političke, gospodarske, psihološke i civilne akcije koje poduzima vlada za poražavanje pobune u svojoj zemlji.

protupodmornički štit (*antisubmarine screen*) (NATO) – Raspored brodova i/ili zrakoplova za zaštitu štitičene mornaričke postrojbe od napadaja neprijateljskih podmornica.

protupodmorničko djelovanje (*antisubmarine action*) (NATO) – Djelovanje jednog ili više protupodmorničkih brodova ili zrakoplova, ili njihovo zajedničko djelovanje, protiv određene neprijateljske podmornice.

protupodmorničko pretraživanje (*antisubmarine search*) (NATO) – Sustavno pretraživanje određenog područja radi otkrivanja podmornice za koju se zna ili sumnja da se nalazi negdje u tom području.

protupodmorničko ratovanje (*antisubmarine warfare*) (NATO) – Operacije/djelovanja koje se provode radi onemogućavanja neprijatelja u djelotvornoj uporabi svojih podmornica.

protuterorizam (*antiterrorism*) – Obrambene mjere koje se rabe za smanjenje osjetljivosti pojedinaca i vlasništva na teroristička djela, uključujući i ograničeni odgovor od strane vojnih snaga. (*Vidi borba protiv terorizma.*)

protuvatra (*counterfire*) (NATO) – Vatra namijenjena za uništavanje ili neutraliziranje neprijateljskih oružja.
(SAD) – Vatre koje se provode na cijelom bojištu radi napadaja na sve neprijateljske sustave vatrene potpore. Dvije vrste protuvatre su aktivne vatre (otvaraju se prije nego što neprijatelj otpočne sa svojim vatrama) i reaktivne vatre (otvaraju se nakon što je neprijatelj otpočeo sa svojim vatrama.) (*Vidi vatrene zadaća.*)

protuvatrena priprema (*counterpreparation fire*) (NATO) – Intenzivna, unaprijed planirana vatra koja se provodi kad se otkrije neizbježnost neprijateljskog napadaja. Namijenjena je za razbijanje neprijateljskih postroja, remećenje neprijateljskog sustava zapovijedanja, veza i motrenja, smanjenje učinkovitosti neprijateljske topničke pripreme te za slabljenje neprijateljskog navalnog duha. (*Vidi vatra.*)

protuzračne operacije/djelovanja (*counterair*) – Zračne operacije/djelovanja koje se provode radi postizanja i održavanja željenog stupnja zračne nadmoći uništenjem ili neutralizacijom neprijateljskih snaga. Mogu biti i navalne i obrambene. Navalne se provode na cjelokupnom neprijateljskom teritoriju i obično se provode na poticaj naših snaga. Obrambene se provode u blizini našeg teritorija ili na njemu i obično su odgovor na djelovanja neprijateljskih zračnih snaga.

provedbena matrica (*execution matrix*) – Grafički i redosljedni prikaz kritičnih zadaća i odgovornih postrojbi po fazama taktičkog djelovanja, a služi kao stožerna alatka.

provedbena snaga (*implementation force – IFOR*) – Namjenski organizirana vojna snaga koja provodi međunarodni dogovor ili sporazum. Provodi zadaće koje su definirane u dogovoru ili sporazumu. Te zadaće mogu uključiti mirovne operacije, pomoć u izgradnji države, nametanje mira i humanitarnu pomoć. (*Vidi mirovne operacije i operacije stabilnosti i potpore.*)

provedivost (*feasibility*) – Kriterij pregleda operativnog plana. Određuje mogu li se dodijeljene zadaće provesti s raspoloživim izvorima. (*Vidi prihvatljivost, prikladnost, primjerenost i potpunost.*)

prvenstvo (*precedence*) –

- veze** – Oznaka dana poruci koja pokazuje osoblju veze relativni redosljed u radu s porukom, a primatelju poruke red po kojem se poruka mora pohraniti. Primjeri prvenstva veze po razinama su bezodložno (*flash*), trenutno (*immediate*), prioritetno (*priority*) i rutinsko (*routine*).
- izviđanja** – Slojna oznaka koju dodjeljuje postrojba koja traži provedbu nekoliko izvidničkih zadaća, kako bi ukazala na relativni redosljed važnosti zadaća prema uspostavljenim prioritetima.

prvi strategijski postroj (*first strategic echelon*) (HR) – Stožeri, zapovjedništva i postrojbe OS RH koje su spremne u cjelini ili jednim svojim dijelom za provedbu borbenih i drugih zadaća sa stalnim sastavom. Namijenjen je za odvratanje, sprječavanje i odgovor na vojnu ugrozu, osiguravanje potrebnog vremena za mobilizaciju, operativni razvoj i uporabu drugog strategijskog postroja te ustrojavanje pokretnih snaga za brzo raspoređivanje. Temelj I. strategijskog postroja čine GS OS RH, zapovjedništva ZP, HRM, HRZ i PZO, gardijske brigade, zdruk, pristožerne postrojbe, flota, zrakoplovne baze, brigada ZMIN i odabrane pričuvne brigade. Operativnu raspoloživost postižu planom spremnosti, planom uzbunjivanja i mobilizacijom odabrane pričuve. (*Vidi drugi strategijski postroj.*)

psihološke operacije – PSIHOP (*psychological operations – PSYOP*) – Planirane operacije za prijenos odabranih informacija na strano slušateljstvo da bi se utjecalo na njihove osjećaje, motive, objektivno prosuđivanje i u konačnici na ponašanje stranih vlada, organizacija, skupina i pojedinaca. Svrha psiholoških operacija je potaknuti ili pojačati strane stavove i ponašanje pogodno za postizanje političkih i vojnih ciljeva pokretača psiholoških operacija. D-

psihološko ratovanje (*psychological warfare*) – Planirana uporaba propagande i drugih psiholoških djelovanja s temeljnom svrhom utjecaja na mišljenja, osjećaje, stavove i ponašanje stranih neprijateljskih skupina na način koji podupire postizanje nacionalnih ciljeva.

put (*route*) (NATO) – Propisani smjer kojim se treba kretati od određene polazne točke do određenog odredišta.

put najmanjeg rizika – PNR (*minimum-risk route – MRR*) – Privremeni koridor definiranih dimenzija preporučen za uporabu vrlo brzih zrakoplova koji predstavlja najmanje poznate opasnosti za zrakoplove koji prolaze kroz borbenu zonu na malim visinama. Mora ga odobriti ovlašteno zapovjedništvo/osoba za nadzor zračnog prometa, a izbjegava mjesta rasporeda topništva, oružja za zračnu obranu, slijetne zone, prednje točke za opskrbu streljivom i gorivom te aerodrome i helidrome kopnene vojske.

put od oblica (*corduroy road*) – Put napravljen ili pojačan položenim trupcima ili daskama okomitim na smjer putovanja. Obično se radi kada je put teško prohodan, blatan, pun snijega ili prolazi kroz močvaru.

put s ograničenim pristupom (*limited access route*) (NATO) – Jednosmjerni put s jednim ili više ograničenja koji onemogućuju njegovu uporabu za sav vojni promet. (*Vidi glavni opskrbeni put i pomoćni opskrbeni put.*)

putna blokada (*road block*) (NATO) – Zapreka (obično pokrivena vatrom) namijenjena za blokiranje ili ograničavanje kretanja neprijateljskih vozila po putu.

putna točka – PT (*way point*) –

- U zračnim operacijama/djelovanjima točka ili niz točaka u prostoru prema kojima zrakoplov može biti usmjeren.
- Određena točka ili niz točaka pohranjen u sustavu globalnog pozicioniranja ili drugim sustavima za elektroničku navigacijsku pomoć za olakšavanje kretanja.

R

radarske smetnje (*clutter*) – Neprekidni odrazi, oblaci ili druge atmosferske jeke na radarskom ekranu.

radiac (NATO) – Kratica riječi *radioactivity, detection, indication, and computation* (radioaktivnost, otkrivanje, ukazivanje i izračunavanje). Rabi se kao sveobuhvatni pojam za označavanje razno-likih vrsta radioloških mjernih instrumenata ili opreme. (Riječ se rabi kao pridjev.)

radio lociranje (*radio fix*) (NATO) –

1. Određivanje mjesta radio odašiljača pomoću podataka o smjerovima dobivenih od dva i više radio goniometara tako da se mjesto odašiljača nalazi u točki presjeka dobivenih smjerova.
2. Mjesto broda ili zrakoplova određivanjem smjera radio signala koji se upućuju brodu ili zrakoplovu s dvije ili više odašiljačkih postaja čija su mjesta poznata.

radio šutnja (*radio silence*) (NATO) – Stanje u kojem su svi ili određeni radio uređaji sposobni za odašiljanje isključeni.

(SAD) – Kod kombiniranih, združenih ili međugranskih komunikacija bit će precizno određene frekvencije i/ili vrste opreme na koje se odnosi radio šutnja.

radio šutnja sa slušanjem (*radio listening silence*) – Situacija u kojoj su radio uređaji uključeni i neprekidno praćeni sa strogim kriterijem kada je radio postaji u radio mreži dopušteno prekinuti šutnju. Na primjer “održavati radio šutnju sa slušanjem dok se ne uspostavi fizički dodir s neprijateljem”. (*Vidi radio šutnja.*)

radioaktivne oborine (*fallout*) (NATO) – Radioaktivne čestice nastale atomskom eksplozijom koje padaju na zemlju iz atomskog oblaka u obliku uglavnom određenom čimbenicima vjetra. (*Vidi i doza zračenja, opasno područje niz vjetar, primljena doza zračenja i stanje ozračenosti.*)

radiološko izviđanje (*radiological survey*) (NATO) – Usmjereni napor na utvrđivanju raspodjele doza zračenja u određenom području. (*Vidi ABK izviđanje.*)

radni okvir bojišta (*battlefield framework*) – Ukupna struktura bojišta koja se na taktičkoj razini rata sastoji se od četiri međupovezane sastavnice: područja interesa, područja operacija/djelovanja, borbenog prostora i organizacije bojišta. Radni okvir bojišta pruža način na koji zapovjednici povezuju svoje snage s neprijateljem u odnosu na vrijeme, prostor i svrhu. Primjenjuje i kod slijednih (linearnih) bojišta i kod isprekidanih bojišta. (*Vidi borbeni prostor, područje interesa, područje operacija/djelovanja i područje utjecaja.*)

rana upozorba (*early warning*) (NATO) – Rano upoznavanje o lansiranju ili dolasku nepoznatog oružja ili nosača oružja. (*Vidi zračna obrana.*)

rana zračna upozorba i nadzor (*airborne early warning and control*) (NATO) – Zračno motrenje i nadzor kojeg pruža zrakoplov za ranu upozorbu opremljen s radarima i sredstvima veze za nadzor sustava oružja.

ranjen u akciji (*wounded in action – WIA*) – Kategorija žrtve koja se odnosi na osobu koja je žrtva neprijateljske akcije, osim žrtve terorističke aktivnosti, koja je povrijeđena ili ranjena zbog vanjskih razloga. Pojam obuhvaća sve vrste rana i drugih povreda nastalih tijekom akcije. Uključuju lomove, opekline, modrice, učinke kemijskih i bioloških otrova i učinke izlaganja ionizirajućem zračenju. Stanje žrtve može biti: vrlo ozbiljno bolestan ili ozlijeđen, ozbiljno bolestan ili ozlijeđen, onesposobljavajuća bolest ili ozljeda ili lakše ozlijeđen.

raseljena osoba (*displaced person*) (NATO) – Civil koji se ne svojom voljom nalazi izvan nacionalnih granica svoje države.

raspodjela opskrbnih sredstava na opskrbnoj točki (*supply point distribution*) – Metoda raspodjele opskrbnih sredstava postrojbama na opskrbnoj točki, krajnjoj točki željezničke ili kamionske dostave. Nakon toga postrojba premješta/prevozi opskrbna sredstva u svoje područje svojim prijevoznim sredstvima.

raspodjela opskrbnih sredstava preskokom (*throughput distribution*) –

1. Preskok jedne ili više razina opskrbe u opskrbnom sustavu kako bi se izbjeglo višestruko manipuliranje sa sredstvima na raznim razinama.
2. Pojam koji se rabi za opisivanje otpreme opskrbnih sredstava iz polazišnih točaka što je moguće više prema naprijed zaobilazeći logističke razine koje se nalaze između polazišne točke i korisnika (primjerice iz opskrbne točke brigade izravno do opskrbne točke satnije preskačući bojnu).

raspodjela u postrojbi (*unit distribution*) – Metoda raspodjele opskrbnih sredstava kojom se postrojbi izdaju opskrbna sredstva u njenom području s prijevozom koje daje opskrbna postrojba /organizacija.

raspodjela za planiranje (*apportionment*) –

1. U općem smislu, raspodjela ograničenih izvora između konkurentskih zahtjeva za njihovom uporabom u sklopu planskog procesa za određivanje njihove dodjele. Specifične raspodjele za planiranje (na primjer, zračnih naleta ili snaga za planiranje) označene su kao raspodjela zračnih naleta i raspodjela snaga za planiranje.
2. Određivanje dodjele ukupnog očekivanog napora po postotcima ili po prioritetu koja se treba dati različitim zračnim operacijama/djelovanjima ili zemljopisnim područjima za određeno vrijeme. (*Vidi dodjela.*)

raspored (*disposition*) (NATO) –

1. Rasprostranjenost elemenata postrojbe unutar područja, obično točno mjesto zapovjedništva svake postrojbe i borbeni raspored njemu podređenih snaga.
2. Propisano raspoređivanje mjesta koje trebaju zaposjesti pomorski postroji ili pojedinačni flotni brodovi radi različitih zadaća, kao što su krstarenje, prilaz, održavanje dodira i bitka.
3. Propisano raspoređivanje svih taktičkih zrakoplovnih postrojbi u jednom letu. (*Vidi raspoređenje i razvoj.*)

raspored ciljeva (*schedules of targets*) (NATO) – U topničkoj potpori pojedinačni ciljevi, skupine ili nizovi ciljeva na koje će se otvarati vatra točno određenim redosljedom sukladno točno određenom programu. (*Vidi program ciljeva.*)

raspored ciljeva (*target array*) – Grafički prikaz neprijateljskih snaga, osoblja i objekata u određenoj situaciji, praćeno raščlambom ciljeva.

raspored kretanja (*movement schedule*) – Raspored napravljen za praćenje svakog odvojenog dijela, bilo da je to potreba za snagom, povećanje tereta ili osoblja ili prijevozno sredstvo. Raspored odražava dodjelu posebnih prijevoznih sredstava (kao što je zrakoplov ili brod) koja će se rabiti za kretanje osoblja i tereta. Vremena dolaska i odlaska u zračne i pomorske luke te na druga mjesta detaljno se navode kako bi se prikazao tijek i opterećenje na svakom mjestu. Rasporedi kretanja dovoljno su detaljni da bi podržali provedbu plana.

raspored vatre (*schedule of fire*) – Skupine ili nizovi vatri koji se otvaraju prema točno određenom redosljedu sukladno točno određenom programu. Vrijeme početka ostvarivanja rasporeda vatre može biti po zahtjevu. U svrhu identifikacije, rasporedi mogu dobiti kodno ime ili neku drugu oznaku.

raspoređena opskrba sredstva (*scheduled supplies*) – Potrebe koje se razumno mogu predvidjeti. Za raspoređena opskrba sredstva korisnik obično neće podnositi zahtjev za popunu. Potrebe se temelje na jačini postrojbe, brojnosti opreme, predviđanjima i čimbenicima dnevnog utroška. Klase opskrbenih sredstava I, III (cisterne), V i VI obično se smatraju raspoređenim opskrbnim sredstvima.

raspoređena vatra (*scheduled fire*) (NATO) – Vrsta unaprijed određene vatre koja se ostvaruje u unaprijed određeno vrijeme.

raspoređeni cilj (*scheduled target*) (NATO) – U topničkoj potpori planirani cilj na koji će se vatra ostvariti u određeno vrijeme. (*Vidi cilj po zahtjevu.*)

raspršenje (*dispersion*) (NATO) –

1. Razbacani uzorak pogodaka bombi ili projektila ispaljenih iz istog oružja ili skupine oružja s istim vatrenim podacima.
2. Kod topništva zračne obrane raspršenje pogodaka po dometu i odstupanje od glavne točke eksplozije.
3. Širenje ili odvajanje snage i njezinih dijelova kako bi se smanjila ranjivost na neprijateljska djelovanja.
4. U kemijskim ili biološkim djelovanjima, širenje bojnih otrova u tekućem ili aerosolnom obliku.
5. Kod padobranskog desanta razbacanost osoblja i/ili tereta u zoni iskakanja.

rasuti teret (*bulk cargo*) – Onaj teret koji se općenito prevozi u vozilima čiji je prostor za teret (sanduk) jedini vanjski kontejner (ambalaža). Obično se radi o tekućinama, rudi i zratom teretu (pijesak, šljunak, žitarice i slično).

raščlamba ciljeva (*target analysis*) (NATO) – Istraživanje mogućih ciljeva za utvrđivanje vojne važnosti, prioriteta napadaja i oružja potrebnih za postizanje željene razine oštećenja ili nanošenja gubitaka. (*Vidi otkrivanje i praćenje cilja.*)

raščlamba usmjerena na cilj (*target oriented analysis*) – Raščlamba početnih ciljnih točaka izabranih za određivanje sposobnosti raspoloživih oružnih sustava za napadaj na potvrđeni cilj s odgovarajućim oružnim sustavima koji će ispuniti zapovjednikove zahtjeve.

raščlamba zemljišta (*terrain analysis*) (NATO) – Prikupljanje, raščlamba, ocjenjivanje i tumačenje zemljopisnih informacija o prirodnim i umjetnim objektima, kombiniranih s drugim relevantnim čimbenicima kako bi se predvidjeli učinci zemljišta na vojne operacije/djelovanja.

ratna igra (*war game*) (NATO) – Simulacija, bilo kojim sredstvima, vojne operacije/djelovanja koja uključuje dvije ili više suprotstavljenih snaga, uporabom pravila, podataka i postupaka oblikovanih za prikaz stvarne ili pretpostavljene situacije koja se može dogoditi.

ratna postrojba (*war unit*) (HR) – Brigada, samostalna bojna–divizijun, samostalna satnija–bitnica, samostalni vod, ustanova, stožer, zapovjedništvo i uprava koja ima ustroj i osnovnu šifru (nepovnljivi četveroznamenkasti broj koji se daje u svrhu tajnosti i djelotvornosti popune i mobilizacije). (*Vidi stupanj mobilizacijske spremnosti.*)

ratne pričuve (*war reserve stock*) – Tvarna sredstva koja su nagomilana u miru za zadovoljenje povećanih vojnih potreba po izbijanju rata.

ratni zarobljenik – RZ (*prisoner of war – PW*) – Zatočena osoba kako je definirano člancima 4. i 5. Ženevske konvencije (od 12. kolovoza 1949.) koji govore o postupanju s ratnim zarobljenicima. Posebice, osoba koju su, dok se borila pod zapovijedima svoje vlade, zarobile neprijateljske oružane snage. Kao takva, ima pravo na imunitet od zakona države koja ju je zarobila za ratne čine koji ne izlaze iz okvira međunarodnog ratnog prava. Na primjer, ratni zarobljenik može biti bilo koja osoba koja pripada nekoj od sljedećih kategorija osoba koje su pale u neprijateljsko zarobljeništvo: član oružanih snaga ili dragovoljac, osoba koja se nalazi uz oružane snage a da nije njihov pripadnik, pripadnik trgovačke mornarice ili član posade civilnoga zrakoplova koji se nije izborio za bolji tretman ili osobe koje prilikom nastupanja neprijatelja spontano uzimaju oružje da bi mu se suprotstavile.

ratno igranje (*war gaming*) – Proces korak-po-korak akcije, reakcije i protuakcije za vizualiziranje provedbe svake naše inačice djelovanja u odnosu na neprijateljske inačice djelovanja i reakcije. Ono istražuje moguće ogranke i nastavke temeljnog plana koji rezultiraju konačnim planom i točkama odlučivanja za kritične akcije. (*Vidi vizualizacija bojišta.*)

ratno pravo (*law of war*) – Onaj dio međunarodnog prava koji uređuje provedbu oružanih sukoba. (*Vidi pravila djelovanja i pravila interakcije.*)

ratovanje u području zapovijedanja i nadzora (*command and control warfare – C²W*) – Integri-rana uporaba operativne sigurnosti, vojnog obmanjivanja, psiholoških operacija, elektroničkog ratovanja i fizičkog uništenja, uz uzajamnu potporu obavještajnog djelovanja, kako bi uskratili informacije, utjecali, unazadili ili uništili neprijateljske sposobnosti zapovijedanja i nadzora, dok se istodobno od navedenih djelovanja štite te iste sposobnosti kod vlastitih snaga. To je primjena informacijskog ratovanja u vojnim operacijama i podskup je informacijskog ratovanja. Ratovanje u području zapovijedanja i nadzora koristi se uzduž cjelokupnog operativnog kontinuiteta i na svim razinama sukoba. To ratovanje može biti i navalno i obrambeno:

1. **Navalno** – napadaj. Spriječiti učinkovito zapovijedanje i nadzor neprijateljskih snaga uskraćivanjem informacija, utjecanjem, unazađenjem ili uništenjem njegova sustava zapovijedanja i nadzora.
2. **Obrambeno** – zaštita. Održavati učinkovito zapovijedanje i nadzor nad vlastitim snagama iskorištenjem vlastitih prednosti ili poništenjem neprijateljskih napora da prikupi informacije, utječe, unazađuje ili uništava naš sustav zapovijedanja i nadzora. (*Vidi informacijsko ratovanje.*)

ratovanje usmjerenom energijom – RUE (*directed-energy warfare – DEW*) – Vojna djelovanja koja uključuju uporabu oružja i naprava s usmjerenom energijom, protumjere koje će dovesti do oštećenja ili uništenja neprijateljske opreme, objekata ili osoblja, ili određivanje, iskorištavanje, smanjivanje ili sprječavanje neprijatelja da se koristi elektromagnetskim spektrom njegovim oštećenjem, uništenjem ili ometanjem. Uključuje i mjere zaštite vlastite opreme, objekata i osoblja i zadržavanje sposobnosti uporabe vlastitog elektromagnetskog spektra. Oružja s usmjerenom energijom rabe se na sličan način kao i oružja za izravnu vatru. (*Vidi izravna vatra i usmjeren energija.*)

razasuta mina (*scatterable mine*) (NATO) – Kod ratovanja na kopnu, mina postavljena izvan klasičnog rasporeda postavljanja, a napravljena tako da se može postavljati pomoću zrakoplova, topništva, raketa, zemaljskih sprava za izbacivanje ili ručno. Kada se jednom postavi, obično ima ograničeno vrijeme trajanja (najčešće do samouništenja).

razina neznatnog rizika (*negligible risk levels*) – Razina kontaminacije koja će dovesti do blagog smanjenja sposobnosti kod ne više od 5% nezaštićenih vojnika koji rade 12 sati neprekidno udaljeni 1 metar od kontaminiranih površina.

razine ugroze naše pozadine (*rear area threat levels*) – Razine odgovora na aktivnosti ugroze.

- I. **razina** Ugroze koje se mogu poraziti mjerama samoobrane baze ili skupina baza. To su obično aktivnosti agenata pod neprijateljskim nadzorom, sabotaze koje čine neprijateljski simpatizeri i aktivnosti terorističkih organizacija.

II. razina Ugroze koje premašuju sposobnosti samoobrane baze ili skupine baza ali ih mogu poraziti snage za odgovor, obično vojna policija uz vatrenu potporu. To su obično diverzantska djelovanja, sabotaze i izvidničke zadaće koje provode taktičke postrojbe manje od bojne.

III. razina Ugroze koje od zapovjednika traže odluku o uporabi višerodne taktičke borbene snage za njihovo poražavanje. Ugroze su obično padobransko–desantne, helikoptersko–desantne i pomorsko–desantne operacije/djelovanja ili ubacivanje postrojbi razine bojne i više. (*Vidi snage za odgovor u našoj pozadini i taktička borbena snaga.*)

razmak između vozila (*vehicle distance*) (NATO) – Udaljenost između vozila u koloni koja se mjeri od zadnjeg dijela jednog vozila do prednjeg dijela vozila koje se nalazi iza njega. (*Vidi hodna kolona.*)

razriješiti (*deconflict*) – Pomiriti ili riješiti sukob u odgovornosti, području operacija/djelovanja, zračnom prostoru ili interesima kako bi se operacije/djelovanje provele bez neželjenih suvišnosti ili nanošenja samogubitaka. (*Vidi granica, izvješćivanje o ratnoj zadaći, područje nadzora zračnoga prostora i područje operacija/djelovanja.*)

razvoj (*deployment*) –

1. Kretanje snaga unutar područja operacija/djelovanja.
2. Raspoređivanje snaga u borbeni poredak za bitku.
3. Premještanje snaga i stvari u željena područja operacija/djelovanja.
4. Aktivnosti potrebne za pripremu i kretanje snage i njezine opreme i opskrbnih sredstava u područja operacija/djelovanja kao odgovor na krizu ili prirodnu katastrofu. (*Vidi projekcija snaga.*)

razvoj baze (*base development*) (NATO) – Pобољшanje ili proširenje izvora i objekata u području ili na određenom mjestu za potporu vojnih operacija/djelovanja. (*Vidi baza.*)

razvojačena zona – RZ (*demilitarized zone – DMZ*) (NATO) – Određeno područje u kojem je zabranjeno raspoređivanje ili koncentracija vojnih snaga, kao i zadržavanje ili uspostavljanje vojnih baza ili objekata bilo koje vrste.

(SAD) – Prostor stvoren za neutralizaciju određenih područja od posjedanja vojnim snagama i vojnih aktivnosti. Općenito govoreći, to su područja na koja obje strane polažu pravo, a gdje bi nadzor jedne od njih nad tim područjima predstavljao izravnu ugrozu druge strane. Snage treće strane obično se ne nalaze u tim područjima, a prostor nadziru motriteljski timovi ophodnjama ili s motrilačkih mjesta. (*Vidi tampon–zona i zona razdvajanja.*)

redosljed sata–X (*X–hour sequence*) – Prošireni redosljed događaja pokrenut satom–X koji omogućuje postrojbi da se usredotoči na planiranje za moguću izvanrednu operaciju/djelovanje, uključujući i pripreme za razvoj.

regeneracija (*regeneration*) – Ponovno stvaranje postrojbe zamjenom velikog broja osoba, opreme i opskrbnih sredstava, uključujući ponovno uspostavljanje zapovijedanja i nadzora te provedbu obuke u važnim zadaćama za novostvorenu postrojbu. (*Vidi rekonstitucija i reorganizacija.*)

regulacija cestovnog prometa (*highway regulation*) – Planiranje, izradba rasporeda i rješavanje problema u uporabi glavnih putova opskrbe i drugih putova kako bi se osigurao red, spriječilo zakrčenje putova, proveli prioriteta i uporabi putova i olakšao nadzor kretanja. (*Vidi glavni opskrbni put, nadzor kretanja i pomoćni opskrbni put.*)

regulacija prometa na bojištu – RPB (*battlefield circulation control – BCC*) – Zadaća vojne policije koja uključuje izvidanje i motrenje putova, nadzor prometa na glavnom putu opskrbe, nadzor zaostalih vojnika i izbjeglica te skupljanje, izvješćivanje i raspodjelu informacija.

rekonstitucija (*reconstitution*) – Akcije koje zapovjednik planira i provodi za obnavljanje postrojbi do željene razine borbene djelotvornosti sukladno zahtjevima zadaće i raspoloživim izvorima. Aktivnosti rekonstitucije obuhvaćaju regeneraciju i reorganizaciju. (*Vidi regeneracija i reorganizacija.*)

rendgen (*roentgen*) (NATO) – Jedinica gama (ili X) zračenja. U dozimetriji jedan je rendgen jednak jednom centigrayu.
(SAD) – Pojam koji se više ne koristi, a označava jedinicu doze zračenja jednaku količini ionizirajućeg zračenja koja će proizvesti jednu elektrostatičnu jedinicu elektriciteta u jednom prostornom centimetru suhoga zraka na 0° celzijusa pod standardnim atmosferskim pritiskom. (*Vidi centigray i doza zračenja.*)

reorganizacija (*reorganization*) – Akcija koja se poduzima za premještanje unutarnjih izvora smanjeno sposobne postrojbe da bi se povećala razina njezine borbene učinkovitosti. (*Vidi regeneracija i rekonstitucija.*)

rezervirane zapreke (*reserved obstacles*) – Zapreke nastale rušenjem koje se čine važnim za plan djelovanja i za koje ovlast za rušenje zadržava zapovjednik koji ih je odredio.

rezervirani cilj za rušenje (*reserved demolition target*) (NATO) – Cilj za rušenje čije uništavanje mora biti nadzirano na određenoj razini zapovijedanja jer igra važnu ulogu u taktičkom ili strateškom planu, zbog važnosti samog cilja ili zbog toga što će se rušenje morati provesti u izravnoj blizini neprijatelja. (*Vidi rezervirane zapreke.*)

rezervirani put (*reserved road*) (NATO) – U putnom prometu određeni put dodijeljen isključivo jednom zapovjedniku ili jednom postroju.

riblja kost (*herringbone*) – Raspored vozila pod kutom ulijevo i udesno od smjera kretanja za uspostavljanje sigurnosti prigodom neplaniranog zaustavljanja.

riječna straža (*river guard*) (HR) – Skupina inženjera koja na 1–2 km uzvodno od mosta štiti most od plovnih mina i drugih predmeta koji bi mogli oštetiti most.

rizik (*risk*) – Šansa izlaganju opasnosti ili lošem ishodu; izlaganje mogućnostima ozljede ili gubitka. Razina rizika izražava se u odnosu na vjerojatnost ili veličinu opasnosti.

rodovi borbene potpore – RoBP (*combat support arms – CS*) (HR) Uključuju sljedeće rodove: obavještajni, vojna policija, ABKO, inženjerija i veza.

(SAD) – Postrojbe i vojnici koji pružaju kritične borbene funkcije postrojbama i vojnicima borbenih rodova za osiguranje pobjede. Uključuje sljedeće rodove i funkcije: ABKO, civilni poslovi, psihološke operacije, vojni obavještajni poslovi, vojna policija i veza. do

romboidni poredak (*diamond formation*) – Taktički poredak ili poredak za kretanje koji je varijacija četverokutnog poretka s jednom manevarskom postrojbom na čelu, dvije manevarske postrojbe postavljene na svaki bok i s preostalom manevarskom postrojbom u pozadini. (*Vidi četverokutni poredak, kolonski poredak, linijski poredak, poredak, poredak klinom naprijed, poredak klinom nazad, poredak za kretanje i postrojni poredak.*)

rušenje (*demolition*) (NATO) – Uništenje određenih tvorevina, objekata ili stvari vatrom, vodom, eksplozivom, mehaničkim i drugim sredstvima.

S

sabotaža (*sabotage*) – Čin ili čini čija je svrha povrijediti, uplitati se ili narušavati nacionalnu obranu države namjernim povrjeđivanjem ili uništenjem, ili pokušajem povrjeđivanja i uništenja nacionalne obrane i ratnih nekretнина ili postrojenja, uključujući ljudske i prirodne izvore.

sakriti (*hide*) – Smjestiti vozilo, pojedinca ili postrojbu tako da niti jedan njihov dio nije izložen neprijateljskom motrenju ili izravnoj vatri. (*Vidi od kupole niže, od tijela niže, prirodni zaklon i zaklon.*)

samo zaštitna maska (*mask only*) –

1. Zaštitna mjera koja pruža određeno olakšanje od nošenja potpune zaštitne opreme za osoblje koje mora raditi u okruženju kontaminiranom parama ili aerosolima. Osoblje mora raditi unutar zaštitnih skloništa (određene vrste kamiona, tenkovi ili zgrade) gdje je opasnost prijenosa opasnih tvari najmanja. Ovaj se zaštitni stupanj rabi samo onda kada opasnost prijete jedino od para bojnih otrova, ali se ne može koristiti kada neprijatelj rabi bojne otrove plikavce.
2. Zaštitna mjera koja se rabi kada zapovjednik predviđa da jedina opasnost prijete od kemijskih sredstava za nadzor pobuna i demonstracija. (*Vidi stupanj zaštite od kemijskog i biološkog oružja.*)

sat-N (*N-hour*) – Neodređeno vrijeme kada počinje pozivanje postrojbe i utovar sredstava za brzi, najavljeni razvoj za izvanrednu operaciju/djelovanje. Sat-N pokreće unaprijed određen redosljed događaja koji omogućuju postrojbi da pozove osoblje, dovrši krizno planiranje, provede završne postupke za spremnost osoblja, uzme i pripremi opremu i krene na točku ukrcaja za trenutni razvoj snaga u određeno krizno područje.

satnija za vezu zračne/mornaričke topničke vatre – (*air/naval gunfire liaison company – ANGLICO*) – Organizacija sastavljena od mornarskog i mornaričkog osoblja posebno osposobljena za nadzor mornaričke topničke vatre i bliske zračne potpore na obali.

satnijski tim (*company team*) – Višerodni tim koji nastaje kada se tenkovskoj, mehaniziranoj ili pješачkoj satniji pridoda jedan ili više neustrojbenih tenkovskih, mehaniziranih ili pješачkih vodova u zamjenu za ustrojbene vodove ili kao njihova dopuna. (*Vidi združeni rodovski tim.*)

sat-S (*H-hour*) – Određeni sat dana-D kada počinje određeno djelovanje/operacija. Može biti: početak neprijateljstva; sat kada počinje ili će početi provedba operativne zapovijedi (za razliku od sata kada je izdana zapovijed); ili sat kada se provodi određena faza djelovanja/operacije. Najviše zapovjedništvo koje usklađuje planiranje odredit će točno značenje sata-S unutar naprijed navedenog objašnjenja. Kada se provodi nekoliko djelovanja/operacija ili faza djelovanja/operacije u istom području na D-dan, te može doći do zabune glede uporabe istog sata početka, mogu se rabiti slova F, L, S, W i Y. Kada je to napravljeno, slova i njihovo značenje trebaju biti navedeni u planu ili zapovijedi. Sati koji prethode ili slijede sat-S označavaju se uporabom znaka + i – i arapskog broja iza slova S. Na primjer, S-3 je tri sata prije sata-S; S+7 je sedam sati nakon sata-S. Ako se navode drugi elementi osim sata, oni se moraju napisati riječima (kao što je S+30 minuta). (*Vidi dan-D.*)

- sat-X** (*X-hour*) – Neodređeno vrijeme koje označava početak vremena upoznavanja postrojbe s početkom planiranja i priprema za razvoj u potpori mogućih izvanrednih operacija/djelovanja, uključujući i pripreme za razvoj.
- savez** (*alliance*) – Ishod službenih sporazuma/ugovora između dvije ili više država za ostvarenje općih, dugoročnih ciljeva koji promiču zajedničke interese svojih članova. (*Vidi koalicija i višenacionalne operacije.*)
- sektor** (*sector*) (NATO) – Područje određeno granicama unutar kojeg postrojba djeluje i za koje je odgovorna.
(SAD) – Sektori se obično rabe u obrambenim operacijama/djelovanjima i imaju prednji kraj područja bitke kojeg određuje nadređeni zapovjednik. (*Vidi područje utjecaja i zona djelovanja.*)
- senzor** (*sensor*) (NATO) – Naprava koja otkriva i ukazuje na oblik/konfiguraciju zemljišta, nazočnost vojnih ciljeva te drugih prirodnih i umjetnih objekata i aktivnosti, pomoću energije koju odbijaju ili odašilju takvi ciljevi ili objekti. Energija može biti atomska, elektromagnetska (uključujući vidljive i nevidljive dijelove spektra), kemijska, biološka, toplinska ili mehanička (uključujući vibracije zvuka, eksplozije i podrhtavanje zemlje). [] , []
- shema ciljeva** (*target overlay*) (NATO) – Prozirnica koja kada se postavi na određeni zemljovid, crtež ili drugi prikaz pokazuje mjesta ciljeva i njihove oznake. Može sadržavati i granice između manevarskih dijelova, mjere za usklađivanje vatrene potpore i rasporede naših prednjih postrojbi.
- shema manevra** (*scheme of maneuver*) – Taktički plan kojeg snaga treba provesti kako bi osvojila dodijeljene ciljeve.
- sigurna kuća** (*safe house*) – Kuća koja izgleda sasvim obično a pripremila ju je određena organizacija za provedbu tajnih ili prikrivenih aktivnosti u relativnoj sigurnosti. [D-, D-]
- sigurno područje** (*safe area*) – Određeno područje na neprijateljskom teritoriju koje bjeguncima daje razumnu šansu izbjegavanja hvatanja i preživljavanja dok ne budu mogli biti spašeni.
- sigurnosna pomoć** (*security assistance*) – Skupina programa prema kojima država daje drugoj državi obrambene proizvode, vojnu obuku i druge, s obranom povezane, usluge darovanjem, posudbom, kreditiranjem ili izravnim novčanim naplaćivanjem radi promicanja svoje nacionalne politike i ciljeva.
- sigurnosne operacije/djelovanja** (*security operations*) – Operacije/djelovanja koje se provode kako bi se glavni cilj pružio zaštitu, manevarski prostor i vrijeme za pripremu odgovora na neprijateljska djelovanja. Značajka sigurnosnih operacija/djelovanja jest agresivno izviđanje kako bi se smanjile nepoznanice o zemljištu i neprijatelju, ostvario i održao dodir s neprijateljem za osiguranje neprekidnosti informacija, te šticećenim snagama pružilo rano i točno izvješćivanje. Oblici sigurnosnih operacija/djelovanja uključuju prikrivanje, zaštitu, pokrivanje i sigurnost područja. Operacije/djelovanja sigurnosti područja obično su vezane uz operacije/djelovanja u našoj pozadini. (*Vidi pokrivanje naših položaja, prikrivanje naših položaja, snage za odgovor u našoj pozadini i zaštita naših položaja.*) [C-]
- sigurnosno područje (zona)** (*security area (zone)*) – Područje koje počinje na prednjem dijelu bojišta i širi se onoliko daleko prema fronti i bokovima koliko su raspoređene sigurnosne snage. Snage u sigurnosnom području prikupljaju i dostavljaju informacije o neprijatelju, zadržavaju, zavaravaju i narušavaju neprijateljski poredak te provode protuizviđanje.
- sigurnost informacijskih sustava (SigIS)** (*information systems security – ISS*) – Zaštita informacijskih sustava od neovlaštenog pristupa ili promjene informacije, bilo tijekom pohranjivanja, obrade ili prijenosa. Zaštita se odnosi na sprječavanje stanja u kojima ovlašteni korisnici ne mogu koristiti informacijske usluge ili u kojima neovlašteni korisnici dobivaju pristup informaciji, uključujući sve mjere potrebne za otkrivanje, dokumentiranje i djelovanje protiv takvih ugroza.

sigurnost komunikacija – SigKom (*communications security – COMSEC*) – Zaštita koja proistječe iz svih fizičkih, tehničkih i kriptoloških mjera kojima se neovlaštenim osobama onemogućuje pristup vrijednim informacijama iz telekomunikacijskih izvora ili kojima se neovlaštene osobe navode na pogrešne zaključke u tumačenju prikupljenih informacija iz tih izvora. Uključuje zaštitu šifriranja, sigurnost prijenosa, sigurnost odašiljanja, te fizičku sigurnost sredstava i informacija vezanih za sigurnost komunikacija.

sigurnost operacija/djelovanja (*operations security – OPSEC*) –

1. Proces određivanja kritičnih informacija i analiziranja naših akcija koji prati vojne operacije /djelovanja i druge aktivnosti da bi:
 - a. Identificirao one akcije koje mogu biti praćene neprijateljskim obavještajnim sustavima.
 - b. Odredio pokazatelje koje ti neprijateljski obavještajni sustavi mogu prikupiti, a koji bi se mogli protumačiti ili složiti zajedno tako da stvore kritičnu informaciju koja može biti korisna neprijatelju.
 - c. Odabrao i proveo mjere koje uklanjaju ili smanjuju prihvatljivu razinu slabosti i ranjivosti djelovanja naših snaga koje bi neprijatelj mogao iskoristiti.
2. Sve mjere poduzete za održavanje sigurnosti i postizanje taktičkog iznenađenja. Uključuje protumotrenje, fizičku sigurnost, sigurnost veza i sigurnost informacija. Uključuje i identifikaciju i uklanjanje ili nadzor pokazatelja koje neprijateljske obavještajne organizacije mogu iskoristiti protiv nas. (*Vidi ratovanje u području zapovijedanja i nadzora.*)

sigurnost područja (*area security*) – Oblik sigurnosnih djelovanja koji uključuje izviđanje područja, operacije/djelovanja u našoj pozadini, sigurnost određenog osoblja, konvoja, objekata i kritičnih točaka na glavnom putu opskrbe. (*Vidi izviđanje područja i operacije/djelovanja u našoj pozadini.*)

sigurnost postrojbe (atomska) (*troop safety (nuclear)*) – Element koji određuje udaljenost od predloženog mjesta eksplozije iza koje će osoblje biti sigurno prema propisanom stupnju rizika. Izražava se kao kombinacija stupnja rizika i kategorije ranjivosti. (*Vidi izvanredni rizik (atomski), neupozoren izložen, neznatan rizik (atomski), upozoren izložen i upozoren zaštićen.*)

sigurnost veza – SigVEZ (*signal security – SIGSEC*) – Mjere namijenjene za sprječavanje ili suprotstavljanje neprijateljskim pokušajima iskorištavanja emitiranja našeg elektroničkog spektra. Sigurnost veza uključuje i fizičko osiguranje sredstava veze i sigurnost elektroničkih sredstava. (*Vidi sigurnost/zaštita.*)

sigurnost/zaštita (*security*) (NATO) – Stanje koji proizlazi iz organizacije mjera za zaštitu određenih informacija, stvari, osoblja, sustava i opreme od neprijateljskih osoba, djelovanja ili utjecaja. (SAD) –

1. Mjere koje poduzima vojna postrojba ili objekt za samozaštitu od svih djelovanja oblikovanih za smanjenje ili moguće smanjenje svoje djelotvornosti.
2. Uvjet koji proizlazi iz uspostavljanja i održavanja zaštitnih mjera koje osiguravaju stanje nepovredivosti od neprijateljskih djelovanja ili utjecaja.
3. U odnosu na tajnost, stanje koje sprječava neovlaštenom osoblju pristup službenim informacijama koje se čuvaju u interesu nacionalne sigurnosti.

simulirajuće elektromagnetsko obmanjivanje (*simulative electromagnetic deception*) – Aktivnosti kojima se simuliraju naše zamišljene ili stvarne sposobnosti za navođenje neprijatelja na krive zaključke. (*Vidi elektromagnetsko obmanjivanje, manipulirajuće elektromagnetsko obmanjivanje i oponašajuće elektromagnetsko obmanjivanje.*)

sinkronizacija (*synchronization*) –

1. Svrstavanje vojnih akcija u vremenu, prostoru i po svrsi za stvaranje najveće relativne borbene moći na odlučujućem mjestu i u odlučujućem vremenu.
2. U obavještajnom kontekstu primjena obavještajnih izvora i metoda sukladno operativnom planu.

situacijska zapreka (*situational obstacle*) – Zapreka koju postrojba planira i moguće priprema prije početka operacije/djelovanja, ali je ne aktivira sve dok se ne zadovolje posebni kriteriji/uvjeti. Ona daje zapovjedniku elastičnost u postavljanju taktičkih zapreka na temelju razvoja situacije na bojištu.

situacijski model (*situational template*) – Niz slika/projekcija koje, na temelju neprijateljske doktrine, pokazuju najvjerojatniji raspored i mjesto neprijateljskih snaga unutar ograničenja nametnutih vremenom, zemljištem i trenutnom situacijom u kojoj se neprijatelj nalazi (razina obučenosti i iskustva, stanje logističke potpore, gubitci, raspored). Situacijski model obično pokazuje neprijateljske snage dvije razine niže od naših snaga kao i očekivana mjesta visokovrijednih ciljeva.

situacijski zemljovid – SITZEM (*situational map – SITMAP*) (NATO) – Zemljovid koji pokazuje taktičku ili administrativnu situaciju u određenom vremenu. (*Vidi grafički prikaz i zemljovid.*)

situacijsko izvješće – SITIZ (*situational report – SITREP*) (NATO) – Izvješće koje postrojbi kojoj se upućuje daje sliku/pregled situacije u određenom području. Format situacijskog izvješća obično se određuje u standardnim operativnim postupcima postrojbe.

siva propaganda (*gray propaganda*) – Propaganda koja ne otkriva identitet izvora.

sive liste (*gray lists*) – Liste koje identificiraju i lociraju osobe čija su naklonost i stavovi prema političkim i vojnim ciljevima države nejasni. Pojedinci se mogu staviti na sive liste ako se zna da posjeduju informacije ili posebne vještine potrebne za oružane snage. D-

sjedinjeno zapovjedništvo (*unified command*) – Zapovjedništvo s opsežnom neprekidnom zadaćom pod jednim zapovjednikom i sastavljeno od važnih dodijeljenih sastavnica iz dvije ili više grana. Još se naziva i sjedinjeno borbena zapovjedništvo.

Sjeveroatlantski savez (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) (NATO) – Organizacija država u Sjevernoj Americi i Europi koja ima zajedničke političke ciljeve.

skok (*bound*) (NATO) –

1. U kopnenom ratovanju jedan pokret, obično s jednog zaklonjenog i prikrivenog položaja na drugi, kojeg provode postrojbe često pod neprijateljskom vatrom.
2. Udaljenost koju postrojba koja se kreće u skokovima prelazi u jednom skoku. (*Vidi tehnike kretanja.*)

skokovito praćenje i potpora dijela hodne kolone (*overwatch*) – Taktička tehnika u kojoj je jedan dio postavljen tako da trenutnom izravnom vatrom podržava kretanje drugog dijela motreći poznata ili očekivana neprijateljska mjesta i djelujući na njega ako se vidi ili pokušava otvarati vatru na naš dio koji se kreće. Dijelu koji prati i podupire mora se reći treba li uništiti, gušiti ili vezati neprijatelja. (*Vidi potpora vatrom i tehnika kretanja.*)

skoro stvarno vrijeme (*near real time*) – Odnosi se na vrijeme dobivanja podatka ili informacije koje je produljeno samo vremenom potrebnim za elektroničku komunikaciju i automatsku obradu podatka ili informacije. Ovaj pojam znači da nema većih odgađanja i kašnjenja. (*Vidi stvarno vrijeme.*)

skraćeni kod (*brevity code*) (NATO) – Kod koji ne pruža sigurnost već mu je jedina svrha skratiti poruke a ne sakriti njihov sadržaj.

skrenuti (*turn*) – Učinak taktičke zapreke koji integrira planirane vatre i djelovanje zapreke za skretanje neprijateljskog poretka s jednog prilaza na susjedni prilaz ili u područje boja.

skrivena operacija/djelovanje (*covert operation*) – Operacija/djelovanje tako planirana i provedena da se sakrije identitet pokrovitelja ili da se pokrovitelju omogući uvjerljivo poricanje pokroviteljstva. Skrivena operacija/djelovanje razlikuje se od tajne operacije/djelovanja po tome što je naglasak dan na skrivanje pokrovitelja umjesto na tajnost same operacije/djelovanja. (*Vidi otvorena operacija/ djelovanje.*)

skriveni prodor (*covert breach*) – Taktika izradbe prolaza koja se rabi kada snaga mora neopaženo izraditi prolaze kroz neprijateljske taktičke ili zaštitne zapreke. Kod skrivenog prodora otvaranje vatre postrojbe koja pruža potporu je biti–spreman zadaća ako snaga koja izrađuje prolaze bude otkrivena ili na–zapovijed zadaća kada je jednom izradba prolaza svršena i nasrtaj započeo. Ovaj se način izradbe prolaza normalno rabi kada uspjeh zadaće ovisi o iznenađenju na trošak brzine i koncentracije snaga.

skrojiti (*tailor*) – Namjenski organizirati snage za provedbu specifične zadaće.

skupina baza (*base cluster*) – Grupiranje baza za međusobnu zaštitu. Olakšava zapovijedanje i nadzor zapovjednika odgovornog za operacije/djelovanja u našoj pozadini. Skupina baza nema jasno određen prednji kraj kružne obrane ili uspostavljene točke prilaza za cijelu skupinu. Sve baze unutar skupine su pod operativnim nadzorom jednog zapovjednika za sigurnosne operacije/djelovanja.

skupina ciljeva (*group of targets*) (NATO) – Dva ili više ciljeva na koje se želi istodobno djelovati vatrom. Skupina se ciljeva označava kombinacijom slovo/broj ili kodnim imenom. (*Vidi plan vatre.*)

skupina za nadzor slijetne zone (*landing zone control party*) (NATO) – Osoblje posebno obučeno i opremljeno za uspostavljanje i rukovanje komunikacijama i sredstvima veze na zemlji za nadzor prometa zrakoplova/helikoptera u određenoj slijetnoj zoni. (*Vidi zračni desant.*)

skupina za nadzor zone ukrcavanja nakon svršetka zadaće (*pickup zone control party*) – Osoblje određeno za pomoć časniku za nadzor zone ukrcavanja nakon svršetka zadaće uspostavljanja, rada i nadzora zone ukrcavanja.

skupina za rušenje (*demolition firing party*) – Skupina koja se nalazi na mjestu rušenja, tehnički odgovorna za pripremu i provedbu rušenja. (*Vidi stanje spremnosti i straža za čuvanje objekta za rušenje.*)

skupina za zapovijedi (*orders group*) – Stalna skupina ključnih ljudi koja mora biti nazočna kada zapovjednik na bilo kojoj razini iznosi svoju zamisao operacije/djelovanja i svoju zapovijed.

skupina zapreka (*obstacle group*) – Nadzorna mjera na razini bojne ili namjenski organiziranih snaga bojne koja određuje mjesto jedne ili više zapreka skupljenih zajedno za stvaranje određenog učinka zapreke. Skupine zapreka pokazuju se uporabom grafičkog prikaza učinaka zapreka.

slijediti (*follow*) – Pojam koji se koristi za široko definiranje redoslijeda kretanja uporabljenih ili neuporabljenih borbenih snaga, snaga za borbenu i logističku potporu u danoj borbenoj operaciji/djelovanju. Pojam označava taktičku zadaću za koju se moraju rabiti mjere nadzora manevra.

slijediti i podupirati (*follow and support*) – Zadaća u kojoj uporabljena snaga slijedi i podupire provedbu zadaće snage koja provodi navalnu operaciju/djelovanje. Takva snaga nije pričuva, već je uporabljena za provedbu nekih ili svih navedenih zadaća: uništiti obidene neprijateljske postrojbe; zamijeniti svaku snagu za izravni pritisak ili snagu za okruženje koja je zastala da bi uništila neprijatelja; blokirati kretanje neprijateljskih pojačanja; osigurati komunikacijske linije; čuvati zarobljenike, ključna područja i objekte; osigurati ključno zemljište te nadzirati izbjeglice. (*Vidi gonidba, iskorištavanje, snaga za izravni pritisak i snaga za okruženje.*)

slijediti i preuzeti (*follow and assume*) – Zadaća u kojoj uporabljena snaga slijedi snagu koja vodi navalnu operaciju/djelovanje i spremna je nastaviti zadaću snage koju slijedi kada ta snaga postane vezana, istrošena ili na drugi način nesposobna nastaviti dalje. Takva snaga nije pričuva, već je uporabljena za provedbu određenih zadaća. (*Vidi napadaj i navalne operacije/djelovanja.*)

slijepi prijenos (*blind transmission*) – Bilo koji prijenos informacija koji se radi bez očekivanja potvrde prijama.

slijetna točka (*landing point*) (NATO) – Točka unutar slijetnog/iskrcajnog mjesta u kojoj jedan helikopter ili zrakoplov s okomitim uzlijetanjem i slijetanjem može sletjeti.

slijetna zona – SZ (*landing zone – LZ*) (NATO) – Bilo koja zona određena za slijetanje zrakoplova. (Vidi zračni mostobran i zračni nasrtaj.)

slijetno/iskrcajno mjesto (*landing site*) (NATO) –

1. Mjesto unutar slijetne zone koje sadrži jednu ili više slijetnih točaka.
2. U pomorsko–desantnim operacijama/djelovanjima neprekinuti dio morske obale na koji se površinskim sredstvima mogu iskrcati postrojbe, oprema i zalihe.

službe potpore – SLP (*combat service support – CSS*) (HR) – Uključuju sljedeće službe: opskrba, tehnička, transportna, za održavanje, zdravstvena, personalna, pravna, financijska i služba za odnose s javnošću i informiranje.

(SAD) – Službe potpore obuhvaćaju one aktivnosti na svim razinama rata koje dovode do održavanja i potpore svih operativnih snaga na bojištu. Uključuju, ali nisu ograničene na opskrbu, održavanje, prijevoz, zdravstvene i druge usluge (nabava, dušebrižništvo, financije, pravo) potrebne postrojbama za provedbu svojih borbenih zadaća. do

smanjenje preglednosti (*obscuration*) – Učinci vremena, prašine i ruševina na bojištu ili uporaba dimnog streljiva za ometanje motrenja i sposobnosti otkrivanja i praćenja ciljeva ili za skrivanje aktivnosti ili kretanja.

smanjiti (*reduce*) – Taktička zadaća kojom se smanjuje utjecaj i moć djelovanja neprijatelja kako bi se stekao nadzor nad neprijateljskim položajem ili ciljem.

smjena na mjestu/položaju – SMP (*relief in place – RIP*) (NATO) – Djelovanje kojim se, po zapovijedi nadređenog zapovjednika, cijela postrojba ili njezin dio u određenom području zamjenjuje dolazećom postrojbom. Odgovornost za borbenu zadaću i za određeni sektor ili zonu djelovanja od zamijenjene postrojbe preuzima postrojba koja dolazi i koja nastavlja provoditi zadaću prema zapovijedi. C-

smjer izlaska (*egress route*) – Smjer koji se rabi za izlazak s neprijateljskog teritorija nakon provedbe određene zadaće kao što je duboki napadaj ili upad.

smjer napadaja (*direction of attack*) – Određen smjer ili put kojim će se provoditi glavni napadaj ili kretati glavnina snaga. To je vrlo ograničavajuća nadzorna mjera (dodjeljuju se kao dio inačice djelovanja) i postrojbama kojima je dodijeljena nije dopušteno kretati se izvan smjera te obilaziti neprijatelja. Smjer napadaja prvenstveno se koristi u protunapadajima ili kako bi se osiguralo da pomoćni napadaji daju najveći doprinos glavnom napadaju. Obično se koristi na razini bojne ili niže. Smjer napadaja je više ograničavajuća nadzorna mjera od osi napredovanja, a postrojbe nemaju slobodu manevra izvan dodijeljenog smjera. Obično je vezan uz pješačke postrojbe koje provode noćne napadaje, ili postrojbe koje djeluju u uvjetima smanjene vidljivosti, te u protunapadajima. (Vidi os napredovanja i prilaz.) ,

smjer vatre (*direction of fire*) – Smjer u kojem je okrenuto topničko ili raketno oružje. Predstavlja smjer prema najvećoj ugrozi u području cilja.

snaga atomske eksplozije (*nuclear yields*) – Energija oslobođena eksplozijom atomskog oružja mjerena u kilotonama ili megatonama TNT–a potrebnog za oslobađanje iste količine energije. Snaga se dijeli kao:

1. Vrlo mala (*very low*) – manje od 1 kilotone.
2. Mala (*low*) – 1 do 10 kilotona.
3. Srednja (*medium*) – preko 10 do 50 kilotona.
4. Velika (*high*) – preko 50 do 500 kilotona.
5. Vrlo velika (*very high*) – preko 500 kilotona.

snaga početnog odgovora (*initial response force*) – Prva postrojba, obično vojna policija, na mjestu terorističke akcije.

snaga za izravni pritisak (*direct pressure force*) – Snaga uporabljena u gonidbi koja se usmjerava na glavninu neprijateljskih snaga za sprječavanje prekida dodira ili obrambene rekonstrukcije prije nego što naše snage provedu obuhvat s ciljem okruženja neprijatelja. Obično se provodi niz brzih napadaja kako bi se usporilo izvlačenje neprijatelja, sileći ga da stane i da se bori. (*Vidi gonidba i snaga za okruženje.*)

snaga za odgovor (*response force*) – Pokretna snaga s dodijeljenom odgovarajućom vatrenom potporom koja se suprotstavlja II. razini ugroze u našoj pozadini. Obično je to funkcija vojne policije. (*Vidi razine ugroze naše pozadine i snaga za odgovor u našoj pozadini.*)

snaga za okruženje (*encircling force*) – Snage uporabljene u gonidbi s ciljem dolaska u neprijateljsku pozadinu i blokiranja njegovog bijega tako da može biti uništen između snage za izravni pritisak i snage za okruženje. Ta snaga napreduje smjerovima usporednim s neprijateljskim smjerom povlačenja. Ona može napasti bok neprijateljskih snaga koje se povlače. (*Vidi blokirati, gonidba, obuhvat i snaga za izravni pritisak.*)

snaga za pokrivanje (*covering force*) (NATO) –

1. Snaga koja djeluje odvojeno od glavnine radi presretanja, zadržavanja, remećenja, obmanjivanja i djelovanja protiv neprijatelja prije nego što on može napasti snagu koja se pokriva.
2. Bilo koji izdvojeni dio snaga koji pruža sigurnost većoj snazi motrenjem, izviđanjem, napadajem ili obranom, ili bilo kojom kombinacijom tih metoda. (*Vidi pokrivanje i sigurnosne operacije/djelovanja.*)

snaga za potporu (*support force*) – One snage koje imaju zadaću pružati intenzivne izravne vatre s nadvišavajućih položaja za potrebe nasrtajnih snaga ili snaga za prodor. To može biti i snaga koja podupire nasilni prijelaz rijeke ili druga borbena djelovanja. (*Vidi snaga za prodor.*)

snaga za prijelaz (*crossing force*) – Postrojba koja ima odgovornost uspostavljanja mostobrana (obično veličine brigade do divizije). To se provodi u četiri faze: napredovanje k rijeci, nasrtaj preko rijeke, napredovanje s izlazne obale i osiguranje crte mostobrana. (*Vidi crta mostobrana, mjesto prijelaza i područje prijelaza.*)

snaga za prodor (*breach force*) – Namjenski organizirana višerodna snaga s manevarskim i inženjerijskim postrojbama potrebnim za svladavanje zapreka i stvaranje prolaza kroz zapreke za početne nasrtajne snage. Ta je snaga tipično opremljena s eksplozivom za izradbu prolaza ili tenkovima čistačima mina. Kada je organizirana prvenstveno od inženjerijskih postrojbi, snaga mora biti pojačana s manevarskim snagama potrebnim za pružanje sigurnosti inženjerijskim snagama i neutraliziranje izravne neprijateljske vatre po njima. Snage za prodor čiste neprijateljske rovove, bunkere i zaklone, te rade prolaz u neprijateljskim položajima i drže ga otvorenim. Tijekom napadaja na neprijateljski utvrđeni položaj ili otpornu točku, snage za prodor su one snage koje imaju zadaću prodrijeti kroz zapreke uzduž prilaza prema tom položaju ili točki. (*Vidi nasrtajna snaga i snaga za potporu.*)

snage kopnene vojske – SKoV (Army forces – ARFOR) – Zapovjedništvo snaga kopnene vojske ili snage koje zapovjednik kopnene granske sastavnice daje zapovjedniku združene snage za provedbu združenih operacija. (*Vidi zapovjednik kopnene sastavnice i zapovjednik kopnene sastavnice združene snage.*)

snage pojačanja (*augmentation forces*) – Snage koje su potrebne za određene zadaće ali nisu potrebne svakodnevno. Zapovjedni odnos bit će određen kada se te snage premjeste i pojačaju drugu snagu.

snage ukrcane na bojna vozila (*mounted forces*) – Snage koje projektiraju, donose i održavaju borbenu moć na brz, visoko smrtonosan i preživljavajući način s dostatnom borbenom moći za zaposjedanje i nadzor nad zemljištem čime se dominira nad neprijateljem u neprijateljskim okruženjima tijekom rata i tijekom operacija stabilnosti i potpore. One su sposobne za izviđanje, bilo iz vozila ili izvan vozila, za sigurnosne operacije/djelovanja te su sposobne približiti se neprijatelju i poraziti ga.

snage vojne policije za odgovor (*military police response forces*) – One snage kojima zapovjednik daje zadaću odgovora i provedbe djelovanja s ciljem približavanja i uništenja napadajnih neprijateljskih snaga koje su iznad sposobnosti temeljne obrane logističkih baza (II. razina).

snage za brzi odgovor u obrani baze (*base defense reaction forces*) – Snage koje se sastoje od osoblja ili dijelova postrojbi dodijeljene određenoj bazi s odgovornošću brzoga jačanja obrane baze ili odgovora na nepredviđene prijetnje.

snage za odgovor u našoj pozadini (*rear area response forces*) – Snage odgovorne za borbu protiv neprijateljskih snaga čije razine ugroze premašuju sposobnosti obrane baza. (*Vidi obrana baza, razine ugroze naše pozadine i sigurnosne operacije/djelovanja.*)

snage za pružanje potpore (*supporting forces*) – Snage koje se nalaze ili će biti razvijene u područje operacija/djelovanja kako bi pružile potporu provedbe operativne zapovijedi.

snage za specijalne operacije kopnene vojske – SSOKoV (*Army special operations forces – ARSOF*) – One djelatne i pričuvne snage kopnene vojske koje su specijalno organizirane, obučene i opremljene za vođenje i potporu specijalnih operacija.

snage za specijalne operacije/posebne namjene – SPN (*special operations forces – SOF*) – One snage djelatne i pričuvne sastavnice oružanih snaga koje su posebno organizirane, obučene i opremljene za provedbu i potporu specijalnih operacija. [] , []

snop (*sheaf*) – U topničkoj potpori planirane ravni (crte) vatre koje stvaraju željeni uzorak eksplozija s granatama ispaljenih iz dva ili više oružja.
(HR) – Može biti usredotočeni ili po azimutu fronte.

specijalna zračna operacija (*special air operation*) – Zračna operacija koja se provodi u potpori specijalnih operacija i drugih tajnih, prikrivenih ili psiholoških aktivnosti. []

specijalne operacije – SO (*special operations – SO*) – Operacije koje provode posebno organizirane, obučene i opremljene vojne i paravojne snage za postizanje vojnih, političkih, gospodarskih ili psiholoških ciljeva nekonvencionalnim vojnim sredstvima u neprijateljskim, zabranjenim ili politički osjetljivim područjima. Te se operacije provode u miru, tijekom sukoba ili u ratu, neovisno ili u koordinaciji s operacijama konvencionalnih snaga. Specijalne operacije razlikuju se od konvencionalnih operacija po stupnju fizičkog i političkog rizika, operativnim tehnikama, načinu uporabe, neovisnosti o potpori i ovisnosti o detaljnom operativnom obavještajnom znanju i potpori domaćih snaga i sredstava. [] , []

spirala (*coil*) – Raspored vozila u obliku kruga koji pruža potpunu (360°) sigurnost u očekujućem području s temeljnim oružnim sustavima okrenutim prema van.

spojivost (*compatibility*) (NATO) – Sposobnost dvaju ili više predmeta ili dijelova opreme ili stvari da žive i funkcioniraju u istom sustavu ili okruženju bez međusobnog smetanja.

sporazum o statusu snaga (*status-of-forces agreement – SOFA*) – Sporazum koji definira pravni položaj strane vojne snage koja je raspoređena i djeluje na teritoriju određene države. Ti sporazumi mogu biti bilateralni ili multilateralni. Odredbe koje se odnose na status stranih snaga mogu se unaprijed odrediti posebnim sporazumom ili mogu biti dio sveobuhvatnijeg sporazuma. Te odredbe opisuju kako vlasti strane snage mogu provoditi nadzor nad članovima te snage i odgovornost snage ili njezinih članova prema lokalnim zakonima ili prema ovlastima lokalnih dužnosnika. S obzirom na stupanj u kojem ti sporazumi uređuju pitanja koja utječu na odnose između vojne snage i civilnih vlasti i pučanstva, oni se mogu smatrati kao sporazumi o civilnim poslovima. (*Vidi operacije stabilnosti i potpore.*)

spreman (*ready*) (NATO) – Pojam koji govori da je oružje napunjeno, naciđano i spremno za otvaranje vatre.

sprječavanje širenja oružja za masovno uništavanje (*nonproliferation*) – Napori usredotočeni na sprječavanje širenja raketnih sustava i oružja za masovno uništavanje pomoću mehanizama kao što je nadzor naoružanja, tehnologija i izvoza.

središte za civilno–vojne operacije – SrCVO (*civil–military operations center – CMOC*) – Operativno središte ustrojeno od snaga i sredstva za civilne poslove koje služi kao temeljna veza između vojnih snaga i lokalnog pučanstva, humanitarnih organizacija, nevladinih organizacija, privatnih dragovoljačkih organizacija, agencija Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih agencija. Temeljna svrha središta je osigurati neprekidno usklađivanje između ključnih sudionika u određenom području u odnosu na civilno–vojna pitanja.

središte za upravljanje vatrom – SrUV (*fire direction center – FDC*) – Onaj dio zapovjednog mjesta, koji se sastoji od topničkog osoblja i osoblja i opreme veze, pomoću koga zapovjednik provodi upravljanje vatrom i/ili nadzor vatre. Središte za upravljanje vatrom prima obavještajne podatke o ciljevima i zahtjeve za vatrom te ih pretvara u odgovarajuće upravljanje vatrom. Pruža pravodoban i djelotvoran taktički i tehnički vatreni nadzor u potpori tekućih operacija/djelovanja.

središte za usklađivanje humanitarne pomoći – SrUHP (*humanitarian assistance coordination center – HACCC*) – Obično podređeni element središta za civilno–vojne operacije koji izravno radi s organizacijama koje su uključene u napore humanitarne pomoći. Ponekad se može oformiti kao samostalna organizacija.

središte za usmjeravanje paljbe – SrUP (*fire direction center*) (HR) – Dio sustava za upravljanje vatrom koji se nalazi na paljbenom položaju i služi za usmjeravanje paljbe.

srednje vrijeme po Greenwichu (*Greenwich Mean Time – GMT (ZULU)*) – Srednje vrijeme mjereno na početnom meridijanu koji prolazi kroz Greenwich, Engleska. Rabi se kao temelj za računanje vremena u većini svijeta. (*Vidi univerzalno vrijeme i ZULU vrijeme.*)

sredstva za obmanjivanje (*deception means*) – Metode, izvori i tehnike koje se mogu rabiti za prijenos informacija do cilja obmanjivanja. Postoje tri kategorije sredstava za obmanjivanje:

- fizička sredstva** – Aktivnosti i izvori koji se rabe za prijenos informacija stranoj sili ili sprječavanje da ta strana sila sazna određene informacije. (Primjeri: vojne operacije/djelovanja, uključujući vježbe, izviđanje, aktivnosti obuke i pokrete snaga; uporaba lažnih sredstava i naprava; baze, logistička djelovanja, skladišta i popravke; i aktivnosti provjere i ocjenjivanja.)
- tehnička sredstva** – Vojni tvarni izvori i tehnike njihove uporabe koje se rabe za prijenos informacija stranoj sili ili sprječavanje da ta strana sila sazna određene informacije zračenjem, izmjenjivanjem, upijanjem i odbijanjem energije; emitiranjem ili skrivanjem emitiranja atomskih čestica, te kemijskih i bioloških supstanci i mirisa.
- administrativna sredstva** – Izvori, metode i tehnike za prijenos informacija stranoj sili ili sprječavanje da ta strana sila sazna usmene, slikovne, dokumentarne ili druge fizičke dokaze.

sredstvo za smanjenje preglednosti (*obscurant*) – Plin, tekućina ili kruta tvar, ili njihova kombinacija, bilo umjetna (kao što je dim) ili prirodna (kao što je prašina) koja se zadržava u atmosferi te može smanjiti ili blokirati bilo koji dio elektromagnetskog spektra. Može utjecati na vizualno motrenje, lasere (za mjerenje daljine i za označavanje), radare i toplinske kamere.

stalno dodijeliti (*assign*) (NATO) –

1. Staviti postrojbe ili osoblje u organizaciju u kojoj će to biti relativno trajno i/ili gdje takva organizacija nadzire, upravlja i pruža logističku potporu postrojbama ili osoblju kao temeljnu funkciju, ili veći dio funkcija koje te postrojbe ili osoblje provode u matičnoj postrojbi ili organizaciji.
2. Dati pojedincima određene dužnosti ili funkcije gdje su takve dužnosti ili funkcije relativno trajne. (*Vidi pridodati.*)

standardna uporaba letnog smjera zrakoplova kopnene vojske – SULSZ (*standard use Army aircraft flight route – SAAFR*) – Smjerovi koji se uspostavljaju ispod visine usklađivanja za olakšavanje kretanja zrakoplovnih snaga kopnene vojske. Letni se smjerovi obično nalaze u pozadinskim područjima operacija/djelovanja korpusa do brigade i ne traže posebno odobrenje osobe ovlaštene za nadzor zračnoga prostora. (*Vidi osoba ovlaštena za nadzor zračnoga prostora i visina usklađivanja.*)

standardni operativni postupci – SOP (*standing operating procedures – SOP*) (NATO) – Skup uputa koje pokrivaju one elemente operacija/djelovanja koje se mogu provesti prema određenom ili standardnom postupku bez gubitka djelotvornosti. Postupak je primjenjiv ako se drugačije ne zapovijedi.

standardni raspored mina (*standard pattern*) (NATO) – Kod minskog ratovanja na kopnu, dogovoreni raspored po kojem se obično postavljaju mine.

stanje izlaganja zračenju – SIZ (*radiation exposure state – RES*) (NATO) – Stanje postrojbe ili izuzetno stanje pojedinca izvedeno iz svih primljenih kumulativnih doza zračenja. Izražava se kao znak koji pokazuje mogućnost provedbe budućih operacija/djelovanja i kao stupanj rizika ako postrojba bude izložena dodatnom atomskom zračenju.

stanje ozračenosti – SO (*radiation status – RS*) – Kriterij koji pomaže zapovjednicima u mjerenju izloženosti postrojbe zračenju na temelju ukupne prošle nagomilane doze u centigrayima. Kategorije su:

1. **stanje ozračenosti-0 (SO-0)** – Nije bilo prethodnog izlaganja.
2. **stanje ozračenosti-1 (SO-1)** – Zanimariva prethodna izloženost (više od 0 ali manje od 70 centigraya).
3. **stanje ozračenosti-2 (SO-2)** – Značajna, ali ne i opasna doza zračenja (više od 70 ali manje od 150 centigraya).
4. **stanje ozračenosti-3 (SO-3)** – Postrojba je već primila dozu zračenja koja čini daljnje izlaganje opasnim (više od 150 centigraya). (*Vidi doza zračenja i veličina doze.*)

stanje spremnosti za rušenje (*state of readiness*) – **stanje 1 (sigurno)** (*safe*) – Stanje objekta za rušenje u kojem su eksplozivni naboji postavljeni i osigurani. Mreža za paljenje je napravljena ali nije povezana s nabojima. Detonatori nisu povezani ili postavljeni. – **stanje 2 (spremno)** (*armed*) – Stanje objekta za rušenje u kojem su eksplozivni naboji postavljeni, mreža za paljenje je napravljena i spremna za trenutno paljenje.

stanje uporabljivosti (*maintenance status*) – Stanje tvarne spremnosti kojim se izvješćuje razina operativne spremnosti za dio opreme ili sredstvo.

stječući snop (*converging sheaf*) – Postrana (bočna) raspodjela vatre dva ili više oružja tako da se ravnine njihovih vatri presijecaju u danju točki. (*Vidi krajnja zaštitna vatra i snop.*)

stožerne prosudbe (*staff estimates*) – Ocjena stožernog časnika o tome kako će čimbenici u njegovom određenom području interesa utjecati na inačice djelovanja koje zapovjednik razmatra kao moguće. (*Vidi zapovjednikova prosudba situacije.*)

stožerne točke – ST (*centers of gravity*) – One značajke, sposobnosti ili mjesta iz kojih vojna snaga izvlači svoju slobodu djelovanja, fizičku snagu ili volju za borbom. Izvor sve snage i pokreta o kojem sve ovisi. (*Vidi operativna razina ratovanja i operativno umijeće.*)

strategija (*strategy*) – Vještina i znanost razvoja i uporabe političkih, gospodarskih, psiholoških i vojnih snaga u miru i ratu za ostvarenje najveće potpore politici kako bi se povećale vjerojatnosti i povoljni uvjeti za pobjedu, a smanjile šanse za poraz.

strateška pokretljivost (*strategic mobility*) – Sposobnost razvoja i održavanja vojnih snaga širom svijeta u potpori nacionalnih interesa.

strateška razina rata (*strategic level of war*) – Razina rata na kojoj nacija, često kao član skupine nacija, određuje nacionalne i višenacionalne (savezničke ili koalicijske) strateške sigurnosne ciljeve i smjernice, te razvija i rabi nacionalne izvore za ostvarenje tih ciljeva. Aktivnosti na toj razini uspostavljaju nacionalne i višenacionalne vojne ciljeve; određuju redosljed inicijativa; definiraju ograničenja i prosuđuju rizike u uporabi vojnog i drugih instrumenata nacionalne moći; razvijaju globalne planove ili ratne planove za postizanje tih ciljeva; i osiguravaju vojne snage i druge sposobnosti sukladno strateškim planovima. (*Vidi operativna razina rata i taktička razina rata.*)

strateške psihološke aktivnosti (*strategic psychological activities*) (NATO) – Planirane psihološke aktivnosti u miru i ratu koje normalno teže ciljevima ostvarenja potpore i suradnje s prijateljskim i neutralnim državama i za slabljenje volje i mogućnosti neprijateljskih ili potencijalnih neprijateljskih država za vođenje rata.

strateški operativni sustavi (*strategic operating systems*) – Funkcije i podfunkcije koje opisuju aktivnosti koje provode sjedinjene, združene ili kombinirane snage u zemljopisnom području/ratištu. Osam operativnih sustava su zahtjevi i spremnost snage u zemljopisnom području/ratištu, odnosi sa saveznicima i regionalni odnosi, strateško obavještajno djelovanje, strateško usmjerenje i integracija, strateški razvoj i manevar, strateške vatre, strateška zaštita i strateško održavanje snaga.

strateško obavještajno znanje (*strategic intelligence*) – Obavještajno znanje koje je potrebno za formuliranje strategije, politike te planova i operacija na nacionalnoj razini. (*Vidi obavještajno znanje.*)

straža za čuvanje objekta za rušenje (*demolition guard*) (NATO) – Lokalna snaga razmješтана tako da spriječi neprijatelja u osvajanju objekta prije nego što je izdana zapovijed za rušenje i prije nego što je rušenje uspješno provedeno. Zapovjednik straže odgovoran je za taktički nadzor nad svim snagama na mjestu rušenja, uključujući i nadzor nad skupinom za rušenje. On je odgovoran za prijenos zapovijedi za rušenje skupini za rušenje.

strelište (*range*) – Područje opremljeno za vježbanje gađanja ciljeva/meta.

stupanj iscrpljivanja (*attrition rate*) (NATO) – Čimbenik, obično izražen u postocima, koji odražava stupanj gubitaka osoblja ili tvarnih sredstava zbog raznolikih razloga u određenom vremenskom razdoblju.

stupanj mobilizacijske spremnosti (*level of mobilization readiness*) (HR) – Vrijeme trajanja mobilizacije koje je kraće ili jednako stupnju spremnosti. Određuje se za ratne postrojbe ili njihove niže ili osnovne dijelove C, D i R tipa. (*Vidi ratna postrojba i stupanj spremnosti.*)

stupanj nadzora oružja (*weapon control status*) – Stupanj nadzora vatre nametnut postrojbama kopnene vojske koje imaju dodijeljena, pridodana ili ustrojbeno oružja za zračnu obranu. (*Vidi stupanj nadzora oružja za zračnu obranu.*)

stupanj nadzora oružja za zračnu obranu (*air defense weapons control status*) – Stupanj nadzora vatre nametnut postrojbama koje posjeduju oružje za zračnu obranu, bilo da je to oružje pridodano ili ustrojbeno. Stanja nadzora oružja su oružje slobodno, oružje vezano i oružje na čekanju. (Vidi oružje na čekanju, oružje slobodno i oružje vezano.)

stupanj rizika (atomske) (*degree of risk (nuclear)*) – Rizik, kojeg određuje zapovjednik, do kojeg naše snage mogu biti izložene učincima eksplozije atomske oružja rabljenog u napadaju na bliske neprijateljske ciljeve; prihvatljivi stupnjevi rizika u različitim taktičkim uvjetima razvrstani su kao izvanredan, umjeren i neznatan. (Vidi izvanredni rizik (atomske), neznatan rizik (atomske), i umjereni rizik (atomske).)

stupanj spremnosti (*level of readiness*) (HR) – Vrijeme za koje postrojba mora provesti sve potrebne aktivnosti za dostizanje operativne raspoloživosti za provedbu dodijeljene zadaće. Stupanj spremnosti dodjeljuje se svim zapovjedništvima, postrojbama i ustanovama oružanih snaga.

stupanj zaštite od kemijskog i biološkog oružja (*mission-oriented protective posture – MOPP*) – Elastični sustav zaštite od kemijskog ili biološkog napadaja namijenjen najvećem povećanju sposobnosti postrojbe za provedbu zadaće u toksičnom okruženju. Ti stupnjevi zaštite omogućavaju najveću zaštitu od kemijskog ili biološkog napadaja bez neprihvatljivog smanjenja djelotvornosti pojedinca ili postrojbe. Pet stupnjeva zaštite jesu:

STUPANJE ZAŠTITE							
Zaštitna oprema	Stupanj spreman	Samo maska	Stupanj 0	Stupanj 1	Stupanj 2	Stupanj 3	Stupanj 4
Zaštitna maska	Imati uz sebe	Nositi na sebi	Imati uz sebe	Imati uz sebe	Imati uz sebe	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi
Zaštitno odijelo	Spremno ³	Napomena	Raspoloživo ⁴	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi
Zaštitne čizme	Spremne ³	Napomena	Raspoloživo ⁴	Raspoložive ⁴	Nositi na sebi	Nositi na sebi	Nositi na sebi
Zaštitne rukavice	Spremne ³	Napomena	Raspoložive ⁴	Raspoložive ⁴	Raspoložive ⁴	Raspoložive ⁴	Nositi na sebi
Zaštitno pokrivalo za kacigu	Spremno ³	Napomena	Raspoloživo ⁴	Raspoloživo ⁴	Nositi na sebi	Nositi na sebi	Nositi na sebi
Kemijsko zaštitno rublje ²	Spremno ³	Napomena	Raspoloživo ⁴	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi ¹	Nositi na sebi ¹
¹ Po vrućem vremenu, kaput ili ogrtač mogu biti otkopčani za ventilaciju. ² Kemijsko zaštitno rublje nosi se ispod borbene odore (posebno se odnosi na specijalne snage). ³ Mora biti na raspolaganju vojniku unutar dva sata. Drugi komplet na raspolaganju za šest sati. ⁴ Mora biti vojniku na dohvat ruke Napomena: Sredstva mogu biti spremna ili raspoloživa po zapovjednikovoj odluci.							

stupnjevi upozorbe u zračnoj obrani (*air defense warning conditions*) – Stupanj vjerojatnosti neprijateljskog napadaja iz zraka sukladno sljedećim kodnim nazivima.

- 1. Upozorba u zračnoj obrani žuto** (*yellow*) – Napadaj neprijateljskih zrakoplova i/ili projektila je vjerojatan. To znači da su neprijateljski zrakoplovi i/ili projektili na putu prema području/sektoru zračne obrane ili da su zrakoplovi i/ili projektili za koje se sumnja da su neprijateljski na putu prema području/sektoru zračne obrane ili su već unutar njega.
- 2. Upozorba u zračnoj obrani crveno** (*red*) – Napadaj neprijateljskih zrakoplova i/ili projektila je neizbježan ili je u tijeku. To znači da su neprijateljski zrakoplovi i/ili projektili unutar područja/sektora zračne obrane ili u njegovoj blizini s visokim stupnjem vjerojatnosti ulaza u područje/sektor.
- 3. Upozorba u zračnoj obrani bijelo** (*white*) – Napadaj neprijateljskih zrakoplova i/ili projektila nije vjerojatan. Može se objaviti prije ili nakon žutog ili crvenog.

stvarna nulta točka – SNT (*actual ground zero – AGZ*) (NATO) – Točka na površini zemlje ili okomito iznad ili ispod središta stvarne atomske eksplozije. (*Vidi nulta točka i željena nulta točka.*)

stvarno vrijeme (*real time*) (NATO) – Odnosi se na pravodobnost podatka ili informacije koji je vremenski odgođen samo vremenom potrebnim za prijenos podatka ili informacije elektroničkim sredstvima. To znači da nema zamjetljivijeg odgađanja/kašnjenja.

subverzija (*subversion*) – Akcija namijenjena za potkopavanje vojne, gospodarske, psihološke ili političke snage ili morala određenog režima. (*Vidi nekonvencionalno ratovanje.*)

sukladnost (*interoperability*) (NATO) –

1. Sposobnost sustava, postrojbi ili snaga za pružanje i primanje usluga od drugih sustava, postrojbi ili snaga, te uporaba tih razmijenjenih usluga što im omogućuje djelotvorno međusobno djelovanje.
2. Uvjet postignut između komunikacijskih–elektroničkih sustava ili dijelova komunikacijskih–elektroničkih sredstava kada se informacije ili usluge mogu izravno i zadovoljavajuće razmijeniti između njih i/ili između njihovih korisnika. Stupanj sukladnosti treba se definirati kada se odnosi na posebne slučajeve.

sukob (*conflict*) – Političko–vojno stanje između mira i rata, koje se od mira razlikuje organiziranim političkim nasiljem, a od rata svojim oslanjanjem na političke metode. Dijeli mnoge ciljeve i značajke rata, uključujući i rušenje vlada i nadzor teritorija.

sumaglica (*dim*) (*haze (smoke)*) – Mala koncentracija dima iznad naših područja za ograničavanje neprijateljskog preciznog motrenja i otvaranja vatre. Dimna sumaglica nije dovoljno gusta da bi se narušile operacije/djelovanja naših snaga.

sumrak (*twilight*) – Razdoblje nepotpune tame nakon zalaska sunca ili prije svitanja. Sumrak može biti građanski, nautički ili astronomski, što se odnosi na stanja u kojem se Sunce nalazi 6, 12 ili 18 stupnjeva ispod nebeskog obzora. (*Vidi početak jutarnjeg nautičkog svitanja.*)

suprotna kosina (*reverse slope*) – Položaj na zemljištu koji nije izložen izravnoj vatri ili motrenju neprijatelja. To može biti kosina koja se spušta od neprijatelja.

suprotstavljanje terorizmu (*combating terrorism*) – Akcije, uključujući protuterizam (obrambene mjere koje se poduzimaju za smanjenje ranjivosti na teroristička djela) i borbu protiv terorizma (navalne mjere koje se poduzimaju za sprječavanje, odvracanje i odgovor na teroristička djela) kojima je cilj suprotstaviti se terorizmu u cjelokupnom spektru ugroze. (*Vidi operacije stabilnosti i potpore.*)

susretni boj (*meeting engagement*) (NATO) – Borbena akcija koje se događa kada snaga u pokretu, koja nije u potpunosti raspoređena za borbu, stupa u dodir i djeluje na neprijatelja u neočekivano vrijeme i na neočekivanom mjestu. Neprijateljska snaga može biti nepokretna ili u pokretu. (*Vidi kretanje za uspostavljanje dodira.*)

sustav izbacivanja tereta padobranima s male visine (*low–altitude parachute extraction system – LAPES*) – Niskovisinski, samostojeći sustav izbacivanja tereta sposoban za dostavu teške opreme ili opskrbnih sredstava zrakoplovima u određenu zonu izbacivanja s visine 1,5 do 3 metra kada slijetanje nije moguće.

sustav planiranja i provedbe združenih operacija (*Joint Operation Planning and Execution System – JOPES*) – Neprekidni razvojni sustav koji je razvijen kroz integraciju i poboljšanje ranijih sustava planiranja i provedbe: sustav planiranja združenih operacija (*Joint Operation Planning System*) i sustav združenog razvoja (*Joint Deployment System*). On daje temelj za konvencionalno zapovijedanje i nadzor zapovjednika i njihovih stožera na nacionalnoj razini i na razini zemljopisnog područja. Oblikovan je za zadovoljavanje njihovih informacijskih potreba u provedbi združenog planiranja i operacija. Uključuje politike, postupke i sklopove izvješćivanja podržane komunikacijskim sustavima i sustavima za automatsku obradu podataka. Rabi se za praćenje, planiranje i provedbu aktivnosti mobilizacije, razvoja, djelovanja i održavanja povezanih sa združenim operacijama. (*Vidi združene operacije.*)

sustav raspodjele (*distribution system*) – Skup objekata, metoda i postupaka za primitak, skladištenje, održavanje, raspodjelu i nadzor tijeka vojnih sredstava od trenutka primitka u vojni sustav do trenutka izdavanja tih sredstava za uporabu u postrojbama i u različitim aktivnostima.

sustav za upravljanje vatrom – SUV (*fire direction system*) (HR) – Sustav koji se sastoji od ljudi i opreme pomoću kojih zapovjednik provodi upravljanje i nadzor vatre.

svestranost (*versatility*) – Sposobnost postrojbi da zadovolje zahtjeve provedbe različitih zadaća i sposobnost zapovjednika da promijene usredotočenje, skroje snage i kreću se od jedne vrste operacije/djelovanja na drugu brzo i učinkovito. To je i sposobnost biti višefunkcionalan i djelovati u cjelokupnom nizu vojnih operacija/djelovanja.

svežanj (*fascine*) – Veliki cilindrični snop, obično od pruća, drvenih kolaca, plastičnih ili metalnih cijevi, koji je lagano povezan i baca se u jarke ili rupe radi lakšeg prijelaza.

svladati (*reduce*) – Zadaća izradbe prolaza, kroz zapreku ili preko nje, dostatno širokih da omoguće napadajnoj snazi provedbu svoje zadaće.

svladavanje minskog polja (*minefield breaching*) (NATO) – Kod uporabe mina na kopnu, proces čišćenja prolaza kroz minsko polje u taktičkim uvjetima.

svrha (*purpose*) – Željeni ili namjeravani rezultat operacije/djelovanja izražen u odnosu na neprijatelja ili u odnosu na željenu situaciju (na primjer, dopustiti prolazak pratećih snaga ili uspostaviti uvjete za protunapadaj). To je “zašto” u navodu zadaće izraženo radnim glagolom (na primjer, uzrokovati, utjecati, spriječiti, zaštititi). (*Vidi borbeno zapovijedanje, vizualizacija bojišta i zamisao operacije/djelovanja.*)

svršetak sukoba (*conflict termination*) – Točka u kojoj sukob svršava, a počinju aktivnosti poslije sukoba. Neprijatelj treba biti i nesposoban i nevoljan za daljnji otpor. Strateški, operativni i politički ciljevi postavljeni na početku sukoba trebaju biti ili osigurani ili će njihovo osiguranje biti izravan ishod svršetka sukoba.

svršetak večernjeg građanskog sumraka – SVGS (*end evening civil twilight – EECT*) – Događa se kad se sunce spustilo 6 stupnjeva ispod zapadnog obzora, te predstavlja trenutak u kojem nema dovoljno svjetlosti da bi se vidjeli objekti bez optičkih pomagala. Od tog se trenutka preporuča uporaba optičkih sredstava za pojačavanje svjetlosti sve do početka jutarnjeg građanskog svitanja. (*Vidi operacije/djelovanja u uvjetima smanjene vidljivosti i sumrak.*)

svršetak večernjeg nautičkog sumraka – SVNS (*end evening nautical twilight – EENT*) – Događa se kad se sunce spustilo 12 stupnjeva ispod zapadnog obzora, te predstavlja kraj zadnjeg danjeg svjetla. U vrijeme svršetka večernjeg nautičkog sumraka nema više sunčeve svjetlosti. (*Vidi operacije/djelovanja u uvjetima smanjene vidljivosti i sumrak.*)

Š

širenje oružja za masovno uništavanje (*proliferation*) – Proces kojim jedna država za drugom dolaze u posjed ili do prava da odluče o uporabi oružja za masovno uništavanje, svaka potencijalno sposobna pokrenuti napadaj tim oružjem na drugu državu.

širina fronte (*frontage*) – Fronta uvećana za razdaljinu izvan bokova pokrivenu motrenjem i vatrom postrojbe u borbi. (*Vidi fronta.*)

T

tablica kretanja (*movement table*) (NATO) – Tablica koja daje detaljne upute ili podatke o kretanju. Kada je potrebno ona će biti označena riječima put, željeznica, more, zrak, itd., kako bi se označila vrsta kretanja. Normalno se izdaje kao dodatak zapovijedi za kretanje ili kao uputa. (*Vidi zapovijed za kretanje.*)

tablice ciljeva (*list of targets*) – Tablica potvrđenih ili naslućenih ciljeva koju radi svaka razina za potrebe informiranja ili planiranja vatrene potpore. (*Vidi plan vatre i popis ciljeva.*)

tajna operacija (*clandestine operation*) – Operacija kojoj su pokrovitelji vladina tijela ili agencije, a koja se provodi tako da se osigura njezina tajnost ili prikrivanje. Razlikuje se od skrivene operacije po tome što je naglasak dan prikrivanju same operacije, a ne prikrivanju pokrovitelja. U specijalnim operacijama neka aktivnost može biti i skrivena i tajna i može se podjednako usredotočiti na operativna razmatranja i na obavještajne aktivnosti.

taktička borbena snaga – TBS (*tactical combat force – TCF*) – Borbena postrojba s odgovarajućom borbenom i logističkom potporom kojoj je dodijeljena zadaća poražavanja III. razine ugroze naše pozadine. (*Vidi razine ugroze naše pozadine i snage za odgovor u našoj pozadini.*)

taktička hodnja (*tactical road march*) – Brzo kretanje koje se koristi za promjenu mjesta postrojbi u borbenoj zoni kako bi se pripremile za borbene operacije/djelovanja. Premda se ne predviđa dodir s neprijateljskim kopnenim snagama, provode se sve mjere sigurnosti protiv napadaja iz zraka, napadaja neprijateljskih specijalnih snaga i simpatizera, a postrojba je spremna za poduzimanje trenutne akcije protiv neprijateljske ugroze. (*Vidi hodna kolona, hodna postrojba i hodna skupina.*)

taktička radnja ili postupak za zadaću – TRPZ (*mission essential task*) – Skupna zadaća koju postrojba mora moći uspješno provesti (biti potpuno obučena) za provedbu odgovarajućeg dijela svoje ratne ili druge dodijeljene zadaće.

taktička razina rata (*tactical level of war*) – Razina rata na kojoj se planiraju i provode bitke i bojevi za postizanje vojnih ciljeva dodijeljenih taktičkim postrojbama ili namjenski organiziranim snagama. Aktivnosti na ovoj razini usredotočuju se na zapovjeđene rasporede i manevar borbenih elemenata u odnosu jednih na druge i u odnosu na neprijatelja za postizanje borbenih ciljeva.

taktička skupina za zrakoplovni nadzor – TSNZ (*tactical air control party – TACP*) (NATO) – Podređena operativna sastavnica sustava taktičkog zračnog nadzora namijenjena za pružanje veze između zračnih i kopnenih snaga te za nadzor zrakoplova.

taktička zadaća (*tactical task*) – Specifična aktivnost koju postrojba mora provesti tijekom provedbe taktičke operacije/djelovanja ili određenog manevra. To su minimalni nužni napori za ostvarenje svrhe djelovanja. (*Vidi izbor manevra, navod zadaće i operativna zapovijed.*)

taktička zračna operacija/djelovanje (*tactical air operation*) – Zračna operacija/djelovanje uključuje uporabu zračne moći u koordinaciji s kopnenim i pomorskim snagama za:

1. postizanje i održavanje zračne nadmoći;
2. sprječavanje kretanja neprijateljskih snaga u područje cilja i unutar njega i nastojanje da se unište te snage i sve ono što im pruža potporu;
3. pridruživanje kopnenim ili pomorskim snagama u operacijama/djelovanjima unutar područja cilja kako bi im se izravno pomoglo u postizanju njihovog trenutnog cilja. (*Vidi bliska zračna potpora, protuzračne operacije/djelovanja i zračna izolacija.*)

taktičke zapreke (*tactical obstacles*) – One zapreke koje se koriste za narušavanje neprijateljskog poretka, njegovo skretanje u željeno područje, vezanje za položaj gdje je izložen izravnim i neizravnim vatrama i blokiranje prodiranja.

taktički nadzor (*tactical control – TACON*) – Zapovjedna ovlast nad stalno dodijeljenim ili pridodanim snagama koja je ograničena na detaljno i obično lokalno usmjeravanje i nadzor kretanja ili manevra potrebnog za provedbu dodijeljenih zadaća. Taktički je nadzor ugrađen u operativni nadzor i njegov je sastavni dio. Može biti dan zapovjedniku borbenog zapovjedništva i nižim zapovjednicima. Omogućuje zapovjednicima da koriste snage i usmjeravaju taktičku uporabu logističkih snaga i sredstava ali im ne daje ovlasti za promjenu organizacijske strukture ili za usmjeravanje administrativne i logističke potpore.

taktički plan djelovanja desanta na kopnu (*ground tactical plan*) – Operativni plan djelovanja padobranskog ili helikopterskog desanta koji pokriva djelovanja u području cilja. (*Vidi plan prikupljanja postrojbi za desant, plan slijetanja, i postrojavanje.*)

taktički zračni prijevoz (*tactical airlift*) – Kretanje osoblja i stvari zrakoplovima ratnog zrakoplovstva koji prevoze i dovode borbene postrojbe i opskrbna sredstva izravno u područje cilja slijetanjem, izbacivanjem, iskakanjem i drugim tehnikama dovođenja te uporaba zračnog prijevoza u izravnoj potpori padobranskog desanta, nošenju zračnoprijenosnih snaga, taktičkoj zračnoj opskrbi, specijalnim operacijama i izvlačenju/evakuaciji žrtava s prednjih aerodroma i helidroma.

taktički zrakoplovni časnik za vezu – TZČV (*tactical air liaison officer – TALO*) – Časnik ratnog zrakoplovstva koji radi na pozadinskom mjestu divizije ili više postrojbe u odjelu G4 i koji olakšava usklađivanje transportnih zrakoplova. On ima informacije o dostupnosti aerodroma i helidroma, mogućnostima transportnih zrakoplova, mogućnostima ukrcaja i iskrcaja tereta na određenim aerodromima i helidromima, mjestima bolničkih i drugih medicinskih objekata za prijevoz ranjenika i bolesnika, kao i druge potrebne informacije.

taktičko kretanje (*tactical movement*) – Kretanje ili manevar za uspostavljanje dodira s neprijateljem ili tijekom koga se predviđa uspostavljanje dodira s neprijateljem. U taktičkom kretanju dijelovi koji se kreću organizirani su tako da olakšavaju prijelaz u borbu u slučaju potrebe. (*Vidi neometano kretanje.*)

taktičko minsko polje (*tactical minefield*) (NATO) – Minsko polje koji je dio plana zapreka i postavlja se za zadržavanje, usmjeravanje ili slamanje neprijateljskog napredovanja. (SAD) – Minsko polje napravljeno za izravan napadaj na neprijateljski manevar i za davanje obrambenoj snazi pozicijske prednosti pred napadačem.

taktičko obavještajno znanje (*tactical intelligence*) – Obavještajno znanje koje je potrebno za planiranje i provedbu taktičkih operacija/djelovanja. (*Vidi borbena obavještajno znanje i obavještajno znanje.*)

taktičko operativno središte – TOSr (*tactical operations center – TOC*) – Fizičko grupiranje onih elemenata općeg i posebnog stožera koji se bave tekućim taktičkim operacijama /djelovanjima i s njima povezanom taktičkom potporom. (*Vidi zapovjedno mjesto.*) A-

taktičko zapovjedno mjesto – TZM (*tactical command post – TAC CP*) – Prednji postroj zapovjedništva. Taktičko zapovjedno mjesto sastoji se od predstavnika iz G2/S2, G2/S3, vatrene potpore, taktičke skupine za zračni nadzor, zračne obrane, inženjerije te dijelova za vezu administrativne i logističke potpore (G1, G4). Nalazi se blizu prednjeg kraja bojišta tako da je zapovjednik blizu podređenih zapovjednika i može izravno utjecati na operacije/djelovanja. (*Vidi glavno zapovjedno mjesto, pozadinsko zapovjedno mjesto i zapovjedno mjesto.*) A-

taktika (*tactics*) –

1. Uporaba postrojbi u borbi.
2. Zapovjedeni i uređeni raspored i manevar postrojbi u odnosu jedna na drugu i/ili u odnosu na neprijatelja kako bi iskoristile svoje pune mogućnosti.
3. U kopnenoj vojsci obično se objašnjava u pojmu taktika, tehnike i postupci gdje je:
 - a. Taktika – Vještina i znanost uporabe raspoloživih snaga i sredstava za pobjedu u bitkama i bojevima.
 - b. Tehnike – Metode kojima se koriste postrojbe i/ili zapovjednici za provedbu dodijeljenih zadaća i funkcija, posebice metoda uporabe opreme i ljudi.
 - c. Postupci – Standardne i detaljne inačice djelovanja koje opisuju kako provesti zadaću.

talac (*hostage*) – Osoba koja se drži kao zalog da će se strana odakle talac potječe držati određenih dogovora ili sporazuma. (Prema Ženevskoj konvenciji zabranjeno je držanje talaca.)

tampon–zona (*buffer zone*) – Određeno područje pod nadzorom mirovnih snaga iz kojeg su uklonjene sukobljene strane. Tampon–zonom se stvara područje razdvajanja između sukobljenih strana te se smanjuje rizik obnove sukoba. U nekim operacijama UN–a zove se i područje razdvajanja. (*Vidi zona razdvajanja.*)

tehnika kretanja (*movement technique*) – Način na koji postrojba prelazi zemljište (kao što je brza hodnja, hodnja s izdvojenim osiguranjem i kretanje u skokovima) što je određeno vjerojatnošću susreta s neprijateljem.

temeljita dekontaminacija (*thorough decontamination*) (NATO) – Dekontaminacija koju provodi postrojba, s ili bez vanjske potpore, za smanjenje kontaminacije na osoblju, opremi, tvarima i/ili u radnim područjima na najnižu moguću razinu, čime se omogućava djelomično ili potpuno skidanje zaštitne opreme i održavanje djelovanja s najmanjim snižavanjem stupnja učinkovitosti. To može uključiti dekontaminaciju zemljišta koja je izvan dosega operativne dekontaminacije. (*Vidi dekontaminacija, operativna dekontaminacija i trenutna dekontaminacija.*)

temeljni borbeni komplet – Tb/k (*basic load*) (NATO) – Količina opskrbnih sredstava koja mora biti u postrojbi i koju ta postrojba čuva i nosi. Određuje se u odnosu na ratnu organizaciju postrojbe i održava se na propisanim razinama.

(SAD) – Količina opskrbnih sredstava i streljiva koju čuva, nosi i nadzire određena postrojba. Određuje ga nadređeno zapovjedništvo na temelju zadaće i raščlambe neprijatelja.

temeljni položaj (*primary position*) – Mjesto za oružje, postrojbu ili pojedinca za borbu koje pruža najbolje uvjete za provedbu dodijeljene zadaće. (*Vidi borbeni položaj, dopunski položaj, naredni položaj, položaj, pomoćni položaj i temeljni položaj.*)

temeljni smjer vatre – TSV (*principal direction of fire – PDF*) – Smjer vatre dodijeljen ili određen kao glavni smjer u kojem će oružje biti usmjereno, a prolazi područjem najveće skupine ciljeva. Bira se sukladno neprijatelju, zadaći, zemljištu i mogućnostima oružja.

tempo (*tempo*) – Brzina vojne akcije; nadzor i promjena te brzine nužno je sredstvo za inicijativu. Sve se vojne operacije/djelovanja izmjenjuju između akcija i njihova prekida dok sukobljene strane vode bitke i bore se protiv teškoća kako bi provele operacije/djelovanja u vremenu i na mjestu koje same odaberu.

terenske usluge (*field services*) – Važne usluge za poboljšanje kakvoće života vojnika tijekom operacija/djelovanja na zemljištu. Obuhvaćaju pripremu hrane, pročišćavanje vode, pogrebne usluge, pranje vojnika i odjeće te popravak odjeće.

terorist (*terrorist*) – Pojedinaac koji upotrebljuje nasilje, teror i zastrašivanje za postizanje rezultata.

terorizam (*terrorism*) – Proračunata uporaba nasilja ili prijetnja nasiljem za ulijevanje straha. Usmjeren je ka kompromitiranju ili zastrašivanju vlada ili država u težnji da se ostvare ciljevi koji su općenito politički, vjerski ili ideološki. (*Vidi borba protiv terorizma i protuterorizam.*)

tim za potporu održavanja – TPO (*maintenance support team – MST*) – Organizirani tim za izravnu potporu koji je smješten zajedno s dijelom za održavanje određene postrojbe za određeno razdoblje.

tim za raščlambu i nadzor – TRN (*analysis and control team – ACT*) – Ustrojbni tim koji se nalazi u vojnoj obavještajnoj satniji za izravnu potporu, a koji pruža S2 u manevarskoj brigadi sposobnosti za automatsku obradu, raščlambu i dostavljanje obavještajnih informacija. Za razliku od elementa za raščlambu i nadzor koji djeluje na višim razinama, tim za raščlambu i nadzor obično nije pod operativnim nadzorom S2 brigade.

tim za vatrenu potporu – TiVP (*fire support team – FIST*) – U djelovanjima/operacijama vatrene potpore tim koji se sastoji od voditelja tima (časnik zemaljskog topništva, najčešće poručnik) i potrebnog dodatnog osoblja i opreme za planiranje, traženje, usklađivanje i upravljanje naporima vatrene potpore za postrojbe veličine satnije. (*Vidi element za vatrenu potporu.*)

timovi za navođenje (*pathfinders*) –

1. Iskusne posade zrakoplova koje vode zrakoplove do zone iskakanja/izbacivanja, točke otpuštanja ili cilja.
2. Timovi izbačeni ili spušteni na cilj radi uspostavljanja i uporabe navigacijske pomoći za navođenje zrakoplova do zone iskakanja/izbacivanja ili zone slijetanja.
3. Timovi spušteni iz zraka na neprijateljski teritorij za određivanje najboljeg prilaza i putova povlačenja, zona slijetanja i mjesta za helikoptersko–desantne snage.

tjesnac (*defile*) – Uzak prolaz koji ograničava kretanje postrojbi.

točka izuješćivanja o prvom odredištu – TIPO (*first destination reporting point – FDRP*) – Točka na kojoj se nalazi tim za regulaciju prometa ili vojna policija koji skreću vozača i teret prema pomoćnom primatelju tereta ili prema novom odredištu.

točka odlučivanja – TO (*decision point – DP*) – Događaj, područje, crta ili točka na bojištu gdje se traži taktička odluka na temelju procesa ratne igre koja se provela prije izdavanja operativne zapovijedi. Točke odlučivanja ne diktiraju zapovjednikove odluke, one samo ukazuju da je potrebno donijeti odluku, te ukazuju kada i gdje se treba donijeti odluka kako bi se postigao najveći učinak na naše ili neprijateljske inačice djelovanja. Obično su povezane s aktivnostima neprijatelja, ali mogu biti povezane i s djelovanjem naših snaga i stanjem tekućih djelovanja. (*Vidi matrica odlučivanja, model odlučivanja i ratna igra.*)

točka okupljanja – Tok (*rally point*) – Lako prepoznatljiva točka na zemljištu gdje se postrojbe mogu ponovno okupiti/reorganizirati ako budu raspršene, ili gdje se posade zrakoplova i putnici mogu prikupiti i reorganizirati nakon incidenta koji traži prisilno slijetanje.

točka opskrbe streljivom – TOS (*ammunition supply point – ASP*) – Mjesto što bliže prednjoj crti gdje se streljivo dijeli postrojbama korisnicima na temelju teritorijalne podjele, ili gdje postrojba korisnik prima, skladišti, prepakira i dijeli streljivo podređenim postrojbama. A-

točka popune streljivom, gorivom i drugim sredstvima – TPSG (*rearm, refuel, and resupply point – R³P*) – Određena točka kroz koju prolazi postrojba i gdje dobiva gorivo, streljivo i druga potrebna opskrbna sredstva za nastavak borbenih operacija/djelovanja.

točka povezivanja – PV (*linkup point*) – Lako prepoznatljiva točka na zemljištu gdje se susreću dvije snage koje se povezuju. Kada je jedna snaga nepokretna, točke povezivanja se obično određuju tamo gdje se smjerovi napredovanja pokretne snage sijeku sa sigurnosnim dijelovima nepokretne snage. Točke povezivanja za dvije pokretne snage određuju se na granicama gdje se očekuje međusobno približavanje dviju pokretnih snaga. (Vidi *povezivanje, probijanje iz okruženja, zračni desant i zračno–desantna operacija/djelovanje*.)

točka pretovara streljiva – TPS (*ammunition transfer point – ATP*) – Mjesto koje se određuje u području logističke potpore (pozadina) brigade kako bi se smanjila udaljenost koju prevaljuju vozila za opskrbu. Početne zalihe za svaku brigadnu postaju za pretovar streljiva nalaze se na kamionima i poluprikolicama u logistici korpusa (zbornog područja), a sastoje se od sredstava velikog obujma i težine. A-

točka prihvata srušenih posada zrakoplova (*downed aircrew pickup point*) – Točka u koju će posade srušenih zrakoplova pokušati pobjeći i sakriti se od neprijatelja kako bi ih naše snage mogle pokupiti i spasiti.

točka prijelaza polazne crte – TPPC (*point of departure*) – U noćnim napadajima ili u napadajima u uvjetima smanjene vidljivosti određeno mjesto na polaznoj crti gdje će postrojba prijeći u napadaj.

točka prikupljanja – TP (*collection point*) – Mjesto organizirano za skupljanje žrtava, zaostalih vojnika, operativno neispravne opreme i sredstava, zarobljenika i drugoga za pregled, sortiranje, popravak ili daljnje premještanje prema objektima i postajama u pozadini.

točka prikupljanja sredstava za održavanje – TPSO (*maintenance collection point – MCP*) – Točka za prikupljanje opreme i sredstava koja trebaju popravak, kontroliranu zamjenu, kanibalizaciju ili izvlačenje/evakuaciju. Može je voditi korisnik ili postrojba za održavanje u izravnoj potpori. (Vidi *točka prikupljanja sredstava za održavanje postrojbe*.)

točka prikupljanja sredstava za održavanje postrojbe – TPSOP (*unit maintenance collection point – UMCP*) – Mjesto ili niz mjesta na kojima radi vod za održavanje u bojni koja je najbliže mjesto do borbene postrojbe do koje se može izvući neispravna oprema, gdje postoji ograničeni broj pričuvnih dijelova i gdje se mogu napraviti neki popravci. (Vidi *točka prikupljanja sredstava za održavanje*.)

točka prikupljanja žrtava – TPŽ (*casualty collection point – CCP*) – Određeno mjesto gdje se žrtve prikupljaju da bi se prebacile na mjesta pružanja medicinske pomoći. To je na primjer satnijska postaja prve pomoći.

točka prolaza – TP (*passage point – PP*) – Posebno određeno mjesto gdje će postrojbe proći jedna kroz drugu, bilo u napredovanju ili u povlačenju. Nalazi se tamo gdje zapovjednik želi da podređene postrojbe fizički provedu prolaz kroz crte. (Vidi *prolaz kroz crte*.)

točka provjere – TP (*checkpoint*) – (NATO)

1. Unaprijed određena točka na površini zemlje koja se rabi kao sredstvo nadzora kretanja ili kao probni cilj kod podešavanja vatre.
2. Središte udara ili središte eksplozije granate.
3. Zemljopisna lokacija na kopnu ili vodi iznad koje se motrenjem ili elektroničkim sredstvima može odrediti položaj zrakoplova u letu.
4. Mjesto gdje vojna policija provjerava promet vozila i pješaka kako bi provodila mjere regulacije prometa, te drugih zakona, zapovijedi i propisa.

točka raspodjele – TR (*distribution point*) (NATO) – Točka u kojoj se opskrba sredstva i/ili streljivo, dobiveni iz opskrbnih točaka više postrojbe, dijele na manje dijelove da bi se dali podređenim postrojbama. Na točkama raspodjele obično ne postoje zalihe već se dobivena sredstva, što je prije moguće, u potpunosti dijele podređenima.

točka razmjene pacijenata – TRP (*ambulance exchange point – AXP*) – Mjesto gdje se pacijent prebacuje iz jednih bolničkih kola u druga na putu prema medicinskom objektu.

točka susreta/dodira – TS (*contact point*) (NATO) –

1. **Kod ratovanja na kopnu**, točka na zemljištu koja se može lako prepoznati, gdje se trebaju fizički susresti dvije ili više postrojbi.
2. **U zračnim operacijama**, mjesto na kojem zapovjednik zračne zadaće uspostavlja radio vezu s kontrolom letenja.

točka usklađivanja – TU (*coordinating point*) (NATO) – Određena točka na kojoj, u svim vrstama borbe, susjedne postrojbe uspostavljaju dodir radi usklađivanja i nadzora.

(SAD) – Nadzorna mjera koja naznačuje određeno mjesto za usklađivanje vatri i manevra između susjednih postrojbi. Obično se određuju kad god granica prelazi prednji kraj područja bitke i može se naznačiti kada granica prelazi fazne crte koje se rabe za nadzor zaštitnih snaga. (U NATO-u se traži fizički dodir između susjednih postrojbi.) (*Vidi točka susreta/dodira.*)

točka vrhunca (*culminating point*) – Točka u vremenu i prostoru kada napadač više ne može ostvariti svoj cilj (kada mu borbena moć više ne nadmašuje borbenu moć branitelja) ili kada branitelj više nema sposobnost ostvarenja svoga cilja (kada više nema sposobnosti uspješno se braniti). To se može dogoditi zbog čimbenika preostale borbene moći, logističke potpore, vremena, morala i zamora.

točka zagušenja – TZ (*choke point*) – Zemljopisno mjesto na kopnu ili vodi koje ograničava kretanje snaga, a može biti prirodno, umjetno (nastalo ljudskim radom) ili stvoreno rasporedom snaga.

točkasta zapreka (*point obstacle*) – Bilo koja smetnja koja otežava kretanje po putu ili preko mosta, koja je obično dio ili upotpunjuje veću umjetnu ili prirodnu zapreku koja ima svoj određeni učinak na neprijateljsku snagu. (*Vidi naboj za izradbu kratera, putna blokada, zapreka od okomito ukopanih balvana i zasjeka.*)

točkasti cilj (*point target*) – Cilj tako malih dimenzija da traži izuzetno precizan pad projektila na njega da bi se neutralizirao ili uništio.

točkasto elektroničko ometanje (*spot jamming*) (NATO) – Elektroničko ometanje određenog kanala ili frekvencije. (*Vidi elektroničko ometanje.*)

toksin (*toxin agent*) – Otrovi koji se stvaraju kao specifičan proizvod izlučivanja u metabolizmu biljnog ili životinjskog organizma za razliku od anorganskih otrova. Takvi se otrovi mogu proizvesti i sintetičkim procesima.

toplinsko zračenje (*thermal radiation*) (NATO) – Toplina i svjetlost stvoreni atomskom eksplozijom.

(SAD) – Elektromagnetska zračenja iz toplinskog ili svjetlosnog izvora nastala kao posljedica njegove temperature; sastoji se od ultraljubičastog, vidnog i infracrvenog spektra zračenja.

topnička priprema (*artillery preparation*) – Topnička vatra provedena prije napadaja za uništavanje, neutraliziranje ili gušenje neprijateljske obrane, narušavanje veza i remećenje neprijateljske obrane, kao i za stvaranje zaštite dovođenju i razvijanju naših snaga za napadaj. To je veliki obujam vatre koji se otvara u skladu s vremenskim rasporedom. Vatre normalno počinju prije sata-S, a mogu se nastaviti i nakon njega. Mogu početi u unaprijed određeno vrijeme ili prema zahtjevu. Trajanje pripreme ovisi o različitim čimbenicima, kao što su potrebe za vatrenom potporom cijele snage, broj ciljeva i broj topničkih oružja, te dostupno streljivo.

topničko područje (*position area for artillery*) – Područje dodijeljeno topničkim postrojbama radi upravljanja zemljištem u kojem mogu manevrirati.

topništvo za izravnu potporu (*direct support artillery*) (NATO) – Topništvo čija je temeljna zadaća ostvariti vatre tražene od podržane postrojbe. (*Vidi opća potpora.*)

topništvo za opću potporu (*general support (GS) artillery*) (NATO) – Topništvo koje ostvaruje vatru pod zapovijedanjem zapovjednika postrojbe kojoj ustrojbeno pripada ili je pridodano. Djeluje u potpori cjelokupnog djelovanja/operacije, a ne kao potpora određene postrojbe. (*Vidi topništvo za izravnu potporu, pojačavanje topničke potpore i pojačavanje opće topničke potpore.*)

topografski vrh (*topographical crest*) – Najviša točka brda, grebena ili planine. (*Vidi vojni vrh.*)

topografski zemljovid (*topographic map*) – Zemljovid koji prikazuje okomiti položaj zemljišnih oblika u mjerljivom obliku, kao i njihove vodoravne položaje.

tranzitni smjer na maloj visini – TSMV (*low-level transit route – LLTR*) (NATO) – Privremeni koridor definiranih dimenzija uspostavljen u prednjem području za smanjenje rizika leta naših zrakoplova na maloj visini kroz našu zračnu obranu ili iznad površinskih snaga. (*Vidi letni koridor i put najmanjeg rizika.*)

trenutna dekontaminacija (*immediate decontamination*) (NATO) – Dekontaminacija koju provode pojedinci odmah nakon što budu kontaminirani kako bi se spasili životi i smanjili gubitci. To može uključiti dekontaminaciju ko e, dijela osobne odjeće i/ili opreme. (*Vidi dekontaminacija.*)

trenutna zračna potpora (*immediate air support*) (NATO) – Zračna potpora koja se provodi za zadovoljavanje posebnih zahtjeva koji se pojavljuju tijekom bitke, a koji se zbog svoje naravi ne mogu unaprijed planirati. (*Vidi zračna potpora.*)

trenutno nastupajuća privremena nesposobnost (atomska) (*immediate transient ineffectiveness (nuclear)*) – Fiziološka reakcija na zračenje na razinama 2.000 cGy za fizički zahtjevne zadatke ili 2.800 cGy za fizički nezahtjevne zadatke. Ozračeno osoblje postaje nesposobno za bilo koju zadaću unutar 3 minute od izlaganja i ostaje tako otprilike 7 minuta, neovisno o fizičkim zahtjevima zadatke. Osoblje se oporavlja do razine više od 75% njihove izvedbe prije izlaganja oko 10 minuta nakon izlaganja i ostaje na toj razini oko 30 minuta. Otprilike 40 minuta nakon izlaganja, postaje smanjeno sposobno za rad i ostaje tako oko 5 sati za nezahtjevne zadatke (2 sata za zahtjevne zadatke), u kom se vremenu očekuje da će simptomi radijacijske bolesti postati dostatno ozbiljni da učine osoblje nesposobnim. Osoblje će ostati nesposobno sve dok ne nastupi smrt unutar 5–6 dana.

trenutno nastupajuća trajna nesposobnost 8.000 cGy (*immediate permanent ineffectiveness 8.000 cGy*) – Fiziološka reakcija na zračenje na razinama 3.000 cGy za fizički zahtjevne zadatke ili 3.800 cGy za fizički nezahtjevne zadatke. Osoblje postaje nesposobno unutar 3 minute od izlaganja zračenju i ostaje nesposobno za bilo koju zadaću sve do smrti. Smrt nastupa unutar jednoga dana.

trijaža (*triage*) (NATO) – Ocjenjivanje i klasificiranje pacijenata radi određivanja razine pružanja medicinske pomoći i evakuacije. Sastoji se od trenutnog razvrstavanja pacijenata sukladno vrsti i ozbiljnosti ozljede te vjerojatnosti preživljavanja, određivanja prioriteta pružanja pomoći i evakuacije kako bi se osigurala najbolja medicinsku pomoć za najveći broj pacijenata.

tučena zona (*beaten zone*) – Područje na kopnu na koji pada vatreni stožac.

U

ubacivanje (*infiltration*) –

1. Izbor manevra koji traži kretanje kroz područje ili u područje ili teritorij kojeg su zauzele naše ili neprijateljske postrojbe ili organizacije u malim skupinama ili pojedinačno, u povećanim ili nepravilnim vremenskim razmacima izbjegavajući dodir s neprijateljem.
2. Kada je povezano s taktičkim kretanjem vozila, vozila se upućuju pojedinačno ili u malim skupinama u nepravilnim vremenskim razmacima kako bi se smanjila gustoća i spriječilo nepotrebno gomilanje vozila.
3. U obavještajnom kontekstu, ubacivanje agenta ili druge osobe u određeno područje na neprijateljskom teritoriju. Obično uključuje prijelaz granice ili druge čuvane crte. Metode ubacivanja su: crno (tajno); sivo (kroz legalna mjesta prijelaza ali s lažnim dokumentima); bijelo (legalno). (*Vidi izbori manevra i izvlačenje.*)

ubijen u akciji (*killed in action – KIA*) – Kategorija žrtve koja se odnosi na osobu koja je žrtva neprijateljske akcije, osim žrtve terorističke aktivnosti, koja je odmah ubijena ili je umrla od rana ili drugih povreda prije dolaska u medicinsku ustanovu/objekt. (*Vidi obilježavanje grobova, umro od rana, žrtva, žrtva čiji uzrok nije neprijateljsko djelovanje i žrtva neprijateljskog djelovanja.*)

učinak udarnog vala eksplozije (*blast effect*) – Razaranje ili šteta uzrokovana udarnim valom i vjetrovima velike brzine nastalih eksplozijom na površini ili iznad površine zemlje.

učvršćenje položaja (*consolidation of position*) (NATO) – Organiziranje i jačanje novoosvojenog položaja tako da se može uporabiti protiv neprijatelja. Snaga koja se nalazi na položaju priprema se i za naredna djelovanja. Još se naziva i faza učvršćenja. (*Vidi cilj, napadaj i nasrtaj.*)

udaljenost popratne štete (*collateral damage distance*) – Najmanja udaljenost u metrima na kojoj se mora nalaziti željena nulta točka atomske eksplozije u odnosu na civilno osoblje i objekte kako bi se s 99% sigurnošću osiguralo da određene ozljede ili štete na vlasništvu neće prijeći 5% utvrđenog stupnja sigurnosti.

udarna snaga (*striking force*) – Uporabljena snaga organizirana za provedbu odlučujućeg napadaja u pokretnoj obrani. Normalno čini maksimum raspoložive borbene moći koju zapovjednik ima u trenutku napadaja.

uklanjanje neeksplozivnog streljiva – UNS (*explosive ordnance disposal – EOD*) (NATO) – Otkrivanje, identifikacija, ocjenjivanje na mjestu pronalaska, osiguranje i konačno uklanjanje neeksplozivnog streljiva. Može uključiti i streljivo koje je postalo opasno zbog oštećenja ili pogoršanja stanja.

ukrcajna luka – UL (*port of embarkation – POE*) – Zemljopisna točka s koje teret ili osoblje odlazi. Može biti pomorska ili zračna luka. Može se, ali ne mora, poklopiti s polazištem postrojbe koja se ukrcava. (*Vidi iskrcajna luka.*)

ukrcajna pomorska luka – UPL (*seaport of embarkation – SPOE*) – Pomorski terminal za neprekidna lučka djelovanja na kojem se osoblje i stvari ukrcavaju/utovaruju u brodove. Obično služi kao iskrcajna luka za povratne putnike i terete.

ukrcajna zračna luka – UZL (*aerial port of embarkation – APOE*) – Aerodrom za potporu zračnog kretanja na kojem se osoblje i stvari ukrcavaju/utovaruju u zrakoplov za početak zračnog kretanja. Može služiti kao iskrcajna luka za povratne putnike i terete.

ukrcavanje (*embarkation*) (NATO) – Utovar postrojbi i njihovih zaliha i opreme na brodove i/ili zrakoplove.

umjereni rizik (atomski) (*moderate risk (nuclear)*) – Stupanj rizika za koji su predviđeni učinci snošljivi ili su u najgorem slučaju samo manja smetnja. Vezan je za maksimum od 2.5% slučajeva žrtava ili 5% učinaka onečišćenja. Umjereni rizik ne smije biti premašen ako se od postrojbi očekuje djelovanje s punom učinkovitosti nakon atomske eksplozije prijateljske atomske bombe. Iskazuje se u odnosu na rizik kao: neupozoreno, izloženo osoblje; upozoreno, izloženo osoblje; upozoreno, zaštićeno osoblje. (*Vidi neznatan rizik, opasan rizik, sigurnost postrojbe i stupanj rizika.*)

umjetne zapreke (*reinforcing obstacles*) – Zapreke posebno izgrađene, postavljene ili detonirane radi povezivanja, pojačanja i proširenja postojećih prirodnih zapreka kako bi se narušilo, vezalo, skrenulo ili blokiralo neprijateljsko kretanje.

umro od rana – UOR (*died of wounds – DOW*) – Neprijateljska ili borbena žrtva koja je umrla nakon dolaska u medicinski objekt/ustanovu. (*Vidi neprijateljska žrtva i ubijen u akciji.*)

umro od rana zadobivenih u akciji – UORZA (*died of wounds received in action – DWRIA*) – Kategorija žrtve primjenjiva na neprijateljsku žrtvu, osim žrtve terorističke akcije, koja je umrla od rana ili drugih povreda zadobivenih tijekom akcije nakon dolaska u medicinski objekt/ustanovu.

unaprijed planirana zračna potpora (*preplanned air support*) (NATO) – Zračna potpora sukladna programu zračne potpore, planirana prije operacije/djelovanja.

unaprijed raspoređene snage (*preposition*) (NATO) – Vojne postrojbe, oprema ili opskrbna sredstva raspoređeni na mjesta ili blizu mjesta planirane uporabe ili na drugo određeno mjesto kako bi se smanjilo vrijeme reakcije i osigurala pravodobna potpora određene snage tijekom početnih faza operacije/djelovanja.

unaprijed razmještena opskrbna sredstva (*prepositioned supplies*) – Opskrbna sredstva smještena na mjesto ili blizu mjesta planirane uporabe ili na nekim drugim određenim mjestima kako bi se smanjilo vrijeme odgovora te da bi se osigurala popuna.

uništenje (*destruction*) –

1. Kada se odnosi na učinke topničkih vatri, smatra se da je cilj uništen kada je trajno nesposoban za djelovanje, ili su gubitci u ljudstvu i oštećenja jednaki ili veći od 30%. Uništenje traži veliku potrošnju streljiva i obično se ne provodi osim ako se ne koristi poboljšano konvencionalno streljivo ili “pametna oružja”.
2. Kada se koristi u zadaćama napadajnih helikoptera, postotak uništenih ili onesposobljenih neprijateljskih borbenih i neborbenih vozila mora odrediti nadređeno zapovjedništvo.

uništiti (*destroy*) –

1. Taktička zadaća kojom treba fizički učiniti neprijateljsku snagu borbenu nesposobnom.
2. Učiniti cilj toliko oštećenim da ne može funkcionirati kako bi želio ili se ne može staviti u uporabno stanje sve dok nije potpuno iznova izgrađen. (*Vidi poraziti.*) C-

uobičajeno združivanje (*habitual association*) – Blizak i neprekidan odnos između elemenata potpore i borbenih postrojbi kojima pružaju potporu ili između borbenih postrojbi koje se često međusobno pridodaju kako bi se osiguralo međusobno razumijevanje operativnih postupaka i tehnika, te za povećanje cjelokupne sposobnosti brzog odgovora na određenu situaciju.

upad (*raid*) (NATO) – Djelovanje, obično manjeg opsega, koje uključuje brzo probijanje u neprijateljsko područje za prikupljanje informacija, zbunjivanje neprijatelja ili uništenje njegovih objekata. Završava s planiranim povlačenjem nakon svršetka dodijeljene zadaće.

uporabljena snaga (*committed force*) – Snaga u dodiru s neprijateljem ili raspoređena za određenu zadaću ili inačicu djelovanja koja onemogućuje njezinu uporabu na nekom drugom mjestu. (*Vidi napadaj, obrana i odlučujući boj.*)

uporišna točka – UT (*strongpoint*) (NATO) – Ključna točka na obrambenom položaju, obično snažno utvrđena i naoružana automatskim oružjem, oko koje su grupirani drugi položaji radi svoje zaštite.

(SAD) – To je položaj koji traži obimne inženjerijske napore u izradbi zapreka i položaja za preživljavanje, postavljenih tako da nadziru ili blokiraju mogući prilaz. Obično će elementi za zapovijedanje i nadzor, sanitetske postaje za prvu pomoć i kritična opskrbna sredstva biti smješteni u podzemna skloništa. Bit će napravljeni rovovi i druge zaštitne konstrukcije za zaštitu vojnika i oružja od napadaja neprijateljskih snaga. (*Vidi borbeni položaj i pokretna obrana.*)

upozorba o atomskom udaru (*nuclear strike warning*) (NATO) – Upozorba o predstojećem našem ili mogućem neprijateljskom atomskom napadaju.

upozorba za zrakoplovno osoblje (*notice to airmen – NOTAM*) (NATO) – Upozorba koja sadrži informacije o uspostavljanju, stanju ili promjeni bilo kojeg aeronautičkog objekta, usluge, postupka ili opasnosti čije je pravodobno saznavanje nužno za osoblje koje je vezano uz letenje.

upozoren, izložen (*warned exposed*) (NATO) – Ranjivost vlastitih postrojbi na učinke atomskoga oružja. U takvom se slučaju za osoblje pretpostavlja da je u ležećem položaju sa svom kožom pokrivenom i s toplinskom zaštitom od najmanje dva sloja ljetne odore. (*Vidi neupozoren, izložen i upozoren zaštićen.*)

upozoren, zaštićen (*warned, protected*) (NATO) – Ranjivost vlastitih postrojbi na učinke atomskoga oružja. U takvom se slučaju za osoblje pretpostavlja da ima neku zaštitu od topline, udara i zračenja kao što je osoblje u zatvorenim oklopnim vozilima ili šćućureno u zaklonima s improviziranim pokrivanjem. (*Vidi neupozoren izložen i upozoren izložen.*)

upravljano opskrbno sredstvo (*regulated item*) (NATO) – Svako sredstvo čije je izdavanje korisniku pod nadzorom odgovarajuće ovlaštene osobe zbog njegove cijene, oskudnosti, tehničke naravi, opasnosti rukovanja ili operativne važnosti. Ako je sredstvo upravljano, zapovjednik koji ga je takvim odredio mora odobriti njegovo stavljanje u uporabu prije izdavanja.

upravljanje rizikom (*risk management*) – Proces određivanja, prosudbe i nadzora rizika koji proizlazi iz operativnih čimbenika i donošenja odluka koje uravnotežuju cijene rizika s koristima u provedbi zadaće. Pet koraka u upravljanju rizikom su odrediti opasnost, prosuditi opasnost, razviti mjere nadzora rizika i donijeti odluku o riziku, primijeniti mjere nadzora rizika i nadzirati i ocijeniti ishode. (*Vidi izlaganje, mjere nadzora rizika, odluka o riziku, opasnost, preostali rizik, prosudba rizika, rizik, vjerojatnost i veličina opasnosti.*)

upravljanje zemljištem (*terrain management*) –

1. Proces dodjele zemljišta uspostavljanjem područja operacija/djelovanja, određivanjem područja prikupljanja i određivanjem mjesta za postrojbe i aktivnosti kako bi se riješili problemi između aktivnosti koje bi se mogle međusobno smetati, na primjer, osiguranje da topničke postrojbe nisu raspoređene unutar letnih koridora.
2. U operacijama/djelovanjima u našoj pozadini, proces uključuje grupiranje postrojbi kako bi se stvorile baze i po potrebi odredila skupina baza.

upravna postaja – UP (*net control station – NCS*) – Komunikacijska postaja namijenjena za nadzor prometa i nametanje stege prijenosa u danoj mreži.

usklađena vatrena crta – UVC (*coordinated fire line – CFL*) – Crta iza koje (prema neprijatelju) sredstva potpore konvencionalnim površinskim vatrama (minobacači, poljsko topništvo, brodske topovnjače) mogu bilo kada djelovati unutar zone zapovjedništva koje ju je odredilo bez dodatnog usklađivanja. Obično ju određuju brigada ili divizija, no može ju odrediti i manevarska bojna. (U NATO *no-fire line*.)

usklađeno zračno područje – UZP (*airspace coordination area – ACA*) – Kod vatrene potpore, ograničavajuća mjera usklađivanja vatrene potpore kojom se u borbenom području određuje trodimenzionalna kutija na nebu u kojoj su naši zrakoplovi razumno sigurni od površinskih vatri naših snaga. Zrakoplovi i neizravne vatre odvojeni su vremenom, prostorom ili visinom. Svrha usklađenog zračnog područja jest omogućavanje istodobnog napadaja na ciljeve koji su blizu jedni drugima, a na koje se djeluje višestrukim sredstvima vatrene potpore, od kojih je jedno za zračnu potporu.

usklađivanje (*coordination*) – Razmjena informacija kojom se informiraju i integriraju, sinkroniziraju i rješavaju problemi provedbe operacija/djelovanja. Usklađivanje nije nužno proces kojim se dobiva odobrenje za nešto već se najčešće rabi za međusobnu razmjenu informacija.

usklađivanje vatrene potpore (*fire support coordination*) (NATO) – Planiranje i provedba vatri raspoloživih postrojbi tako da su svi ciljevi odgovarajuće pokriveni s pogodnim oružjem ili skupinom oružja. (*Vidi mjera usklađivanja vatrene potpore.*)

uskraćeno područje (*denied area*) –

1. Područje pod nadzorom neprijatelja ili pod nadzorom snaga koje nisu neprijateljske ali niti prijateljske, u kojem naše snage ne mogu očekivati uspješno djelovanje zbog postojećih operativnih ograničenja i sposobnosti raspoloživih snaga.
2. Područje koje je operativno nepogodno za djelovanja snaga opće namjene zbog političkih, taktičkih, ekoloških ili zemljopisnih razloga. To je osnovno područje za djelovanje specijalnih snaga.

usmjeren energija – UE (*directed-energy – DE*) – Okvirni pojam koji pokriva tehnologije koje se odnose na proizvodnju zrake koncentrirane elektromagnetske energije ili atomskih i subatomskih čestica. Primjer su laseri i mikrovalovi visoke energije.

usmjereni eksplozivni naboj (*shaped charge*) (NATO) – Eksplozivni naboj oblikovan tako da koncentrira svoju eksplozivnu snagu u određenom smjeru.

usmjeriti (*canalize*) – Taktička zadaća za ograničavanje djelovanja na usku zonu uporabom postojećih ili novih zapreka, izravnom ili neizravnom vatrom, manevrom ili postavljanjem/rasporedom postrojbi. (*Vidi zapreka.*)

uspostava mira (*peacemaking*) – Proces diplomatskog rada, posredovanja, pregovaranja ili drugih oblika mirnog rješavanja sporova, a koji rješava i pitanja koja su dovela do spora.

ustrajna potpora operacija (*sustainment*) – Pružanje personalne, logističke i druge potpore potrebne za održavanje i produljivanje operacija/djelovanja ili borbe do njezinog uspješnog kraja ili do revizije zadaće ili nacionalnog cilja.

ustrojben (*organic*) – Stalno dodijeljen dio koji čini važan dio vojne organizacije/postrojbe. Ustrojbeni dijelovi postrojbe su oni koji se nalaze u ustrojbenim dokumentima postrojbe bez obzira u kojoj se grani nalazila. (*Vidi operativni nadzor, pridodati i stalno dodijeliti.*)

ustupiti prvenstvo (*clear*) – Prekinuti prijenos poruka u taktičkoj radio mreži kako bi se omogućio prijenos radio poruke koja ima veće prvenstvo.

utvrđeni vatreni položaj (*emplacement*) (NATO) – Pripremljeni položaj za jedno ili više oružja ili dijelova opreme za zaštitu od neprijateljske vatre ili granatiranja, s kojeg vojnici mogu provoditi svoje dodijeljene zadaće.

uvjeti obrambene spremnosti (*defense readiness conditions – DEFCON*) – Jedinstveni sustav progresivnih stanja upozorbe koji se rabi između predsjedavajućeg Združenog stožera i zapovjednika sjedinjenih i posebnih zapovjedništava i za uporabu u granama. Uvjeti obrambene spremnosti stupnjevani su tako da odgovaraju stanjima različite vojne ozbiljnosti (stanje uzbunjivanja). Određuju se jednostavno brojem od 5 do 1.

uvlačenje (*insertion*) –

1. Raspoređivanje postrojbi i opreme u operativno područje u zračno–desantnim djelovanjima/operacijama.
2. Raspoređivanje motrilačkih postaja, ophodnji ili prepadnih skupina bilo helikopterom bilo padobranom. (*Vidi zračni desant.*)

uzastopni položaji (*successive positions*) – Obrambeni borbeni položaji smješteni jedan iza drugoga na bojištu. Postrojbe mogu s uzastopnih položaja provoditi zadržavajuće operacije/djelovanja ili obranu s uzastopnih položaja. (*Vidi obrana i operacija/djelovanje zadržavanja.*)

uzlazna točka – UZT (*pop-up point – PUP*) – Mjesto na kojem zrakoplov brzo dosiže visinu za otkrivanje i praćenje cilja i djelovanje po njemu.

uzmačno kretanje (*retrograde movement*) – Svako kretanje postrojbe prema pozadini ili od neprijatelja. Postrojba može na uzmak biti prisiljena neprijateljskim pritiskom ili može dragovoljno, planski uzmaknuti. Takva kretanja mogu se svrstati kao povlačenje, izvlačenje i zadržavanje. (*Vidi izvlačenje, povlačenje i zadržavanje.*)

uzmak (*retrograde*) – Vrsta operacije/djelovanja u kojoj postrojba provodi zapovjeđeno, organizirano kretanje unazad ili od neprijatelja. Oblici uzmaka uključuju zadržavanje, povlačenje i izvlačenje. (*Vidi izvlačenje, povlačenje i zadržavanje.*)

u zraku (*air*) (NATO) – U topničkoj potpori izvješće motritelja kojim se ukazuje da se eksplozija ili skupina eksplozija dogodila u zraku prije dodira s ciljem. Odnosi se i na minobacačku vatru. (*Vidi podešavanje vatre.*)

val (*wave*) (NATO) – Poredak snaga, desantnih brodova, splavi, amfibijskih vozila ili zrakoplova potreban za istodobno iskrcavanje. Može biti klasificiran po tipu, funkciji ili zapovijedi kako slijedi:

1. nasrtajni val;
2. čamčani val;
3. helikopterski val;
4. obrojčani val;
5. val po pozivu;
6. raspoređeni val.

vanjski teret (*external load*) – Osoba, dio opreme ili paleta koja se prevozi tako da visi izvan helikoptera pomoću teretne kuke (kuka) ili vanjske dizalice.

varka (*ruse*) – Tehnika obmanjivanja znakovita po namjernom iznošenju lažnih informacija koje neprijatelj prikuplja svojim sredstvima, stječući time prednost nad njim. To se može napraviti različitim sredstvima, uključujući elektroničke signale, lažne položaje, lažna vozila i objekte, ili lažne pokrete snaga. (*Vidi operacije/djelovanja obmanjivanja.*)

vatra (*fire*) – Učinak streljiva i eksploziva na cilju.

vatra i pokret (*fire and movement*) – Složaj uporabe vatri iz svih izvora za gušenje, neutraliziranje ili uništavanje neprijatelja i taktičkog kretanja borbenih snaga u odnosu na neprijatelja. (*Vidi poredak, potpora vatrom i tehnika kretanja.*)

vatra po dubini (*deep supporting fire*) – Vatra koja je usmjerena protiv ciljeva koji nisu u blizini naših snaga radi neutraliziranja i uništavanja neprijateljskih pričuva i oružja, te ometanja i narušavanja neprijateljskog sustava zapovijedanja, opskrbe, veze i motrenja. (*Vidi duboke operacije/djelovanja, istodobni napadaj u dubini i prednja granica.*)

vatra pod velikim kutom (*high-angle fire*) (NATO) – Vatra ispaljena pod kutovima elevacije većim od elevacije koja odgovara najvećem dometu oružja i ispaljenom streljivu.
(SAD) – Vatra za čišćenje zapreke (kao što je brdo) što se ne može napraviti vatrom pod malim kutom, ili vatra za napadaj ciljeva na zadnjem nagibu zapreke koji se ne mogu napasti vatrom pod malim kutom ili izravnom vatrom.

vatra za ometanje (*harassing fire*) (NATO) – Vatra kojoj je svrha uznemiravati neprijateljske postrojbe kako bi se ograničilo njihovo kretanje i, prijetnjom gubitcima, smanjio njihov moral. (*Vidi vatra i vatrena potpora.*)

vatra za pokrivanje (*covering fire*) (NATO) –

1. Vatra za zaštitu naših snaga kada se nađu u dometu neprijateljskog streljačkog oružja.
2. Kod pomorsko-desantnih operacija/djelovanja, vatra koja se otvara prije iskrcavanja za pokrivanje pripremljenih djelovanja, kao što su podvodna miniranja ili uklanjanje mina. (*Vidi vatra.*)

vatra za učinak (*fire for effect*) (NATO) –

1. Vatra koja se otvara nakon što je određena glavna točka udara ili eksplozije unutar željene udaljenosti od cilja ili od točke podešavanja vatre.
2. Pojam u zahtjevu za vatrom koji ukazuje da smo zadovoljni s podešavanjem vatre te se sada želi vatra za ostavljanje učinaka na cilju. (*Vidi gušenje, krajnja zaštitna vatra, neutralizirati, uništiti i vatrena zadaća.*)

vatra za uništenje (*destruction fire*) – Vatra koja se otvara s isključivom svrhom uništenja ciljeva i objekata. (*Vidi uništiti i vatrena potpora.*)

vatre (*fires*) – Ispaljenja svih vrsta streljiva sredstvima za izravnu i neizravnu vatru čime se pridonosi uništenju, neutraliziranju ili gušenju neprijatelja, olakšava se taktičko kretanje i postiže odlučujući utjecaj na ciljeve.

vatrena moć (*firepower*) (NATO) –

1. Količina vatre koja se može ostvariti oružjima s posjednutog paljbenog položaja, oružjima postrojbe ili pojedinačnog vatrenog sustava.
 2. Sposobnost otvaranja vatre.
- (SAD) – Potencijalna sposobnost (proizvod) učinaka svih oružja i napadajnih sustava dostupnih zapovjedniku snage. (*Vidi borbena moć i plan vatre.*)

vatrena osnovica (*fire base*) –

1. Područje koje se rabi tijekom djelovanja zračnog desanta iz kojeg se postrojba kreće helikopterom i podupire glavni napor zračnog desanta izravnim i neizravnim vatrama.
2. Područje na neprijateljskom ili pobunjeničkom teritoriju koje pruža kružnu obranu i koje podupire borbene ophodnje ili veća djelovanja sa snagama i sredstvima za borbenu potporu i logističku potporu. (*Vidi potpora vatrom.*)

vatrena potpora – VP (*fire support*) – Skupna i usklađena integracija i sinkronizacija vatri i učinaka naoružanih zrakoplova, kopnenih i pomorskih sustava za neizravnu vatru i sustava za elektroničko ratovanje koji izravno podupiru borbene snage protiv kopnenih i pomorskih ciljeva radi zadržavanja, uništenja, skretanja, oštećivanja i ograničavanja djelovanja neprijateljskih snaga, borbenih postroja i objekata kako bi se postigli operativni i taktički ciljevi. (*Vidi plan vatrene potpore i združeni rodovi.*)

vatrena zadaća (*fire mission*) (NATO) –

1. Određena zadaća dana postrojbi za vatrenu potporu kao konačan plan.
2. Zapovijed koja se rabi za uzbunjivanje područja oružja (bitnice) i koja ukazuje da poruka koja slijedi je zahtjev za vatrom. (*Vidi odsjek za vatrenu potporu, prekini punjenje i zahtjev za vatrom .*)

vatrena zona (*zone of fire*) – Mjera nadzora manevra kojom se obično tijekom pomorsko–desantnih operacija/djelovanja određuje područje unutar kojeg će kopnene postrojbe za vatrenu potporu i mornaričko topništvo djelovati ili biti spremni djelovati. Vatre mogu biti osmotrene i neosmotrene. Vatre se zona rabi za međusobno usklađivanje napora vatrene potpore brodova i kopnenih postrojbi za vatrenu potporu te usklađivanje planirane potpore sa shemom manevra snaga kojima se ta potpora pruža. Veličina i mjesto vatrene zone temelji se na granicama kopnenih snaga, području u kojem brodovi i postrojbe koje pružaju potporu mogu pružiti djelotvornu vatru, vidljivosti, dometu oružja i visini zemljišta.

vatreni sektor (*sector of fire*) (NATO) – Definirano područje kojeg je potrebno pokriti vatrom iz pojedinačnog oružja ili vatrom postrojbe.

vatreno polje (*field of fire*) (NATO) – Područje koje oružje ili skupina oružja može djelotvorno pokrивati vatrom s danog položaja. (*Vidi borbeni položaj, mrtvi prostor i obavještajna priprema bojišnice.*)

važni dijelovi informacija – VDI (*essential elements of information – EEI*) – Kritični dijelovi informacija o neprijatelju i okruženju koje zapovjednik treba u određenom vremenu kako bi ih usporio s ostalim informacijama i obavještajnim podacima kao pomoć u donošenju logične odluke. (*Vidi zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

važni dijelovi informacija o našim snagama – VDINS (*essential elements of friendly information – EEFI*) –

1. Ključna pitanja koja bi si postavio neprijatelj o određenim namjerama, sposobnostima i aktivnostima naših snaga kako bi dobio odgovore važne za njegovu operativnu učinkovitost.
2. Kritična gledišta naše operacije/djelovanja koja bi, ako bi ih neprijatelj znao ugrozila, vodila neuspjehu ili ograničila uspjeh operacije/djelovanja, te zato moraju biti zaštićena od neprijateljskog otkrivanja. (*Vidi zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

V-bojni otrovi (*V-agents*) – Postojani, visoko toksični živčani bojni otrovi koji se apsorbiraju uglavnom kroz kožu.

veličina doze (*dose rate*) – Količina ionizirajućeg ili atomskog zračenja koju će pojedinac primiti tijekom jedinice vremena. Obično se izražava brojem centigraya po satu. Veličina doze se obično radi za pokazivanje razine radioaktivnosti u kontaminiranom području.

veličina opasnosti (*severity*) – Očekivana posljedica događaja koji bi se mogli dogoditi u odnosu na stupanj ozljede, štete na vlasništvu ili druge čimbenike koji škodu zadaći (gubitak borbene moći, negativan publicitet i drugo).

veza (*liaison*) (NATO) – Onaj kontakt ili međukomunikacija koja se održava između dijelova vojnih snaga za osiguranje međusobnog razumijevanja jedinstva svrhe i djelovanja.

vezati (*fix*) (NATO) -

1. Taktička zadaća kojom se sprječava neprijatelj u pokretanju bilo kojeg dijela svojih snaga s određenog položaja i/ili za određeno vremensko razdoblje držeći ih ili opkoljavajući kako bi spriječili njihovo povlačenje za uporabu na nekom drugom mjestu.
2. Učinak taktičkih zapreka koji integrira planiranje vatri i zapreke za usporavanje napadača u određenom području – obično u području boja. (*Vidi blokirati, narušiti, pružiti potporu vatrom, skrenuti i zaustaviti.*) C-

vidna crta – VC (*line of sight – LOS*) – Nesmetan put od vojnika, oružja, ciljnika na oružju, odašiljačkih i prijemnih antena od jedne točke do druge. (*Vidi međusobna vidljivost.*)

visina bombardiranja (*bombing height*) (NATO) – U zračnim operacijama, visina iznad površine zemlje na kojoj zrakoplov leti u trenutku izbacivanja bombi. Klasificirana je kao:

1. **vrlo niska** (*very low*) – ispod 30 m (100 stopa)
2. **niska** (*low*) – od 30 do 600 m (100 do 2.000 stopa)
3. **srednja** (*medium*) – od 600 do 3.000 m (2.000 do 10.000 stopa)
4. **visoka** (*high*) – od 3.000 do 15.000 m (10.000 do 50.000 stopa)
5. **vrlo visoka** (*very high*) – 15.000 m i više (50.000 stopa i više)

visina eksplozije – VisE (*height of burst – HOB*) – Okomita razdaljina od površine zemlje ili cilja do točke eksplozije. (*Vidi nulta točka i željena nulta točka.*)

visina usklađivanja (*coordinating altitude*) – Nadzorna mjera u zračnom prostoru kojom se razdvajaju zrakoplovi i helikopteri određivanjem visine ispod koje zrakoplovi normalno neće letjeti i visine iznad koje helikopteri normalno neće letjeti. Visina usklađivanja se normalno određuje u planu nadzora zračnog prostora i može uključiti tampon-zonu za mala odstupanja u visini leta zrakoplova i helikoptera. (*Vidi nadzirani zračni prostor i visina zrakoplova.*)

visina zrakoplova – VisZ (*above ground level – AGL*) – Udaljenost mjerena između površine zemlje (isključujući vegetaciju i objekte koje je napravio čovjek) i visine leta zrakoplova. Visina obično nije ista kao kad se mjeri od površine mora. (*Vidi visina usklađivanja*).

visokoisplativi cilj – VIC (*high payoff target – HPT*) – Neprijateljski cilj čiji će gubitak pridonijeti uspjehu naše inačice djelovanja. (*Vidi visokovrijedni cilj*.)

visokovrijedni cilj – VVC (*high value target – HVT*) – Snage i sredstva koje neprijateljskom zapovjedniku trebaju za uspješan dovršetak određene inačice djelovanja. (*Vidi visoko-isplativi cilj*.)

više (*up*) (NATO) – U topničkoj potpori:

1. Pojam koji se rabi u zahtjevu za vatrom koji ukazuje da se cilj nalazi na većoj visini od točke koja se rabila kao referentna točka za određivanje mjesta cilja.
2. Ispravka koju rabi motritelj kako bi naznačio da se želi povećanje visine eksplozije granate.

višenacionalne operacije (*multinational operations*) – Skupni pojam koji opisuje vojne akcije koje provode snage dviju ili više nacija, tipično organiziranih unutar strukture koalicije ili saveza.

višenacionalni (*multinational*) – Odnosi se na aktivnosti ili djelovanja koje provode ili usklađuju vojne snage dviju ili više nacija.

višespektralni dim (*multispectral smoke*) – Posebno napravljena vrsta dima koja motritelju ne dopušta da vidi kroz njega. Učinkovit je za blokiranje motrenja golim okom, pomoću toplinskih naprava, radara itd.

višestrano (*multiparty*) – Odnosi se na aktivnosti ili djelovanja koje provode ili usklađuju dvije ili više skupina, od kojih barem jedna nije nacionalno ili međunarodno priznata skupina ili predstavnik.

vizualizacija bojišta (*battlefield visualization*) – Proces kojim zapovjednik stvara jasno razumijevanje svog trenutnog stanja u odnosu na neprijatelja i okruženje, zamišlja željeno krajnje stanje te nakon toga stvara sliku redosljeda aktivnosti čijom će provedbom njegove snage prijeći iz trenutnog stanja u krajnje stanje. Zapovjednik prenosi svoju vizualizaciju podređenima i stožeru kroz svoj navod namjere koji vodi razvoj njegove zamisli operacije/djelovanja i njezinu kasniju provedbu. (*Vidi nastavak temeljnog plana, ogranak temeljnog plana, ratna igra i zamisao operacije/djelovanja*.)

vjerojatna crta razvoja – VCR (*probable line of deployment – PLD*) – Crta odabrana na zemljištu, obično zadnji pokriveni i prikriveni položaj prije cilja i ispred polazne crte gdje se napadajne postrojbe razvijaju prije početka nasrtaja; obično se rabi u uvjetima smanjene vidljivosti.

vjerojatna kružna pogreška – VKP (*circular error probable – CEP*) –

1. Pokazivač preciznosti oružnog sustava koji se rabi kao čimbenik određivanja vjerojatnog oštećenja cilja. To je površina kruga unutar kojeg se očekuje pad polovine projektila.
2. Pogreška u određivanju mjesta sustava ili vozila na temelju ugrađenog navigacijskog sustava i udaljenosti od posljednje točke u kojoj se određivalo mjesto sustava ili vozila.

vjerojatna pogreška u dometu (*range probable error*) – Pogreška u dometu nastala raspršenjem neizmjernog broja pogodaka granata ispaljenih pod istim kutom. Vrijednost pogreške nalazi se u tablicama gađanja.

vjerojatnost (*probability*) – Izgledi da će se neki događaj stvarno dogoditi.

vježba (*exercise*) (NATO) – Vojni manevar ili simulirana ratna operacija/djelovanje koja uključuje planiranje, pripremu i provedbu. Provodi se za obuku i ocjenjivanje postrojbi, skupina, posada i pojedinaca. Može biti jednorodna, višerodna, kombinirana, združena ili granska, ovisno o sudionima. (*Vidi manevar i vježba na zapovjednom mjestu*.)

- vježba na zapovjednom mjestu – VZM** (*command post exercise – CPX*) (NATO) – Vježba u kojoj se simuliraju snage, a uključuje zapovjednika, njegov stožer i veze između zapovjedništava. (Vidi vježba.)
- vježba na zemljištu – VNZ** (*field exercise – FTX*) (NATO) – Vježba koja se provodi na zemljištu pod simuliranim ratnim uvjetima, u kojoj su postrojbe i oružje jedne strane stvarno nazočne, dok druga strana može biti zamišljena ili prikazana samo u obrisima. (Vidi vježba na zapovjednom mjestu.)
- vojna klasifikacija tereta – VKT** (*military load classification – MLC*) (NATO) – Standardni sustav kojim se putu, mostu ili splavi dodjeljuje broj koji pokazuje koji teret mogu nositi. Vozila isto dobivaju broj koji pokazuje najveću klasu putu, mosta ili splavi koje mogu koristiti. (Vidi klasifikacija putova.)
- vojna strategija** (*military strategy*) – Vještina i znanost uporabe oružanih snaga nacije za osiguranje ciljeva nacionalne politike uporabom oružanih snaga ili prijetnjom njihovom uporabom.
- vojna znanost** (*military science*) – Sustavno poznavanje načela rata, sustavan razvoj, istraživanje i raspodjela odgovarajućih metoda te sustavan razvoj, istraživanje i razumijevanje vojnih sposobnosti.
- vojne operacije/djelovanja na urbanom zemljištu – VOUZ** (*military operations on urbanized terrain – MOUT*) – Sva vojna djelovanja planirana i provedena na topografski složenom području i njegovom susjednom prirodnom terenu gdje prevladavaju ljudske građevine. Uključuje borbu u gradovima, što je onaj dio vojnih operacija/djelovanja na naseljenom zemljištu koji uključuje borbu od kuće do kuće i borbu od ulice do ulice u naseljima i gradovima.
- vojne operacije/djelovanja različite od borbenih** (*military operations other than war – MOOTW*) – Operacije/djelovanja koje obuhvaćaju uporabu vojnih sposobnosti u cjelokupnom nizu vojnih operacija/djelovanja koje ne prelaze u rat. Te vojne akcije mogu se primijeniti kao dopuna bilo koje kombinacije drugih instrumenata nacionalne moći i dogoditi se prije rata, tijekom i nakon njega. (Vidi borba protiv droge, humanitarna pomoć i mirovne operacije.)
- vojni mrežni referentni sustav** (*military grid reference system*) (NATO) – Sustav koji rabi standardne mrežne kvadrate određenog razmjera, na temelju točke projekcije zemljane površine na zemljovidu na precizan i konzistentan način. Time se omogućuje točno određivanje položaja te točke u odnosu na mrežu ili izračunavanje smjera i udaljenosti između mrežnih točaka.
- vojni vrh** (*military crest*) – Područje na prednjem ili zadnjem nagibu brda ili grebena s kojeg se može ostvariti najveća preglednost i izravna vatra po nagibu sve do podnožja brda. (Vidi i topografski vrh.)
- vojno informacijsko okruženje – VIO** (*military information environment – MIE*) – Oni pojedinci, organizacije i sustavi unutar globalnog informacijskog okruženja, i prijateljski i neprijateljski, vojni i nevojni, koji podupiru, omogućavaju ili znatno utječu na određenu vojnu operaciju/djelovanje.
- vojno umijeće** (*military art*) – Promišljena primjena vojne znanosti na trenutne uvjete. Takvo promišljanje ovisi o dubokom znanju koje je šire od poznavanja mehaničkih čimbenika i odnosa snaga. Ovisi o promišljenoj, nadahnutoj i vještoj primjeni razumnih znanstvenih pristupa i traži primjenu razumnih prosudbi u određivanju važnosti i težina nemjerljivih čimbenika.
- vremenska zona** (*time zone*) – Zemljopisno područje koje ima isto vrijeme (u smjeru kazaljke na satu). Ta su područja određena od istoka do zapada od ZULU vremena do srednjeg vremena po Greenwichu i obilježena su slovima.
- vrijeme leta** (*time of flight*) (NATO) – U topničkoj potpori vrijeme u sekundama od trenutka opaljenja ili lansiranja projektila do trenutka njegova udara ili detonacije.

vrijeme napadaja (*time of attack*) – Sat u kojem će započeti napadaj. Ako je polazna crta propisana onda je to sat u kojem će vodeći dijelovi u napadaju prijeći polaznu crtu. (*Vidi sat–S.*)

vrijeme obuke pričuve (*active duty for training*) – Vrijeme obuke koje se određuje članovima pričuvne sastavnice za osiguravanje obučeni postrojbi i kvalificiranih osoba čime se ispunjavaju potrebe oružanih snaga u ratu ili u nacionalnim izvanrednim stanjima ili u vremenima kada to nacionalna sigurnost traži. Ono uključuje godišnju obuku, posebna vremena za obuku i školovanja.

vrijeme pražnjenja puta (*road clearance time*) (NATO) – Ukupno vrijeme potrebno hodnoj koloni da prođe određeni dio puta i isprazni ga od svojih vozila.

vrijeme prolaza (*pass time*) (NATO) – U putnom prijevozu vrijeme koje prođe od trenutka kada vodeće vozilo kolone prođe određenu točku do trenutka kada posljednje vozilo prođe istu točku.

vrsta operacije/djelovanja (*type of operation*) – Široka kategorija taktičkih aktivnosti, svaka sa specifičnim doktrinarnim načelima. Izviđanje, sigurnost, operacije ulaska u područje, navalne operacije/djelovanja, obrambene operacije/djelovanja, uzmak, kretanje postrojbi i specijalne operacije specifične su vrste operacija/djelovanja. (*Vidi izbori manevra, oblik taktičkih operacija/djelovanja i taktička zadaća.*)

Z

začelje (*trail party*) – Posljednja hodna postrojba u hodnoj koloni koja se obično sastoji od vozila za održavanje i izvlačenje.

zadaća (*mission*) –

1. Zadaća, zajedno sa svrhom, koja jasno određuje akciju koja će se provesti i razlog zbog kojeg će se provesti.
2. U općoj uporabi, posebno kada se primjenjuje na niže vojne postrojbe, dužnost koja se dodjeljuje pojedincu ili postrojbi.
3. Zapovjednikov izraz što postrojba mora napraviti i s kojom svrhom.

zadaća (*task*) – Jasno određena, mjerljiva aktivnost koju provode pojedinci ili postrojbe.

zadaća izravne akcije (*direct action mission*) – U specijalnim operacijama, određeni čin koji uključuje djelovanja otvorene, tajne ili prikrivene naravi, a prvenstveno ga provode specijalne snage u neprijateljskim ili uskraćenim područjima. (*Vidi izravna akcija i operacije/djelovanja izravne akcije.*)

zadaća, neprijatelj, zemljište, naše snage i raspoloživo vrijeme – ZNZNS-V (*mission, enemy, terrain, troops, and time available (METT-T)*) – Pojam koji se rabi za opis čimbenika koji se moraju razmotriti tijekom planiranja ili provedbe taktičkih djelovanja. Primjeri razmatranja jesu:

1. **zadaća** – Tko, što, kada, gdje i zašto za ono što se treba ostvariti.
2. **neprijatelj** – Trenutne informacije koje se odnose na jačinu, položaj, raspored, aktivnosti, opremu, sposobnosti i određenje vjerojatne inačice djelovanja neprijatelja.
3. **zemljište** (uključuje vrijeme kao atmosfersku pojavu) – Raščlamba vegetacije, vrste tla, hidrologije, klimatskih uvjeta, te podataka o duljini dana i noći kako bi se utvrdilo kakav utjecaj okruženje može imati na trenutne i buduće i naše i neprijateljske operacije/djelovanja.
4. **naše snage** – Količina, razina obučenosti i psihološko stanje naših snaga, uključujući raspoloživost oružnih sustava i kritične opreme.
5. **raspoloživo vrijeme** – Vrijeme raspoloživo za planiranje, pripremu i provedbu operacija /djelovanja naših i neprijateljskih snaga.

zadržati (*delay*) – Taktička zadaća u kojoj snaga pod pritiskom zamjenjuje prostor za vrijeme usporavajući neprijateljski tempo i nanoseći mu najveće štete bez da, u načelu, postane odlučujuće uporabljena.

zadržati (*retain*) – Taktička zadaća za zauzimanje i držanje zemljišnog oblika/objekta kako bi bio slobodan od neprijateljskog zaposjedanja i uporabe. C-

zadržavanje ispred određene crte za određeno vrijeme ili do određenog događaja (*delay forward of a specified line for a specified time or specified event*) – To je zadaća visokog rizika koja traži od postrojbe da spriječi neprijateljske snage u dolasku do određenog područja prije određenog vremena ili događaja, bez obzira na cijenu. Može se dati postrojbama u području snaga za pokrivanje ili u području glavne bitke. (*Vidi izvlačenje, povlačenje i uzmak.*) C-

zadržavanje s pomoćnih položaja (*delay from alternate positions*) – Tehnika koja uključuje dvije manevarske postrojbe u jednom području. Dok se prva bori, druga zauzima sljedeći položaj u dubini i priprema se za preuzimanje odgovornosti za operaciju/djelovanje i vatrom podupire odvajanje prve postrojbe od neprijatelja. Prva se postrojba odvaja od neprijatelja i prolazi kroz drugu postrojbu ili oko nje. Ona se tada priprema za nova zadržavajuća djelovanja s položaja u većoj dubini, dok druga postrojba preuzima borbu. C-

zadržavanje s uzastopnih položaja (*delay from successive positions*) – Tehnika koja se provodi kada je područje obrane toliko široko da raspoložive snage ne mogu zaposjesti više od jednog reda položaja. Manevarske postrojbe neprekidno zadržavaju neprijatelja na položajima i između njih u svojim sektorima, boreći se unazad od jednog do drugog položaja, držeći svaki položaj koliko je dugo moguće ili za određeno vrijeme. C-

zadržavanje u sektoru (*delay in sector*) – Zadaća niskog rizika koja traži od postrojbe da što je god više moguće uspori i porazi neprijatelja bez žrtvovanja taktičke cjelovitosti postrojbe. Može biti dana postrojbama u području snaga za pokrivanje ili snagama u području glavne bitke. C-

zadrži vatru (*hold fire*) (NATO) – U zračnoj obrani izvanredna zapovijed za prekid vatre. Rakete koje su već u letu treba, ako je tehnički moguće, skrenuti s cilja.

zahtjev za obavještajnim znanjem (*intelligence requirement*) – Zahtjev za obavještajnim znanjem kojim se ispunjava pukotina u zapovjednikovom znanju i razumijevanju bojišta i neprijateljskih snaga. Zahtjevi za obavještajnim znanjem namijenjeni su za smanjivanje neizvjesnosti povezane s uspješnim dovršetkom određene naše inačice djelovanja. Promjena u inačici djelovanja obično vodi k promjeni zahtjeva za obavještajnim znanjem. Zapovjednik one zahtjeve za obavještajnim znanjem koji podupiru donošenje odluka koje utječu na ukupnu provedbu zadatke (kao što su odabir inačice djelovanja, ogranka ili nastavka temeljnog plana) određuje kao prioritetne zahtjeve za informacijama, a one manje važne kao zahtjeve za informacijama. (*Vidi prioritetni zahtjevi za informacijama i zahtjevi za informacijama.*)

zahtjev za trenutnom zračnom potporom (*request for immediate air support*) (NATO) – Zahtjev za zračnim udarom ili izvidanjem koji se po svojoj naravi ne može dostatno unaprijed odrediti da bi se moglo provesti detaljno usklađivanje i planiranje zadatake. Još se naziva i *immediate mission request* (zahtjev za trenutnim zračnim djelovanjem).

zahtjev za vatrom (*call for fire*) (NATO) – Zahtjev koji sadrži potrebne podatke za otvaranje tražene vatre na cilj.

zahtjevi za informacijama (*information requirements – IR*) (NATO) – Oni dijelovi informacija o neprijatelju i njegovom okruženju koji trebaju biti prikupljeni i obrađeni kako bi se ispunili obavještajni zahtjevi zapovjednika. (*Vidi prioritetni zahtjevi za informacijama i zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

zahtjevi za informacijama o našim snagama – ZINS (*friendly force information requirement – FFIR*) – Informacije koje zapovjednik i stožer trebaju o snagama raspoloživim za operaciju/djelovanje. Uključuju stanje osoblja, održavanja, opskrbe, streljiva i goriva, te iskustvo i sposobnosti vođenja zapovjednika. (*Vidi vizualizacija bojišta i zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama.*)

zajedničko razumijevanje bojišta (*common understanding of the battlefield*) – Način na koji zapovjednik i njegov stožer opažaju bojišničko okruženje. Uključuje zbroj svega što se zna ili pretpostavlja o našim i neprijateljskim snagama te o učincima bojišničkog okruženja.

zaklanjati (*defilade*) (NATO) –

1. Zaštita od neprijateljskog motrenja i vatre koju pruža zapreka kao što su brdo, greben ili obala.
2. Zakloniti se od neprijateljske vatre ili motrenja uporabom prirodnih ili umjetnih zapreka.

zaklon (*cover*) (NATO) – Prirodna ili umjetna zaštita od neprijateljskog motrenja i djelovanja koja smanjuje učinke neprijateljske izravne i neizravne vatre.

zaklonjeni prilaz (*covered approach*) –

1. Bilo koji smjer koji nudi zaštitu od neprijateljskog motrenja ili vatre.
2. Prilaz napravljen pod zaštitom drugih snaga ili korištenjem prirodnih pogodnosti zemljišta. (*Vidi prikriivanje i zaklon.*)

zamisao operacije/djelovanja (*concept of operation*) –

1. Grafički, usmeni ili pisani navod koji u širokim crtama daje cjelokupnu sliku zapovjednikovih pretpostavki ili namjere glede operacije/djelovanja ili niza operacija/djelovanja. Zamisao operacije/djelovanja utjelovljuje se u planu pohoda i operativnom planu, posebice kada planovi pokrivaju niz povezanih operacija/djelovanja koje treba provesti istodobno ili uzastopno. Zamisao je namijenjena za davanje ukupne slike jedne operacije/djelovanja. Uključuje se u zapovijed radi dodatnog razjašnjavanja svrhe djelovanja.
2. Jasan i kratak navod redosljeda akcija kojeg je zapovjednik odabrao za provedbu svoje zadaće. Kao minimum uključuje shemu manevra i zamisao vatri.

zaostali (*straggler*) (NATO) – Svaki čovjek, vozilo, brod ili zrakoplov koji se bez vidljivog razloga ili dodijeljene zadaće odvojio od svoje postrojbe, kolone ili poretka.

zapaljiva tvar (*incendiary*) – Supstanca koja stvara dovoljno topline da bi se cilj zapalio ili dovodi do taljenja ili gorenja opreme i sredstava.

zaposjesti (*occupy*) –

1. Taktička zadaća u kojoj snaga ulazi u cilj/objekt, ključno zemljište ili druga umjetna ili prirodna područja bez otpora neprijatelja te nadzire cijelo područje.
2. Ostati u području i zadržati nadzor nad njim. C-

zapovijed (*order*) (NATO) – Komunikacija, pisana, usmena ili putem sredstava veze, koja prenosi upute od nadređenog k podređenom. U širem smislu pojmovi “zapovijed” i “naredba” (*command*) su istoznačnice. Međutim, zapovijed podrazumijeva promišljanje o detaljima provedbe dok naredba ne. (*Vidi dopunska zapovijed, grafička zapovijed, naredba, operativna zapovijed, pripremna zapovijed i zapovijed za kretanje.*)

zapovijed za kretanje (*movement order*) – Zapovijed koju izdaje zapovjednik, a koja pokriva detalje kretanja postrojbe.

zapovijed za nadzor zračnoga prostora – ZAPNZZ (*airspace control order – ACO*) – Zapovijed kojom se primjenjuje plan nadzora zračnoga prostora, a koja daje detalje o odobrenim zahtjevima za mjere nadzora zračnoga prostora. Objavljuje se kao dio zapovijedi za zračne zadaće ili kao zaseban dokument. Uključuje privremene mjere nadzora zračnoga prostora i određuje koja organizacija ima nadzorne ovlasti nad njima. (*Vidi mjere nadzora zračnoga prostora.*)

zapovijed za otvaranje vatre (*fire command*) – Poseban redosljed informacija koji ovlaštena osoba (na primjer, zapovjednik vozila ili središte za upravljanje vatrom) daje posadi za početak provedbe redosljeda akcija i pruža izravne upute za odabir vrste streljiva, ciljanje i otvaranje vatre. Svaki dio zapovijedi traži odgovor člana posade kako bi se osiguralo ispravno ciljanje i gađanje. Nakon početne zapovijedi mogu se istim redosljedom izdavati naredne zapovijedi za otvaranje vatre kako bi se prilagodile točke gađanja i osigurali željeni učinci na cilju.

zapovijed za ukrcavanje (*embarkation order*) (NATO) – Zapovijed koja navodi datume, vremena, putove, dijagrame ukrcavanja i metode kretanja prema brodovima ili zrakoplovima za postrojbe i njihovu opremu. (*Vidi operativna zapovijed i tablica kretanja.*)

zapovijedanje (*command*) – Ovlast koju zapovjednik zakonski ima i provodi nad podređenima zbog čina kojeg nosi ili dužnosti koju obnaša. Zapovijedanje uključuje ovlast i odgovornost za učinkovitu uporabu raspoloživih izvora i za planiranje razvoja, organiziranja, usmjeravanja, usklađivanja i nadzora nad vojnim snagama za provedbu njihovih dodijeljenih zadaća. Ono uključuje i odgovornost za zdravlje, dobrobit, ćudoređe i stegu dodijeljenog osoblja. (*Vidi borbeno zapovijedanje i zapovjednik.*)

- zapovijedanje i nadzor – ZiN** (*command and control – C²*) – Provedba ovlasti i zapovijedanja pravilno određenog zapovjednika nad dodijeljenim ili pridodanim snagama za provedbu zadaće. Funkcije zapovijedanja i nadzora provode se kroz osoblje, opremu, komunikacije, objekte i postupke potrebne zapovjedniku za planiranje, usmjeravanje, usklađivanje i nadzor snaga i operacija/djelovanja u provedbi zadaće. (*Vidi borbena zapovijedanje, zapovijedanje, zapovjednik i zapovjedno mjesto.*)
- zapovijedanje i nadzor kopnene vojske nad zračnim prostorom** (*Army airspace command and control – A²C²*) – Nadzor nad zračnim prostorom od strane kopnene vojske kojim se usklađuje istodobno djelovanje korisnika zračnog prostora radi provedbe dodijeljenih zadaća.
- zapovijedana zapreka** (*directed obstacle*) – Zapreka koju je viši zapovjednik dao podređenoj postrojbi kao izričitu zadaću.
- zapovijedeni cilj** (*directed target*) – Cilj, kojeg je odredio odgovorni zapovjednik, za kojeg postrojba koja je dobila izričitu zadaću mora biti spremna uništiti ga kako bi se podržala namjera zapovjednika.
- zapovjedna skupina – ZS** (*command group*) – Mala skupina koja prati zapovjednika kada on napušta zapovjedno mjesto kako bi bio na kritičnom mjestu. Skupina je organizirana i opremljena na način koji odgovara zapovjedniku, te normalno zapovjedniku pruža lokalnu sigurnost i drugu osobnu pomoć po njegovom zahtjevu. (*Vidi zapovjedno mjesto.*) A-
- zapovjedni odnos** (*command relationship*) – Stupanj nadzora i odgovornosti koji zapovjednik ima nad snagama koje djeluju pod njegovim zapovijedanjem. (*Vidi izravna potpora, neborbeni nadzor, opća potpora, operativni nadzor, pridodati, stalno dodijeliti i taktički nadzor.*)
- zapovjednik** (*commander*) – Osoba koja zapovijeda zbog čina, dužnosti ili drugih okolnosti. (*Vidi borbena zapovijedanje i zapovijedanje.*)
- zapovjednik kopnene granske sastavnice – ZKoV** (*Army service component commander – ASCC*) – Služi kao glavni savjetnik vrhovnom zapovjedniku za potporu i uporabu kopnenih snaga na ratištu i snaga izvan ratišta koje imaju zadaću potpore snaga na ratištu. Njegova se sastavnica sastoji od pojedinaca, postrojbi, organizacija, objekata i instalacija kopnene vojske. Odgovoran je za sva gledišta zapovijedanja kopnenim snagama, uključujući i logistiku u sjedinjenom zapovjedništvu.
- zapovjednik kopnene sastavnice – ZKoS** (*land component commander – LCC*) – Viši zapovjednik združene ili višenacionalne vojne snage odgovoran za sva gledišta operacija kopnenih manevarskih snaga i snaga za potporu. (*Vidi zapovjednik kopnene sastavnice združene snage.*)
- zapovjednik mjesta prijelaza** (*crossing site commander*) – Zapovjednik inženjerijske postrojbe odgovoran za sredstva za prijelaz i mjesto prijelaza, te za prijelaz postrojbi koje se šalju na to mjesto prijelaza. Zapovijeda inženjercima koji rukuju sredstvima za prijelaz i inženjercima na inženjerijskim regulativnim točkama u očekujućim područjima za to mjesto. (*Vidi inženjerijska regulativna točka i mostobran.*)
- zapovjednik područja prijelaza** (*crossing area commander*) – Časnik odgovoran za nadzor svih postrojbi na prijelazima i snaga potpore dok se nalaze u području prijelaza.
- zapovjednik snaga za prijelaz** (*crossing force commander*) – Pojedinaac određen za nadzor vodećih brigada tijekom nasrtaja preko rijeke za osiguranje crte mostobrana. (*Vidi mostobran.*)
- zapovjednik za provedbu zračne zadaće – ZPZZ** (*air mission commander – AMC*) – Zapovjednik najveće zrakoplovne postrojbe koja podupire zračni desant. Odgovoran je za sve ukrcane vojnike i za usklađivanje cjelokupne potpore od uzlijetanja do slijetanja. (*Vidi izučavanje o zračnoj zadaći, kriterij za prekid i zračni desant.*)

zapovjednik združene snage – ZZS (*joint force commander – JFC*) – Opći pojam koji se odnosi na zapovjednika borbenog zapovjedništva ili zapovjednika združenih namjenski organiziranih snaga ovlaštenog za borbeno zapovijedanje (zapovjedna ovlast) ili operativni nadzor nad združenom snagom.

zapovjednikova namjera (*commander's intent*) – Jasan, kratak navod što postrojba mora napraviti da bi uspjela u odnosu na neprijatelja i zemljište, te željeno krajnje stanje. Ona je veza između zadaće i zamisli operacije/djelovanja navodeći ključne zadaće koje su temelj za podređene u preuzimanju inicijative kada se pojave nepredviđene prigode ili kada se izvorna zamisao operacije/djelovanja više ne može provoditi. Ako zapovjednik želi objasniti širu svrhu izvan onoga što je navedeno u navodu zadaće, on to može napraviti. Namjera se normalno izražava u četiri do pet rečenica i obvezatan je dio svih zapovijedi. Zadaća i zapovjednikova namjera moraju biti shvaćeni u postrojbama dvije niže razine.

zapovjednikova prosudba situacije (*commander's estimate of the situation*) –

1. Logičan proces promišljanja kojim zapovjednik razmatra sve okolnosti koje utječu na vojnu situaciju i dolazi do odluke koju inačicu djelovanja poduzeti za provedbu zadaće. Zapovjednikova prosudba koja razmatra vojnu situaciju toliko daleko u budućnost da traži donošenje važnih pretpostavki zove se zapovjednikova dugoročna prosudba situacije.
2. Postupak kojim zapovjednik odlučuje kako na najbolji način provesti dodijeljenu zadaću. To je detaljno razmatranje zadaće, neprijatelja, zemljišta i vremenskih prilika, raspoloživih snaga i vremena te drugih relevantnih čimbenika. Zapovjednikova se prosudba temelji na osobnom poznavanju stanja i na stožernim prosudbama. (*Vidi borbeni prostor, borbeno zapovijedanje i stožerne prosudbe.*)

zapovjednikovi zahtjevi za kritičnim informacijama – ZZKI (*commander's critical information requirements – CCIR*) – Informacija koju traži zapovjednik a koja izravno utječe na njegove odluke i vodi uspješnu provedbu operacija ili taktičkih djelovanja. Ovi zahtjevi normalno dovode do stvaranja triju vrsta zahtjeva za informacijama: prioritetni zahtjevi za informacijama, važni dijelovi informacija o vlastitim snagama i važni dijelovi informacija. (*Vidi prioritetni zahtjevi za informacijama, važni dijelovi informacija i važni dijelovi informacija o našim snagama.*)

zapovjedništvo i snage funkcionalne sastavnice (*functional component command*) – Zapovjedništvo i snage koje se obično sastoje od pripadnika dvaju ili više grana koje mogu biti uspostavljene u cjelokupnom nizu vojnih operacija za provedbu određenih operativnih zadaća koje mogu biti kratkotrajne ili se protegnuti na dulje razdoblje. (*Vidi zapovjedni odnosi.*)

zapovjedništvo i snage granske sastavnice (*service component command*) – Zapovjedništvo i snage koje se sastoje od granskog zapovjednika i onih granskih snaga, kao što su pojedinci, postrojbe, izdvojeni dijelovi, organizacije i postrojenja, uključujući i snage potpore koje su dodijeljene zapovjedniku borbenog zapovjedništva, ili dalje dodijeljene zapovjedniku podređenog sjedinjenog zapovjedništva ili združenoj namjenski organiziranoj snazi. (*Vidi zapovjedništvo i snage funkcionalne sastavnice.*)

zapovjedništvo područja (*area command*) (NATO) –

1. Zapovjedništvo koje se sastoji od onih organizacijskih dijelova jedne ili više grana koji su namijenjeni za djelovanje u određenom zemljopisnom području dodijeljenom jednom zapovjedniku.

zapovjedno mjesto – ZM (*command post – CP*) (NATO) – Zapovjedništvo postrojbe gdje zapovjednik i njegov stožer provode svoje aktivnosti. U borbi, zapovjedništvo postrojbe često se dijeli u manje postroje; postroj u kojem se nalazi zapovjednik postrojbe ili iz kojeg djeluje naziva se zapovjedno mjesto.

(SAD) – Glavni objekt kojeg zapovjednik rabi za zapovijedanje i nadzor nad borbenim operacijama /djelovanjima. (Zapovjednik je na zapovjednom mjestu nazočan samo za primitak informacija ili tijekom izvješćivanja. On nadzire bojna djelovanja s prednjeg položaja zvanog zapovjedna skupina.) Zapovjedno se mjesto sastoji od onih koordinirajućih i posebnih stožernih djelatnosti i predstavnika dijelova potpore kopnene vojske i drugih grana koji mogu biti potrebni za provedbu operacija/djelovanja. Zapovjedništva korpusa i divizija posebno su prilagodljiva za organiziranje po postrojima u taktičko zapovjedno mjesto, glavno zapovjedno mjesto i pozadinsko zapovjedno mjesto. (Vidi *glavno zapovjedno mjesto, nasrtajno zapovjedno mjesto, operativno središte obrane baze, pomoćno zapovjedno mjesto, pozadinsko zapovjedno mjesto, taktičko operativno središte, taktičko zapovjedno mjesto i zapovjedna skupina.*) A-

zapovjedno obavjesni sustav – ZOS (*command, control, communications, computers, and intelligence – C⁴I*) – Integrirani sustav doktrine, postupaka, organizacijskih sklopova, objekata, komunikacija, računala i snaga i sredstava za obavještajno djelovanje. Daje sredstva i načine na koje zapovjednik iznosi svoju namjeru, zapovijeda i nadzire svoje snage te prenosi odgovarajuće informacije svima u svom području operacija.

zapreka (*obstacle*) – Bilo koja smetnja namijenjena ili uporabljena za usmjeravanje, usporavanje, vezanje, skretanje ili blokiranje kretanja suprotne snage, te za nanošenje dodatnih gubitaka u osoblju, vremenu i sredstvima. Zapreke mogu biti prirodne ili umjetne, ili njihova kombinacija. Zapreke mogu zaštititi naše snage od bliskih nasrtaja. (Vidi *umjetne zapreke.*)

zapreka od okomito ukopanih balvana (*log post*) – Vrsta točkaste zapreke, s ukopanim balvanima postavljenim u pojaseve i kombiniranim s bodljikavom žicom, namijenjena za blokiranje puta ili za skretanje neprijateljskih vozila. Svladavanje pojasa ukopanih balvana traži velike napore i nema brzog načina svladavanja. Obično će napadač nastojati obići zapreku pa se ona treba postaviti na mjestu gdje obilaženje traži puno vremena i dodatnih napora. Balvani bi trebali biti najmanjeg promjera od 40 cm, ukopani 1,5 m u zemlju okomito ili pod malim kutom prema neprijatelju, te viriti od 75 do 120 cm iznad zemlje. Najmanja prihvatljiva gustoća je 200 balvana na 100 m širine fronte, a razmaci između balvana trebaju biti različiti, od najmanje jednog do najviše dva metra. (Vidi *naboj za izradbu kratera, putna blokada, točkasta zapreka i zasjeka.*)

zapreka od vodoravno učvršćenih balvana (*log crib*) – Vrsta točkaste zapreke namijenjene za blokiranje puta na mjestima gdje se takva zapreka ne može odmah obići. (Vidi *naboj za izradbu kratera, putna blokada, točkasta zapreka i zasjeka.*)

zapremnina obale (*beach capacity*) (NATO) – Procijenjena količina tereta izražena u tonama koja se može iskrcati na određenom dijelu plaže u jednom danu.

zaprjedžba (*denial measure*) (NATO) – Djelovanje kojim se neprijatelju ometa ili uskraćuje uporaba prostora, osoblja, opskrbnih sredstava ili objekata. Može uključivati uništenje, odstranjivanje, kontaminaciju ili podizanje zapreka.

zarobiti (*capture*) – Uхватiti i staviti pod stražarski i drugi izravni fizički nadzor neprijateljske snage, opremu ili osoblje kao ishod vojnih djelovanja.

zasjeda (*ambush*) – Iznenadni napadaj vatrom s prikrivenih položaja na neprijatelja koji se kreće ili je privremeno zaustavljen. C-

zasjeka (*abatis*) – Zapreka za vozila napravljena od srušenog drveća odsječenog na visini 1 – 2 metra iznad zemlje s obje strane puta tako da kad drveće padne bude povezano i usmjereno prema očekivanom smjeru neprijateljskog nastupanja. Kako bi zasjeka bila najučinkovitija, krošnje trebaju ostati povezane sa stablom, pasti pod kutom od 45 stupnjeva na put, a dubina zapreke treba biti najmanje 75 metara.

zaslijepjenost uslijed bljeska (*flash blindness*) (NATO) – Slabljenje vida zbog intenzivnog bljeska svjetla. Uključuje privremeni ili trajni gubitak vidnih funkcija i može biti povezana s opekotinama mrežnice. Zasljepljenost od atomske eksplozije tijekom dana traje dvije minute za osoblje koje je okrenuto izravno prema eksploziji ili refleksnoj površini. Noću zasljepljenost zahvaća gotovo sve osobe koje se nalaze u području eksplozije. Jakim osvjetljavanjem može se izazvati sličan učinak kod nekih optičkih sredstava. (Vidi *ratovanje usmjerenom energijom i zasljepljenost*.)

zaslijepjenost (*dazzle*) – Privremeni gubitak vida ili privremeno smanjenje vizualne oštine. Može se odnositi i na učinke na optičkim napravama.

zastoj vatre (*hang fire*) (NATO) – Neželjeno odgađanje funkcioniranja vatrenog sustava. Neželjeno odgađanje funkcioniranja upaljača kod streljiva.

zaštita naših položaja (*guard*) (NATO) – Oblik sigurnosnih operacija/djelovanja ili sigurnosni element čija je temeljna zadaća zaštititi glavninu boreći se da glavnini da vremena za određene pripreme, istodobno motreći i izvješćujući glavninu o stanju te sprječavajući neprijatelja da motri i otvara izravnu vatru na glavninu izvidanjem, napadajem, obranom i zadržavanjem. Zaštita na snaga normalno djeluje unutar dometa oružja za izravnu vatru glavnine. C-

zaštita okoliša (*environmental protection*) – Primjena ljudske domišljatosti i izvora uporabom znanosti i inženjeringa kako se to traži ekološkim zakonima, propisima i politikama za zaštitu prirodnog okoliša.

zaštita snaga (*force protection*) –

1. Sigurnosni program oblikovan za zaštitu vojnika, civilnih djelatnika, članova obitelji, objekata i opreme na svim mjestima i u svim stanjima, koji se provodi planiranom i integriranom primjenom borbe protiv terorizma, fizičke sigurnosti, sigurnosti operacija/djelovanja, usluga osobne zaštite uz potporu obavještajnih, protuobavještajnih i drugih sigurnosnih programa.
2. Jedan od četiri temeljna elementa koji se kombiniraju za stvaranje borbene moći. Zaštitom snaga čuva se borbeni potencijal snage. Četiri sastavnice zaštite snaga su: operativna sigurnost i operacije/djelovanja obmanjivanja; zdravlje i moral vojnika; sigurnost i izbjegavanje nanošenja samogubitaka. (Vidi *mirovne operacije*.)

zaštititi (*protect*) –

1. Taktička zadaća za sprječavanje motrenja određene snage ili položaja, djelovanja protiv njih ili njihova ometanja.
2. Sve akcije poduzete za zaštitu od špijunaže ili hvatanja osjetljive opreme ili informacija. (Vidi *zaštita*.)

zaštitna snaga Ujedinjenih naroda (*United Nations Protection Forces – UNPROFOR*) – Namjenski oblikovana, privremena snaga koja se sastoji od združenih i/ili višenacionalnih snaga ili agencija pod zapovijedanjem glavnog tajnika UN-a, koja prati ili provjerava poštovanje rezolucija UN-a od strane različitih strana ili osigurava humanitarnu pomoć civilima. Te su snage opremljene s lakim obrambenim oružjem i ovlaštene su koristiti ga samo u samoobrani. (Vidi *provedbena snaga*.)

zaštitne zapreke (*protective obstacles*) – Zapreke postavljene kao pomoć postrojbi u lokalnoj, bliskoj zaštiti.

zaštitni dim (*protecting smoke*) – Dim stvoren za onemogućavanje ili smanjivanje sposobnosti otkrivanja i praćenja ciljeva, sustava navođenja ili djelovanja oružja s usmjerenom energijom. Uključuje dimne pokrivače i dimne zavjese.

zaštitnica (*rear guard*) –

1. Posljednji dio snage koja napreduje ili se povlači. Ima sljedeće zadaće: zaštititi pozadinu kolone od neprijateljskih snaga; tijekom povlačenja zadržati neprijatelja; tijekom napredovanja držati opskrbe putove otvorenima.
2. Sigurnosni element kojeg snaga koja se kreće ostavlja iza sebe kako bi je pokrивao i pružao informacije. (*Vidi sigurnosne operacije/djelovanja i zaštita.*) C-

zatajenje (*misfire*) (NATO) –

1. Neuspjeh pravilnog opaljenja ili eksploziranja.
2. Potpuno ili djelomično nefunkcioniranje upaljača ili potisnog naboja metka ili granate/rakete.

zatočenik (*detainee*) – Pojam koji ukazuje na bilo koju osobu koju su zarobile ili na drugi način zatočile oružane snage.

zaustavi vatru (*check firing*) (NATO) – U topničkoj potpori zapovijed za privremeno zaustavljanje otvaranja vatre. Odnosi se i na minobacačku vatru. (*Vidi prekini punjenje, prekini vatru i vatrena zadaća.*)

zaustaviti (*contain*) (NATO) – Zaustaviti, zadržati ili okružiti neprijateljske snage ili ih prisiliti da usmjere svoja djelovanja na danu frontu s ciljem priječenja povlačenja bilo kojeg dijela snaga za uporabu negdje drugdje.

(SAD) – Taktička zadaća za ograničavanje neprijateljskog kretanja. (*Vidi blokirati i vezati.*)

C-

zdravstvena potpora (*combat health support*) – Sve usluge koje se provode, pružaju ili organiziraju za promicanje, poboljšanje, čuvanje ili obnovu duševnog ili fizičkog stanja osoblja u oružanim snagama.

združena namjenski organizirana snaga – ZNOS (*joint task force – JTF*) – Združena snaga koju ustrojava i tako imenuje zapovjednik sjedinjenog zapovjedništva, posebnog zapovjedništva ili postojeće združene namjenski organizirane snage. A-

združena snaga – ZS (*joint force*) – Opći pojam koji se odnosi na snagu sastavljenu od važnih dijelova, stalno dodijeljenih ili pridodanih, dviju ili više grana, koja djeluje pod jednim zapovjednikom združene snage.

združene operacije (*joint operations*) –

1. Opći pojam kojim se opisuju vojna djelovanja koja provode združene snage, ili granske snage u odnosima (npr. potpora, ovlast usklađivanja) koji sami po sebi ne čine združene snage.
2. Operacije koje provode dvije ili više grana jedne vojske.

združeni rodovi (*combined arms*) – Sinkronizirana ili istodobna uporaba nekoliko rodova, kao što su pješništvo, oklopništvo, topništvo, inženjerija, ZO i zrakoplovstvo kopnene vojske za postizanje učinka na neprijatelja koji je veći nego što bi bio kada bi se svaki rod rabio protiv neprijatelja jedan nakon drugoga. (*Vidi množitelj borbenih mogućnosti i namjenski organizirane snage.*)

združeni rodovski tim (*combined arms team*) – Dva ili više rodova koji se međusobno podupiru, a obično se sastoji od pješništva, oklopništva, zrakoplovstva KoV-a, topništva, zračne obrane i inženjerije. (*Vidi množitelj borbenih mogućnosti, namjenski organizirane snage i združene operacije.*)

združeni zrakoplovni napadajni tim – ZZNT (*joint air attack team – JAAT*) – Kombinacija borbenih i izvidničkih helikoptera kopnene vojske i zrakoplova ratnog zrakoplovstva u bliskoj zračnoj potpori koji djeluju zajedno radi određivanja mjesta i napadaja na visoko prioritetne, unosne ciljeve kao što su tenkovi i drugi pogodni ciljevi. Djelovanje tima je redovito usklađeno s vatrenom potporom, topništvom zračne obrane i kopnenim manevarskim snagama protiv neprijateljskih oklopnih postroja, zapovjednih vozila i neprijateljskih oružnih sustava zračne obrane.

zdrušeno gušenje neprijateljske zračne obrane – ZGNZO (*joint suppression of enemy air defenses – JSEAD*) – Širok pojam koji uključuje gušenje svih neprijateljskih aktivnosti zračne obrane koje jedna sastavnica združene snage provodi u potpori druge sastavnice. (*Vidi gušenje zračne obrane i gušenje neprijateljske zračne obrane.*)

zemljopisno područje/ratište (*theater*) –

1. Područje na kojem se vodi rat, a veličina mu, načelno, ovisi o broju, veličini i prostiranju zaraćenih država.
2. Zemljopisno područje izvan kontinentalnog dijela drave za koje je odgovornost dodijeljena zapovjedniku borbenog zapovjedništva.

zemljovid (*map*) (NATO) – Grafički prikaz, obično na ravnoj površini i u određenom mjerilu, s prirodnim i ljudskim radom stvorenim oblicima na površini dijela ili cijelog svijeta. Ti su oblici smješteni relativno u odnosu na koordinatni sustav.

(SAD) –

1. **zemljovid velikog razmjera.** Zemljovid u razmjeru 1: 75.000 ili većem koji se koristi za taktičko planiranje.
2. **zemljovid srednjeg razmjera.** Zemljovid u razmjeru od 1: 1.000.000 do 1: 75.000 koji se koristi za operativno planiranje.
3. **zemljovid malog razmjera.** Zemljovid u razmjeru manjem od 1: 1.000.000 koji se koristi za opće planiranje i strateške studije.

znanstveno i tehničko obavještajno znanje (*scientific and technical intelligence*) – Proizvod prikupljanja, raščlambe i tumačenja stranih znanstvenih i tehničkih informacija koje pokrivaju:

1. strane razvoje u temeljnim i primijenjenim istraživanjima i u primijenjenim tehnikama inženjeringa, i
2. znanstvene i tehničke značajke, sposobnosti i ograničenja svih stranih vojnih sustava, oružja, oružnih sustava i tvari, istraživanje i razvoj koje je s time povezano, te proizvodne metode.

zona djelovanja (*zone of action*) (NATO) – Taktička podjela većeg područja za koje je odgovornost dodijeljena taktičkoj postrojbi; općenito se rabi u navalnim djelovanjima.

(SAD) – Navalno operativno područje dodijeljeno postrojbi ili zapovjedniku koje je definirano prednjom granicom, pozadinskom granicom, bočnim granicama i visinom usklađivanja. (*Vidi sektor.*)

zona djelovanja oružja – ZDO (*weapon engagement zone – WEZ*) – U zračnoj obrani zračni prostor određenih dimenzija u kojem odgovornost za djelovanje na zračnu ugrozu obično počiva na određenom oružnom sustavu. Postoje zona djelovanja lovaca, zona djelovanja raketa na velikim visinama, zona djelovanja raketa na malim visinama, zona djelovanja oružja za zračnu obranu kratkoga dometa i združena zona djelovanja.

zona djelovanja zračne obrane malog dometa – ZDZOMD (*short-range air defense engagement zone – SHORADEZ*) – U zračnoj obrani, onaj zračni prostor definiranih dimenzija u kojem odgovornost djelovanja protiv neprijateljske ugroze iz zraka počiva na sustavima zračne obrane malog dometa. Ona može biti uspostavljena unutar zone djelovanja raketa na malim ili na velikim visinama.

zona iskanjanja/izbacivanja – Zlisk (*drop zone – DZ*) (NATO) – Određeno područje nad kojim se padobranske postrojbe, oprema ili opskrba sredstva izbacuju padobranima, ili područje na koje se opskrba sredstva i oprema mogu isporučiti slobodnim padom. (*Vidi iskanjanje/izbacivanje i zračno-desantna operacija/djelovanje.*)

zona izbacivanja – Zlzb (*extraction zone – EZ*) (NATO) – Određena zona iskanjanja/izbacivanja koja se rabi za opskrbu sredstava ili opreme tehnikom izbacivanja iz zrakoplova koji leti vrlo blizu površine zemlje.

zona ograničenih operacija/djelovanja – ZOO (*restricted operations zone – ROZ*) – Volumen zračnoga prostora definiranih dimenzija određen za posebne operativne zadaće. Ulazak u zonu odobrava jedino zapovjedništvo koje ju je odredilo.

zona razdvajanja – ZR (*zone of separation – ZOS*) – Prostor koga nadzire treća, neutralna strana koja nameće parametre određene međunarodnim sporazumom, sporazumom o prekidu vatre ili mandatom Ujedinjenih naroda.

zona razdvajanja (*separation zone*) (NATO) – Područje između dva susjedna vodoravna ili okomita područja u koju postrojbe ne smiju ući dok se ne ispune odgovarajuće sigurnosne mjere.

zona slobodnog otvaranja vatre – ZSOV (*weapons free zone*) – Zona zračne obrane uspostavljena za zaštitu ključnih snaga i sredstava ili objekata, osim zračnih baza, u kojoj oružni sustavi mogu slobodno djelovati na svaki cilj za kojeg nije pozitivno utvrđeno da je prijateljski. (*Vidi stupanj nadzora oružja za zračnu obranu.*)

zona ukrcavanja nakon svršetka zadaće – ZUNSZ (*pickup zone – PZ*) – Zemljopisno područje koje se rabi za ukrcavanje postrojbi i/ili opreme u helikopter nakon svršetka zadaće.

zona zapreka (*obstacle zone*) – Zapovjedna i nadzorna mjera na razini divizije i korpusa (zbornog područja), normalno prikazana grafički, kojom se ukazuje na određena kopnena područja gdje niže razine zapovijedanja mogu postavljati taktičke zapreke. (*Vidi operacije/djelovanja protu-pokretljivosti i zapreka.*)

zračna eksplozija (*airburst*) (NATO) – Eksplozija bombe ili granate iznad površine za razliku od eksplozije koja nastaje pri dodiru bombe ili granate s površinom ili nakon probijanja površine.

zračna izolacija (*air interdiction*) (NATO) – Zračne operacije/djelovanja koje se provode radi uništavanja, neutraliziranja ili zadržavanja uporabe neprijateljskog vojnog potencijala prije no što se on može učinkovito uporabiti protiv naših snaga. Provode se na takvoj udaljenosti od naših snaga da nije potrebna integracija između svake zračne zadaće i vatre i kretanja naših snaga na kopnu. Normalno se provodi ispred prednje granice zapovjednika kopnenih snaga.

zračna jednakost (*air parity*) – Funkcionalna jednakost između vlastitih i neprijateljskih zračnih snaga u jačini i sposobnostima za napadaj i uništenje ciljeva.

zračna luka – ZL (*aerial port*) –

1. Aerodrom s najmanje jednim utvrđenim normiranim postupkom preciznoga instrumentalnog prilaznja, na kojem postoje postrojenja za smještaj, održavanje, popravak te prihvati i otpremu zrakoplova, putnika i stvari.
2. Aerodrom koji je određen za neprekidno zračno kretanje osoblja i stvari, te koje služi kao ovlaštena luka za ulazak i izlazak iz države u kojoj se nalazi. (*Vidi pomorska luka.*)

zračna nadmoć (*air superiority*) (NATO) – Onaj stupanj prevlasti u zračnoj bitci koju jedna snaga ima nad drugom snagom, a koji toj snazi i njezinim povezanim kopnenim, morskim i zračnim snagama omogućava provedbu operacija/djelovanja u određenom vremenu i prostoru bez odlučnijeg miješanja druge snage.

zračna nadzorna točka – ZNT (*air control point – ACP*) – Lako prepoznatljiva točka na zemljištu ili elektronička navigacijska pomoć kojom se osigurava potreban nadzor tijekom zračnog kretanja. Ove se točke općenito određuju u svakoj točki u kojoj se smjer leta jasno mijenja te u svakoj drugoj točki koja se smatra potrebnom za vremensko usklađivanje ili nadzor operacije/djelovanja. (*Vidi nadzorna komunikacijska točka, put najmanjeg rizika i zračni koridor.*)

zračna obrana – ZO (*air defense*) – Sve obrambene mjere oblikovane za uništavanje neprijateljskih zrakoplova ili raketa u zemljinoj atmosferi, ili mjere za poništavanje ili smanjivanje učinkovitosti takvih napadaja iz zraka. (*Vidi aktivna zračna obrana, gušenje zračne obrane, obrana zračnog prostora i pasivna zračna obrana.*)

zračna opskrba (*air supply*) (NATO) – Doprema tereta izbacivanjem iz zrakoplova ili slijetanjem.

zračna potpora (*air support*) (NATO) – Svi oblici potpore koje zračne snage pružaju snagama na kopnu ili moru.

zračni desant – ZD (*air assault*) – Operacije/djelovanja u kojima snage za napadaj iz zraka, rabeći vatrenu moć, pokretljivost i cjelokupnu integraciju zrakoplova i helikoptera u njihovim ulogama djelovanja na kopnu ili u zraku, manevriraju na bojištu pod nadzorom zapovjednika kopnenih ili zračnih snaga radi djelovanja na neprijateljske snage i njihova uništenja ili za osvajanje i držanje ključnog zemljišta. (*Vidi zapovjednik operacije zračnih snaga i zračni mostobran.*)

A-

zračni koridor (*air corridor*) (NATO) – Ograničeni zračni smjer određen za letenje naših/prijateljskih zrakoplova kako bi se spriječilo djelovanje naših/prijateljskih snaga po našim/prijateljskim zrakoplovima. (*Vidi zračna nadzorna točka.*)

zračni mostobran (*airhead*) (NATO) –

1. Označeno područje na neprijateljskom ili ugroženom teritoriju koje, nakon što je osvojeno i držano, omogućuje neprekidan dolazak (iskakanjem ili slijetanjem) snaga i sredstava i daje manevarski prostor za planirane operacije/djelovanja. Normalno je to područje zauzeto tijekom nasrtajne faze zračnog desanta.
2. Određeno mjesto u području operacija koje se rabi kao baza za opskrbu i evakuaciju zrakom. Zračni mostobran sadrži dovoljno zona iskakanja/izbacivanja i slijetnih zona za osiguranje koncentracije snaga, unutarnjih komunikacijskih linija i obranu po dubini. (*Vidi zračni desant i zračno-desantna operacija/djelovanje.*)

zračni motritelj – ZMot (*air observer*) (NATO) – Osoba čija je temeljna zadaća motriti ili slikati iz zrakoplova ili helikoptera radi podešavanja topničke vatre ili skupljanja vojnih podataka.

zračni nadziratelj – (*air controller*) (NATO) – Osoba koja je posebno obučena i kojoj je dana dužnost nadzora (radio, radarskog ili drugim sredstvima) onih zrakoplova koji mu mogu biti dodijeljeni za djelovanje unutar njegova područja.

zračni promet (HR) – Proces premještanja, odnosno prijevoza osoba i/ili stvari zračnom plovidbom, kao i bilo koja druga uporaba ili djelovanje u zračnom prostoru.

zračni udar (*air strike*) – Napadaj na određene ciljeve lovcima, bombarderima ili borbenim helikopterima. Može se sastojati od nekoliko zračnih postrojbi pod jednim zračnim zapovjedništvom.

zračno izviđanje (*air reconnaissance*) – Skupljanje obavještajnih informacija primjenom vizualnog motrenja i/li senzora u zrakoplovima. Uporaba zrakoplova za dobivanje informacija o zemljištu, vremenu, te rasporedu, sastavu, kretanju, objektima, komunikacijskim linijama i elektroničkim emitiranjima i emitiranjima sredstava veze neprijateljskih snaga. Uključuje i podešavanje topničkih vatri, te sustavno ili slučajno motrenje kopnenih i pomorskih borbenih područja, ciljeva i/ili zračnih sektora. (*Vidi izviđanje.*)

zračno motrenje (*air surveillance*) (NATO) – Sustavno motrenje zračnog prostora elektroničkim, vizualnim i drugim sredstvima, prvenstveno u svrhu identifikacije i utvrđivanja kretanja zrakoplova i raketa, bilo naših bilo neprijateljskih, u motrenom zračnom prostoru.

zračno središte za zapovijedanje i nadzor bojišta – ZSrZNB (*airborne battlefield command and control center – ABCCC*) – Zrakoplov ratnog zrakoplovstva opremljen komunikacijskim sredstvima, sredstvima za prikupljanje i raspodjelu podataka i zaslonima; može se uporabiti kao zračno zapovjedno mjesto ili kao obavještajno relejno središte.

zračno–desantna operacija/djelovanje (*airborne operation*) – Operacija/djelovanje koja uključuje zračno kretanje borbenih snaga i njihove logističke potpore do cilja provedbe taktičke, operativne ili strateške zadaće. Uporabljena sredstva mogu biti bilo koja kombinacija zračno–desantnih postrojbi, zračno–prijevoznih postrojbi i prijevoznih zrakoplova, ovisno o zadaći i ukupnom stanju.

zračno–desantna snaga (*airborne force*) (NATO) – Snaga sastavljena prvenstveno od kopnenih i zrakoplovnih postrojbi organiziranih, opremljenih i osposobljenih za zračno–desantne operacije /djelovanja. To je snaga velikih sposobnosti za operacije projekcije snaga velikog razmjera provedbom zračnih desanata višerodnih sastava koji se spuštaju padobranima ili slijeću u područje.

zračnomedicinska evakuacija (*aeromedical evacuation*) – Premještanje pacijenta zračnim prijevozom pod medicinskim nadzorom prema medicinskom objektu i između njih, obično od niže razine medicinske skrbi prema višoj razini.

zračnoprijevozni/zračnoprijenosni (*airborne*) (NATO) –

1. U odnosu na osoblje, postrojbe posebno obučene da se, nakon prijevoza zrakom, iskrcaju u područje napadaja ili nasrtaja bilo padobranskim iskakanjem bilo slijetanjem zrakoplova.
2. U odnosu na opremu, dijelovi opreme koji su posebno oblikovani za uporabu od zračnoprijevoznih (zračnoprijenosnih) postrojbi tijekom ili nakon iskrcavanja.
3. U odnosu na stvari, dijelovi koji čine sastavni dio zrakoplova.
4. Stanje zrakoplova od trenutka kada ga zrak podržava do trenutka kada ga zrak prestaje podržavati. Zrakoplov koji je lakši od zraka ne smatra se zračnoprijevoznim/zračnoprijenosnim kada se nalazi na zemlji, osim usidrenih balona koji to postaju uvijek kada se pošalju u zrak. A-

zrakoplovni časnik za vezu – ZČV (*air liaison officer – ALO*) –

1. Zrakoplovni časnik dodijeljen kopnenoj postrojbi koji djeluje kao savjetnik zapovjednika kopnenih snaga u pitanjima zračnih operacija/djelovanja.
2. Najviši zrakoplovni časnik u svakoj taktičkoj skupini za zrakoplovni nadzor koji savjetuje zapovjednika i stožer kopnenih snaga o mogućnostima, ograničenjima i djelovanju zrakoplova i koji usklađuje zadaće bliske zračne potpore s elementom za vatrenu potporu. (*Vidi odsjek za vatrenu potporu i taktička skupina za zrakoplovni nadzor.*)

zvukovno izviđanje – ZI (*acoustical surveillance*) – Uporaba elektroničkih naprava, uključujući opremu za slušanje, snimanje i prijenos zvukova radi skupljanja informacija.

Ž

željena nulta točka – ŽNT (*desired ground zero – DGZ*) (NATO) – Točka na površini zemlje ili okomito iznad ili ispod središta planirane atomske eksplozije. (*Vidi nulta točka i stvarna nulta točka.*)

željeznička opskrbna postaja – ŽOP (*railhead*) (NATO) – Točka na željezničkoj pruzi gdje se tere-
ti pretovaruju s vlaka na druga prijevozna sredstva. (*Vidi zračna luka i pomorska luka.*)

živčani bojni otrovi (*nerve agents*) (NATO) – Potencijalno smrtonosni kemijski bojni otrovi koji utje-
ču na prijenos podražaja.

živčani otrovi G–niza (*G–series nerve agents*) – Skup organofosfatnih živčanih otrova koji sadrže
fluorove i cijanidne spojeve (organofosfatni derivati fosforne kiseline). U nepromijenjenom sta-
nju oni su bezbojne, hlapeće tekućine. (*Vidi GA, GB i GD.*)

žrtva (*casualty*) – Svaka osoba koja je izgubljena za organizaciju tako što je proglašena mrtvom, nestal-
om, bolesnom ili ranjenom/ozlijeđenom.

žrtva čiji uzrok nije neprijateljsko djelovanje (*nonhostile casualty*) – Osoba koja postaje žrtva
zbog okolnosti koje nisu izravno povezane s neprijateljskim ili terorističkim djelovanjem. Žrtve
koje su to postale zbog elementarnih nepogoda, samoranjavanja ili borbene iscrpljenosti su žrt-
va čiji uzrok nije neprijateljsko djelovanje.

žrtva neprijateljskoga djelovanja (*hostile casualty*) – Osoba koja je žrtva terorističke aktivnosti
ili koja postaje žrtva “u akciji”. “U akciji” označuje žrtvu koja je to postala kao izravan ishod
neprijateljske akcije, u borbi ili povezano s njom, ili tijekom vraćanja s borbene zadaće ako je
njezin nastanak izravno povezan s neprijateljskom akcijom. Uključene su osobe ubijene ili ra-
njene greškom ili slučajem kada naše snage otvaraju vatru na neprijateljske snage ili na ono za
što misle da su neprijateljske snage. Međutim, žrtvom neprijateljskoga djelovanja ne smatra se
osoba koja je poginula ili ranjena zbog elementarnih nepogoda, samoranjavanja, borbene iscr-
pljenosti, i, osim u izuzetnim slučajevima, osoba koju su ubile ili ranile naše snage dok je na-
puštala položaj bez odobrenja ili dezertirala. (*Vidi neorbena žrtva i žrtva.*)